T. C.
MİLLİ EĞİTİM BAKANLIĞI
RAGIP P. KÜTÜPHANESİ MÜDÜRLÜĞÜ
Sayı: 1090

حالا طبخانهٔ عامرهده مصحح السيد الحاج علی افندينك
وقف ايدوب مرحوم راغب پاشا كتبخانه سنه
وضع ايلديكی ابيات شرحيدر

سنه ١٢٥٩

RAĞIP P.
Ka. N.
1249

١٢٥٩

١٢٥٩

شرح ابيات التلخيص والمختصر

) بسم الله الرحمن الرحيم (

الحمد لله الذى جعل اشعار البلغاء مشرحة لفؤاد بنى آدم* وكمل كلامهم بانزال القرآن العربى المحكم * والصلوة والسلام على سيدنا ورسولنا الذى به نظام ابيات العالم* المبين اهم مشكلات الامم * بيت قصيدة الاتقياء والاصفياء* صدر جريدة الاولياء والانبياء * مظهر انا انزلناه قرآنا عربيا* مظهر ورفعناه مكانا عليا* افصح الفصحاء * ابلغ البلغاء * متمم مكارم الاخلاق* مكمل ما فى الانفس والآفاق * يثرب التنزيه والتوحيد * بطحاء التجريد والتفريد* مطلوب جميع الطالبين* مخاطب وما ارسلناك الا رحمة للعالمين* وعلى آله ذوى العصمة والاطهار* واصحابه المعصومين والاخيار (و بعد) فيقول الفقير الى ربه القوى المتين * ابو العصمة مصطفى عصام الدين* عصمه عن جميع الافات فى كل آن وحين * ان الابيات فى التلخيص وشرحه المختصر* مشكلة الصيغ معضلة المبانى *متباينة المرادات متفاوتة المعانى *مشحونة بالمزايا والاستعارات* مملوة بالبدايع والاستعمالات* بعضها متعلق ببعض العلوم والحكايات* لاجرم م اردت ان اكتب عليها شرحا تركيا لحل الفاظها ومبانيها * وكشف اعرابها ومزاياها ومعانيها * فاتخذت مأخذا

لحصول

م قوله لاجرم قال الفراء هي كلمة كانت في الاصل بمنزلة لابد ولا محالة فجرت على ذلك وكثرت حتى تحولت الى معنى القسم وصارت بمنزلة حقا فلذلك يجاب باللام كما يجاب بها عن القسم الا ترى انهم يقولون لاجرم لاتينك وروى عن النحوى ان اصله القطع وجرم اسم من هذا كانه قيل لاقطع وقيل وجب قطعا وقد رأيت فى شرح المقامات للشيخ السالك صدر الدين الميبدى الشيرازى ان لاجرم يستعمل بمعنى من اجل ذلك وهذا الوجه اشد انطباقا على المواضع المستعمل هى فيها مما قالوه الا ان الشيخ لم يسنده الى واحد من الاساتذة الثقات *

لحصول هذا الخطب ع العظيم والامر الجسيم المطول والاطول وحاشية السيد السند وحاشية حسن چلبى وملا خسرو وحاشية الخطايى وشرح المسالك والتنصيص والمعول للوحدى ومعاهد التنصيص للازهرى والعباسى وشرح ابيات المفتاح لابن الخطيب محمد المزسترى وشروح المفتاح وشرح ابيات الايضاح وبعض الكتب الكلامية والحكمية والتواريخ والامثال واللغة كشرح المواقف وشرح الهداية وتاريخ ابن خلكان وفرائد الخرائد والقاموس والصحاح فالتقطت درر العبارات من هذا الحياض* واخذت غرر الاشارات من تلك الغياض ع *ماصرفت الامن كيس اصحابها* ومابذلت الامن جيب اربابها* بيدانى نظمتها بسلك تركى لطيف وتعبير منيف وتقرير شريف مع غاية الانتظام ونهاية الانسجام خاليا عن الاصطلاحات البارده والالفاظ الشاردة فكتبت اولا بحر كل بيت وتقطيعه مع ماطرأ عليه من العلل والزحافات اهتماما لتصحيح الفاظ الابيات ثم بينت قائله لحصول الاعتماد على من استشهد به لدى المحاورات ثم حررت ما اقتضاه من الاعراب واللغات والاستعمالات والضروب والمزايا والنكات والاستعارات والاشتهادات ومما يتعلق ببعض العلوم والحكايات لتكميل الارادات ثم زبرت معناه مساسا بالفاظه على قاعدة النحاة (وسميته التنصيص المنتظر فى شرح ابيات التلخيص والمختصر) فالمرجو من اهل الكمال والفضلاء ومن ارباب الحال والكرماء ان يسبلوا الغطاء على ما فيه من الخطاء اذ القلم قد يسهو وقد يطغى لكن بعد امرار النظر وبعد ملاحظات وفكر فان من لم ينظر فيه بامعان الانظار لايطلع على ما فيه من الاسرار ومن المعلوم ان التعصب والانكار يحجبه عن مشاهدة رياض امتلأت من الازهار ولطائف الثمار* اللهم بارك لنا فيما رزقت ولا تضيع اشجارا اورقت ومتع بظلالها الطالبين واذق لذائذ ثمارها الحاضرين والغائبين آمين يا واسع اللطف والكرم ويا رب العالمين (مقدمه) قال الفاضل الوحدى فى المعول فى شرح ابيات المطول اعلم ان اشعار الجاهلية تجب معرفتها كما فى دلائل الاعجاز وتفرض كفاية كما فى التهذيب وكذا اشعار المحدثين لتوقف حق معرفة القرآن وقد صح انه صلى الله تعالى عليه وسلم كان يسمعه وكان اصحابه يتناشدون بينهم حتى فى المسجد من غير نكير من واحد كما فى الشمائل وقد جاء فى الحديث الشعر بمنزلة الكلام فحسنه كحسن الكلام وقبحه كقبح الكلام كما فى جامع الصغير (ثم ان العروض من جملة العلوم الادبية النافعة كما فى القسطاس وشرح

ع الخطب بفتح الخاء المعجمة الامر الذى عظم شانه *

ع قوله الغياض جمع الغيضة وهى مغيض ماء يجتمع فينبت فيه الشجر كذا فى الصحاح *

المفتاح الشريفي والحاشية السيرامية وغيرها كيف وانما يجاب عما اشتبه على
بعض الملاحدة الطاعنين بالقرأن العظيم والفرقان الكريم كما في المفتاح
*) شربنا واهرقنا على الارض جرعة * فللارض من كأس الكرام نصيب (*
بو بيت بحر طويلك ضرب ثالثندندر تقطيعي (شربنا) فعولن (واهرقنا) مفاعيلن
عللار) فعولن (ضجرعتن) مفاعلن مقبوض (فللار) فعولن (ضمنكأسل)
مفاعيلن (كرام) فعول مقبوض (نصيبو) فعولن محذوفدر قائلی يمين الدوله
سلطان محمود سبكتكين در ديو نقل اولنور شربنا ديوب صيغهٔ نفس متكلم مع
غيره يی اختيارنده نكته منفردا شربده اولان لذتدن احبا ايله شربده اولان لذت
الذو صيغهٔ توحيده كی بوی ترفع وتعززدن اجتناب ايدوب خاصيت سكر اولان
تنزل وتذللی اختياردر وشربنا نك مفعولی محذوفدر تقديری شربنا خمرا
ديمكدر ومحذوف اولان خمر اولديغنه قرينهٔ مقاليه اوجدر بری صيغهٔ
شربنا وبری جرعة وبری كأسدر واهرقنا لازمك ملزوم اوزرينه عطفی
قبيلندن اولوب شربنا اوزرينه عطف اولنور اهرق هراقتدن مأخوذدر
هراق كسر ها ايله دوككدر على الارض اهرقنايه متعلقدر جرعة نصب
ايله اهرقنانك مفعوليدر (جرعة ضم جيم ايله باده وآبك بقيه سنه ديرلر فللارض
مقدم خبردر فاسی اهرقنا على الارض جرعة قولنی تعليل ايچوندر بوكا
اصطلاح بديعده مذهب كلامی ديرلر من كأس الكرام مؤخر مبتدا اولان
نصيبه متعلقدر (كأس باده ايله سرشار اولان قدحدر خفی بيورلميه شربنا
واهرقنا وجرعة وكأس ميانلرنده صنايع بديعيه دن مراعات نظير واردر
(كرام كريمك جمعيدر لفظ كريم كاهيجه صورت حسنه يه اطلاق اولنور
(ماهذا بشرا ان هذا الا ملك كريم) آيت كريمه سنده اولديغی كبی وكاهيجه
نسب عالی يه اطلاق اولنور رسول اكرم صلی الله تعالی عليه وسلمك يوسف
عليه السلامك حقنده (يوسف اكرم الناس) بيوردقلری كبی كه مراد
شريفلری نسب ايله ديمكدر وكاهيجه شیٔ عزيزه اطلاق اولنور (ان اكرمكم
عند الله اتقاكم) نص كريمنده اولديغی كبی وكاهيجه جليل وخطيرا ولانه
اطلاق اولنور قصهٔ سليمان عليه السلامده اولان (انی القی الی كتاب كريم)
قرأن كريمنده اولديغی كبی امامشايخك كلامی بوراده بودر كه كريم
عصيان ايده نی عفو ووعدينه وفا واعطا ايتدكجه آرتوره نه مقدار و يردی
وكيمه ويرديكنده مبالات ايتميه وكندونك غيری يه رفع حاجت ايدرايسه

باضی

راضی اولميه وكندی يه رجا ايده نك رجاسنی ضايع ايلميه و وسائل وشفعادن
اغنا ايده اكر بونلر كندی يه تكلفسز جمع اولورسه جواد حق وكريم
مطلقدر وبو صفاتك اضداديله متصف اولان لئيم مطلقدر بعضيلر من غير
طلب معطی اولان ذاته ديرلر ديمش (نصيب بهره معناسنه در وقاعدهٔ فن قوافی
اوزره بانك ضمه سنی اشباع واجبدر وجميع قوافی بونك كيبدر كرك ضم وكرك
فتح وكرك كسرا واسون (معنای بيت) بز كريملر باده يی ايچدك و بقيه سنی يره
دوكدك زيرا كريملرك كاسه سندن يرك دخی بهره سی ونصيبی واردر پس بو بيت ايله
شاعرك مرادی كندونك كرما وكبار قومدن اولديغنی بياندر معلوم بيوريله كه
شيخمك شيخی احمد ملوی مختصر ديباجه سی شرحنده فللارض قولنك
فاسی اصلنده واوايدی صكره سعد الدين تبديل ايلدی ديوب بيته شويله
معنی ويركه انلرك بزه يعنی كاسهٔ سرشاری نوش ايدنلره نسبتی ارضك نسبتی
كيبدر پس بزم انلره فضلمز كأسك ارضه اولان فضلی كيبدر و بو كلام
تمثيله اشارت طريقيله حكايه در استعارهٔ تمثيليه اولمقده صحيح اولور
*) سعد الزمان وساعد الاقبال * ودنی المنی واجابه الآمال (*
بو مطلع بحر كاملك ضرب مقطوعنده اضمار جائز اولاندندر تقطيعی
(سعدززما) متفاعلن (نوساعدل) متفاعلن (اقبالو) مفعولن مضمره
ومقطوعه (ودنلمنا) متفاعلن (واجابهل) متفاعلن (آمالو) مفعولن
مضمر مقطوعدر قائلی دانای صمدانی سعد الدين تفتازانی در ديو نقل اولنور
سعد ايله ساعدنك بيننده تجنيس زائد وار در الزمان سعدنك فاعليدر زمان
متكلمين نك عندنده امر موهوم متجدددر كه انكله امر موجود متجدد تقديرا ولنور
وحكما عندنده فلك اعظمك حركه سنك مقداريدر و بعضك قتنده فلك
اعظمك حركه سيدر و بعضيسنك عندنده فلك اعظمك كندودر
و بعضيلرك قتنده حقيقتی معلومه دكلدر كذا فی شرح المواقف وساعد سعد
اوزرينه معطوفدر ساعد مفاعله دن صيغهٔ ماضيدر اعانت ايتدی ديمكدر
الاقبال ساعدنك فاعليدر (اقبال دولت معناسنه در ودنی يا قربنه يا بعدنه
معطوفدر (دنی صيغهٔ ماضيدر قريب اولدی ديمكدر مأخذی دنودر (المنی
تقديرا مرفوع دنانك فاعليدر (منی ضم ايله منيه نك جمعيدر مقصود معناسنه
الزمان الاقبال المناده اولان الف لاملر مضاف اليهدن عوضدر تقديرلری
زمانه اقباله مناه ديمكدر وضميرلری ممدوحه عائددر واجابه بودخی يا قربنه يا بعدنه

معطوفدر اجاب افعالدن صيغهٔ ماضى در وضميرى ممدوحه عائددر الآمال
اجابه‌نك فاعليدر آمال مد همزه ايله امل كلمه سنك جمعيدر مطلب ومأمول
معناسنه (معناى بيت) ممدوحك زمانى سعيد اولدى ودولتى مساعده واعانت
ايلدى و مقصودلرى قريب اولدى و مطالب وآمال ا كا اجابت ايتدى
مرادى ممدوحى اوصاف مذكوره ايله وصفدر خفى بيورليه بيت سابق
وبو بيت مختصرك ديباجه سنده اولمغله محشيلردن بركيمسه شرحنه تصدى
ايتمدى اما شيخمك شيخى احمدملوى مختصر ديباجه سى شرحنده بو بيته شويله
معنى ويرر كه زمان كندنده خيرك ظهوريله سعيد اولدى وزمان بكامطلوبمى اقبال
ايتدرمكله موافقت ايلدى واميدوار اولديغم شيئك امارتنك ظهورى قريب
اولدى ومأمول اولنان شى زمانه موافقت ايلدى سعادتك زمانه ومساعده‌نك
اقباله واجابتك آماله اسنادلرى مجاز عقلى در ومراد زمانك اهليدر ومنانك دنوى
حذف مضاف قبيلندن اولوب زمانك دنويدر واحتمالدر كه استعارهٔ
مكنيه طريقيله سعادت واقبال وآمالى كندندن طلب اولندقدنصكره سعيد
ومساعد ومجيب اولان انسانه تشبيه ايتمش اوله وافعال مذكوره تخييل اولور
*) وفرع يزين المتن اسود فاحم * اثيث كقنو النخلة المتعشكل (*
بو بيت و بيت آتى بحر طويلك ضرب ثانيسندندر تقطيعى (وفرعن) فعولن
(يزينلمت) مفاعيلن (ناسو) فعول مقبوض (دفاحمن) مفاعلن مقبوض
(اثيثن) فعولن (كقنونخ) مفاعيلن (لتلم) فعول مقبوض (تعشكلى)
مفاعلن مقبوضدر بونلرك قائلى شعراى جاهليه‌دن امرئ القيس نام شاعردر
معلقات سبعك برى اولان قصيدهٔ مشهوره سندندر وفرع ده اولان واو
رب معناسنه تكثير ايچوندر (فرع فتح فا وسكون راء مهمله ايله صاچدر (يزين
زينتدن مأخوذ صيغهٔ مضارعدر وفرع لفظنك صفتيدر ياخود
خبريدر (المتن يزين‌نك مفعوليدر و الف لامى مضاف اليهدن عوضدر
تقديرى متن المحبوبة ديمكدر متن ظهر معناسنه‌در (اسود فاحم نصبى
جرينه محمول فرع لفظنك صفتيدر واضافتى مشبه بهك مشبهه اضافتى
قبيلندندر كور كبى سياه ديمكدر اطولده بين وظاهر ديمكدر ديدى (اثيث
صفت بعد صفتيدر كثير معناسنه كقنوده اولان كاف معناى كثرتى تشبيه ايچوندر
(قنو كسر قاف وسكون نون ايله خرما صلقمنه ديرلر نخله خرما اغاجنه ديرلر
پس قنو نخله‌يه كوره كرمه كوره عنقود كبيدر (المتعشكل نخله‌نك صفتيدر متعشكل

كسر وفتح كاف ايله ذات اغصان ديمكدر معناى بيت چوق صاچ محبوبه‌نك
ارقه سنه زينت ويرر اويله صاچكه كور كبى سياه ياخود سوادى بين
وظاهر در واغصان صاحبى خرما اغاجنك صلقمى كبى چوقدر
*) غدائره مستشزرات الى العلى * تضل العقاص فى مثنى ومرسل (*
تقطيعى (غداء) فعول مقبوض (رهومستش) مفاعيلن (زراتن) فعولن
(اللعلى) مفاعلن مقبوض (تضالل) فعولن (عقاصفى) مفاعيلن (مثنن)
فعولن (ومرسلى) مفاعلن مقبوضدر غدائره مبتدأدر ضميرى بيت سابقده
اولان فرع لفظنه راجعدر غدائرها روايتنه كوره حبيبه‌يه عائددر غدائر غديره‌نك
جمعيدر بلوك بلوك اولان صاچه ديرلر بوكا ذوائب وذؤابه ده ديرلر وحدئ
فاضل تنصيصنده تاج الاسامى وقانوندن نقل ايدوب غديره‌يى كيسوى زنان
وكيسوى بافته ايله وصورت واوده همزهٔ مرسومه ايله اولان ذؤابه‌يى كيسوى
مردايله تفسير ايلدى (قاعده) اكر مفردده ثالث واقع اولان مدزائد اولورسه
فعائل وزنى اوزره اولان جمعده همزه‌يه قلب اولنور قلاده وقلائد صحيفه
وصحائف رساله ورسائل عجوز وعجائز كبى واكر مفردده ثالث واقع اولان مد
زائد اولمازسه همزه‌يه قلب اولنماز قسور وقساور معيشة ومعايش كبى
مستشزرات مبتدانك خبريدر مستشزرات كسر زاى ايله ارتفع معناسنه اولان
استشزردن مأخوذ مرتفعات معناسنه لازم اولوب قالقجيلر ديمك اولور ياخود
فتح زاى ايله رفعت معناسنه اولان استشزره‌دن مأخوذ مرفوعات معناسنه
متعدى اولوب قالدرلمش ديمك اولور مستشزرات كلمه سنده تنافر اولمغله
بو بيت ايله استشهاد ايلدى تنافر كلمه‌نك لسان اوزره ثقلتنى وعسرت ايله
تكلمنى ايجاب ايدن وصفدر تكيم مستشزرات ده مشاهده اولندى اطولده
عصام محقق شويله تحقيق ايدوب ديركه اكرچه تنافر كلمات وتنافر حروفك
بيلنمسنك مرجعى حسدر لكن هر حسه ده اعتماد يوقدر بلكه بونده حاكم
نافذ الحكم فصاحتده سليقه سى اولان ياخود غير فصيحى تكلمدن تحفظ
ايدوب فصيح ايله تكلمه ممارسه سندن ذوق سليمى كاسب اولان عربينك
حسيدر وتنافر بحسب المخارج حروفك كمال تباعد وقربندن اوتورى دكلدر
والا مرجعى علم مخارج اولوروجهر وهمس ايله وصفده حروفك اختلافندن
اوتوريده دكلدر والا مرجعى اقسام حروفى ضبط اولور بونلردن برشيئه
ذهابدن احترازايليه زيرا جميعسى مرجع تنافرى تعييندن غفلته مبنيدر

(الى العلى مستشزرات كلمه سنه متعلقدر (على ضم ايله اعلانك تأنيثى اولان علیانك جمعيدر دنيانك جمعى اولديغى كبى والف ايله يازلمق لازمدر ديديلر بونكله رأسك شعرلرينك اعاليلرينى مراد ايدر بو صاحب اطولك تقريريدر بعضيلرى بونكله جهات علايى مراد ايدر ديمش (تضل العقاص غدائرك نعتيدر (تضل صيغهٔ مضارعدر غائب اولور ديمكدر (العقاص تضل نك فاعليدر ولام ايله تعريفى اضافت ايله تعريفدن بدل اولوب تقديرى تضل عقاصها ديمك اولور ياخود تضل العقاص منها ديمك اولوب منها حذف اولنمشدر وحذفى مراد معلوم اولديغندن اقتضا ايتمشدر ديمشلر وعلى كلا التقديرين هاضميرى غدائر كلمه سنه عائددر (عقاص كسر عين مهمله ايله دن فتح عين ايله اولان عقيصه نك ياخود كسر عين وسكون قاف ايله اولان عقصه نك جمعيدر زمانه هيئتى اوزره شعردن باشده جمع اولنان خصله يه ديرلر وخصله مرأه شعرينى طوتوب بوكوب باشى اوزرنده جمع وعقد ايتديكى معقودهٔ مجتمعه در بعضيلر خصله بلوك بلوك اولوب باش اوزرنده جمع اولنمش صاچه ديرلر ديمش (فى مثنى ومرسل تضل نك ظرفيدر مثنى اورلمش مفتول معناسنه در بعضيلر مثنى شعردن وغيريدن ايكيلنمش شئه ديرلر و بوكا فارسيده دوتا كرده شدا يله معنى و يرمشلردر ديمش (مرسل مثنى نك خلافنه اورلمامش ديمكدر مطوادهٔ عقيصه مثنى خلافنه ديكلدر ديدى وفى مثنى ومرسل نك تقديرى فى مثنى ومرسل منها اولوب بنه منها حذف اولنمشدر وحذفى مرادك معلوم اولديغنه مبنيدر وها ضميرى بنه غدائر كلمه سنه راجعدر ومثنى ومرسل ميانده صنايع بديعيه دن تضاد واردر و بيتك جميع الفاظى اراسنده مراعات النظير واردر (معناى بيت) فرعك ياخود حبيبه نك شعرينى كثرت وطول ايله وصف ايدوب ديركه اول حبيبه نك غدائر وذوائبى يعنى بلوك صاچلرى ياخود فرعك بلوكارى اعالئ رأسنده قالدرلمشلردر ياخود قالقمشلردر اويله غدائر كه اندن بر خصله سى مفتول و غير مفتولك ماييننده غائب اولور بعضيسى علو ومرفوع و بعضيسى مثنى و بعضيسى غير مثنى و بعضيسى معقوص ملتويدر كه مثنى و مرسل ميانده غائب اولور

*(ازمان ابدت واضحا مفلجا * اغر براقا وطرفا ابرجا)*

بو بيت و بيت آتى بحر رجزك ضرب اولندر تقطيعى (ازمان اب) مستفعلن (دتواضحن) مستفعلن (مفلجا) مفاعلن مخبونه (اغر بر) مستفعلن

(راقنوطر) مستفعلن (فن ابرجا) مستفعلن سالمدر بونلرك قائلى رؤبة بن العجاجدر شراح ديديلركه (ازمان مبتدادر ازمان فتح همزه ايله شاعرك محبوبه سنك اسمى اولوب غير منصرفدر (ابدت مبتدانك خبريدر بدأدن مأخوذ صيغهٔ ماضيدر اظهار ايتدى ديمكدر فاعل مستكنى ازمانه عائددر تنصيصده ديركه ازمان مقصور زمان اولان زمن كلمه سنك جمعيدر ازمان نسخهٔ قديمهٔ مصححه ده ضبط اولنديغنه كوره نصب ايله اولوب تقديرى اذكر ازمان وصالها ديمك اولور وابدت جمله سى استينافيه در واضحا ابدت كلمه سنك مفعولى اولان موصوف محذوفك صفتيدر تقديرى سنا واضحا ديمكدر (مفلجا بودخى موصوف محذوفك صفت بعد صفتيدر مفلج اسم مفعولدر سيركلمش ديمكدر اغر بودخى موصوف محذوفك صفاتيندندر (اغر ابيض معناسنه (براقا بودخى موصوف محذوفك صفتيدر براق صفت مشبهه در لمعان ايديجى ديمكدر وطرفا واضحا اوزرينه عطف اولنور (طرف فتح طاء مهمله وسكون راء مهمله ايله كوز چشم معناسنه در تنصيصده ديركه طرف جمعلنمز زيرا اصلنده مصدردر واحد وجمع اولور (لايرتد اليهم طرفهم) نص كريمنده اولديغى كبى (ابرجا طرفا كلمه سنك صفتيدر ابرج واسع معناسنه صفتدر (معناى بيت) ازمان نام محبوبه واضح وسيرك وزياده بياض ولمعان ايديجى اولان ديشنى اظهار ايلدى و واسع اولان چشمنى اظهار ايلدى

*(ومقلة وحاجبا مزججا * وفاحما ومرسنا مسرجا)*

تقطيعى (ومقلتن) مفاعلن مخبون (وحاجبن) مفاعلن مخبون (مزججا) مفاعلن مخبون (وفاحمن) مفاعلن مخبون (ومرسنن) مفاعلن مخبون (مسرجا) مفاعلن مخبوندر خفى بيورلميه بو بيت بحر رجزك ابيات زحافاتندندر ومقلة واضحا اوزرينه معطوفدر ياخود طرفا اوزرينه عطف اولنور (مقله ضم ميم وسكون قاف ايله كوزك سياهى ياخود سياه وبياضنه ديرلر تنصيصده مقله بياض وسياهى جمع ايدن شحمهٔ عيندر ديدى (وحاجبا بوده يا واضحا يا مقله اوزرينه عطف اولنور حاجب قاش ابرو معناسنه (مزججا حاجبا كلمه سنك صفتيدر مزجج اسم مفعولدر انجه لنمش واوزونلنمش ديمكدر (وفاحما بوده واضحا ياخود حاجبا اوزرينه عطف اولنور موصوف محذوفك صفتيدر تقديرى شعرا فاحما ديمكدر شعر فاحم كمور كبى سياه صاچه ديرلر اطولده فاحم بين الفحومه اولان اسوده ديرلر ديدى (ومرسنا بوده يا قربنديا بعدنه

معظوفدر (مرسن فتح میم وسکون را وکسر سین مهمله ایله بورون انف معناسنه تنصیصده دیرکه مرسن موضع رسن در یعنی انفده حبلك موضعی در صکره ذکر جزء ارادهٔ کل طریقی اوزره انفده استعمال اولندی (مسرجا مرسنا کلمه سنك صفتیدر مسرج فتح را ایله اسم مفعولدر صاحب تلخیص مسرجه شویله معنا ویروب دیرکه اویله مرسن که دقت واستواده سریجی نك قلیجی کبیدر و یاخود بریق ولمعانده سراج وقندیل کبیدر یاخود منور دیمکدر زیرا سرج الله وجهه دینلور الله تعالی انك یوزینی نورلندرسن وکوزل ایتسون دیمکدر پس مسرج کلمه سی بو معنالره احتمالی اولوب کندنده غرابت اولمغله بو بیت ایله استشهاد ایلدی غرابت کلمهٔ وحشیه اولمق در یعنی معناسی ظاهر واستعمالی مأنوس اولمامقدر نتکیم مسرج ده نمایان اولدی (علامهٔ سعد مطولده دیرکه وحشی ایکی قسمدر بری غریب حسن و بری غریب قبیح در پس غریب حسن عربه استعمالی عیب اولمیان شیدر زیرا عندلرنده وحشی دکلدر الری وایاقلری غلیظ معناسنه ولان شرنبث کبی و بو غریب حسن نظمده اولمه سندن نثرده اولمسی احسندر غریب قرأن وغریب حدیث بوندندر وغریب قبیح مطلقا استعمالی عیب اولان شیء در و بوکا وحشیٔ غلیظ تسمیه اولنور و بو غریب الاستعمال اولمسیله بیله سمعه ثقیل وذوقه کریه اولور و بوکا متوعر دخی تسمیه اولنور فریدلك اسمی اولان جحیش کبی عصام محقق اطولده شویله تحقیق ایدوب دیرکه مسرج لفظنك دلالتی غیر ظاهر واستعمالی غیر مأنوس اولمغله بیانی ایچون سریجی یاخود سراجدن مأخوذ اسم مفعول قیلمغه محتاج اولندی یعنی سراجه یاخود سریجی یه مشبه قیلمغه محتاج اولندی و صیغهٔ اسم مفعولدن تشبیهك تحصیلنك وجهی بویله اولور که مسرجك معناسی زید اسد مثللی کبی بینهماده اتحاد ادعا اسیله یاسراج قلنمش یاخود سیف سریجی قیلنمش دیمك اولور پس مسرج تفعیل اولوب فرحته قبیلندن اولورانی فرح قیلدم دیمك اولور بعضیلر تفعیل اصلنه نسبت ایچون کاور تممته کبیکه انی تمیمه نسبت ایتدم دیمکدر پس مسرج مشبهك مشبه بهه نسبتی قبیلندن اولوب سریجی یه یاخود سراجه منسوب معناسنه اولور (معنای بیت) دخی ازمان نام محبوبه کوزینك سیاهی وکور کبی سیاه صاچنی وانیجه لنمش واوزونلنمش قاشنی وانیجه اکده وطوغری بلقده سریجینك قلیجی کبی یاخود لمعانده سراج وقندیل کبی اولان بورنی اظهار ایلدی

*) الحمد لله العلی الاجلل * انت ملیك الناس ربا فاقبل (*

بو بیت بحر رجزك ضرب ثانیسندندر تقطیعی (الحمدلل) مستفعلن (لاهلعلی) مستفعلن (یلاجلل) مفعولن مقطوع (انت ملی) مفتعلن مطوی (كنناسرب) مستفعلن (بافقبل) مفعولن مقطوعدر قائلی معلوم اولمامغله شراح تحریر ایلمدیلر اما خالد ازهری تصریح شرحنك اخرنده مصرع ثانی (الواسع الفضل الوهوب المجزل) در دیوب قائلی ابو النجم العجلی در دیمش (حمد لغتده انعام وغیر انعامدن جمیل اختیاری اوزرینه ثنادر خفی دکلدر جمیل اختیاریدن متبادر قصد واختیار ایله صادر اولان شیء دیمکدر بو تقدیرجه حمد انجق فعل اختیاری یه اولوب تعریف صفات قدیمه سی اوزرینه اولان حمده شامل اولماز زیرا صفات قدیمه افعال اختیاریه دن دکلدر بویله اولنجه تعریف افرادنی جامع اولماز بو سؤال مشهوردر بوندن جوابده دینلدیکه ذاتك صفات ایله استقلالنده صفات افعال اختیاریه منزله سنده در حق سبحانه ایسه کندودن افعالك صدورنده بر سبب منفصله محتاج اولمدیغی کبی صفات ایله اتصافنده کندودن منفصل سببه محتاج دکلدر زیرا احتیاج وجوب ذاتی یه منافیدر بو جوابك ردنده دینلدیکه تنزیهده صفات اوزرینه صحت حمدی اقتضا ایتمز بلکه بر سبیل تجوز صفاتی اوزرینه اولان ثنا یه لفظ حمدك صحتنی اقتضا ایدر بعضیلر اصل اعتراضدن جوابده دیمشکه جمیل اختیاری ایله مراد مختاره منسوب بر امردر کرك اختیار ایله صادر اولسون کرك ایجاب ایله صادر اولسون معلومدرکه صفات ایجاب ایله صادره در وعرفده منعمه تعظیمی اشعار ایدن فعلدر منعم منعم اولدیغی سببدن وحدك عند العارفین حقیقتی قول وفعل وحال جهتندن کمال محمودی اظهاردر کرك اول کمالده اختیاری اولسون کرك غیر اختیاری اولسون فاضل محقق قره خلیل افندینك حاشیهٔ شرح مختصر منتهی حاشیه سنك اولنده اولان تحقیقیدر عصام فاضل اطولده دیرکه (الله) لفظی رحمن کبی جمیع محامده مستحق اولان ذات واجب الوجوده مختص اسم اولوب ملیین وغیر یلری بیننده غیره اطلاق اولنماز او قدر وار که الله لفظی علم قسمندن اسمدر اما رحمن صفتدر وذات بو اسمك ضمننده صفات کمالك جمیعسیله متصف اوله رق مشتهر اولدی حاتم جود ایله او اسمك ضمننده مشتهر اولدیغی کبی و بو اسم جمیع صفاته علی سبیل الاجمال دلالت ایدوب بونی ذکرده دخی در

اكمال اولمغله سائر اسماء حسناءمأثوره سنك بيندن اختيار ايلدى زيرا بو اسم كبى
سائر اسمانك برنده دخى جميع صفاته بردن دلالت يوقدر اكرچه (الحمد الخالق ياخود
الرزاق ديدى الله تعالينك حمده استحقاقى بر وصف ايله در وصف آخر ايله
دكلدر ايهامى لازم كلور ايدى ودوام وثباته دلالت ايتسون ايچون جمله فعليه دن
جمله اسميه يه عدول ايتدى وحمدى لفظة جلال اوزرينه تقديمى مقام مقام
حمد اولديغندن اهميتنه اعتبار ايله در نقدرذاتنه نظرا ذكر الله اهم ايسه ده
صاحب كشاف الله تعالينك (اقرأ باسم ربك) قول شريفنده فعلك تقديمنده
ذاهب اولديغى كبى خفى بيورلميه الحمده اولان الف لام جنس ايچوندر اصل
اولنده بودر وبومعنايه اولان الف لام الله تعالينك جميع محامده استحقاقنى
من جهة الالتزام افاده ايدر وعبادك افعاللرى كنديلرى ايچون مخلوقه اولمبوب
افعاللرندن اوتورى حمده استحقاقلرى كسبلرى اوزره حمده استحقاقلرينى
مستلزمدر سؤالى وارد اولمسون زيرا بونلرك كسبه قدرتلرى الله تعالينك
خلقيله در بو يله اولنجه حقيقتده حمده مستحق الله تعالى در انلر دكلدر وبو
الف لام مقامك معونتيله مذهب جمهوره كوره استغراق ايچون اولمقده
جائزدر وبومعنايه الف لام الله تعالينك جميع محامده استحقاقنى من جهة
المطابقة افاده ايدر وينه خفى بيورلميه (الحمد ثابت لله) كلاملرينك معناسى حمد
الله تعالى ايله قائم ديمك دكلدر زيرا قيام حمد حادثدر حامد ايله قائمدر بلكه
معناسى الله تعالى حمده مستحق در ديمكدر وحمده استحقاقندن ماهيت
حمدك الله تعالى يه اختصاصى لازم كلور اما الحمد لله كلامنك تفسيرنده حق
اولان المحمودية ثابتة لله تعالى ديمكدر پس بو تفسير مصدرى اطلاق مفعولى
اراده قبيلندن اولور ومعلومدر كه محموديت قديمه در خفى بيورلميه (الحمد لله
جمله سى يا خبر ياخود انشادر اولكنده كوره يا قضيه طبيعيه ياخود موجبه كليه
ياخود موجبه جزئيه ياخود قضيه شخصيه در بو ثلاثه اخيره يه كوره من حيث
الجهة يا مهمله ياخود موجبه ضروريه ياخود دائمه در (العلى شول ذات زاهت
سماتدر كه انك رتبه سنك فوقنده رتبه اولميه وجميع مراتب اندن منحط اوله زيرا
على علودن مشتقدر علو ده سفله مقابل اولان علودن مأخوذدر اما مشايخ كرام
العلى ذاتى دركدن عالى وصفاتى تصوردن برى اولان حقه ديرلر ديمشلر بعضيلر
شول ذاتدر كه اشراق جلالنده الباب متحيره ووصف كمالنده ارباب عقول عاجز
اوله (اجلل الله تعالى يه اطلاقى بر قاچ وجه ايله در برى اسماء الله توقيفيه اولوب

شارعدن

شارعدن ثابت اولدى اكثر علمانك مذهبى بودر وبرى امام غزالى مذهبى
اوزره توصيف طريقيله در تسميه طريقيله دكلدر وبرى معطلقا نقصى ايهام
ايتميان شيئك اطلاقنك جوازنه بناء در وبرى الاجل لفظنه ماده ده ومعناده
مشارك اولان اسماء الله دن الجليل نك وروديله اكتفا ايچوندر (اجلل ادغامسز
قياس لغوى يه مخالف در قياس اولان ادغام ايله اولمليدر پس اجلل
كلمه سنده قياس لغوى يه مخالفت اولمغين بو بيت ايله استشهاد ايلدى (مخالفة
كلمه واضعدن ثابت اولانك خلافنه اولمقدر تكيم اجلله مشاهده اولندى
مطولده ديركه مخالفت لغت عربى تتبعدن يعنى الفاظ موضوعه لرينك
مفرداتنى ياخود مفردات حكمنده اولانى تتبعدن مستنبط اولان قانونك خلافنه
اولمقدر تامده اعلالك ومدده ادغامك وجوبى وبونلرك غيرى علم تصريفك
شامل اولديغى شيئك وجوبى كبى اطولده ديركه اكر سؤال اولنورسه اجلل
مفرد اولديغى حالده فصيح دكلدر زيرا مفرد موضوعك قسميدر وموضوع
اجل در اجلل دكلدر جواب بودركه عندلرنده هر معينك اصلى فرع كبى
موضوعدر اوقدر واركه اول فرع اصلى هجرايدر وينه سؤال اولنورسه
شاعره فك ادغام جائز اولاندر وبو اتفاقا اضطرار شرطيله جائزدر وابن جنى
عندنده من غير اضطرار دخى جائزدر جواب بودركه ضرائر ايكى قسمدر برى
مقيسه وبرى غير مقيسه در وفك ادغام غير مقيس در مأمولدر كه شعر عرب
عربانك اولميوب بلكه شول كيمسه نك اوله مسوغ اولميان يرده انك ايچون فك اوله
(انت مبتدا وجناب حقه تقرب ايچون خطابدر (مليك الناس مبتدانك خبريدر
واضافتى استغراقيه در (مليك فعيل بمعنى فاعلدر مالك معناسنه اكرچه جناب
حق سبحانه وتعالينك ملك ومالك كبى بعض اسماسى معناى آخر ايله نقدر غيره
اطلاق اولنورسه ده حقيقتده كندويه اختصاصنه منافى دكلدر ابن قيم بدايعده
الله تعالينك حى وسميع كبى كندويه وغيره اطلاق اولنان اسماسى الله تعالى ده
حقيقت غيريسنده مجازميدر ياخود كندوده مجاز غيريسنده حقيقت ميدر ياخود
ايكيسنده ده حقيقت ميدر ديو سؤال ايتمش شهاب الدين محقق شرح شفانك
اوائلنده بونلرك زياده ظاهرى ايكيسنده ده حقيقت اولمسيدر اما الله
تعالى ده مجاز غيريسنده حقيقت اولديغنه كوره مراد اسماء الله دن هر بر
اسم ماسواسندن اشرفدر واسمك شرفى مسمانك شرفى ايله در ديو جواب
ويردى فقه اكبرده امامنا امام اعظم رحمه الله تعالى حضرتلرى الله تعالينك

اسما وصفاتی عظم وفضلده مستویه در بینلرینی فرق ایتمیوز دیو بیوردقلری ذکر اولنانلره منافی دکلدر شهاب الدین فاضل جواب ویروب بیورر که امام اعظم روح الله روحه نك تسویه دن مرادی اسماء وصفات موصوف ومسمالرینه اضافتی حیثیتندندر زیرا جمیع اسمانك مسماسی وجمیع صفاتك موصوفی بردر که الله تعالیدر (رب اسکون الف ایله یاربی دیمکدر وحرف ندا اولان یا محذوفدر والف یای متکلمدن بدلدر فیومی مصباحده دیمشکه رب معرف باللام ومضاف اولهرق الله تعالی یه اطلاق اولنور اما الله تعالینك غیری یه اطلاقی حقنده ابن انباری دیمشکه رب شیئك مالکنه دیرلر وسید ومطاع ومصلح معنالرینه ده اولور بعضیلر مالك معناسنه اضافت ایله رب الدین ورب المال دینلور اما مالك معناسنه کوره مخلوقه معرف باللام اولهرق الرب دینلمز زیرا عموم افاده ایدر مخلوق ایسه جمیع مخلوقاته مالك اولهمز دیمش وبعضلر مالك معناسنه کوره (هذا رب العبد وهذا ربی) دینلمك ممنوعدر زیرا بوترکیبلرك معنای ظاهریسی مشار الیه حق تعالی اولمقدر دیمش (فاقبل) تضرعانه الله تعالی حضرتلرینه خطابدر مفعولی مصراع اولده اولان حمددر تقدیری فاقبل حمدی دیمکدر (معنای بیت) هر برحامدك حمدی یعنی وصفی جمیلی عالی وجلیل اولان الله تعالی یه مخصوصدر یاخود محمودیت عالی وجلیل اولان الله تعالی یه ثابتدر یاربی سن جمیع ناسك پادشاهی سن بنم حمدیمی قبول ایله دیمكدر خالد ازهرینك ایراد ایلدیکی مصراعك معناسی اویله الله تعالی که واسع الفضل وهو بدر کثیر العطادر دیمکدر

*) مبارك الاسم اغر اللقب * کریم الجرشی شریف النسب (*

بو بیت بحر متقاربك ضرب ثالثندندر تقطیعی (مبار) فعول مقبوض (کالسم) فعول مقبوض (اغرل) فعولن (لقب) فعل محذوفه (کریمل) فعولن (جرشا) فعولن (شریفن) فعولن (نسب) فعل محذوفدر قائلی ابو الطیب متنبی در سیف الدوله ابو الحسن علی همدانی نام امیرك مدحنده انشاد ایلدیکی قصیده سندر (مبارك الاسم ممدوحك نعتیدر مضاف الیه اولان الاسمك تعریفی مضاف الیه دن عوضدر تقدیری مبارك اسمه دیمكدر وضمیری ممدوحه عائدر اوصاف آتیه نك تعریفلری دخی بونك کیبدر علامه سعد دیرکه اسمی مبارك ایله وصفك نکته سی امیر المؤمنین علی کرم الله وجهه ورضی الله تعالی عنه حضرتلرینك اسم عالیسنه موافقتندن اوتوریدر

وحدی مکان علی رضی الله تعالی عنه ده اولدیغندن اوتوریدر دیمش عصام فاضل اظهار ایلمشدر که مبارك وصفنك اسمه اختصاصی لازم دکلدر بلکه کنیه ده وصفلنور اوقدر وارکه اختصاصی شعرك ضیق اولمسندن اوله بو دخی بعید دکلدر که الله تعالینك العلی اسمنه موافقتدن اوتوری اسمی مبارك واسمنه برکت کله ابلغ اولانه بودر زیرا اسمی اسم الله دن برکت اکتساب ایتمش اولور (اغر فی الاصل خیلدن ابیض الجبهه اولاندر زیرا غره جبهه فرسده اولان بیاضه دیرلر صکره هر واضح معروف ومشهورده استعاره اولندی (اللقب مدح وذمی مشعر اولانه دیرلر (وسیف الدوله لقبی وصفیله اشتهاری تفاؤل وتمدحدن اوتوری دکلدر (کریم الجرشی بو دخی نعت بعد نعتدر (جرشی کسر جیم وکسر راء مهمله وتشدید شین معجمه ایله نفس وذات معناسنه در وبونی سمعده کراهت اولمغله بو بیت ایله استشهاد ایلدیکی خفی بیورلمیه جرشی ده کراهت بو طریقله درکه بونی سماعدن سمع تبری ایدر اصوات منکره یی سماعدن تبری ایدیکی کبی زیرا لفظ اصوات قبیلندندر واصواتدن بعضیسنك سماعیله نفس استلذاذ ایدر بعضیسنك سماعیله استکراه ایدر (شریف النسب بو دخی نعت بعد نعتدر (شریف عالی معناسنه نسب من جهة الاباءدر (معنای بیت) اول ممدوحك اسمی مبارکدر یعنی اسمی حضرت علینك اسمنه موافق اولدیغندن تبرك اولنمشدر ولقبی سیف الدوله ایله مشهوردر نفسی کریمدر ونسبی عالیدر

*) وقبر حرب بمکان قفر * ولیس قرب قبر حرب قبر (*

بو بیت بحر رجزك ضرب ثانیسندندر تقطیعی (وقبرحر) مفاعلن مخبون (بنبمکا) مفتعلن مطوی (نقفرن) مفعولن مقطوعه (ولیسقر) مفاعلن مخبون (بقبرحر) مفاعلن (بنقبرو) مفعولن مقطوعدر (قبر حرب مبتدادر بمکان ده اولان باقی معناسنه در (قفر جر ایله بمکانك صفتیدر جار مجرور مع الصفة محلا مرفوع مبتدانك خبریدر یاخود قفر مبتداء محذوفك خبری اولوب تقدیری هو قفر دیمك اولور قفر فتح قاف وسکون فا ایله آب وکیاهدن خالی اولان زمیندر (ولیس ده را وحالیدر (قرب قبر حرب تتابع اضافات اوزره اولوب لیسك خبریدر قبر اسمیدر ضرورت شعر ایچون تأخیر اولنمشدر تنصیصده اسمك اوزرینه تقدیمی کلام عربده شایعدر ضرورت ایچون دکلدر دیدی اکر سؤال اولنورسه موضع مضمره مظهر کتوردی حق اولان مضمر کتوروب قربه دیمك ایدی جواب بودرکه توجعك لزومنه

دلالت ایتسون ایچوندر بو بیتده تنافر اولمغله استشهاد ایلدی کلامده تنافر کلماتك
لسان اوزرینه ثقیله اولمقلغی درنقدر هر بریسی فصیحه اولورسه ده تنکیم
بو بیتده مشاهده اولندی (معنای بیت) حرب نام کیمسه نك قبری اوتدن وصودن
خالی اولان مکانده یاخود بر مکانده درکه اوتدن وصودن خالیدر حال بو که اول
حربك قبرینه قریب قبر یوقدر دیمکدر بیتك ظاهری اخباردر معناسی حربك
قبرینك اول مکانده اولدیغنه تأسف وتحسردر عجایب المخلوقاتده ذکر اولنور که
حرب بن امیه نام کیمسه برکون صحرای بیابانده کذران ایدر ایکن هاتف
دیدکلری جندن بری یاننه کلوب نعره اورمغله کال روعندن عدم آباده روان
اولدقده جن من بورتأسفانه بیت مرقومی کویا اوله رق صحرایی دوان اولدی
*) االبس هجر القول من لو هجوته * اذن لهجانی عنه معروفه عندی (*
و بیت بحر طویلك ضرب اولندندر تقطیعی (االب) فعول مقبوض
(سهجرلقو) مفاعیلن (لملو) فعولن (هجوتهو) مفاعلن مقبوضه (اذنل)
فعول مقبوض (هجانیعن) مفاعیلن (همعرو) فعولن (فهوعندی) مفاعیلن
سالمدر (البس) یه داخل اولان همزهٔ مفتوحه استفهام انکاری ایچوندر (البس
ضم همزه وسکون لام وکسر باء موحده ایله الباس دن مأخوذ نفس متکلم
وحده در (هجر القول نصب ایله (البس) نك مفعول ثانیسیدر (هجر ضم ها
وسکون جیم ایله منطقده اولان فحشه دیرلر (من محلا منصوب (البس) نك
مفعول اولیدر (لو هجوته ده اولان ضمیر من لفظنه راجعدر وجمله سی منك
نعتیدر اذن هجوایتدیکم تقدیرجه دیمکدر (عنه معروفه نك ضمیرلری ینه من
لفظنه عائددر معروفه رفع ایله لهجانی نك فاعلیدر معروف احسان معناسنه در
(معنای بیت) ممدوحه کلامك فاحشنی الباس ایدرمیم یعنی هجو ایدرمیم
اینم اکرانی هجو ایلسم تحقیق بنی اندن اولان عندمده کی احسانی هجو ایدر
*) کریم متی امدحه امدحه والوری * معی واذا مالمته لمته وحدی (*
بو بیت ینه بحر طویلك ضرب اولندندر تقطیعی (کریمن) فعولن (متاامدح)
مفاعیلن (هامدح) فعولن (هولورا) مفاعلن مقبوضه (معیو) فعول مقبوض
(اذامالم) مفاعیلن (تهولم) فعولن (تهووحدی) مفاعیلن سالمدر بیت اول
و بیت ثانینك قائلی ابو تمام نام شاعردر (موسی بن ابراهیم رافعی) یی مدح
ایدوب هجو ایله اتهامی دفع ایتدیکی قصیده سندندر (کریم مبتداء محذوفك
خبریدر تقدیری هو کریم دیمکدر (متی اسم شرطدر امدحه (متی ایله

مجزومدر (و لوری ده اولان واو ٣ حالیه در الوری مبتدا در خبری معی قولیدر
وری قصر ایله حصی وزنی اوزره خلق معناسنه در اطولده دیرکه واوی
حالیه قیلوب عاطفه قیلمامسنه نکته مقابلنه یعنی واذا لمته لمته وحدی
قولنه موافقت ایچوندر و بوده اکرورانك معیتی مدحده مشارکت ایله
تفسیر و وحدتی ورانك کندویه ملامتده عدم مشارکتی ایله تفسیر اولنورسه در
علامهٔ سعدك تحقیقی بودر (اما اطولده دیرکه اکر معیت ناسك حضوری
ووحدت ناسك عدم حضوری ایله تفسیر اولنور ایسه معنی ممدوحی دائما ناسك
حضورنده مدح ایدرم ناس کندی ایله ابتهاجندن اوتوری و بر کیمسه نك
حضورنده اکا ملامت ممکن دکلدر بلکه اکر لوم اولنسه غیبت ناسده لوم
اولنور بو یله اولنجه واو حالیه اولمق متعین اولدی خفی بیورلمیه ممدوحك
مدحه استحقاقنده تفسیر مشهور ابلغدر و بو تفسیر ملامتدن تنزیهده ابلغدر
وملامتدن تنزیهك لطایفندندر که ملامتك ذکرینه صورت نفیك غیر مقادر
اولامز بو سببدن اذا لمته مابعدینی ملامتی صورت نفیده ابرازدن اوتوری
زیاده ایتدی وحالی عطف اوزرینه ترجیح ایدندرکه مفردی عطفده اسم
ظاهر فعل متکلمك اسنادی کلفتی واردر وجمله یی عطفده تناسبی فوت
واردر بزم غیریمز ایچون بوراده وجوه آخر واردر اهلنه ترك ایلدك و ینه
علامهٔ سعدك فوائدندندرکه (واذا لمته قولنده اذایی وفعل ماضی یی استعمالده
اعتبار لطیف واردر یعنی دعواسنك ثبوتی ایهام واردر کو یا کندیدن لوم
تحقق ایلدی واکا کیمسه مشارك اولدی لکن مدح ذم ایله یاخود هجا ایله
مقابله اولنموب لوم ایله مقابله اولنمسی صاحب بن عبادك تعییب ایلدیکی
شیدندر حتی نقل اولنور که صاحب بن عباد بو قصیده یی استادی ابن العمیدك
حضورنده انشاد ایدوب بو بیته بالغ اولدقده استاد بونده هجتدن برشیء
بلورمیسن دیو سؤال ایلدی صاحب دخی ذم وهجایه مقابل اولان مدحی
لومه مقابل ایتمش بوندن غیری برشی بیلم دیدکده استاد دخی (امدحه
امدحه ده حروف حلق دن حانك وهانك جمعنه مقارن تکراردرکه حد
عندالدن خارج جمیع تنافرك نافریدر دیوب اکر امدحه نك تکریرنده ثقل
واردر دینیدی اولی اولوردی و بین المثالین فرق آخر بودرکه (وابس قرب قبر
حرب قبر مثالی تنافرده متناهی ومنشأ ثقل مجرد کلماتك اجتماعیله در اما بو مثال
تنافرده ندندوندر ومنشأ ثقل امدحه امدحه نك تکریری وحروف حلقدن

۳ معنوی دیرکه واو حالیه قیلندی
امدحه ده مستتر اولان ضمیر
مرفوع اوزرینه عطف اولندیغی
ایکی وجهدن اولور بدر بری
مصراع ثانیه واو افادن اجزاده
انده وحدی حال واوج اولسدر
وری اکر عطف قیلنسه وری بی
مدح ایله دخی حذف اولور اما
حال ایچون قیلندقده وری ده
ایله ایچون مستتر اولوردیتیس اولور *

حاوهانك اجتماعيدر (معناى بيت) ممدوح بر كريمدر كه نه زمان انى مدح وثنا ايليسم حال بو كه خلق بمله درونه زمانكه انى لوم ايليسم بالكرم ديمكدر

*) وما مثله فى الناس الا مملكا * ابو امه حى ابوه يقاربه (*

بو بيت بحر طويلك ضرب ثانيسندندر تقطيعى (ومامث) فعولن (لهوفنا) مفاعيلن (س اللا) فعولن (مملكن) مفاعلن مقبوضه (ابوام) فعولن (مهى حيين) مفاعيلن (ابوه) فعول مقبوض (يقاربه) مفاعلن مقبوض در قائلى فرزدق در فرزدق سفرجلى وزنى اوزره تنوره دوشمش رغيفه ديرلركه مفردى فرزدقه در ياخود اتمك پارچه‌سنه ديرلر وهمام بن غالب بن صعصعه‌نك لقبيدر (مملك خلفاء بنى اميه‌دن هشام بن عبد الملك بن مروان نام كيمسه‌نك خالى اولان ابراهيم بن هشام بن اسمعيل مخزوميى مدح ايدر بو ابراهيم هشامك طرفندن امير مدينه ايدى (ما لبس معناسنه در (مثله مانك اسميدر ومبدل منه در ضميرى ابراهيمه عائددر فى الناس خبريدر يعنى انك مثلى ناسده يوقدر ديمكدر مجرد عربده يوقدر ديمك دكلدر زيرا فى الناس قولى ذكر ايله نفى عام قيلدى اكر بو يله اولميدى عربده مثلى نفيى تبادر ايدر ايدى (الا مملكا حى يقاربه‌دن مستثنادر مستثنى منهك يعنى حى نك اوزرينه تقديم اولنمغله نصبى واجب اولمشدر بو ايسه تأخير حيننده مرجوحدر زيرا مختار اولان بدل اولمق اوزره رفعيدر وبو تقديم شايع الاستعمالدر لكن بو تقديم تعقيدده زياده‌يى اقتضا ايدر (ومملك مال وملكى اعطا ايدن كيمسه ايله تفسير اولندى كويا اسم مفعول روايت اولندى والا ابلغ اولان اسم فاعل اولمقدر ومملكدن مراد هشامدر (ابو امه مبتدادر ضميرى مملكه عائددر (ابوه خبريدر وضميرى ابراهيم ممدوحه عائددر وجمله‌سى مملكا قولنك صفتيدر پس مبتدا وخبرك مياننى يعنى ابو امه ايله ابوه نك مياننى اجنبى ايله يعنى حى ايله فصل ايلدى حى مستثنى منه در ومبدل منه اولان مثله دن بدلدر ذى حيات معناسنه در (يقاربه حى كلمه‌سنك صفتيدر پس بدل يعنى حى ايله مبدل منهك يعنى مثله نك وصفت ايله موصوفك يعنى حى يقاربه نك مياننى اجنبى يعنى ابوه ايله فصل ايتديكه جائز اولميانلردر (يقاربه فضائلده اكا مشابه اولور ديمكدر ضميرى خاله يعنى ابراهيمه عائددر وضرورت وزن ايچون هاسى ساكن قلنمشدر بعضيلرك مثله مبتدا حى خبريدر ما لغت تميميه‌يه كوره عامله دكلدر ديديكى وبعضيلرك حى مبتدا

مثله خبريدر وعملك بطلانى خبرك تقديمندن اوتوريدر ديديكى معناده قلق واضطرابى موجبدر تأمل ايله ظاهر اولور خفى بيورلميه قوانين نحويه‌يه مخالفت واصل اولان مستثنى منهك تقديمنه مخالفت سببيله تعقيد حاصل اولدى ومستثنانك تقديمى ايچون شيوعى ايله بيله تعقيدده زياده دخلى واردر (تعقيد بر خلل ايچون كلامك مرادا اوزره دلالتى ظاهر اولمامقدر مرادى فهمه صعوبتى موجب اولان تقديم وتأخير وحذف واضمار وغيريلرى كبى تنكيم بيتده رؤيت اولندى وبو بيتى ايراددن مرادى تعقيدى توضيحدر حد فصاحتدن اخراج ايدن شيئى تمثيل ايچون دكلدر وشاعر خال هشامى مدحده واكا مماثل اولانى نفيده مبالغه ايدر خفى بيورلميه اكرچه فى الناس قولى مثله نك خبريدر مملكا مثله دن مستثنادر (ابو امه مبتدادر حى خبريدر ابوه خبر ثانيدر يقاربه خبر ثالثدر دينلسه تعقيد اولمز ومعنى ممدوح ابراهيمك مثلى ناسده يوقدر غايت حداثتده مملك واردر زيرا مملكك اناسنك باباسى حيدر واناسنك باباسى ممدوحك باباسيدر واناسنك باباسى مملكك جدى اولمقدن نظرى قطع ايله بيله ممدوح مملكك اقرباسيدر ديمك اولور ممدوحى حسب ايله مدحدنصكره نسب ايله مدح اولور بو توجيهده مملكا كلمه‌سنك نصبندن غيرى برشى يوقدر زيرا مختار اوننك رفعيدر واكر مخافة اسام اولميدى بعض فضلاء انامك شرح وحواشى سنده اولان وجوه اخرايى دخى ذكر ايدوب مزيف اولانى تزييف وقابل احكام اولانى محكم قيلار ايدم وبو بيتك ترتيب سابق اوزره معناسى بودركه ناسك ايچنده اول خال مثللى كندويه فضائلده مماثل ومشابه اولور بر كيمسه يوقدر انجق هشام واردر اول هشامك اناسنك باباسى اول خالك باباسيدر

*) سا طلب بعد الدار عنكم لتقربوا * وتسكب عيناى الدموع لتجمدا (*

بو بيت بحر طويلك ضرب ثانيسندندر تقطيعى (ساطل) فعول مقبوض (بعددا) مفاعيلن (رعنكم) فعولن (لتقربوا) مفاعلن مقبوض (وتسك) فعول مقبوض (بعيناى) مفاعيلن (دموع) فعول مقبوض (لتجمدا) مفاعلن مقبوض در قائلى عباس بن احنف در اطرلده ديركه ذاتلرينك بعدنك خاطره دخى خطورى ممكن اولمديغنه اشارتدن اوتورى بعدى داره مضاف ايدوب طلبنى تسويف ايلدى (بعد الدار اطلبك مفعوليدر لتقربوا بعديتى تعليلدر (تقربوا فتح را ايله علم بابندندر * ولا تقربوا الصلوة وانتم سكارى

آيت جليله سنده اولديغى كبى حسن بابندندر كلور (وتسكب) بلغ اولان
بانك رفعيله اطلب اوزرينه عطف اولنمقدر زيرا تحت تأكيده اولور و بو روايت
صحيحه در ودلائل الاعجاز ده شيخك كلامى بوكا مبنيدر ونصبى توهمدر
زيرا نصب اولنسه (بعدالدار) اوزرينه عطف اولنوب تقديرى (ساطلب
سكب الدموع) ديمك اولور و بونك معناسى بوقدر ياخود لتقربوا اوزرينه
عطف اولنوب تقديرى (ساطلب بعدالدار عنكم لتسكب الدموع) ديمك اولور
ودارك بعدى قربندن كنايه در پس دارك قربى دموعك سكبنه علت اولمق
لازم كلور بونك دخى معناسى بوقدر تأمل (تسكب) نصب معناسنه صيغهٔ
مضارعدر دوكر ديمكدر عيناى تسكب نك فاعليدر الدموع مفعوليدر (دموع)
ضم دال مهمله ايله دمع كلمه سنك جمعيدر فتح دال وسكون ميم ايله كوز ياشنه
ديرلر (لتجمدا) ده اولان لام دموعك سكبنى تعليل ايچوندر ضميرى عيناى
كلمه سنه راجعدر پس شاعر دموعك سكبى كه بكادر انى فراق احبه يه لازم
كلان حزندن كنايه قيلوب اصابت ايتدى زيرا بكا چوق كره فراق وكآبه يه
دليل قيلنور حتى ابكانى واضحكنى دينلور بكا اساءت ايتدى و بنى مسرور
قيلدى ديمكدر لكن جمود عين ايله دوام تلاقى ووصالى موجب اولان فرح
وسروردن كنايه ده خطا ايتدى زيرا جمود عين دن مفارقت احبه يه بكا
وحزن ارادهسى حالنده عينك دمعى بخلنه انتقال واردر شاعرك ملاقات
اصدقا ومواصلهٔ احبه ايله حاصل اولان سروری قصدينه انتقال يوقدر
و بو سببدن دعاده (لاابكى الله عينك) دينلديكى كبى لازالت عينك جامدة ديمك
صحيح دكلدر وسنة جماد وناقة جماد دينلور مطر و لبن اولمازايسه كويا بونلر مطر
ولبنى بخل ايدرلر حتى بخيله قطام وزنى اوزره جماد دينلور و بخل معناسنه جمد
دينلور وجمود جواد مقابله سنده ده استعمال اولنور اكر سؤال اولنورسه شاعر
جمودى مقيدى مطلقده استعمال طريقى اوزره مجازا عينك دموعدن مطلق
خلونده استعمال ايدوب صكره جمود عين ايله مطلق خلوعادة مسرته لازم
اولديغندن مسرتدن كنايه ايلدى جواب بودركه بوتأويل انجق كلامك صحت
واستقامتنه كافيدر كلامى تعقيد معنويدن اخراج ايتمز زيرا ظاهردركه ذهن
بوكا سهولت ايله انتقال ايتمز وتعقيد معنويدن خالى اولان كلام معناى اولندن
معناى ثانيسنه من جهة الظاهر انتقال اولناندر حتى سامع معناى ثانيسى
حاق لفظدن فهم ايتديكى تخيل اولنه اما شول كلامكه معناى ثانيسى اولميه

يعنى خواص ولوازمى اولميه اويله اولان كلام معنايه دلالت اعتباريله بلغانك
عندنده درجهٔ اعتباردن ساقط منزله سنده در مقتضيات احوالى رعايت
حيثيتندن نقدر معتبرايسه (معناى بيت) عادت زمان وديدنهٔ اخوان
نقيض مطلوبى اتيان وعكس مقصود اوزرينه جريان اولمغله بنده دخى
الى الآن قرب وسرور طلبنده اولوب حزن وفراقدن غيرى برشى نمايان
اولمامغله بوندنصكره قرب ووصالى تحصيل ايچون بعد وفراقى طلب وفرح
وسرورى تحصيل ايچون حزن وكآبه يى طلب ايدرم بومعنى تسكب آن
تقديريله نصب اولنوب بعدالدار اوزرينه عطف اولديغنه كوره اما تسكبنك
صواب اولان رفعنه كوره معنى ديمك اولوركه مستقبلده قرب ووصال ايله
سرور وفرح حاصل اولسون ايچون الآن اغلرم وتحزن ايدرم و بوتقديرجه
دموعك سكبى تحت طلبده اولماز لكن شاعر دموعك سكبى اوزره مكب
وامر مطلوبه ملازمت كبى ملازمت ايلديكه دهره دموعك سكبنى شاعرك
مطلوبى ظن ايدوب ضدينى اتيان ايده و بومعنى ميان قومده مشهور اولان
معنادر بونده اولان تكلف وتعسف خفى دكلدر و بونك منشأى معانيده
عدم تعمق وسلفدن اولان مهره نك كلامنى قلت تصفحدر وصحيح اولان
شاعره طلب فراق ايله طيب نفسى وفراق اوزرينه ثابت ومحكم اولمسى مراد
ايدركه كويا فراق شاعره امر مطلوبدر و بوكا كوره معنى بودركه اليوم بن
نفسمى بعد وفراق ايله طيب ومقاسات احزان واشواق اوزرينه محكم وثابت
قيلوب غصص احزانى تجرع ايتديريرم واحزان واشواق ايچون عينمدن
دمعى فائض اولان حزنى تحميل ايدرمكه بو تحميل ايله دائمه اولور وصلتدن
زائله اولماز مسرته تسبب ايدرم زيرا صبر فرحك مفتاحيدر وهرعسره
يسر مقارندر وهر بدايتك نهايتى واردر بو دلائل الاعجازدن مفهوم اولاندر
و بوكا كوره ساطلب ده اولان سين مجرد تأكيد ايچوندر صاحب كشافك
* سنكتب ماقالوا * آيت جليله سنده ذكر ايلديكى كبى اماسين فى الاصل
استقبال وتأكيد ايچوندر وكلمه يى بعض معناسندن تجريد عندلرنده شايعدر
*) وتسعدنى فى غمرة بعد غمرة * سبوح لهامنها عليها شواهد (*
بو بيت بحر طويلك ضرب ثانيسندندر تقطيعى (وتسع) فعول مقبوض
(دنيفيغم) مفاعيلن (رتنبع) فعولن (دغمرتن) مفاعلن مقبوضد (سبوحن)
فعولن (لهامنها) مفاعيلن (عليها) فعولن (شواهدو) مفاعلن مقبوضدر

قائلی ابو الطیبدر سیف الدوله‌یی مدح ایلدیکی قصیده سندندر (تسعدنی
اعانت معناسنه اولان اسعاددن مأخوذ صیغهٔ مضارع مؤنثدر بکا اعانت
ایدر دیمکدر فاعلی مصراع ثانیده اولان سبوحدر (فی غمرة تسعدنی‌یه
متعلقدر (غمرة فتح غین معجمه وسکون میم وفتح راء مهمله ایله اصلنده برشیئ
صوینک احاطه وستر ایلمسیدر تکیم (یغمرك من الماء) دینلور صو سنی احاطه
وستر ایلسه بوراده شدت معناسنه استعاره اولندی (سبوح فتح سین مهمله
وضم باء موحده ایله فعول بمعنی فاعل اولوب فرسك شدت عدوی معناسنه
اولان سبح یاخود سباحه‌دن مأخوذدر و بونك تأنیث وتذکیری مساویدر
بوراده سبوحدن مراد راکبنه مشقت ویرمیوب صوده یوزر کبی تیز رو وکوزل
یورویشلی فرسدر (لها سبوحك صفتیدر اطولنده منها النهایه متعلقدر یاخود
لهایه فاعلده متنازعدر و بو شواهددن حالدر دینلندن احسن وادقدر دیدی
شواهدلها ظرفنك فاعلیدر لها موصوفنه اعتماد ایتدیکندن اوتوری
(شواهد شاهدك جمعیدر بوراده فرسك اصلی پاك اولملغنه دلالت ایدن
علامات شاهده معناسنه‌در بو بیتده ضمائرك تکراری اولدیغندن استشهاد
اولندی (معنای بیت) سبوح دیدکاری فرس برشدتدن صکره برشدتده یعنی
شدت حربده اعانت ایدر او یله فرس که کندودن اولیجی اولدیغی حالده اوزرنده
کرم ونجابتنه دلالت ایدن علامت شاهدلر وخصال حمیده‌لر واردر دیمکدر

*) حامة جرعی حومة الجندل اسجعی *فانت بمرئ من سعاد ومسمع (*

بو بیت بحر طویلك ضرب ثانیسندندر تقطیعی (حمام) فعول مقبوض
(تجرعاحو) مفاعیلن (متلجن) فعولن (دلسجعی) مفاعلن مقبوضه
(فانت) فعول مقبوض (بمرائمن) مفاعیلن (سعاد) فعول مقبوض
(ومسمعی) مفاعلن مقبوضدر قائلی عبد الصمد بن بابك نام شاعردر ابو علی
احمد بن احمدك حقنده دیدیکی قصیده سنك مطلعیدر بو بیتده تتابع
اضافات اولمغله استشهاد ایلدی یعنی حامه جرعی‌یه جرعی حومه‌یه حومه
جندله مضافدر (حامه فتح حاء مهمله ایله بیوتده الفت ایتمیوب بری اولان
کوکرجندر صدر الافاضل مکه وکوفه وشام اراسنده اولور دیمش قانونده
بیوتده الفت ایدن کوکرجندر دیمش یاخود کردننده طوق اولان قریدردیشی‌یه
وارککه شاملدر اسم جنسی حمامدر حامه حرف نداسی محذوف منادای
منصوبدر یا حامة دیمکدر (جرعی فتح جیم وسکون را وضرورة قصر ایله

اصلی

اصلی مدایله جرعاء در اطولده جرعانك مخففیدر دیدی (وجرعی اجرع
کلمسنك مؤنثیدر جرعاء اوت بتمیان قوملی ارض مستویه‌در اطولده برطرفی طاش
وبرطرفی قوم ارض کثیب‌در دیدی (حومة فتح حاء مهمله وسکون واو
وفتح جیم ایله اصلنده بحر ورمل وعیالك معظمی معناسنه‌در اما بوراده مطلقا
شیئك معظمی معناسنه‌در (جندل فتح جیم وسکون نون وکسر دال وضم
جیم وفتح نون وکسر دال ایله کندوده طاشلر مجتمع اولان موضعدر پس
جندل کلمه‌سی مکسور الدال قلنمق واجب اولدی نقدر تصحیفی مفتوح الدال
مشتهر اولدیسه حتی بعضیلر حالك اسمنی محله اطلاق قبیلندن قیلوب مراد
ذات حجاره اولان ارضدر دیمش و بعضیلر جندل کلمه‌سنی مکسور الدال قیلوب
فتحتین وکسر دال ایله اولان جندل کلمه‌سنك مخففیدر دیوب حجاره صاحبی
اولان موضع معناسنه‌در دیمش و بو بعض نونك اسکاننی ضرورت ایچون
قلمش بونده نظر واردر زیرا ضرورت ایچون مقیس اولان حذف ایکیدر
بری مختلفدر بوده منصرفی عدم صرف ایله اولور و بری متفقدر بوده ترخیم ایله
اولور تسهیلده بویله تصریح اولندی (اسجعی صیغهٔ امردر صوتنی تردید ایله
یعنی آواز ایله دیمکدر (سجع فتح سین مهمله وسکون جیم ایله حمامك آوازی هدیر
الحمام معناسنه (فلان منی بمرأی ومسمع) دینلور شول مکانده‌در که انی
کورریم وکلامنی ایشیدیرم دیمکدر (معنای بیت) طاشلی یرك معظمنك اوت
بتمیان قوملی یرك حمامه‌سی سکاندا ایدرم آواز وترنم وتغنی ایله زیراسن سعاد نام
محبوبه‌مك سنی کوروب صداکی ایشیدجك مکانده‌سن سکا طرب وتغنی‌دن
مانع یوقدر و بو کلامده تأسف وتحسر اولدیغی خفی دکلدر

*) جاء شقیق عارضا رمحه *ان بنی عمك فیهم رماح (*

بو بیت بحر سریعك عروض اولای مطویه مکسوفه وضرب اول مطوی
موقوفدندر تقطیعی (جاءشق) مفتعلن مطوی (قنعارضن) مستفعلن
(رمحهو) فاعلن مطویه مکسوفه (اننبنی) مفتعلن مطوی (عممکفی) مفتعلن
مطوی (همرماح) فاعلان مطوی موقوفدر قائلی حجل بن نضله نام شاعردر
حجل فتح حاء مهمله وفتح جیم ایله شاعرمز بورك اسمیدر و بو بنی مازنك عبدیدر
تنضیصده فتح جیم وسکون حاء مهمله ایله ضبط ایتمشدر اما حجل بنه فتح حا
مهمله وفتح جیم ایله رسول اکرم صلی الله تعالی علیه وسلمك اعمامندن
مغیره‌نك لقبیدر (شقیق بر رجلك اسمیدر جاءنك فاعلیدر خفی بیورلمیه

آخرینك استدعا واقتضاسنه كوره اكر مخاطب اولان بو رجل ایسه
طریقهٔ سكاكی اوزره غیبتدن خطابه التفات اولور اما ان بنی عمك قولنده
التفات متفقدر واكر مخاطب بو رجلك غیری ایسه التفات یوقدر
بلكه معتبر قولی تقدیر ایدوب (فقلت لهم ان بنی عمك فیهم رماح دیمك اولور
عارضا جائك فاعلندن حالدر (عرض العود علی الاناء والسیف علی الفخذ
دنیلور عودی اناء اوزرینه وسیفی اویلغی اوزرینه عرض ایتسه یعنی آرقری
وضع ایتسه) رمحه نصب ایله عارضا كلمه سنك مفعولیدر شقیقه عائددر بنی عمك
اننك اسمیدر فیهم رماح جمله سی محلا مرفوع اننك خبریدر بنینك اصلی
بنین ایدی عمك یه اضافتله نون دوشدی بنی قالدی رماح قافیه اولوب ضرورة
حائك سكونیله قراءت اولنور لكن من جهة الاعراب اصلی رفع ایله رماح اولوب
مؤخر مبتدادر فیهم مقدم خبردر رماح رمحك جمعیدر فارسیده نیزه دیرلر
(معنای بیت) شجاعتی اظهار وخصومی ایله عدم مبالات طریقی اوزره اولدیغنی
اظهار ایدوب دیر كه شقیق نام كیمسه مزراغنی آرقری اویلغی اوزره وضع
ایتدیكی حالده كلدی یعنی شقیق ابنای عمنده رماح وار ایدوكن انكار ایتمز بلكه
جنكه حاضر اولیوب مزراغنی آرقری اویلغی اوزرینه وضع ایدوب كلدوكندن
انكار علامتی ظاهر اولمغین منزلهٔ منكره تنزیل وخطاب التفات ایله مخاطب
قیلنوب (ان بنی عمك فیهم رماح یعنی تحقیق سنك عمكك اولادلرنده رماح واردر
دیوب ان ایله تأكید ایلدی امام مرزوقینك اشارتی اوزره بو بیتده تهكم واستهزا
واردر كویا شاعر شقیقی خوف وضعف ایله وصف وذم ایدوب ابنای عمنده رماح
اولدیغنی بلیدی محاربه دن كریز وتحملی رماحه قدر تیاب اولمزدی دیمك استر

*(فقلت لمحرز لما التقینا * تنكب لا یقطرك الزحام)*

بو بیت بحر وافرك ضرب اولی مقطوفندندر تقطیعی (فقلتلمح) مفاعلتن
(رزلمملل) مفاعیلن مقبوض (تقینا) فعولن مقطوفه (تنككبلا) مفاعیلن
(یقطرکز) مفاعلتن (زحامو) فعولن مقطوفدر قائلی امام مرزوقی در
لمحرز فقلت یه متعلقدر (محرز ضم میم وسكون حا وكسر را ایله عسكر
كندوسنك امان وحفظنده مصون اولان كیمسه یه اطلاق اولنور (التقینانك
فاعلی محرز كلمه سنه راجعدر ومفعولی نادر تنكب صیغهٔ خطاب اولوب
یاتفعلندندر تجنب معناسنه یاخود تفعلندندر تبعد معناسنه (یقطر یقطع
معناسنه (الزحام رفع ایله یقطرنك فاعلیدر (زحام غلبه وازدحام معناسنه در

(معنای بیت) بزه ملاقی اولدیغی وقتده محرزه دیدم قاچ یاخود اوزاق اول سنی
زحام وغلبهٔ عسكر قطع ایتمسون یعنی ضررلری اصابت ایتمسون شاعرك
مرادی بیت سابق كبی بو نكته دخی تهكم واستهزا اولوب كویا محرزی
شدائد حربه مباشرت ومضایق مجامع حربده مبارزتدن منع ایدوب
ناتوان وضعیف بیان اولان ماننده صبیان وزنان محرز مذكوری
حلبهٔ مبارزانده ایمال فارسان اولورسن دیو استهزاء تخویف ایتدی

*(اشاب الصغیر وافنی الكبیر * كر الغداة ومر العشی)*

بو بیت بحر متقاربك ضرب ثالثندندر تقطیعی (اشابص) فعولن (صغیر
فعول مقبوض (وافنل) فعولن (كبی) فعل محذوفدر (كررل) فعولن (غدات
فعول مقبوض (ومرل) فعولن (عشی) فعل محذوفدر قائلی صلتان عبدی
حماسی نام شاعردر (صلتان قاموسده فتح صاد وفتح لام وتخفیف تاء مثناة
فوقیه ایله مضبوطدر اوغلی عمروه وعظ ونصح ایتدیكی كم عدد ابیاتی
مشتمله قطعه سندندر بعضلر صلتان سعدیدر دیمش وبو بیتده تدویر
صنعتی واردر یعنی شطر اولك آخرندن شطر ثانینك اولنه یاخود ثانیسندن
اوله بر حرف یاخود ایكی حرف تدویر وانتقال ایله وزن تمام اولور بوراده
الكبیرنك راء مفتوحه سی مصرع ثانی یه انتقال ایتمشدر الصغیر اشابك
الكبیر افنینك مفعولیدر كر الغداة اشاب وافنینك فاعلیدر كر تكرار معناسنه
مصدردر (غداة غدوك جمعیدر صباح معناسنه (ومر العشی كر الغداة اوزرینه
معطوفدر مرور معناسنه مصدردر (عشی قاموسده فتح عین مهمله
وكسر شین معجمه ایله آخر نهاردر واصلی تشدید یا ایله در * بكرة وعشیا *
نص كریمنده اولدیغی كبی لكن بوراده ضرورة تخفیف اولندی (معنای بیت)
صباحلرك یعنی ایامك تكراری واخر نهارك یعنی لیالینك مرور وعبوری صغیر
وطفلی شاب كبیر وشیخی افنا وفانی ایلدی بو بیتك قائلی ظاهرینی مراد ایتدیكی
نامعلوم وظاهرینی اعتقادی دخی مظنون اولمامغله اشاب وافنینك كر الغداة
ومر العشی یه اسنادی مجازه حمل اولنمدی زیرا كندوده تأول منتف وظاهرینی
اعتقادی دخی محتمل اولوب جاهلك (انبت الربیع البقل قولی قبیلندن اولور

*(قد اصبحت ام الخیار تدعی * علی ذنبا كله لم اصنع)*

بو بیت بحر رجزك ضرب اولندندر تقطیعی (قد اصبحت) مستفعلن
(امملخ) مستفعلن (رتدعی) مستفعلن سالمه (علیذن) مفاعلن مخبون

(بنكلاهو) مستفعلن (لم اصنعی) مستفعلن سالم در (بو بیته وابیات آتیه یه
مصرع دیرلر قائلی ابو النجم عجلی در (اصبحت صیغهٔ ماضی مؤنث غائبه در کانت
وصارت معناسنه وکاهیجه دخلت فی الصباح معناسنه کلور (ام الخیار رفع ایله
اصبحت کلمه سنك اسمیدر ام الخیام کنیهٔ امرأه در (تدعی ام الخیارك صفتیدر علی
مقدر ثابتا کلمه سنه متعلقدر وجمله سی حالیه در ذنبا ثابتا کلمه سنه مفعول اولور
وتنکیر ایچون نکره قیلنمشدر کله نصب ایله (لم اصنع نك مفعولی اولوب وزن
ایچون تقدیم اولنمشدر ضمیری ذنبا لفظنه عائددر و بو کلمه نك تفصیلی ان شاء الله
تعالی تکرار اشاغیده کلسه کرکدر (معنای بیت) ام الخیار نام مرأه جمله سنی
اشلمدیکم کناه اوزریمه ثابت اولدیغی حالده دعوی ایدر اولدی بوندنصکره
دعواسنی بیان ایدوب دیر

*) من ان رأت رأسی کرأس الاصلع * یا ابنة عما لا تلومی واهجعی (*
تقطیعی (من ان رأت) مستفعلن (رأسیکرأ) مستفعلن (سلاصلعی) مستفعلن
سالمه (یبنتعم) مفتعلن مطوی (مالاتلو) مستفعلن (میوهجعی) مستفعلن
سالم (من کلمه سی ام الخیارك دعواسنی بیان ایچوندر ومدخولی اولان ان رأت
جمله سی محلا منصوب تدعی یه مفعول له واقع اولور ورأت کلمه سنك
ضمیر مستکنی ام الخیاره عائددر رأسی رأت کلمه سنك مفعولیدر کرأس رأت
کلمه سنك مفعولندن حالدر اصلع قاموسده شول کیمسه یه صفتدر که مقدم رأسنده
مادهٔ شعرك نقصانندن اوتوری مقدم رأسنك شعرینك انحسار وانکشافی اوله
دیمش اما شراح رأسنك شعری بیاض اولانه دیرلر دیمشلر (عما ایله هاء ندبه ایله
اولان عماه بی مراد ایدر (واهجعی صیغهٔ امر در ترك ایله دیمك در (معنای بیت)
ام الخیارك دعواسی بنم رأسمی رأس اصلع کبی رؤیت ومشاهده
سندن اوتوریدر یعنی مسن اولوب هرم شدیده بالغ ورسیده اولدیغمدن بنی
پسندیده ایتمز زیرا نسوان شیبه غضب ایدر وحبیبنك کمال شبابنی
طلب ایدر بویله اولنجه ای عممك قزی بکا لوم ایلمه لومی ترك ایله

*) میز عنه قنزعا عن قنزع * جذب اللیالی ابطیء اواسرعی (*
تقطیعی (میزعن) مفتعلن مطوی (هوقنزعن) مستفعلن (عن قنزعی)
مستفعلن سالمه (جذبللیا) مستفعلن (لی ابطیء) مستفعلن سالمدر (اواسرعی
مستفعلن سالمدر (میز صیغهٔ ماضیدر آیردی فصل ایلدی دیمکدر (ماز الشیء
ومیزه عن الشیء دینلوب عن ایله و بنفسه تعدیه ایدر شییء شیدن فصل ایلدی
دیمکدر (عنه ضمیری بیت سابقده اولان رأسه عائددر قنزعا میزك مفعولیدر

عن

عن قنزعده اولان عن بعد ایچون اولمغین بعد معناسنه اولوب بعد قنزع دیمك
اولور (قنزع قنزعه نك جمعیدر قنزعه جوانب رأسده مجتمع اولان شعره
دیرلر پس میز عنه قنزعا عن قنزع جمله سی رأسی رأس اصلع کبی رؤیتی مفسره
ووجه شبهی مبینه در (جذب اللیالی میزك اسناد اولندیغی فاعلیدر
مطولده جذب اللیالیدن مراد ایلك مضی واختلافیدر اساسده جذب
الشهر دینلور شهرك عامه واکثری کجدی دیمکدر دیدی تصبصده
دیرکه لیالیدن مراد ایامه شامل اولان مطلق زماندر تخصیص بالذکرك
نکته سی بودر که عرب زمانی لیالی ایله تاریخلند یررلر زیرا غرهٔ شهور ابتدا
رؤیت هلالدندر وابتداء اعوام دخی بوندندر و بونده اثر مشهور واردر
تخصیص بالذکرده اظهر اولان وجه بودر که غموم وهموم لیالیده زیاده
اولور واکثریا شعرا لیالیدن شکایت ایدرلر خفی بیورلمیه (اللیل واللیالی نك
رسمنده حق اولان لام واحدهٔ مشدده ایله تحریر اولنمقدر الذی والتی نك رسمی
کبی دیمشلر (بعضیلر ابطیء اواسرعی قولی اللیالی نك صفتیدر تقدیری
اللیالی المقول فی حقها ابطیء اواسرعی دیمکدر دیمش بعضیلر قول
تقدیریله اللیالیدن حالدر تقدیری اللیالی مقولا فی حقها ابطیء اواسرعی
دیمکدر دیمش بعض شراح ابطیء اواسرعی قولیله شاعر تبطیء وتسرعی
معناسنی مراد ایدوب موضع خبره امری وضع ایتدیکینك نکته سی لیالی
جذب ومضی واختلافنده الله سبحانه وتعالینك امریله مأمورات وحکمیله
مسخرات اولدقلرینه دلالت ایتسون ایچوندر دیمش و بو امری خبر معناسنده
استعمال وخبری امر معناسنده استعمال ایله بونك امثالی لطایفی قصد ایدرلر
وجائزدر که ابطیء اواسرعی قولی ماقبلندن منقطع اولوب اصنع ماشئت
یعنی ای لیالی شعر رأسمی تمییزدن صکره نه دیلر ایسك ایله بنم عندمده حال
تفاوت ایتمز دیمك اوله پس بو کا کوره غیبتدن خطابه التفات اولور (معنای
بیت) لیالینك مضی واختلافی اول رأسدن نواحیسنده مجتمع اولان شعری
فصل ایلدی برکره فصل ایتدکدنصکره اویله لیالی که حقنده بطیئه
وسریعه اول دینلمشدر یاخود ای لیالی شمدنصکره دیلدیککی اشله کرك
حرکت بطیئه وکرك حرکت سریعه ایله حرکت ایله زیرا سنده مبالات یوقدر
عرنه درلوشد ایدی ایدر ایسك کیمنك حرکت بطیئه لکسببی ایله عیشنی طیب
وکیمنك حرکت سریعه لکسببی ایله عیشنی ردی وکیمنی سهولتده وکیمنی عسرتده
کیمنی هرم وکیمنی ضعیف البدن وکیمنی فانی قیلوب هر برینی برکونه متأثر

قیلارسن یاخود ای لیالی حقنده ابطیٔ اواسرعی دینلدیکی حالده حرکتنده بطیئه وسریعه اول بوراده میرزه نك جذب اللیالی یه اسنادی ابو النجمك (افناه قیل الله قولنك استدلالی و قرینه سیله مجاز اولمغین

*) افناه قیل الله للشمس اطلعی * حتی اذا وراك افق فارجعی (*

دیدی تقطیعی (افناه ق) مستفعلن (للاهلش) مستفعلن (شمسطلعی) مستفعلن سالمه (حتااذا) مستفعلن (واراكاف) مستفعلن (قنفرجعی) مستفعلن سالمدر (افناه انی فانی یعنی معدوم قیلدی دیمکدر منزلهٔ فنایه تنزیلندن اوتوری زیرا فنایه مشرفدر یاخود آنی فانی یعنی هرم قیلدی دیمکدر زیرا فنی ضعیف وهرم معنالرینه کلور وضمیری ابو النجمه یاخود شعر رأسه عائددر (قیل الله افنی نك فاعلیدر قیل کسر ایله امر وارادهٔ معناسنه اسمدر قال دخی بونك کبیدر اما قول وقوله ومقال ومقاله مصادردر کثر القیل والقال دینلدر وحدیث شریفده (نهی عن قیل وقال) وارد اولمشدر اطلعی امر مخاطب مؤنث اولوب محلا منصوب مقول قیلدر شمسه خطابدر معناسی تحرکی من افق المشرق دیمکدر حتی اطلعی به متعلقدر واطلعی نك غایتیدر و بونك بعدنده اولان کلام محکیدر شرط وجزادن مرکب جمله دریعنی اذا معنای شرطی متضمن ظرفدر (فارجعی اذانك جزاسیدر (وارك شمسه خطاب كاف مفعول ایله صیغهٔ ماضیدر سنی ستر ایلدی دیمکدر افق وارانك فاعلیدر افق عند اهل الهیئه بردائرهٔ عظیمه درکه فلکدن رؤیت اولان ایله رؤیت اولنمیانك بینی فصل ایدر واول دائره یه نسب ایله طلوع وغروب بیلنور (معنای بیت) بو النجمی یاخود اول شعر رأسی الله تعالینك شمسه طلوعه امر وارادهسیله فانی ومعدوم یاخود هرم قیلدی بو یله اولنجه ای شمس سنی افق پوشیده ایتدکده درعقبنه رجوع ایله که امر اللهه انقیاد ایدوب افنا واعدامه بادی اولهسن دیمك اولور پس بو قول شاعرك اعتقادی فعل جناب حقك اولوب مبدی ومعید ومنشی ومفنی حق تعالی اولدیغنه دلالت ایدر بو یله اولنجه جذب اللیالی یه اسناد تأول ایله اولور جذب اللیالی زمان اسبب اولدیغنه بناء حاصلی شاعر مؤمن اولدیغندن کلامنك ظاهری جذب اللیالی نك ممیز اولدیغی مراد ایتیوب بلکه حقیقتده الله تعالی اولدیغی مراد ایدر

*) یرینا صفحتی قمر * یفوق سناهما القمرا (*

بو بیت و بیت آتی بحر وافرك ضرب ثانیٔ مجزوندندر تقطیعی (یرناصف)

مفاعیلن

مفاعیلن معصوب (ختیقمرن) مفاعلتن مجزوء (یفوقسنا) مفاعلتن (هملقمرا) مفاعلتن مجزوء سالمدر مطولده بونلرك قائلی ابو نواس بن معذادر دیدی اماقاموسده ابن هانی دیمکله مشهور شاعردر دیدی اطولده جائزکه ابو نواسك ایکی کنیهسی اوله بو تقدیرجه منافات مندفع اولوردیدی یرینا (یری افعالدن صیغهٔ مضارعدر کوستر دیمکدر ایکی مفعوله تعدی ایدر بری نادر و بری صفحتی در صفحتی اصلی صفحتین ایدی قمره اضافتله نون دوشوب سکون یا ایله صفحتی قالمشدر (صفحه فتح صاد مهمله وسکون فا ایله وجهك جانبی معناسنهدر و بوراده استعارهٔ مصرحه طریقی اوزره مشبه به اولان قمری ذکر ایدوب مشبه اولان وجهی ارادهٔ ایلدی ومشبه اولان وجه محبوب ایله مشبه به اولان قمر میاننده وجه شبه ضیادرکه مصرع ثانیدن مستفاددر (یفوق صیغهٔ مضارعدر عالی اولور دیمکدر فاق اصحابه دینلور اصحابنه شرف ایله عالی اولدی دیمکدر (سناهما یفوق نك فاعلیدر القمر مفعولیدر وآخرنده اولان الف اطلاق ایچوندر پس یفوق جملهسی صفحتی قمر قولنك نعتیدر (سناهما ده اولان صفحتی تثنیه سنه عائددر سنانك حقیقت لغویهسی برقك ضوئیدر اما مجاز لغویسی وجهك ضوء وضیاسیدر بوراده اولدیغی کبی (معنای بیت) اول محبوب قمره مشابه اولان وجهنك صفحه لرینی یعنی رخسارینی بزه کوستراو یله صفحهلرکه ضیا ولمعانلری قمره عالی وفائق اولدی

*) یزیدك وجهه حسنا * اذا ما زدته نظرا (*

تقطیعی (یزیدكوج) مفاعلتن (ههوحسنن) مفاعیلن معصوبه (اذامازد) مفاعیلن معصوب (تهونظرا) مفاعلتن سالمدر (یزید فعل مضارعدر ایکی مفعوله تعدی ایدر مفعول اولی كاف خطابدر و ثانیسی حسنادر لازم دخی استعمال اولنور وحسن دن مراد حسن الوجهدر (وجهه یزیدك فاعلیدر ضمیری محبوبه عائددر (اذا ما الی آخره شرطدر جزای یزیدك الی آخرهدر (زدته دخی ایکی مفعوله تعدی ایدر بری وجهه عائد اولان ضمیردر و بری نظرادر (معنای بیت) اول محبوبك وجهی سکا حسن وجهی زیاده ایدر یعنی اول وجهه نظری زیاده ایلسك مرادی حسن وجمالده برغایتده درکه هر بارکه اعادهٔ نظر ایدوب اکثار تأمل ایلسك انده بر بشقه حسن دخی رؤیت ایدرسن خفی بیورلیه وجهك حسنی زیاده ایتمسی مجاز عقلیدر اما حقیقتی الله تعالی سکا انك وجهنده حسنی زیاده ایدر دیمکدر

*)لاتعجبوا من بلا غلالته * قد زر ازراره على القمر(*

بو بيت بحر منسرحك ضربى اولندن و بيت طيندندر تقطيعى (لاتعجبوا) مستفعلن (منبلاغ) فاعلات مطوى (لالتهى) مفتعلن مطويه (قدزرراز) مستفعلن (رارهوع) فاعلات مطوى (للقمرى) مفتعلن مطويدر (بلا چورومكـر غلالته يه مضافدر (غلاله كسر غين معجمه ايله قيص معناسنه در ضميرى محبوبه عائددر (زر صيغهٔ مجهولدر ايلكلندى ديمكدر (ازرار جمع زردر ايلك ديدكلريدر (معناى بيت) اول محبوبك قيصنك چورومه سندن تعجب ايتميكز زيرا تحقيق انك ايلكارى قر اوزرينه ايلكلندى سبنهٔ بللورينى استعارهٔ تصريحيه طريقيله قره تشبيه ايدر وقرك خاصه سى كتان بزينى ابلا ايتمك اولمغله مشبه بهك ملايمنى مشبهه مقارن قيلوب استعارهٔ ترشيحيه قيلدى عالم ربانى سعد الدين تفتازانى بو بيتى سكاكى مفتاحده مع ذكر الطرفين باب استعاره دن قيلديغنه دليل ايراد ايلدى ديو مختصرنده ذكر ايلدى لكن استعاره بالكنايه قبيلندن قيلوب خطا ايتمشدر خفى بيورلميه كه بو بيتك قائلى ولغات ومعناسنك تفصيلى ان شاء الله تعالى اشاغيده محلنده ذكر اولنور

*)قال لى كيف انت قلت عليل * سهر دائم وحزن طويل(*

بو بيت بحر خفيفك ضربى اولندن و بيت خبنندندر تقطيعى (قاللىكى) فاعلاتن (فانتقل) مفاعلن مخبون (تعليلو) فعلاتن مخبونه (سهرندا) فعلاتن مخبون (ئمن وحز) مفاعلن مخبون (نطويلو) فاعلاتن سالمدر قائلى نامعلومدر تنصيصده ديركه عليل لفظنك لامنى قاعدهٔ اعرابه بناءً نون اوقومق جائزدر اما قاعدهٔ وقفه وانشاء شعره بناءً تنوينى ترك ايدوب واواشباعيدينى تولد ايتديروب لامنى ضم ايله اوقومق لازمدر (كيف سيبويه‌ك قتنده ظرفدر ومحل وموضعى دائما منصوبدر و بونى اخفش انكار ايدوب موضعى مبتدا ايله رفعدر غيريله نصبدر وتقديرى كيف زيد مثالنده اصحيح زيددر وكيف جاء زيد مثالنده اراكبا جاء زيددر وجوابى صحيح ونحوه درو بوراده محلى رفعده انت دن خبردر وتقديرى كيف انت اصحيح ام سقيم ديمكدر ابن مالك ديمشكه كيف ظرف اولديغى بر كيمسه ديمامشدر زيرا كيف زمان ومكان دكلدر لكن كيف لفظى على اى حال ايله تفسير اولنوب احوال عامه دن سؤال اولديغندن ظرف تسميه اولندى زيرا كيف جار ومجرور تأويلنده اولوب مجاز اوزرينه ظرف اسمى اطلاق اولندى وابن هشام بونى استحسان ايلدى تفصيلى ابن

حجر هيثمى نك همزيه شرحنك اوائده مسطوردر (قلت عليل) ده مسند اليه اولان انا لفظنى حذف ايدوب قلت انا عليل ديمديكنك نكته و وجهى ايكيدر برى ظاهره بناء عبثدن احتراز و برى عقل ولفظدن اقواى دليلنه عدولى تخييلدر يعنى من حيث الظاهر مسند اليهى ذكرى عندنده اعتماد لفظك دلالتى اوزره در وحذفى عندنده اعتماد عقلك دلالتى اوزرينه در پس عقل دلالتده استقلالى اولمغين اقوىدر لفظ بونك خلافنه در زيرا عقله محتاجدر يعنى مسند اليهى حذف ايتسك دليل اضعفدن اقوايه عدول ايتدوككى تخييل ايدرسين وينه (سهر دائم وحزن طويل) ديوب لى سهر دائم ولى حزن طويل ديميوب مسندى حذف ايتديكنك نكته سى بودركه مرض عشق انى شول رتبه ضعيف ايلمشكه لفظ مسند ايله تلفظه قدرتى نابود اولمش (عليل بمعنى مفعولدر (علت مرض معناسنه پس صاحب مرضه عليل ديرلر اما معلول لفظنى متكلمون استعمال ايدرلر سهر فتحه لر ايله كيجه ايله او يومامقدر كرك كلبسنده كرك بعضبسنده وكيجه ايله او يوميانه ساهر وسهار وسهران ديرلر صحاحده سهر فتحه لر ايله ارق معناسنه در ديمش (مطرزى مقامات شرحنده ارق ايله سهرك ميانى فرق ايدوب ديركه ارق عشق ومرضدن تولد ايدن شيدر سهر هم و حزندن تولد ايدن شيدر بو سببدن اليق اولان سهر بدلى ارق دينلملى ايدى ديمشلر (حزن ضم حاء مهمله وسكون زاى معجمه ايله هم معناسنه در جمعى احزان كلور حزن ايله خوفك فرقى حزن واقع اولانه خوف متوقعه اطلاق اولنور (معناى بيت) محبوب بكا فراق واشتياقمده نيجه سن ديدى بنده اكا عليلم ديدم پس بويله ديديكم كبى محبوب دخى سكانه اولدى وعلتكك سببى نه در ديو سؤال ايلدى بنده اكا جواب ويروب ديدمكه وصالكدن بعد وفراق وجمالكه شوق واشتياق سببيله بنم ايچون سهر دائم وحزن طويل واردر (معلوم بيوريله كه مصرع ثانى قلت عليل قولندن نشأت ايدن سؤال مقدره جوابدر تقديرى معناى بيتده كوسترلدى وبو بيتى خطيب دمشقى رحمه الله تعالى اشاغيده استيناف اوچ نوعدر اولكيسنى علت وحكمك مطلق سببندن سؤالدر ديديكى يرده ايراد ايلدى

*)بالله يا ظبيات القاع قلن لنا * ليلاى منكن ام ليلاى من البشر(*

بو بيت بحر بسيطك ضربى اولندندر تقطيعى (بللاهيا) مستفعلن (ظبيا) فعلن مخبون (تلقاعقل) مستفعلن (لنا) فعلن مخبونه (ليلايمن) مستفعلن

(كنت ام) فاعلن (ليلامنل) مستفعلن (بشرى) فعلن مخبوندر (ظبيات ظبية كلمه سنك جمعيدر (قاع ارض مستوى يه ديرلر (معناى بيت) ارض مستوينك ظبيه لرى سزه ندا ايدوب يمين و بررمكه بزه سو يليكز ليلام سز دنميدر يوخسه ليلى بشر دنميدر ليلى يى تكرارك نكته سى استلذاذدن اوتوريدر بو بيتك قائلى ولغاتى علم بديعده ذكر اولندى

*) ان الذين ترونهم اخوانكم * يشفى غليل صدورهم ان تصرعوا (*

بو بيت بحر كاملك اضمار واقع اولان ابيات زحافاتندندر تقطيعى (انلذى) مستفعلن مضمر (نترونهم) متفاعلن (اخوانكم) مستفعلن مضمره (يشفيغلى) مستفعلن مضمر (لصدورهم) متفاعلن (انتصرعوا) مستفعلن مضمردر قائلى عبدة بن الطيبدر اولادينه عقلا وشرعا مرضى اولان شيئله وعظ ونصيحت وتوصيه ايتديكى قصيده سندندر (ترونهم ضم تاء مثناة فوقيه وفتح را مهمله ايله اراءه دن مأخوذ صيغهٔ مجهولدر تظنونهم معناسنه زيرا بو بابك مجهولى رؤيه دن مأخوذ اولورسه ظنده متعارفدر وظن ايله مراد يقينك غيريسيدر بو راده صيغهٔ معروف روايهٔ مردوددر زيرا صيغهٔ معروف يقين معناسنه در بو راده ايسه متصور دكلدر (اخوانكم نصب ايله ترونهم كلمه سنك مفعول ثانيسيدر مفعول اولى ترونهم ده اولان ضمير جمعدر اخوان اكثريا اصدقاده استعمال اولنور اخوة ولادتده استعمال اولنديغى كبى وبوكا ابوتمامك قولى اشارت ايدر * ذوالود عندى وذوالقربى بمنزلة * واخوتى اسوة عندى واخوانى * يشفى انلرك خبريدر (غليل صدورهم نصب ايله يشفى نك مفعوليدر (غليل عطش معناسنه ياخود عطشك شدتى معناسنه ياخود جوفك حرارتى معناسنه كلديكى قاموسده مسطوردر بعضيلر حقد معناسنه در ديمش بعضيلر غليل كشينك درونده شدت عطش وشدت غيظ وحسددن بولنان حرارته ديرلر ديو تعريف ايلدى صدورهم غليلك مضاف اليهى در صدوردن مراد ذكر محل واراده حال طريقيله قاويدر (ان تصرعوا موضع رفعده يشفى نك فاعليدر معناسى اطولده اولديغنه كوره ان تطرحوا على الارض ديمكدر زيرا صرع ارضه طرح ايتمك معناسنه در ظاهر اولان بودركه ان تصرعوا انلرك غلبه ايتملرندن كنايه اولور اما مطولده ان تهلكوا وتصابوا بالحوادث ايله معنى ويرلمشدر (معناى بيت) اى اوغلانلرم تحقيق شول قومكه سز انلرى اخوان واصدقا كز

ظن

ظن ايدرسكز انلرك ايسه سزه غلبه ايتلرى صدورلرينك يعنى قلبلرينك عطشنه شفا ويرر ياخود سزك قتل ايله هلاك اولمقلغكز وحوادث ايله مصاب اولمكز انلرك صدورلرينك شدت وحقدينه شفا ويرر مرادى انلره اعتماد ايتميكز وشوق واشتياق كوسترميكز زيرا انلر سزه دشمنلردر ديوب تحذير ايله خطابدر خفى بيورلميه كه بو راده مسند اليهى اسم موصول ايرادى مخاطب خطا اوزره اولديغنه تنبيه ايچوندر

*) ان الذى سمك السماء بنى لنا * بيتا دعائمه اعز واطول (*

بو بيت بحر كاملك ضرب اول سالمندندر تقطيعى (انلذى) مستفعلن مضمر (سمكسسما) متفاعلن (ءبنالنا) متفاعلن سالم (بيتندعا) مستفعلن مضمر (ئمهواعز) متفاعلن (زواطولو) متفاعلن سالمدر (قائلى فرزدق نام شاعردر تصبصده ديركه بو بيت فرزدقك يوز بيتدن زياده بر قصيده طويله سنك مطلعيدر (سمك صيغهٔ ماضيدر رفع ايتدى ديمكدر بيتا كلمه سنك تنكيرى تعظيم ايچوندر بيتدن مراد كعبه در ياخود بيت عز وشرف ومجددر اوكى علامهٔ قطب الدينك قوليدر و بو مرجوحدر ايكنجى امام زوزنينك قوليدر حتى لبيدك (فبنى لنا بيتا رفيعا سمكه) قولنده الله تعالى بزه سقفى عالى بيت شرف بنا ايلدى ديو معنى ويردى وشاعر مرقوم لبيدك قولنه تلميح ايلدى دعائمه مبتدادر اعز خبريدر واطول اعز اوزرينه معطوفدر وجمله سى بيتا قولنك نعتيدر (دعائم فتح دال وياء تحتيه ايله اولوب داللرك كسريله اولان دعام ودعامه نك جمعيدر بيتك عماد وستونى معناسنه (اعز عزتدن مأخوذ افعل تفضيلدر سيد شريف مفتاحده اقوى ايله تفسير ايلدى بعضيلر اغلب ايله تفسير ايلديلر تصبصده اطول اكرم معناسنه اولور ديديكى بو تفسيرلره مناسبدر پس دعائمه اعز واطولك تقديرى من دعائم كل بيت ديمكدر بعضيلر من السماء ديمكدر ديمش لكن بونده اغراق بلكه غلو واردر و بعضيلر من بيتك يا جرير ديمكدر ديمش لكن مفضل عليهى بيانده احسن تقدير اولكيدر بعضيلر تقديردن قورتارمق ايچون اعز واطول عزيز وطويل معناسنه در ديمش (معناى بيت) تحقيق سمانى رفع ايدن الله تعالى بزه بر بيت شرف بنا ايلديكه اول بيتك دعائمى جميع دعائم بيتدن دزى واطولدر خفى بيورلميه ان الذى سمك السماء قولنده مبنى عليه خبر يعنى بنى لنا بيتا خبرى ذوق سليم قتنده رفعت وبنا جنسندن بر امر اولديغنه

پس مسند اليهك موصولى علت اسناده يعنى سمانك سمك ورفعيدا علايدرو بوا علا خبر اولان بنا بيتك شانتك تعظيمنه وسيله در علت واحده نك اثارى بيك ايسابه علت الخصوص علت جنس كذا بناء على اولورسه * واحددن اولوردى في الهوادى بناء بيتك عاى سمانك سمكى سمانك سمكى مسند دكلدر بلكه اوزرينه حامله علتدر اليه اسنادى مؤثر واحدك اثارندن وبناسى بناء شانك خبرك تعظيمنه تشابهنه دريعه در كذا في شرح المفتاح للسيد *

ايما واردر اما الله بنى لنا بيتا دينلسه بونك خلافنه اولور وينه بوخبر ارفع واعظم جميع بنا اولان سمايى رفع ايدن ذاتك فعلى اولمغله بيتنك بناسنك تعظيمنه تعريض واردر والحاصل مجرد مسندالیهى اسم موصول ايله ايراد وجه بناء خبره ايما دكلدر بلكه شان خبره تعظيم ايله تعريضه وسيله قلنور بوراده اولديغى كبى تفصيلى مراد ايدن مطول واطوله مراجعت ايليه

)ان التى ضربت بيتا مهاجرة بكوفة الجند غالت ودها غول(*

بو بيت بحر بسيطك ضرب اول مخبوننددر تقطيعى (انللتى) مستفعلن (ضربت) فعلن مخبون (بيتنمها) مستفعلن (جرتن) فعلن مخبون (بكوفتل) مفاعلن مخبون (جندغا) فاعلن (لتوددها) مستفعلن (غولو) فعلن مخبوندر قائلى عبدة بن الطبيدر (التى موصوفى محذوف اسم موصولدر تقديرى ان الحبيبة التى ديمكدر و بو موصوفك حذفنك نكتهسى ايكيدر برى موصولى متعين اولمسيدر و برى موصولده كمال تعظيم و مزيد تفخيم اولديغيدر ضربت بنا ايلدى ديمكدر بيتا ضربت كلمهسنك مفعوليدر وضرب بيت اقامتدن كنايهدر (مهاجرة ضربت كلمهسنك فاعلندن حالدر ومهاجرة كلمهسنك متعلقى مجرد اختصار ايچون حذف اولندى بوكا ايجاز فى الحذف ديرلر تقديرى مهاجرة عن بغداد ديمك اولور و بو حذفك قرينهسى بكوفة الجند قوليدر بكوفة الجند ده اولان با فى معناسنهدر وضربت فعلنه متعلقدر مرسترى مهاجرة كلمهسنه متعلقدر ديدى وكوفه ده ملك فرس اولان كسرانك عسكر وجندى اقامت ايلدكلرندن كوفهيه كوفة الجند ديو تسميه اولنمشدر وكوفهنك ترابى قرمزى اولديغندن كوفه ديو تسميه اولنمشدر (غالت هلاك ايلدى ديمكدر حتى جوهرى صحاحده نقل ايدركه برشى فقد اولوب عود و رجوعى مأمول اولماسه غاله غول ديرلر بوراده دخى بو معنايى ملاحظه ايله غالت ودها غول ديديكه بردخى اكا اول ودك رجوعى مأمول دكلدر ودها نصب ايله غالت كلمهسنك مفعوليدر وغالت جملهسى انك خبريدر (ود ضم واو ودال مشدده ايله محبت معناسنهدر وبو ودك صلهسى محذوفدر تقديرى ودها لى ديمكدر وضميرى التى نك موصوفهسى اولان محبوبهيه عائدر غول غالت كلمهسنك فاعليدر زيرا غول مؤنث سماعيدر بونى علامهٔ سعد احوال مسندك اخرنده تصريح ايلدى (وغول ضم ايله اسمدر جمعى اغوال وغيلان كلور مصابيح شرحنده باب

الفال

الفال والطيره ده علامهٔ بيضاوينك تحريرينه كوره عرب ديرلركه غيلان فلواتده اشكال مهيبهٔ متباينه متشكل و صور والوان مختلفه ايله متلون ومتغول ناسه ظاهر اولوب اضلال واهلاك ايدر واضلاللرى اذن بارى ايله در بعضيلر غيلان سحرهٔ شياطين وجاندر ناسى طريقدن اضلال ايله سحر ايدرلر ديمش و بو غيلانك وجود وعدمنده اختلاف اولنمشدى ابو ايوب انصارى رضى الله عنك * كان لى تمر فى سهوة كانت الغول تجئ فتأخذ* حديثى وينه * اذا تغولت الغيلان فبادروا بالاذان * حديث شريفى وطحاوينك فى الاصل غول وار ايدى الله تعالى انى عبادى اوزرندن دفع ايلدى سوزى وجودنى مثبتدر و جابر رضى الله عنهدن روايت اولنان لاغول حديث شريفى عدم وجودنى مقتضيدر لكن احتمالدركه لاغول قول شريفندن مراد تلونى كندى اختيار يله در و تصرفى كندى نفسنده در ديو عربك اعتقاد ايتملرينى نفى ايله وعلى كلا التقديرين (اذا تغولت الغيلان فبادروا بالاذان حديث شريفى ايله لاغول حديث شريفى ميانندهتعارض واقع اولدى اولكيسى وجودينى اثباتده نص درايكنجيسى وجودينى سلبده ظاهر وتأويله محتملدر پس نص ايله ظاهر تعارض ايتسه قوتندن اوتورى نص ترجيح اولنور بووجه وجيه دن ماعدا قصيدهٔ بانت سعاد اوزره اولان تركى شرحنده وجوه شتى ذكر اولندى مراجعت بيوريله (معناى بيت) تحقيق اول محبوبه بغداددن هجرت ايديجى اولديغى حالده كوفة الجنده بيت بنا ايلدى يعنى كوفه ده اقامت ايلدى او يله محبوبه كه بكا اولان محبتنى غول هلاك ايلدى يعنى ود و محبتنك عود ورجوعى مأمول دكلدر پس بو بيتك لفظى خبردر معناسى تأسفدر خفى بيورلميه كه بو بيتده دخى مسند اليهى اسم موصول ايله ايراد خبرك تحقيق وثبوتنه ذريعه ووسيله ايچوندر زيرا كوفه ده بيتك بنا اولمسى و كوفهيه مهاجرتده زوال محبت وانقطاع مودتدن انبا واشعار ايدن بناء خبرك طريقنه ايما واردر صكره بو ايما زوال محبتى تحقيق وتقرير ايدركه كويا زوالنه برهان اولور و بو تحقيق خبرك معناسيدر و بو ان الله سمك السماء كبيده مفقوددر زيرا الله تعالينك رفع سما ايتمسنده انلره الله تعالينك بيت بنا ايتمسيچون تثبيت وتحقيق بوقدر بو يله اولنجه ايما وتحقيق الخبره ميانده فرق ظاهر اولور

)هذا ابو الصقر فردا فى محاسنه من نسل شيبان بين الضال والسلم(*

بو بيت بحر بسيطك ضرب اول مخبوننددر تقطيعى (هاذا ابص) مستفعلن

(صقرفر) فاعلن (دن في محا) مستفعلن (سنهي) فعلن مخبونه (من نسل شي)
مستفعلن (بان بي) فاعلن (نتضال وس) مستفعلن (سلمي) فعلن مخبوندر
قائلی ابن الرومی درهذا اسم اشارت ایرادی ایله مسند الیهی تعریفی غرضلردن
برغرض ایچون مسند الیهی اکمل تمییز ایله تمییز دن اوتوریدر زیرا حس ایله مدرك
عقل ایله مدرکدن اقوادر (ابو الصقر صاد مهمله نك فتحه سی وقافك سکونیله
برکیمسه نك کنیه سیدر ومسندر تنصیصده دیرکه جائزدر که ابو الصقر مسند
الیهی بیان اولوب بیت ثانی نك اولنده اولان کانه الشمس مسند اوله (فردا
منفردا معناسنه اولوب یا مدح واختصاص یا حال اوزرینه منصوبدر اولکنه
کوره فعل محذوفك مفعولی اولوب تقدیری اعنی فردا اولورو بوکا منصوب
علی المدح دیر اکر مقام مدحده اولورایسه یاخود فردا ایله مشهور اولوب
لقب مجراسنه جاری اولورسه ثانی یه کوره عامل معنای اشارت اولور في محاسنه
فردا کلمه سنه متعلقدر (محاسن فتح میم ایله علی خلاف القیاس حسن کلمه سنك
جمعیدر من نسل شیبان فردا کلمه سنه متعلقدر بوده یا خبر ثانیدر یاخود حال
اخری در یاخود فردا کلمه سنك صفتیدر (نسل ولد معناسنه وشیبان دن
مراد شیبان بن ثعلبه درکه بو قبیله در یاقبیله یه اسم اولمشدر و بیتده ایکسیده
محتملدر (و بین انضال شیباندن حالدر الله تعالینك * واتبع ملة ابراهیم
حنیفا * قول شریفنده اولدیغی کبی دیمشلر صاحب تنصیص بونی رد ایدوب
دیرکه بلکه اضافتله اولان (من نسل شیباندن حالدر زیرا شیبانك نسلندن
مراد شیبانه نسبت اولنان کیمسه در (ضال وسلم اشجار بادیه دن ایکی شجره نك
اسملریدر مهذبده (ضال لامك تخفیفیله کاف یایدقلری اغاجدر (سلم فتحه لر ایله
قتی براغاجدر دیمش مزستری دیمشکه (ضال تخفیف لام ایله ضاله کلمه سنك
جمعیدر (ضاله شجره سدرك بریدر (سلم سلمه کلمه سنك جمعیدر (سلمه دیکنلی
شجردن برنوعدر (معنای بیت) شو ابو الصقر دیدکلری بدر فضائل ومحاسننده
منفرد اولدیغی حالده یاخود ابو الصقردن مرادم محاسننده فرد اولاندر
یاخود فرد لقبیله ملقب اولاندرو بادیه ده ضال وسلم نام شجرتانك میاننده مقیم
اولان شیبانك نسلندندر نسل شیباندن اولمسی کرماء عربدندر دیمکدر
وضال ایله سلم میاننده مقیم اولمسی خلص وفصحاء عربدندر دیمکدر یاخود
اعزه ناسدندر دیمکدر زیرا فقد عز حضرده در یعنی بلده ده اقامتده در و عرب
بادیه ده اقامت ایله افتخار ایدرلر یاخود مرعی ومسکن صاحبی اولوب انده

غیرك

غیرك منازعه سی اولمیان سادات عربدندر دیمکدر و بو بیتك مابعدی
*) کانه الشمس في البرج المنیف به * علی البریة لانار علی العلم (*
در تقطیعی (کانهش) مفاعلن مخبون (شمس فی) فاعلن (برجلمی) مستفعلن
(فبهی) فعلن مخبونه (علابری) مفاعلن (یتلا) فعلن مخبون (نار نعلل)
مستفعلن (علمی) فعلن مخبوندر (کانه نك اسمی ابو الصقره عائددر (الشمس
کانه نك خبریدر برجدن مرادی ممدوحك قصریدر منیف عالی ومشرف
معناسنه ممدوحی شمسه تشبیه ایتدیکندن قصرینی برج قیلدی (به ده اولان
ضمیر ممدوحه عائددر (البریة ده بریه ناس معناسندر والف لامی استغراقه
محمولدر (علم فتحه لر ایله جبل معناسنه در (معنای بیت) کویا ابو الصقر مانند برج
جمیع ناس اوزرینه کندی سببیله عالی اولان قصرنده اشتهارینه بناء شمسدر
جبل اوزرنده اولان نار دکلدر

*) اولئك آبائی فجئنی بمثلهم * اذا جمعتنا یا جریر المجامع (*
بو بیت بحر طویلك ضرب ثانیسندندر تقطیعی (الاء) فعول مقبوض
(کا بائی) مفاعیلن (فجئنی) فعولن (بمثلهم) مفاعلن مقبوضه (اذاج)
فعول مقبوض (معتنایا) مفاعیلن (جریرل) فعولن (مجامعو) مفاعلن
مقبوضدر قائلی فرزدقدر بونکله جریره افتخار ایدر و بو بیتی جار الله علامه
اساس البلاغه ده (جمعتهم جامعة) قولنده استشهاد ایچون ایراد ایلدی
(اولئك) مسند الیهی اسم اشارت ایرادی ایله تعریفی آباسنی تعیین ایلدیکندن
سامعك غباوتنه تعریض ایچوندر که کویا محسوسك غیرینی درك ایتمز عداد
حیواناتده در کذا في المطول لسعد الدین اما فاضل عصام اطولده دیر که
کویا سامعك عقلی یوقدر انجق قوت ادراکیه سی حیوانات عجم کبی
حسدر زیرا فهم ایتمز مادامکه شیء کمال تمییز ایله تمییز ایلمز
ویمکندر که اسم اشارتله سامعك فطانتنه تعریض اوله کویا هر شیئ محسوسی
درك ایدر کبی درك ایدر ومشار الیه عندنده غایت تعیین ایله متعیندر فجئنی بمثلهم
ابا کدن بکا انلر کبیلرینی ذکر ایله دیمکدر بو تقدیرجه بونده تهکم اولورکه
هجوینه مناسبدر یاخود فرق ناسدن بکا انلر کبیلری ذکر ایله دیمکدر بو معنی
آباسنك تمدحی مقامنه مناسبدر بعضیلر امر بوراده تعجیز ایچوندر فأتوا بسورة
من مثله آیت جلیله سنده اولدیغی کبی زیرا شاعرك عندنده تحقق ایتدیکه
مخاطب ایچون آباسی کبی یوقدر صاحب تمیزه خفی اولمیه که کلامی تهکم

قيلمق تعبير ايچون قبلغه محتاج دكلدر ياجرير خطاب بعيدنده بنه سامعك
غباوتنه تنبيه واردر كو يا دينلديكه مادامكه ندا اولنمياسين كندوكك مخاطب
اولديغكي بيلمزسين و بلادكدن قريب ظن ايتمزسين و بعيد عد ايتمدن
دخي غافل اولمزسين اذاده عامل فجيئي در ياجرير معترضه در مجامع جمعنانك
فاعليدر (مجامع فتح ميم ايله مجالس معناسنه در مجلس مجلس طوائف عرب
حاضر اولدقلرندن مجالس معناسي ويرلدي (معناي بيت) شونلركه قدر
وجلالدن حاللرني استماع وشرف وكمالك شانلرني بيلديكك بنم نسبم
منتهي اولان آبامدراي جرير بزي مجالس ومحافل جمع ايتديكي وقتده يعني
مجالسده جمع اولديغمزده انلر كبيلري بكا ذكر ايله ياخود انلر
كبيلري بكا كتور ونقل ايله يبلورمكه كتورمكدن عاجزسين

*) ولقد امر على اللئيم يسبني * فمضيت ثمة قلت لا يعنيني (*

بو بيت بحر كاملك ضرب ثاني مقطوعنه اضمار واقع اولان ابيات
زحافاتندندر (ولقدام) متفاعلن (رعلل لئ) متفاعلن (م يسببني) متفاعلن
سالمه (فمضيت ثم) متفاعلن (متقلت لا) متفاعلن (يعنيني) مفعولن مقطوع
مضمردر (قائلي معلوم دكلدر (امر- قولي فمضيت قوانه موافق اوله رق صيغهٔ
ماضي ايله ايراد ايتميوب صيغهٔ مضارع ايله ايرادنك نكته سي مرور مستمره
دلالت ايتسون ايچوندر كو يا وقتا بعد وقت سبب بعد سبب ايله موصوف
اولان لئامدن لئيم غير معينه مرور ايدرم ومبالات ايتمم بلكه ما كان التفات ايتمم دیمش
اولور ديو سيد شريف مطول حاشيه سنده تحقيق ايلدي (اللئيم ده اولان لام
لام حقيقتدر و بو لام حقيقت ايله مراد فرد غير معين اولمغله معناده نكره كبي
اولوب معامله منكر ايله معامله اولنوب جمله ايله وصفلنور بوراده يسبني ايله
وصفلنديغي كبي سيد شريف قدس سره مطول حاشيه سنده ديركه اللئيم ايله
حقيقت واستغراق اراده اولنمدي وبو ظاهردر زيرا اناه ووقار ايله تمدحدن مقصود
اولاني ادادن قصوري اولديغندن اوتوري معهود معين دخي اراده
اولنمدي فمضيت ده اولان فا على الفور مضي سني اشعار ايچوندر زيرا مهلده
خطره وقوعي احتمال واردر (ثم وثمة ثا مثلثه لرك فتحه لر ايله وها ايله ايلمايكسيده
اسمدر كندي ايله اشارت اولنور مكان بعيده موضوع اولان هنالك معناسنه
ظرفدر منصرف اولمازقاموسده تصريح اولنان بودر اما معولده وشرح
مفتاحده (ثمة ضم ثا ايله ثم كبي حرف عطفدر ميانده فرق بودركه ثم عطف

المفرد

اما عيني وعلامهٔ سعد بنو سلولدن بر رجلدر ديمشلر *

المفرد وعطف الجمله ايتمه دن اعمدر اما ثمة عطف الجمله ايتمكه خاصدر وثم نك
بوراده فائده سي ايكي امرك تفاصيلني بياندر بري مرور وبري مضي دروثم جمله يه
داخل اولسه اخبارده ترتيب ايچون اولور (لا يعنيني لا يريدني معناسنه در
(معناي بيت) تحقيق وقتا بعد وقت لئامدن برلئيم غير معين اوزرينه مرور وكذران
ايلرم او يله لئيم كه بكا سب ايدر اول مكاندن كچدم و بو سب ايله بني مراد ايتمز ديدم
وبو معنى الله تعالينك * واذا خاطبهم الجاهلون قالوا سلاما * قول شريفنه قريبدر

*) هواي مع الركب اليمانين مصعد * جنيب وجثماني بمكة موثق (*

بو بيت بحر طويلك ضرب ثانيسندندر تقطيعي (هواي) فعول مقبوض
(معرركبل) مفاعيلن (يماني) فعولن (نمصعدو) مفاعلن مقبوضه (جنيب)
فعولن (وجثماني) مفاعيلن (بمكك) فعول (تموثقو) مفاعلن مقبوضدر
(قائلي جعفر بن علبة الحارثيدر و بو حماسيدر سجنده ايكن محبوبنك
افتراقندن تأسف وتحسري عندنده ديمشدر (هواي مسند اليه در و بوني
معارفدن برشيئه اضافتله تعريفنك نكته سي مسند اليهك ذهن سامعه بعينه
احضاري اخصر طريق اولديغندن اوتوريدر (هوا مصدر مبني للمفعولدر
بناء عليه شارح محقق مطولده مهوي ايله تفسير ايلدي محبوبي ديمكدر
(هواديه ديركه هوا ايله مرادي ذكر محل ارادهٔ حال طريقي اوزره مجاز
وروحيدر وشاعر مهوي يعني محبوبي معناسنده استعمال ايلدي اطولده
اعتراض ايدوب ديركه صواب اولان مهويتي ومحبوبيتي ايله تفسير ايدي زيرا
بو بيتك مابعدي تأنيث ايله تفسيري اقتضا ايدر (مصعد نك تذكيري سني
شبهه يه القا ايتمسون هواي لفظنه ناظردر وهواي قولي من الذي اهواه دن
ياخود من اهواه دن اخصردر واسمي ذكر ايتمك مخاطبه نفع ورمز واسم
اشارت وضمير مقامي دخي دكلدر وضيق مقام وفرط سأمتدن وتوري اختصار
دخي مطلوبدر زيرا شاعر سجنده ومحبوب رحلت اوزره ايدي اطولده ديركه
ديمك ممكندر بو هواي ده اولان اضافته سبب وداعي هوانك نفسنه اضافتي ايله
استلذاذ اوله (مع الركب مصعد كلمه سنه متعلقدر (ركب فتح را وسكون
كاف ايله (راكبك جمعيدر صاحب وصحب تاجر وتجر كبي (هواديه ديركه
ركبان ركبك جمعيدر (ركب سفرده اولان اون واونك مافوقي اصحاب ايله
دیرلر تنصيصده ديركه (ركب اسماء جموعدن اسمدر نفر ورهط كبي و بو
اصلنده راكب ايله خاص ايدي صكره توسعا دابه يه ركوب ايدنك هر برينه

* مغير يمني يمنى لفظنك عوضيسي ديمكدر

اطلاق اولندی (يمانين تخفيف يا ايله مغير يمني اولان يمان كلمه سنك جمعيدر والف يادن عوضدر تنصيصده ديركه (يمانين يمان كلمه سنك جمعيدر (يمان كبی و بمنه حق نسبت يمنی اوللی ايدی لكن بوندن نسبت يالرينك بری حذف اولنوب اندن عوض الف كتورلدی (مصعد مبتدانك خبريدر (مصعد مبعد وارضده كيديجی ديمكدر (اصعد فی الارض دينلور ارضده يوريسه و كچسه جنيب مصعد كلمه سنك صفتيدر ياخود خبر بعد خبريدر (جنيب فتح جيم وكسر نون ايله مجنوب كبی مستتبع ومنقاد معناسنه بعضيلر جنيب يرينه (حنبث روايت ايلدی قندر يجی ديمكدر اولكيسی صحيحدر مرستری ديركه (حنيب فعيل بمعنی المفعولدر مجنوب معناسنه (جنيب شول شيدر كه شخص انی يانده جر ايدر وهر تابع ومنقاده جنيب ديرلر (جثمان ضم جيم وثاء مثلثه ايله شخص معناسنه در اماسين ايله جسم وشخص معناسنه بدن انسانده مستعملدر قائم اولورسه وخليلك عندنده جثمان وجسمان معناده سياندر (موثق ثاء مثلثه نك فتحی ايله مأسور ومقيد معناسنه اسم مفعولدر اوثقه فی الوثاق دينلور قيد وشد ايلسه وجثمانی بمكة موثق جمله سی حاليه در بمكة موثق كلمه سنه متعلقدر (معنای بيت) بنم محبوبم يمن جانبنی قصد ايدر ركبان ابل ايله كيديجی واوزاق اوليجيدر وانلره مستتبع ومنضمدر و بدنم مكه ده مقيددر حاصلی روحم جانب يمنه رحلت ايتدی جسمم مكه ده مقيددر ديمك استر بيتك لفظی خبردر معناسی كنديننك محبوبدن بعيدی وقيد ايله مبتلا اولديغی شيئه تأسف وتحسر وتحزندر

*) له حاجب فی كل امر يشينه * وليس له عن طالب العرف حاجب (*

بو بيت بحر طويلك ضرب ثانيسندندر تقطيعی (لهوحا) فعولن (جبنفيكل) مفاعيلن (لامرن) فعولن (يشينهو) مفاعلن مقبوضه (وليس) فعول مقبوض (لهوعنطا) مفاعيلن (لبلعر) فعولن (فحاجبی) مفاعلن مقبوضدر قائلی ابن ابی السمطدر قاموسده سمط كسر سين وسكون ميم ايله صياد معناسنه در (له مسنددر ضميری ممدوحه راجعدر (حاجب مانع معناسنه در وحاجب مسند اليه در نكره ايله ايرادی تعظيم ايچوندر وايكنجی حاجب دخی مسند اليه در اما تنكيری تحقير ايچوندر (فی كل امر حاجب كلمه سنه متعلقدر (يشينه صيغهٔ مضارع معروفدر معناسی عيب ويرر ديمكدر (كل امر قولنك نعتيدر ضميری ممدوحه عائددر (وليس ده اولان واو حاليه در (عن طالب

حاجب ثانی يه متعلقدر (عرف ضم عين مهمله وسكون راء مهمله ايله عطا واحسان معناسنه در (معروف دخی بو معنايه در (معنای بيت) ممدوحه عيب ويرن جميع امرده ممدوحی مانع عظيم واردر حال بو كه طالب احساندن ممدوحی مانع حقير دخی يوقدر شاعرك غرضی ممدوحك عرضنی ابتذالدن كمال صيانت ايله وصف وارباب آماله اموالنی كمال ابتذال ايله اعطا ايدر ديو ثنادر

*) الالمعی الذی يظن بك الظن * كان قد رأی وقد سمعا (*

بو بيت بحر منسرحك طی واقع اولان ابياتر حافتندندر تقطيعی (الالمعی) مستفعلن (يللذيی) فاعلات مطوی (ظننبكظ) مفتعلن مطوی (ظننكان) مفتعلن مطوی (قدرأی و) فاعلات مطوی (قدسمعا) مفتعلن مطويدر قائلی اوس بن حجردر فضالة بن كلده نك مرثيه سنده ديديكی قصيده سندندر وبو بيتده تدوير واردر (ظن لفظی مصراع ثانی يه دوراندر (الالمعی والیلمعی ايكيسيده ذكی متوقد معناسنه در يعنی فطانت وذكاسی آتش كبی اشتعال ايديجی ديمكدر (الذی يظن بك الظن الخ قولی المعی قولنك معنی وحقيقتندر كاشف وصفدر يعنی تعريف مجراسنه جاری صفت كاشفه وموضحه سيدر حتی اصمعی يه المعيدن سؤال اولندقده بيتی الی آخره اوقودی واوزرينه آخر برشی زياده ايتمدی ديو نقل اولنور لكن مسند اليه دكلدر زيرا بيت سابقده اولان اننك خبرمرفوعيدر بيت سابق وخبر ان اولان بيت ومطلع قصيده ان شاء الله تعالی بر برشرح اولنسه كركدر ياخود المعی منصوبدر بوده ايكی وجهله در بری اننك اسمنه صفت اولور و بری اعنی تقدير يله در يظن بو راده بيلور ديمكدر يعلم معناسنه صيغهٔ مضارع معروفدر بك ده با زائده در * كفی بالله شهيدا * آيت جليله سنده اولديغی كبی تقديری يظنك ديمك اولور يعلمك الظن نصب ايله يظن نك مفعول مطلقيدر (كان تخفيف ايله تشديد ايله اولان كان معناسنه در ياخود كاندن مخففدر (رأی رؤيتدن مأخوذ صيغهٔ ماضی معروفدر كوردی ديمكدر (سمع علم بابندن صيغهٔ ماضی معروفدر ايشتدی ديمكدر وآخرنده اولان الف اشباع فتحه ايچوندر تنصيصده ديركه كان قد رأی الخ يا فاعلدن حال اولوب تقديری حال كونه مشابها لمن قد رأی وقد سمع اولور ياخود الظن نك الف لامی عهد ذهنی ايچون قيلوب الظن نك صفتی اولور (شعر)

* واقد امر علی اللئيم يسبنی * ده اولديغی كبی (معنای بيت) مرثيه اولنان ممدوح رتبه ده ذكی دركه ذكاسی آتش كبی اشتعال ايدا وبله ذكی كه ذكا وفطانت وصدق

فراسندن سنی بیلمکلکی تحقیق کوردی واشتدی کبی یلور مطلع قصیده
*) ایتها النفس اجملی جزعا * ان الذی تحذرین قدوقعا(* در
تقطیعی (ایتهن) مفتعلن مطوی (نفسواجم) مفعولات (لیجزعا) مفتعلن
مطویه (انالذی) مفتعلن مطوی (تحذرین) فاعلات مطوی (قدوقعا)
مفتعلن مطوی شاعر تجرید طریقیله نفسنه خطاب ایدوب * ایتها النفس *
دیدی اجملی صیغهٔ امردر کوزل ایله دیمکدر جزعا نصب ایله اجملی نك مفعولیدر
الذی اسم موصولی موتدن عبارتدر تحذرین نفسه خطابدر قورقودغیك
دیمکدر تحذرین الی آخره قولی الذی نك صله سیدر وصله یه عائد اولان ضمیر
ضرورة حذف اولنمشدر تقدیری تحذرین منه دیمکدر وقعا صیغهٔ ماضیدر
ومستتری الذی یه عائددر والفی اشباع ایچوندر (معنای بیت) ای نفس سکاندا
ایدرم جزعی کوزل ایله تحقیق شول موت که اندن تحذیر ایدر ایدك تحقیق
واقع اولدی جزعی کوزل ایلك جزعی زیاده دن کنایه درونفسك تحذیر وتخویفی
ممدوح عدم آباده رحلت ایدرسه حالك نیجه اولوردیدوکی اولسه کرکدر وان نك
اسمی اولان بیت سابق

*) ان الذی جمع السماحة والنجدة والبر والتقی جمعا (*در
تقطیعی (انالذی) مفتعلن مطوی (جمعسس) فعلات مطوی مخبون
(ماحتون) مفتعلن مطوی (نجدتول) مفتعلن (برروتت) فاعلات مطوی
(قاجمعا) مفتعلن مطوی در و بو بیتده دخی تدویر واردر یعنی نون ثانی
وجیم ودال وتا مصراع ثانی یه دور ایدر (انك اسمیدر وخبری (الالمعیدر
مرفوع اوقوندیغنه کوره (جمع صیغهٔ ماضیٔ معروفدر (السماحة نصب ایله
جمع نك مفعولیدر (سماحة فتح سین مهمله ایله جود وسخا معناسنه در
(والنجدة السماحة اوزرینه معطوفدر (نجده نونك فتحی وجیمك سکونیله
شجاعت معناسنه در (والبر والتقی ایکیسیده السماحة اوزرینه معطوفدر
(بر کسر باء موحده وتشدید راء مهمله ایله صله وخیر وجنت واحسانده اتساع
معنالرینه در اما فتحی وضمی ایله بر وروصدق وطاعت معنالرینه در (تقی هدی
وزننده تقوی معناسنه (جمع صرد وزنی اوزره اسمدر مصدر کبی استعمال ایدوب
جمع نك مفعول مطلغیدر وآخرنده اولان الف اشباع ایچوندر (معنای بیت)
تحقیق حقنده مرثیه اولنان ممدوح شول کیمسه درکه سماحت وشجاعت
وبر وتقی یی جمع ایتمکلك ایله جمع ایتدی :

اودی

*) اودی فلا تنفع الاشاخة من * امر لمن قد یحاول البدعا(*
تقطیعی (اودافلا) مستفعلن (تنفعلا) فاعلات مطوی (شاختمن) مفتعلن
مطویه (امرنلن) مستفعلن (قدیحاو) فاعلات مطوی (للبدعا) مفتعلن
مطویدر (اودی بیت سابقده اولان انك خبریدر (المعی نصب ایله اوقوندیغنه
کوره (اودی صیغهٔ ماضیٔ معروفدر هلاك ایتدی دیمکدر (الاشاخة تنفع نك
فاعلیدر (اشاخه کسر همزه ایله وخاء معجمه ایله حذر وخوف معناسنه در (من
امر بدعی بیاندر وامردن مراد جنتدر یحاول مفاعله دن مضارع معلومدر
طلب ایدر دیمکدر البدعا یحاول نك مفعولیدر فاعلی مندر بدع کسر باء موحده
وفتح دال ایله بدعه نك جمعیدر عجیب وغریب معناسنه والفی اشباع ایچوندر
(معنای بیت) اوصاف مذکوره ایله موصوف اولان ممدوح هلاك اولدی
پس جنتك بدایع وغرایبنی طلب ایدن کیمسه یه خوف نفع ویرمز حاصلی ممدوح
اولمسون دیو ای نفس سن خوف ایدر ایدك لکن انك مطلبی جنتك عجایبی
اولنجه سنك خوفکك فائده سی اولماز

*) والمؤمن العائذات الطیر تمسحها * رکبان مکة بین الغیل والسند(*
بو بیت بحر بسیطك ضرب اولندندر تقطیعی (ولمؤمنل) مستفعلن (عائذا)
فاعلن (تططیرتم) مستفعلن (سحها) فعلن مخبون (رکبانمك) مستفعلن
(کتبی) فعلن مخبون (نلغیلوس) مستفعلن (سندی) فعلن مخبوندر (قائلی
نابغهٔ ذبیانیدر نعمان بن المنذری مدح ایلدیکی قصیده سندندر و بو قصیده سی
احسن اشعارندن اولمغله معلقات سبع مشهوره یه الحاق ایلدیلر والمؤمن واو قسم
ایله مجرور اولوب موصوف محذوفك صفتیدر تقدیری (والله المؤمن دیمك
اولور (مؤمن معلم وزنی اوزره اولان آمن دن اسم فاعلدر امین قلیجی دیمکدر
و بر مفعوله متعدیدر تفعیله نقل اولنورسه ایکی یه تعدی ایدر دیمشلر خفی
بیورلمیه المؤمن ده اولان لام علامهٔ سعدك * جمع الامیر الصیاغه * قولنك
شرحنده تحقیقنه کوره بالاتفاق لام تعریفدر بو یله اولنجه
مناسب اولان المؤمن ده حال واستقبال معناسی ملاحظه سیله
العائذات نصب وموصوف تقدیر اولنوب تقدیری اقسم بالله الذی یؤمن
العائذات دیمك اوله (وحدی نك المؤمن یه صفتدر دیدیکی العائذاتده
عمل ایتدیکنه مبنیدر یوخسه اصل اولان قسم ایله استعماله کوره اسماء
حسنادن اولمقدر العائذات منصوب اولوب المؤمن نك مفعولیدر عائذات

عائذه‌نك جمعیدر جدیدة التاج معناسنه یعنی بهایم وطیوردن یکی طغوران
دیمکدر لکن خطابی عائذات عائذنك جمعیدر حرم اللهه ملتجئه معناسنه‌در
دیدی وثعلبی عائذات دن مراد مکهٔ مکرمه یه التجا ایدوب قتلی حرام
وصیددن واورکوتمکدن امین اولان حمامه‌در دیدی (الطیر نصب ایله
العائذاتدن عطف بیاندر وعطف بیان البته متبوعنه مخصص اسم اولمق
لازم دکلدر عبدالقادر بغدادی بوراده العائذات الطیر صفتنك موصوفنه
اضافتی قبیلندن اولوب الطیر مجروردر لکن اولی اولان منصوب اولوب
العائذات نك عطف بیانی یاخوداندن بدل اولمقدر دیمش بعضیلر العائذات نك
موصوفی حذف اولندیغندن مبهمه اولوب الطیر ایله واضح اولدی دیو زعم
ایتمش (تمسحها مسحدن مأخوذدر مسح کیدرمك معناسی لازمیسی ال ایله
منع ایلمك یعنی اورکوتمکدر وها تمسح نك مفعولیدر طیره راجعدر وتمسحها
جمله‌سی طیرك اتصاددن امنی بیان ایچون استینافدر (رکبان تمسح نك
فاعلیدر (رکبان ضم ایله صحبان صاحبك جمعی اولدیغی کبی راکبك جمعیدر
راکب اصلنده راکب الابله دیرلر ایدی صکره توسعا هر دابه‌یه راکب اولانه
اطلاق اولندی و بوراده مراد بودر (غیل غین معجمه‌نك فتحیله قاموسده
تسطیر اولندیغی اوزره یلملم عندنده بر موضعك اسمیدر و یمامه قربنده بر
موضعدر بنوجعده ایچون بر وادیدر وصو اولان هر موضعه دیرلر (وسند
فتحه‌لر ایله بودخی بر موضعك اسمیدر اما معواده کسر ایله غیل وفتحه‌لر ایله
سند مکه و مدینه نك میانده ایکی موضعدر دیدی (معنای بیت) حرم اللهه
ملتجئه اولان حمامه‌یی یاخود جدیدة التاج اولان بهایم وطیوری صیداولنمدن
امین قیلیجی الله تعالی یه قسم ایدرم اول عائذات طیردر اویله عائذات که
انلری رکبان مکه غیل وسند نام موضعلر اراسنده کیده‌رك یعنی اورکودرلر
اما المؤمن ده اولان لام لام تعریف اولدیغنه کوره معنی دیمك اولور که الله تعالایه
قسم ایدرم اویله الله که خوفدن امین ایدروحرمنه ملتجئه اولان طیری حفظ
ایدر اویله طیر که مکه‌یه قصد وعزیمت ایدن رکبان اول طیری غیل وسند نام
موضعلرك میانده اورکودرلر

*) والذی حارت البریة فیه * حیوان مستحدث من جماد (*

بو بیت بحر خفیفك خبن واقع اولان ابیات زحافاتندندر تقطیعی (وللذیحا)
فاعلاتن (رتلبری) مفاعلن (یتفیهی) فعلاتن مخبونه (حیوانن) فعلاتن

مخبون (مستحدثن) مستفعلن (من جمادی) فاعلاتن‌در (قائلی ابو العلاء
المعریدر ابو حمزه ایله مکنی برفقیه حنفی یه مرثیه ایتدیکی قصیده‌سندندر (والذی
مبتدا موصولدر و بونك مصراع ثانیده خبری اولان حیوان اوزرینه تقدیمنك
وجهی خبر ذهن سامعده تمکن ایتسون ایچوندر زیرا مبتداده خبره تشویق
واردر ومعلومدر که بعد التشوق بر شیئك حصولی الذ و نفسده اوقعدر
(حارت ماضیء معروفدر متحیر اولدی دیمکدر (البریة رفع ایله حارت کلمه‌سنك
فاعلیدر خلایق معناسنه (فیه حارت کلمه‌سنه متعلقدر وضمیری موصوله
عائددر وحارت البریة فیه جمله‌سی الذینك صله سیدر حیوان مبتدانك
خبریدر (حیوان یاء تحتیه‌نك فتحیله‌در اما سکونیله غلطدر (مستحدث اسم
مفعولدر حیوان کلمه‌سنك نعتیدر (من جماد مستحدث کلمه‌سنه متعلقدر جماد
میت معناسنه‌در (معنای بیت) شول شیکه انده خلایق متحیر اولدی اول
خلایقك متحیر اولدیغی شی جماددن مستحدث اولان حیواندر یعنی ابدان
وعظام انسان بعد الممات تراب ایله یکسان جماد اولور صکره بو جمادی جناب
رب منان جسم وجثمان ایله اعاده ونشر وعیان ایدر بویله اولان معاد
جسمانی و نشر جسمانی نیجه اولور ورفات وتراب اولمش ابدان وعظام
نه کیفیت ایله حیات بولور بونده عقول خلائق متحیر اولدی دیمك استر
صدر الافاضلك ضرام السقطده و یردیکی معنی بودر پس بو معنایه کوره
جماددن مستحدث ایله موصوف اولان حیواندن مراد یوم نشورده حیوان
معاددر ابتداء جماددن مخلوق اولان دکلدر ترابدن مخلوق آدم علیه السلام
و حجردن مخلوق ناقهٔ صالح علیه السلام وشجردن مخلوق ثعبان موسی علیه
السلام ورماددن مخلوق ققنس ایله مسمی طائر کبی دکلدر زیرا سیاق بیته
موافق اولماز لکن سید شریف شرح مفتاحده بو معنایه اعتراض ایدوب
بیورر که شاعرك تلمیذی تنویر السقطده ذکر ایدر که جماددن مستحدث
اولان حیواندن مراد بو اموزك بریدر فاضل عصام دخی اطولده دیر که
بلکه مراد جمیعسنه عام اولاندر و کلام تشبیه بلیغدر پس بوکا کوره
(معنای بیت) شول جسم محشور که ناس انده متحیر اولدی دکلدر الا جماددن
مستحدث اولان حیواندر ومعلومدر که اعاده استحداثدن اهوندر تنصیصده
دیر که ادباء اعلامدن ابن قطاع وابن اثیر وغیریلری کبی نك مذهبی کلامی
مقامك مناسبته کوره لفظك تحملی اولدیغی شیئه حمل ایتمکدر ابوزکریا

دیرکه معانی یی کلام عربده ادخل اولان شبئه ومعانیٔ شعره الیق اولانه حمل ایتمك وجه وجیه دربلی برقائلکه بنم مرادم شویله و بو یله در دیو ادعا اینسه انی مرادی اوزرینه حمل ایتمك واجبدر زیرا کثرت اختلافات وتشتت اقاویل ایله یله اکا میان علماده جاری اولان قانون تفسیر و یاخود قاعدهٔ تأویل مساعده ایدر (ققنس ضم قاف اولی و سکون ثانیه وضم نون ایله در حسن چلبی مرحوم مطول حاشیه سنده نقل ایدرکه ققنس بلاد هندده برطائردر یاصلقده ضرب مثل اولمشدر بردن زیاده اولماز بیك ییل یشار بعضلرسنهٔ کامله یشار دیمش بورنی غایت طویلدر اوزرنده اوچیوز التمش دلکی وار درجنی تصویت ایتسه هربرندن برکونه صوت عجیب وصدای غریب خروج ایدر عادتی بودرکه هرکون حطب جمع ایدوب مدت عمری تمام اولدقده حطبك ایچنه کیروب قنادلریله برتبه ده رقص وضرب ایدرکه کمال سرعت ضربندن نار پیدا اولوب حطبی سوزان ایدر صکره کندی دخی اول نار ایچره ینار ورماد اولور بعده رمادندن جناب قادرمطلق کندی مثلی برققنس دخی خلق ایدر بعضیلر بوراده برقید زیاده ایدوب دیمشکه رمادندن بعد مدة مثلنی خلق ایدرخی بیورلمیه حسن چلبینك برققنس سوزی یوقاریده بردن زیاده اولمازدیدیکنه کوره درامابعض حواشیده الله تعالی رمادنده امثال عدیده سن خلق ایدر واقع اولمشدر وشیخ الاسلام حفیدی شیخی عالم ربانی زین العربدن نقل ایدرکه مصرده صویك غلیانی وقتنده طیندن فاره تولد ایدر دیو بیورمش و بیت سابق

*) بان امر الاله واختلف النا * س فداع الی ضلال وهاد (* در

تقطیعی (بانامرل) فاعلاتن (الاهوخ) مفاعلن مخبون (تلفنا) فعلاتن مخبونه (سفدا عن) فعلاتن مخبون (الی ضلا) مفاعلن مخبون (لوهادی) فاعلاتندر بو بیتده تدویر واردر الناس ك سینی مصرع ثانی یه دورایدر (بان صیغهٔ ماضیدر ظاهر اولدی دیمکدر (امر الاله رفع واضافتله بان نك فاعلیدر الناس اختلف نك فاعلیدر (فداع ده اولان فا تفصیلیه در داع قاض کبی اسم فاعلدر ضمیری ناسه عائددر (معنای بیت) کمال قدرتیله الله تعالینك رفات وترابدن استحداث وخلق امری کندو یه نسبتله هین وآسان اولدیغی عقلا اراسنده ظاهر اولدی وناس دخی بعض اجسادده اختلاف ایدوب ایکی فرقه اولدیلر بعضیسی ضلال وانکاری داعی وقائلدر و بعضیسی هادی ومعترفدر

حاصلی بعضیسی معاد جسمانی ونشر جثمانی یی منکردر وبعضیسی قائل ومثبتدر

*) ماکل مایتمنی المرء یدرکه * تجری الریاح بمالاتشتهی السفن (*

بو بیت بحر بسیطك ضرب اولندندر تقطیعی (ما کل ما) مستفعلن (یتمن) فعلن مخبون (نلمرءید) مستفعلن (رکهو) فعلن مخبونه (تجررریا) مستفعلن (ح بما) فعلن مخبون (لاتشتهس) مستفعلن (سفنو) فعلن مخبوندر (قائلی ابو الطیب متنبی در والیٔ مصر اولان کافوری مدح وسیف الدوله یه عتاب ایلدیکی قصیده سندندر نقل اولنورکه سیف الدوله نك مجلسنده ندماسی متنبی یی قدح وذم ایدوب قتلنه تعریض ایتدکلری کندو یه بالغ و واصل اولمغله متنبی دخی بو بیتی اعداسنك حقنده دیدی انشاء الله تعالی معنی و یریلور ایکن زیاده جه افاده اولنور عبد القاهر رحمه الله تعالی دیرکه لفظ کل برکره شمول نفی و برکره نفی شمول ایچون اولورا کر کل اداتندن مؤخر اولمق طریقیله خبر نفیه داخل اولورسه کرك کل اداة نفیك معمولی اولسون بوراده اولدیغی کبی کرك اولمسون وکرك اداة نفیك خبری فعل اولسون بوراده اولدیغی کبی کرك غیرفعل اولسون (ماکل متمنی المرء حاصلاله) کبی یدرکده اولان ضمیر منصوب ماء موصوله عائددر وتجری جمله سی بیان علت یاخود بیان نظیر ایچون استینافدر الریاح تجری نك فاعلیدر الف لامی استغراقه محمولدر (بماده اولان باباء ملابسه در وما مصدریه در وعائد تقدیریله ما موصوله اولمقده جائز اولوب تقدیری (الذی لاتشتهیه دیمك اولور اشتهانك سفنه اسنادی مجاز عقلیدر اما حقیقتی اشتهانك اسنادی اهل سفنه اولملیدر (السفن لاتشتهینك فاعلیدر (سفن ضمتین ایله سفینه نك جمعیدر صحف صحیفه کبی ونونی اشباع ضمه ایله اوقوملیدر (معنای بیت.) کشینك تمنی ایلدیکی شیئك جمیعسنه کشی درك وواصل اولوردکلدر زیرا ریاح سفینه لرك یعنی اهلنك اشتها ایلمدکلری شیئه ملابس جریان ووزان ایدر یعنی دشمنلرم بنم هلاکم تمنی ایتسهلر هلاکه واصل اوله مزلر زیرا روزکارانلرك مرادلرنجه اسمز دیمك استر بو معنی واحدینك ومعری وابن جنینك بو بیته تحریرایلدکلریدر

*) قداصبحت ام الخیار تدعی * علی ذنبا کله لم اصنع (*

تقطیعی (قداصبحت) مستفعلن (ام ملخیا) مستفعلن (رتدعی) مفاعلن مخبون (علییذن) مفاعلن مخبون (بنکللهو) مستفعلن (لم اصنعی) مستفعلن سالمدر (قائلی ابو النجم عجلیدر ولغات ومعناسی مرور ایتدی انجق بوراده

غرض كل كلمه سيدر كه بوراده مرفوع ومنصوب روايت اولندى اكر مرفوع اولورسه مانحن فيهك امثله سندن اولور يعنى كل كلمه سى اداتندن مؤخر اولمق طريقيله حيز نفيه داخل اولماز وفعل منفينك معمولى اولماز بلكه كل كلمه سى هر فردن شمول النفيه وعموم النفيه دلالت ايدر يعنى شاعرك ذنبنك هر برندن برائتنه دلالت ايدر ام الخيارك نم اوزريمه ادعا ايلديكى ذنوبك هر برينى اشلمدم ديمكدر جميعسنى اشلدم ديمك دكلدر واكر منصوب اولورسه (ماكل مايتمنى المرء يدركه) قبيلندن اولور يعنى كل كلمه سى حيز نفيه داخل اولور وفعل منفينك معمولى اولور يعنى كله لم اصنع فعل منفينك مفعولى اولوب وضمير منصوبه محتاج اولوب تقديرى لم اصنعه ديمك اولور پس رفع ايله قراءت اولنديغى كبى بو اضماردن دخى مستغنى اولور بو تقدير مز بور مطول ومختصر واطول وهوادى وحواشينك خلاصه سيدر

*) كم عاقل عاقل اعيت مذاهبه * وجاهل جاهل تلقاه مرزوقا (*

*) هذا الذى ترك الاوهام حائرة * وصير العالم النحرير زنديقا (*

بو ايكى بيت بحر بسيطك ضرب ثانئ مقطوعندندر تقطيعى (كمعاقلن) مستفعلن (عاقلن) فاعلن (اعيت مذا) مستفعلن (هبهو) فاعلن مخبونه (وجاهلن) مفاعلن مخبون (جاهلن) فاعلن (تلقاهمر) مستفعلن (زوقا) فعلن مقطوع (هاذللذى) مستفعلن (تركل) فعلن مخبون (اوهامحا) مستفعلن (ئرتن) فعلن مخبون (وصييرل) مفاعلن مخبون (عالمن) فاعلن (نحريرزن) مستفعلن (ديقا) فعلن مقطوع مخبوندرو بنلرك قائلى ابن الراوندى ديمكله مشهور ابو الحسين احمد بن يحيى در علم كلامده صاحب مقالاتدر تصنيفاتندن يوز اون درت مقدارى كتابى واردر ايكيوز قرق بشده رحلت كردهٔ دار بقا اولمشدر راوند نيسابور قريه لرندن برقريه در (كم تكثير ايچوندر (عاقل عاقل ايكنجى اولك وصفيدر كامل العقل وعقلده متناهى ديمكدر (مررت برجل رجل) ديديكك كبيكه رجوليتده كامل ديمكدر جميع شراح بويله ديديلر اطواده (كل فرد فرد) قبيلندن اولمق احتمالدر ديدى وهواديده برشيئى صورت تكرير ايله وصف اول شيئ غايت كماله مفهومنده انتهاسى ايچوندر وعربك ظل ظليل وليل الليل وشمس شامس قوللرى بوندندر پس بريرده كه تكرير ايله وصف ممكن اولماسه عرب موصوفدن مشتق ايله وصف ايدرلر ديدى (اعيت اكا عجز ويردى ياخود انك اوزرينه صعب اولدى ديمكدر عائد مفعولى

حذف

حذف عائد مجرورى حذفدن اهوندر وابلغ اولان مفعولى تعميم ايچون حذف ايتمكدر پس عائدينك تقديرى اعيت كل احد ياخود صعبت على كل احد طرق معايشه ديمكدر تنصيصده ديركه اعيت افعال بابندن لازم ومتعدى كلور اعيانى دينلورينى اتعاب ايتدى ديمكدر اعيا يورومه دن قالمق ويورلمقدر مذاهبه اعيت كلمه سنك فاعليدر مذاهبدن مراد طرق معايشدر يعنى شول طرقدر كه انده ارزاق طلب اولنه وبو مذاهبى جمع ايرادنك نكته سى جميع وجوهدن عاقلك كلال وعجزينى اظهاردر خفى بيورلميه اعيت مذاهبه جمله سى مميز مفردينه مضافه اولان كم خبريه دن خبردر وجاهل جاهل جهلده غايته رسيده اولنجى ديمكدر عاقل عاقل اوزرينه معطوفدر فائده اكر جهل على ايله تعدى ايدرايسه سفاهت معناسنه اولور علمك ضدى معناسنه اولماز تلقاه مرزوقا اعيت مذاهبه اوزرينه معطوفدر ومجرورك مقدم اولمسنده بأس يوقدر ومرزوقا مفعولدن حال اولمق احتمالدر وفاعلدن حال اولمق دخى احتمالدر بوكا كورد ديمك اولوركه سن انكا ملاقاتك سببيله مرزوق اولديغك حالده ملاقى اولورسن وبونده مزيد مبالغه واردر خصوصا مضارع استمرار ايچون قيلنورسه ترك صير معناسنه ماضيدر لكن ترك ايكى مفعوله تعدى ايلسه صير معناسنه كلدوكى تسهيلده مذكوردر تنصيصده ومفرداتده تسطير اولنان بودر كه ترك جعل معناسندر اكر مشهوره بناء * انا ابن التارك البكرى بشر * قولنده اولديغى كبى صير معناسنه قيلنه وصير العالم قولنه كوره تكريرى توهم اولنور الاوهام حائرة تركك مفعوللريدر اوهامى عقول اوزرينه اختيارينك نكته سى عقول بوامردنى سريع الزوالك امثالندن متحيره اولماديغيدر وصير ترك اوزرينه معطوفدر العالم صيرنك مفعول اوليدر النحرير العالمنك صفتيدر نحرير متقن معناسنه در نحر العلم دينلور علمى اتقان ايتدى ديمكدر زنديقا صيرنك مفعول ثانيسيدر اطولده ديركه زنديق صانعى نافى وآخرتى منكر ديمكدر اما مجرد كافر وصانعى نافى واكر وجودى اوليدى امر بويله اولمازدى قائل ايله سعد محققك مطولده وسيد مدققك شرح مفتاحده تفسيرلرى قاموسده زنديق آخرته وربوبيته ايمان كتورميان كيمسه در ديد وكنه موافق دكلدر وينه قاموسده زنديق زنديندن معربدر دين المرأه ديمكدر ديو مسطوردر هواديده تسطير اولنان بودركه زنديق ايله مراد الله تعالانك عدل وحكمتنى منكر ديمكدر صانعى نافى دكلدر زيرا عاقل وجاهلك

حاللرینك تعاکسی قلبی نفی صانعه سوق ایتمز بلکه عدل وحکمت صفتلرندن
مجرد اولدیغی حالده وجود صانعه سوق ایدر خفی بیورلمیه هذا قولی
حکم معقول سابق غیر محسوسه اشارتدر و بوحکم عاقلك محروم
جاهلك مرزوق اولمسیدر ومقام مقام مضمر ایدی لکن مسندالیه عجیب الشان
اولان حکم بدیعه یعنی اذهانك حائره عالم متقنك زندیق اولمسنه یاخود عاقلك
محروم جاهلك مرزوق اولمسنه مختص اولدیسه مسندالیهك تمیزیله عنایت
متکلم کامله اولوبدر عقب غیر محسوسی معرض محسوسه ابراز ایلدی کویا
شوشیء متعین ومتمیز شول شیدرکه بوصفت عجیبه وحالت بدیعه انکیچون
اولدیغی سامعینه کوسترلدی (معنای بیتین) چوق عقلده کامل واردرکه انك
طرق معایشی اکا عجز ویردی یاخود اوزرینه صعب اولدی وچوق جهلده
نهایته رسیده اولمش واردرکه مرزوق اولدیغی حالده سن اکا ملاقی اولورسین
شوحکم بدیع یعنی عاقلك محروم جاهلك مرزوق اولمسی اوهامی حیرت
ایدیجی قیلدی وعالم متقنی زندیق قیلدی یعنی صانعی نافی اخرتی منکر قیلدی
یاخود عدل وحکمتی منکر قیلدی یاخود کافر وصانعی نافی واکر وجودی
اولیدی امر بویله اولمازدی دیو قائل قیلدی یاخود آخرته وربو بیته ایمان
کتورمز قیلدی یاخود مرأه دینلی قیلدی سؤال اولنورسه که بو حکم
بدیع اوهامی ذوات حیرت قیلسون غایتی عالمك امری تحیر ایتمك اولور صانعی
نفی ایله جازم اولمق نه ره دن کلدی جواب بودرکه اول عالمك مرزوق اولمغه
استحقاقی وار ایکن محروم اولمسندن ناشی اوزرینه مستولی اولان غضب کندوبی
معاند ومنکر صانع قیلدی نعوذبالله ان نکون صاحب غضب سید شریف
مفتاح شرحنده ابن راوندی یی ردی متضمن بو ایکی بیتی ایراد ایلدی (شعر)
* کم من اریب فهم قلبه * مستکمل العقل مقل عدیم * ومن جهول مکثر ماله *
ذلك تقدیر العزیز العلیم * وینه بر کیسه دخی ردنده دیمش * نکد الاریب وطیب
عیش الجاهل * وقدارشداك الی حکیم کامل * وتحیر الزندیق فی ظلماته *
* متشبثا اذیال وهم غائل *

*) تعاللت کی اشجی ومابك علة * تریدین قتلی قدظفرت بذالکا (*

بو بیت بحر طویلك ضرب ثانیسندندر تقطیعی (تعالل) فعولن (تکی اشجا)
مفاعیلن (وماب) فعول مقبوض (کعللتن) مفاعلن مقبوضه (تریدی)
فعولن (نقتلی قد) مفاعیلن (ظفرت) فعول مقبوض (بذالکا) مفاعلن

مقبوضدر

بو ایکی بیتی حضرت علی کرم الله
وجهه و رضی الله تعالی عنه یه
نسبت ایدوب حسین میبدی
(استکمال) تام کردن (اقلال)
دور ایتب بودن (اکثار) بسیار
شدن ایله شرح ایتمشلر *

مقبوضدر (قائلی ابن دمینه در تعاللت نك بناسی باطنده اولمیانی اظهار ایچون
اولمغله سنده اولمیان علت ومرضی اظهار ایلدك اخود اظهارنده تکلف ایلدك
دیمکدر محبوبه سنه خطاب ایدر (اشجی علم بابندن صیغهٔ معروف لازمدر
معروف اولانده بودر شجی زید دینلور حزین اولدی دیمکدر (وباب نصردن
صیغهٔ مجهول متعدی اولوب احزن معناسنه اولمقده احتمالدر (ومابك علة
قولی حال مؤکده در زیرا تعاللدن فهم اولنانده بودر یاخود جملهٔ دعائیه
معترضه در (تریدین قتلی جمله سی تعاللت قولنی مبینه در یاخود اندن بدلدر ظاهر
اولان تریدین یرنه اردت دیملی ایدی اوقدر وار که شاعر حکایت حال ماضی مراد
ایده قدظفرت قولی هل ظفرت بهذا المراد سؤالندن جوابدر (ظفرت علم بابندن
صیغهٔ معروفدر با ایله وبنفسه تعدیه ایدر مسندالیهك بابنك غیر یسنده مسند
الیهك محسوس کبی کمال ظهورینی ادعادن اوتوری موضع مضمره اسم اشارت
وضع ایلدی یعنی بهدیوب بذلك دیدی شوقتل محسوس ایله دیمکدر واحتمالدر که
بوذلك ایله قتلنك بعدینه اشارت اوله زیرا کمال شجاعتدن هرکس انی قتلدن بعید
اولور اما محبوبه سنك بوقتلکه ظفریاب اولمسی مجرد تعالل ایله در (معنای بیت)
ای محبوبه بنم محزون اولم ایچون یاخود محزون قیلنمم ایچون علت ومرض
اظهار ایلدك حال بوکه سکا ملابس اولان علت ایله قتلمی مراد ایدرسین تحقیق
شوقتلمه ظفریاب اولدك بن ایسه شجیع ایدم قتلمه کیمسنه ظفر بوله مز ایدی
*) الهی عبدك العاصی اتاکا * مقرا بالذنوب فقد دعاکا (*
*) فان تغفر فانت لذاك اهل * وان تطرد فمن یرحم سواکا (*
بو بیتلر بحر وافردندر تقطیعی (الاهیعب) مفاعیلن معصوب (دکلعاصی)
مفاعیلن معصوب (اتاکا) فعولن مقطوفه (مقرربذ) مفاعیلن (ذنوب فقد)
مفاعلتن (دعاکا) فعولن مقطوف (فان تغفر) مفاعیلن (فانت لذا) مفاعلتن
(کاهلن) فعولن مقطوفه (وان تطرد) مفاعیلن معصوب (فمن یرحم)
مفاعیلن معصوب (سواکا) فعولن مقطوفدر و بو بیتلرك (قائلی بعض
حواشی مختصرده تحریر اولندیغنه کوره ابراهیم بن ادهم قدس سره
حضرتلریدر و بعضیسنده شیخ شهاب الدین سهروردی قدس سره
حضرتلریدر دیو محرر در (اما فاضل بهترین احمد فخر الدین بو ایکی بیتی
امامز امام ائمة الاسلام امام کبیر بحر الهمام ابو حنیفهٔ کوفی رضی عنه
ربه القوی یه نسبت ایتمشدر (الهی حرف نداسی محذوف منادادر

تقديری ياالهی ديمكدرو بو مبتدا اولور (عبدك مبتدا ثانيدر خبری جملهٔ اتاكادر
والنی اشباع ايچوندر عبدك العاصی اناك ديوب العاصی يی بدل ايتمك اوزره
انا العاصی ايتك ديمدی زيرا عبدك ذكرنده تخضع ورحمته استحقاق وشفقته
ترقب واردر كه لفظ انا ده يوقدر وينه عبدك ده العاصی ايله وصفدن ناشی تمكن
واردر زيرا مضمر وصفلنمز (مقرا اسم فاعل اولوب اتی نك فاعلندن حالدر اقرار
واعتراف ايديجی ديمكدر بالذنوب مقرا كلمه سنه متعلقدر (دعاكا فعل ومفعولدر
سكا نياز وتضرع ايتدی ديمكدر مستتری عبده راجعدر وكاف خطابه متصل
اولان الف اشباع ايچوندر (فان تغفر جزاسی محذوف فعل شرطدر تقديری
(فان تغفر فالامر سهل ديمكدر (فانت اهل شرطك علتيدر لذاك تغفردن
مستفاد اولان مغفرته اشارتدر (وان تطرد بو شرطك دخی جزاسی محذوفدر
تقديری (وان تطرد فالامر مشكل ديمكدر فمن يرحم شرطك علتيدرومن
استفهاميه در فعلنی جزم ايتمز يرحم ايسه بو راده مجزومدر وجهی حسن
چلبی مرحومك تحريرينه كوره وصلی وقف مجراسنه اجرادن اوتوريدر
اما بعض حواشيده وزنه خلل كلماسون ايچون ساكن قلندی ديو تحرير اولنمش
اطولده ديركه اكر وان ترجم فمن يرحم ديدی غايت لطافتده اولوردی
كويا شيطانك وصفنده شيوعی اولان لفظ رجمدن احترازايلدی (سواكا
كسر بله غير معناسنه در وكاف خطاب ايچوندر والنی اشباع ايچوندر
(معنای بيتين) ای مقصود ومطلوبم اولان الله سكا نياز وتضرع ايدرمكه
عصيان ايديجی عبدك سكا كلدی ذنوبنی مقر ومعترف اولديغی حالده
حال بوكه عفوينی سندن نياز وتضرع ايتمشيدی اكر مغفرت ايدرسن امر
سهلدر زيراسن مغفرته اهل سين واكر مغفرت ايتميوب طرد وابعاد ايدرسن
امر مشكلدر زيراسندن غيری مرحمت ومغفرت ايدركيم واردر و بو بيتلرك
لفظی خبر معناسی استعطافدر يعنی عفو ومرحمت ومغفرت طلب ايتمكدر

*) تطاول ليلك بالاثمد * ونام الخلی ولم ترقد (*
*) وبات وباتت له ليلة * كليلة ذی العائر الارمد (*
*) وذلك من نبأ جاءنی * وخبرته عن ابی الاسود (*

بو ابيات ثلاثه بحر متقاربك ضرب ثالث محذوفندندر تقطيعی (تطاو) فعول
مقبوض (لليل) فعول مقبوض (كبلاث) فعولن (مدی) فعل محذوفدر (ونامل)

فعولن (خليی) فعول مقبوض (ولم تر) فعولن (قدی) فعل محذوف (وبات)
فعول مقبوض (وباتت) فعولن (لهولی) فعولن (لتن) فعل محذوفدر (كاليل)
فعول مقبوض (تذلعا) فعولن (ءرلار) فعولن (مدی) فعل محذوف (وذال)
فعول مقبوض (كنن) فعول مقبوض (بانجا) فعولن (ءنی) فعل محذوفه
(وخبير) فعولن (تهوعن) فعولن (ابلاس) فعولن (ودی) فعل محذوفدر
و بو ابيات ثلثه امرئ القيسك قصيدهٔ مرثيه سندندر ديو علامهٔ شيرازی شرح
مفتاحده ذكر ايدر (تطاول تفاعلدن صيغهٔ ماضیٔ معروفدر تطاول تاج
المصادرده كردن كشی كردن ايله تفسير اولنمشدر تطاول عليه واستطال دينلور
ايكبسيده اكا غلبه ايتدی وانی قهر ايتدی ديمكدر ومدار باب زياده اوزرينه در
ليلك تطاول نك فاعليدر ليلك تذكير خطاب ايله در نقدر نفسك خطابنده
تأنيث شايع ايسه و بوكا دليل ولم ترقد تذكير خطاب ايله اولمسيدر و بوراده
متكلمدن مخاطبه التفات واردر مقتضای ظاهر ليلی ديمك ايدی بعضيلر ليلك
علی طريق التجريددر والتفات دكلدر ديمش و بوكا شرح كشافده شويله
جواب ويرلديكه تجريد ايله التفات ميانده منافات يوقدر جائزدر كه براعتبار ايله
تجريد درو براعتبار ايله التفات اولور و بو جواب شويله رد اولنديكه تجريدك
مبناسی منتزع ايله منتزع منهك مغايرتنه مبنيدركه حتی وصفده مبالغه قصد
اولنان شی انك اوزرينه ترتب ايليه امامدار التفات اتحاد معنی اوزرينه دركه
صورت اخرا ده ارادهٔ معنادن مراد اولنان شی حاصل اولور (فاضل يمنی ديركه
ابو علی وابن جنی وابن اثيرك ليلك تجريددر التفات دكلدر ديو حكملری دخی
بونی تأييد ايدر حسن چلبی مرحوم ديركه صواب اولان اكر ليلك التفاته حمل
اولنورسه تجريد اولمازو اكر تجريده حمل اولنورسه التفات اولماز (بالاثمد اولان با
فی معناسنه اولوب تطاول نك ظرفيدر اثمد فتح همزه وسكون ثاء مثلثه وضم ميم
ايله بر موضعك اسميدر بوراده مراد بودر وهمزه وميمك كسريله دخی مرويدر بو
روايته كوره فيومی كحل اسود ديدكلريدر معادنی مشرقده اولورديمش بعض
فقها كحل اصفهانی بودر ديمش جوهری كندو ايله اكتحال اولنان برحجردر
ديمش قاموسده اثمد اجدوزننده در وميمی مضموم اولورديمش (ونام ده اولان
واو حاليه در ياخود تطاول اوزرينه عاطفه در (الخلی نامك فاعليدر الخلی
حزن وهمدن خالی معناسنه در ولم ترقد نام الخلی اوزرينه معطوفدر (ترقد
نوم معناسنه اولان رقاددن مأخوذ فعل خطابدر بو كلمه نفسنه خطاب ايدر

بات كيجه لدى ديمكدر ومستترى نفسه عائددر (باتت صارت معناسنه
(لەدە اولان ضمير نفسه عائددر ليلة باتت كلمه سنك اسميدر (كليلة ذى العائر
الارمد محلا منصوب باتت كلمه سنك خبريدر مزستترى لەباتت كلمه سنك
خبريدر (كليلة ذى العائر الارمد محلا مرفوع ليلة نك صفتيدر ديدى
باتتده اسناد مجازيدر بونكله بيله كه مقيددر وباتتده اسناد حقيقى
ومطلقدر بويله اولنجه بينهماده عطف بحسب الظاهر احد متباينينى
اخرك اوزرينه عطف اولور وبحسب الحقيقه مقيدى مطلق اوزرينه
عطف اولور (عائر كوزك حال وجعده آتديغى قذاى رطبدر الارمد
ذى العائرك صفتيدر كسر ايله رمددن مأخوذدر كوزى تحريك ايتدى
ديمكدر بعضيلر عائر ورمد برمعنايه در ذى العائر رمد چشم صاحبى
ديمكدر ديمش مراد قلق واضطر ابده نفسنى عائر ارمد صاحبنه تشبيه در
وكيجه سنى طولده عائر ارمد صاحبنك كيجه سنه تشبيه در اوقدر وار كه
كلامده اخصر ايلدى (وذلك شوايكى بيتده مذكور سوء حاله اشارتدر
ياخود تطاول ليله ومشاقدن ذكر اولنانه اشارتدر نبأ مفرداتده ذى شان
اولان خبره ديرلر ديمش جائنى جمله سى نبأ كلمه سنك صفتيدر (خبرته فعل
مجهولدر اعلمته معناسنه ضميرى نبأه عائد در (عن ابى الاسود خبرته يه
متعلقدر بعضيلر بوخبردن مراد ابوالاسودك پدرينك قتلى خبريدر
ديدى صاحب تنصيص ديركه كلمهٔ عن بعد ومجاوزه معناسنه در
* يحرفون الكلم عن مواضعه * آيت جليله سنده اولديغى كبى ياخود
من معناسنه در * ويعفوا عن السيئات * نص كريمنده اولديغى كبى
ياخود با معناسنه در * وماينطق عن الهوى * آيت كريمه سنده اولديغى كبى
وابوالاسوددن مراد بوخبر سوئى مخبردر ياخود مخبرعنه در خفى بيورلميه كه
بوابيات ثلثه ده اوچ التفات واردر امابيت اولده حكايه دن خطابه التفات
واردر زيرا قياس تطاول ليلى ديمك ايدى بوتقرير مرور ايتدى وبيت
ثانيده خطابدن غيبته التفات واردر زيرا وبات ديدى قياس ايسه
خطاب اولمق اوزره وبت ايدى ولم ترقد ايله وباتت لەدە التفات
يوقدر زيرا ايكيسيده ماسبقلرينك ظاهرى اوزره جاريلر در وبيت ثالثده
غيبتدن حكايه يه التفات واردر زيرا جائنى ده قياس جاءه ايدى
(معناى ابيات ثلاثه) اى نفس اثمد نام موضعده ليلك اوزادى يعنى

ممدوحك قتلى خبرى مسموعك اولوب حزنكدن ناشى سهر ايلديككدن
كيجه ك اوزادى حال بوكه حزندن خالى اولان او يودى اى نفس سن او يومادك
يعنى ممدوحنك قتلى خبريله محزون اوليان كيمسه خواب راحتده اولدى سن
ايسه محزون اولديغكدن سهر ايدوب او يومادك ونفس بيتوتت ايتدى وكيجه
دخى نفس ايچون قلق واضطرابده رمد چشمى اولانك كيجه سى كبى بيتوتت
ايتدى وبو بيتنده مذكور اولان سوء حالك ياخود تطاول ليل وذكر اولنان
مشاقك منشأنى ممدوحنك قتلى خبريدر كه اول خبر بكا كلدى اصلا كذبه
احتمالى يوقدر زيرا انى بن ممدوحك اوغلى ابوالاسوددن استماع ايلدم وبو
ابيات ثلثه نك لفظى خبر معناسى اثمد نام موضعده كنديه اصابت ايدن محن
وشدائددن تفجع وتوجعدر

*) نحن الذين صبحوا الصباحا * يوم النخيل غارة ملحاحا (*

بو بيت بحر سريعك ضرب مكسوفندندر تقطيعى (نحالذى) مستفعلن
(نصبحص) مفاعلن مطوى (صبباحا) مفعولن مكسوفه (يومنخى)
مستفعلن (لغارتن) مفاعلن مطوى (ملحاحا) مفعولن مكسوفدر (قائلى
شعراى جاهليه دن ابوحرب اعلم عقيلى در بعضيلر رؤبه در ديمش (نحن
متكلمندن الذى غيبتنه التفات ايتدى صبحوى عرب اعدا اوزرينه هجوم
ايلديلر ديجك يرده مجازا استعمال ايدرلر الصباحا ظرفيت اوزره منصوب
صبحونك ظرفيدر تقديرى وقت الصباح ديمكدر والفى اشباع ايچوندر (يوم
النخيل عربده عادتدر كه مقاتله لرى قنق محلده وقنق شجرك قربنده واقع
اولورسه مقاتله ايلدكلرى يومى اكا مضاف ايدوب استعمال ايدرلر پس بوراده
مقاتله لرى خرما اغاجنك قربنده اولمغله يومى نخيله مضاف ايدوب يوم النخيل
ديدى (غارة بغتة معناسنه (ملحاحا مرة بعد اخرى ديجك يرده استعمال اولنور
تكرارى مفيددر مأخذى الحاحدر (معناى بيت) بزلر يعنى شول كيمسه لر كه
صباح وقتى يوم نخيلده مقاتله ايچون اعدا اوزرينه بغتة ومرة بعد اخرى هجوم
ايلديلر خفى بيورلميه بوتحرير ايلديكم شرح ومعنى شيخم علامة الدنيا ابو
الصفادن مختصر قراءت ايلديكم تاريخده على وجه الاتقان مسموعم اولوب
طرح افكن بوادئ نسيان اولمسون ايچون هامش مختصره ثبت وكتب
اولنمش ايدى اما معولده تحرير اولنان شرح ومعنى بودر كه نحن مبتدادر موصول
مع صلته خبريدر موصولى الذون كتورديكنك نكته سى مذكر سالم مجراسنه

اجرادن اوتور يدر كه هذيل وعقيلك لغتنه كوره حالت رفعده واوايله رفع
اولنور ابن مالك تسهيل شرحنده لغت طىده نصرا للذون امنوا على الذين
كفروا قولنه كوره اللذون ايكى لام ايله تحرير اولنور زيرا بناسنك حالتى
حرفه شبيه در وموصولك تعريفى عهد ذهنى ايله در ديدكلرينه كوره لام
لام تعريف دردیمش (الصبا حا قولى ملافنارينك سوزينه كوره من جهة التاكيد
صبحونك معناسنك برجزئى تصريحدر صبحه دينلور صباح وقتى
اكا كادى ديمكدر ونصبى ظرفيت اوزره در ياخود ضربت الضرب كبى
مفعول مطلقدر يوم النخيلده يوم نك نصبى لقيته يوم الجمعة غدوة ده
اولديغى كبى ظرفيت اوزره منصوبدر (نخيل صيغهٔ تصغير ايله مدينهٔ
منوره على مشرفها افضل الصلوة والتحيه يه قريب برعين مانك اسميدر
ازهرى ناحيهٔ شامده برموضعك اسميدر ديوب بورادده مراد بو در ديمش
صغانى عبابده حضرموته قريب برموضعدر ديمش (غاره عدو اوزرينه اغاره دن
اسمدر مغيرين تأويلى ايله حاليت اوزره منصوبدر ياخود تعليل اولمق اوزره
منصوبدر تقديرى لاجل الغاره ديمكدر (ملحاحا الحاحدن مأخوذ منعام
ومكثار كبى مبالغه صيغه سيدر الح المطر دينلور مطر دائم اولدى ديمكدر
ياخود ملحاح مصدردر ياخود نسبت معناسنه ذات الحاح ديمكدر (معناى بيت)
بر يوم نخيلده اعدا اوزرينه غارت وزياده الحاح ايديجى ياخود غارت والحاح
ايچون وقت صباحده صباح ايدن فرسانز

*) طحابك قلب فى الحسان طروب * بعيد الشباب عصر حان مشيب (*
*) تكلفنى ليلى وقد شط وليها * وعادت عوادينا وخطوب (*

بو ايكى بيت بحر طويلك ضرب ثالث محذوفندندر وبيت اول مطلع قصيده
اولمغله عروضى دخى محذوفه قلنمشدر تقطيعى (طحاب) فعول مقبوض
(كقلبفل) مفاعيلن (حسان) فعول مقبوض (طروبو) فعولن محذوفه
(بعيدش) فعولن (شبابعص) مفاعلن مقبوض (رحان) فعول مقبوض
(مشيبو) فعولن محذوفدر (تكلل) فعول مقبوض (فنيليلى) مفاعيلن
(وقدشط) فعولن (طوليها) مفاعلن مقبوضه (وعادت) فعولن (عوادنى)
مفاعيلن (نناو) فعول مقبوض (خطوبو) فعولن محذوفدر (قائلى
علقمة بن عبدة بن النعمان بن قيدر حارث بن جبلة بن ابى شمرة الغسانى يه
انشا ايلديكى قصيده سندندر (طحا صيغهٔ ماضئ معروف لازمدر اتسع

ذهب

وذهب معناسنه واستعمالده تعديه سى ذهب كبى با ايله اولمغله بك دبدى وكاف
كرك مذكر وكرك مؤنث اعتبار اولنسون عند الجمهور تجريد طريقيله وعند
السكاكى التفات طريقيله نفسه خطاب ايچوندر يعنى متكلمدن خطابه
التفات ايچوندر زيرا قياس طحابى ديمه لى ايدى بوصورتده التفاتك فائده سى
ازالهٔ توهمدر كه قلبسنى جانب محبوبه كيدردى ديدكده مخاطب متكلمك
غيريسيدر ديو توهم اولندى پس خطاب كندى نفسنه اولديغى فهم
اولنسون ايچون التفات ايلدى قلب طحانك فاعليدر وتنكيرى تفخيم وتعظيم
ايچوندر (فى الحسان اطولده طحا كلمه سنه متعلقدر ديدى مطولده طروب
كلمسنه متعلقدر ديدى بوكا كوره ظرفك تقديمى حصر وتخصيص
ايچون اولور (حسان كسر حاء مهمله ايله حسناء نك جمعيدر تصيصدى
ديركه مقصوره اولان حسنى نك جمعيدر الله تعالينك * فيهن خيرات حسان *
قول شريفنده اولديغى كبى وبونى مختارات حسان الخلق والخلق ايله تفسير
ايلديلر اما ممدوده اولان حسناء نك جمعى حسندر حمراء وحمر كبى بوراده
اكثر شراح حذف كوزتمشلر بعضيسنده تقديرى فى طلب النسوة الحسان
وبعضيسنده فى رجاء الامور الحسنة ديوب حسانى حسنك جمعى قلمشلر
طروب قلبك نعتيدر (طروب فتح طاء وضم راء مهمله ايله كسر را ايله اولان
طربدن مشتق صفت مشبهه در كثير الطرب معناسنه طرب فتحه لر يله
هر اديده شدت فرح ياخود شدت حزن ياخود شدت سروردن انسانه عارض
اولان خفتدر ديو تعريف اولنمشدر بعض حواشيده حسندن حاصله
خفتدر ديو واقع اولمش اما بو بيتك شارحى مرزوقى طربه حسانك مراوده سنده
اولان نشاط معناسنه در ديمش اطولده ديركه بعيد الشباب شبابدنصكره
شبابه قريب زمانده ديمكدر بعدنك تصغيرى قرب وتقريب ايچوندر بويله
اولنجه عصر حان مشيب قولنه منافى اولور زيرا شيب شبابك خلافيدر
بوكا جوابده زمان شبابك اكثرينك بعيدى اولان زمان شيب مرادر دينلدى
اكرچه بعيد الشباب قولى شبابدنصكره شيبه قريب زمانده ديو تفسير
اولونيدى منافات مندفع اولوردى هواديده ديركه بعيد طحانك ظرفيدر
وبعد زمانك تصغيرى تقليل ايچوندر بوسببدن عصر حان مشيب قولى
بعيدن بدل ايلدى سيد شريف مفتاح شرحنده ديركه بعيد طروبك
ظرفيدر ياخود طحانك ظرفيدر وحين ياخود عصر ايكى روايته كوره يعنى

عصر حان یاخود حین حان روایتلرینه كوره بعیددن بدلدر پس بعید
الشباب عصرحان مشیب نك معناسی شبابك اعراض وتولیسی زمانیكه شباب
منصرم ومنقطع اولمغه قریب اولدی ومشیبك زمانینك قربی وهجومی اوزرینه
اقبالی دیمك اولور سید شریف اكا اشارت ایدركه بعید الشباب وحین حان
مشیب نك ایكیسیده ابدال اولمق اوزره شیٔ واحدك ظرفلری اولمقلرنده
منافات یوقدر زیرا مراد شبابك شبیه قربی وقتی وشیبك اقبالی وقتیدر
حان الشیٔ دینلور وقتی كلدی و وقتی قریب اولدی دیمكدر (یكلفنی فاعل
مستتری قلبه راجعدر و یاء متكلم مفعول اولیدر (ولیلی مفعول ثانیسیدر
و یكلفنی جمله سی مستأنفه در یعنی سؤال مقدره جوابدر تصویری بودر كه
ذلك القلب سكانه ایشلدی دینلدكده جواب ویروب دیركه ذلك القلب بكا
لیلایی تكلیف ایلدی ووصال ووصلتی بندن مطالبه ایلدی مطولده وشرح
مفتاحده لیلاده مضاف تقدیراتشلر عنایه ده كوسترلدی و یكلفنی قولی لیلی
جانبنه ولیلانك وصالنه توقان وانجذابنده استعاره در یاخود استعارهٔ تخییلیه
دیركه قلبی من له الامره تشبیه ایدوب اكا تكلیف اثبات ایلدی تكلیف مأمور
اوزرینه مشقت ویرن شیٔله امردر ولیلایه نیل و وصالدن زیاده مشقتلی
قنقی شی واردر (وتكلفنی تاء مثناة فوقیه ایله روایت اولندی بوكا كوره ایكی
توجیه ایلمشلر بری لیلایه مسند اولوب مفعولی محذوف اولور تقدیری شدائد
فراق لیلی دیمك اولور و بری قلبه خطاب اولور بو تقدیرجه غیبتدن
خطابه التفات اولور (وقد شط ده واو حالیه در قد تحقیقیه در شط بعد
معناسنه صیغهٔ ماضیٔ معروفدر اوزاق اولدی دیمكدر (ولیها شط نك
فاعلیدر ولی قرب معناسنه مصدر در وضمیری لیلایه عائددر وعادت
عواد بیننا وخطوب جمله سی علی طریق التذییل شط جمله سی اوزرینه
معطوفدر (مرزوقی دیمشكه عادت بامعاداة دن مأخوذ عداوت ایتدی
دیمكدر بوكا كوره معنی كویا صوارف و خطوب اكا عداوت ایدر ایدی
دیمك اولور یاخود عادیعوددن مأخوذ رجوع ایلدی دیمكدر بوكا كوره معنی
بیننزه حلول ایدن عوائق وموانع اولدن اولدیغی شی اوزرینه رجوع ایلدی
دیمك اولور (عواد تقدیرا مرفوع عادت كلمه سنك فاعلیدر وعادیه كلمه سنك
جمعیدر عائقهٔ دهر وصارفهٔ آوان وعارضهٔ زمان معناسنه در بیننا مقدر حلوله
متعلقدر وخطوب عواد اوزرینه معطوفدر (خطوب ضم خاء معجمه ایله خطب

كله

كلمه سنك جمعیدر صعب عظیم اولان امره دیرلر بوراده خطوبدن مراد
شدائددن امور عظام در یاخود محن زماندر (معنای بیتین) ای نفس حسنالری
طلبده كثیر الطرب اولان قلب عظیم سنی كیدردی شبابدنصكره شیبه قریب
زمانده یعنی شباب تولی واعراض ایدوب منصرم ومنقطع ومنقرض اولدیغی
زمانده بوندن بدل شیبك قربی وهجومی اوزرینه اقبالی زمانده اول قلب
لیلانك وصالنی بكا تكلیف ایدر حال بوكه اول لیلانك قربی وصالی بعید اولدی
وبیننزه حلول ایدن عوائق وموانع دهر وشدائدك عظامی عداوت ایتدی
یعنی وصالدن مانع اولدی یاخود اولدن اولدیغی شیئه رجوع ایتدی بو بیتده
شاعر ایچون تحسر وقلبنك لیلایه میل وطلبنده تكلیفنی انكارده زیاده لك واردر

) مثل الامیر یحمل علی الادهم والاشهب (

قبعثری نام شاعرك كلام مشهوریدر سبب ورودی بودر كه قبعثری ادبادن
برجماعت ایله بستانده اوتورورلردی وحصرملك موسم وزمانی ایدی (حصرم
حاء مهمله نك كسری وصاد مهمله نك سكونیله اول عنبدر تركیده قورق
دیدكلریدر مجلسده حجاج ذكر اولندی اول حینده (سود الله وجهه وسقانی
من دمه وقطع عنقه) دیدی یعنی الله یوزینی سیاهلندرسن وقانندن بنی صوارسن
وكردانی قطع ایلسون دیدی پس قبعثرانك بو كلامنی حجاج استماع ایدوب
حضورینه احضار وعتاب وتهدید ایلدكده درعقب قبعثری بو كلامله
حصرمی مراد ایلدم دیدی صكره حجاج دخی متوعدا ولدیغی حالده (لاحملنك
علی الادهم) دیدی یعنی ای قبعثری البته سنی ادهمه بندیریم دیدی حجاجك
مرادی قید ایدی زیرا قیده ادهم دیرلر بعده قبعثری حجاجك بو كلام وعیدینی
معرض وعده چیقاروب ترقب اولنان شیئك غیری ایله تلقی ایدوب (مثل الامیر
یحمل علی الادهم والاشهب) دیوب حجاجك كلامنده اولان بیاضی كیدوب
سوادی غالب اولان فرس ادهمه حمل ایلدی واكا بیاض غالب اولان فرس اشهبی
دخی ضم ایلدی حجاجك ایسه ادهمدن مرادی انجق قید ایدی پس قبعثری
فرس اوزرینه حمل امیرك قصد ایلدیكی شیدن اولی اولدیغنه تنبیه ایلدی حاصل
معنی شول كیمسه كه غلبه وكرم ومال ونعمتده امیر مثللی اوله در بند ایدوب جزا
ایلمكدن اكا اعطا ایتمك جدیر وسزادر دیمك اولور بوندنصكره حجاج قبعثرایه
(انه حدید) دیدی یعنی ادهم حدیددر دیدی درعقب قبعثری حدیدی حجاجك
مرادنك خلافنه حمل ایدوب (لان یكون حدیدا خیر من ان یكون بلیدا) دیدی

يعنى انك جديد وقوى اولمقلغى بلبدوتنبل وسست اولمقلغندن خبرليدر يدى

*) ومهمه مغبرة ارجاؤه * كأن لون ارضه سماؤه (*

بو بيت بحر رجزك خبن بيتندندر تقطيعى (ومهمهن) مفاعلن مخبون (مغبرتن) مستفعلن (ارجاءهو) مستفعلن سالمه (كأن لو) مفاعلن مخبون (نارضهى) مفاعلن مخبون (سماءهو) مفاعلن مخبوندر (قائلى رؤبة بن العجاج نام شاعردر بونكله مفازه وصحرانك غبره واسودادايله وصف ايدر ومهمه ده اولان واو رب معناسنه در (مهمه ميمك فتحه ‌لرى ميانده هانك سكونيله مفازه بعيده وصحراو بيدا معناسنه در معلوم بيوز يلاكه بو فقير عصام الدين بيكيوز للى طقوزتاريخنده شيخم ابو الصفا علامة الدنيا الشيخ ابراهيم الحلبى مد الله ظله حضرتلريندن مختصر معانى قراءت ايدر ايكن بيورديلركه شيخم علامه عالم السيد على السيواسى قدس سره‌دن جامع ازهرده بيك يوز اوتوز طقوزتاريخنده مختصر معانى قراءت ايدرايدم بو بيته كلدكده صحرايه مهمه تسميه سنى شويله تقرير ايلديلركه صحراده سالك اولان كيمسه كنديسنى ورفيقنى عدا وحيوانك وضررلرندن محافظه ايدوب صدالرينى استماع ايتدرمك ايچون كفتاره اغاز كرندايتدكجه مرة بعد اخرى بربرلرينه اسكت اسكت معناسنه مه مه ديدكلرندن صحرايه مهمه تسميه اولنمشدر خفى بيورلميه كه صحرا معناسنه اولورسه مهمه متصل تحرير اولنور اسكت اسكت معناسنه اولورايسه مه مه منفصل يازيلور ايكيسيده بو قطعه‌ده واقع اولمشدر * اسرع وسر طالب المعالى * بكل واد وكل مهمه * وان لحى عاذل جهول * وقل له ياعذول مه مه * معناسى اى طالب معالى هروادى وصحراده سرعت ايله ويورى اكر برعاذل جهول لوم ايدرسه اكا اى عذول سكوت ايله دبو سويله ديمكدر (مغبرة غبره ايله متلونه معناسنه اسم مفعولدر غبره غباره شبيه اولان اونه ديرلر (ارجاؤه مغبرة كلمه سنك نائب فاعليدر اطراف ونواحى معناسنه مقصور اولان رجا كلمه سنك جمعيدر تثنيه سى رجوان كلور وضميرى مهمه لفظنه راجعدر ومغبرة ارجاؤه جمله سى مهمه نك نعتيدر (كان تشبيه ايچوندر لون ارضه نصب ايله كأننك اسميدر (سماؤه رفع ايله كأننك خبريدر وضميرى مهمه لفظنه راجعدر وسماؤه‌ده حذف مضاف واردر تقديرى لون سمائه ديمكدر پس مصراع اخير باب قلبدندر انشاالله بيته معنى ويرر ايكن كوستريلور قلب اجزاء كلامك برينى آخرك مكاننه واول آخرى برينك مكاننه قيلمغه ديرلر (معناى بيت)

بعيد المسافه وصاحب خطر ومخافه چوق صحرا ومفازه واردركه رياح مختلفه‌نك هبوبندن اطراف ونواحيسى غبره ايله متلونه‌دركويا سماسنك لونى كثرت غباردن ارض غبراسنك لونيدر بوراده اعتبار لطيف واردركه لون سمايى وصفده اولان مبالغه‌در بو مبالغه‌ده قلبدن نشأت ايدر حتى لون ارض لون سمايه اون غبره‌ده تشبيه اولندى ومع هذا ارض لون غبره‌ده اصلدر توضيح كلام بودركه مقتضاى ظاهرا غبارده سمايى ارضه تشبيه ايلمكدى زيرا اغبارده ارض سمادن اقوى‌در لكن غبره ايله سمايى وصفده مبالغه‌دن اوتورى تشبيهى قلب ايلدى وارض وسمانك مهمه لفظنه اضافتى مجازدر اطولده ديركه كأن لون ارضه سماؤه قولنى قلب وحذف اوليه رق تفسير ممكندر يعنى ارضدن برمرتبه‌ده غبار قالقوب مترا كم اولديكه سمايه متصل اولدى كويا سما ارضه متصل اولدى لونك جسمه اتصالى كبى كويا لون ارض نفس سما اولدى

*) فلماان جرى سمن عليها * كما طينت بالفدن السياعا (*

بو بيت بحر وافرك ضرب اول مقطوفندندر تقطيعى (فلما ان) مفاعيلن مغصوب (جرى سمن) مفاعلتن (عليها) فعولن مقطوفه (كما طين) مفاعيلن مغصوب (تبلفدنس) مفاعلتن (سياعا) فعولن مقطوفدر (قائلى قطامى نام شاعردر ناقه‌سنى سمن ايله وصف ايدر (لما شرطيه‌در جوابى بيت آتى دركه انشاءالله تعالى شرح اولنسه كركدر (ان جراده ان مصدريه‌در جرى صيغه ماضى معروفدر سمن كسر (سين وفتح ميم ايله جرى‌نك فاعليدر (عليهاده‌ها اولان ضمير ناقه‌يه راجعدر (طينت تطيين‌دن مأخوذدر تطيين جداره چامور سورمك وچامورايله جدارى تسويه لندرمكه ديرلر (بالفدن طينت‌يه متعلقدر ظاهرده طينت‌نك مفعول غير صريحيدر امامعنى وحقيقتده بالسياع يه مسلط اولوب تقديرى كما طينت الفدن بالسياع اولور بو تقديرجه الفدن مفعول صريحى بالسياع مفعول غير صريحى اولور ان شاءالله تعالى بيته معنى ويرر ايكن كوستريلور (فدن فا ودال مهمله‌نك فتحه‌لريله كوشك قصر معناسنه‌در (السياعانك الفى اشباع ايچوندر (سياع كسر سين مهمله ايله چاموره ياخود كرجه ديرلر مسياع سورجك آلته ديرلر قاموسده سياع سحاب وزنى اوزره صمانلى چامور ديمش (معناى بيت) وقتاكه ناقه‌مه سمن جريان ايتديسه يعنى كلوب جميع اعضاسى طولوب هزالدن ناشى

القطامى بالضم لقب شاعر من تغلب *

طشره چقان کوکلری دوزلندی وقوی اولدی ایسه سنك قصری چامور یاخودکرج ایله چامور لیوب صیوایوب یوکسکتی والحغنی دوزلتدیکك وقوی قلیدیغك کبی علو وارتفاعده ناقه یی قصره تشبیه ایلدی اطولده دیر که نقدر مصراع ثانی ناقه یی سمن ایله وصفده مبالغه یی متضمن ایسه بیله بونکله ناقه نك بدننده اصل اولان لحم مکتسبه اشارت ایلدی ومعروض سمن فرع اولدی نتکه سیاع اصل قیلنوب قصر سیاعك طینی منزله سنده قیلندی لکن بوطبعدن بعید در زیرا طینت السباع بالفدن قولمز اذها نك استهجان واذا نك استقباح ایلدیکی شیدندر

*) امرت بها الرجال لیأخذوها * ونحن نظن ان لن تستطاعا (*

تقطیعی (امرتبهر) مفاعلتن (رجاللیأ) مفاعلتن (خذوها) فعولن مقطوفه (ونحن نظن) مفاعلتن (نانلن تس) مفاعیلن معصوب (تطاعا) فعولن مقطوفدر (امرت متکلم معروفدر بهاده اولان ها ناقه یه عائددر الرجال امرتنك مفعولیدر (لیأخذوها امرتنك علتیدر یأخذونك فاعل مستتری رجاله عائددر وهاینه ناقه یه راجعدر (تستطاعا صیغهٔ مجهولدر نائب مستتری ناقه یه عائددر والفی اشباع ایچوندر (معنای بیت) بنده اول ناقه ایله رجاله امر ایلدمکه اون ناقه یی حمل اثقال ایچون اخذ ایتسونلر و بزلر ظن ایدرزکه اول ناقه کمال قوتندن البته اطاعت اولنور دکلدر یعنی اطاعت ایتمز مرادی

ناقه نك کمال قوتنی بیاندر

*) ومن یك امسی بالمدینة رحله * فانی وقیار بها الغریب (*

بو بیت بحر طویلك ضرب ثالثندندر تقطیعی (ومنی) فعول مقبوض (کامسابل) مفاعیلن (مدین) فعول مقبوض (ترحلهو) مفاعلن مقبوضه (فانی) فعولن (وقیارن) مفاعیلن (بهال) فعول مقبوض (غریبو) فعولن (قائلی ضابیٔ بن حارث برجمی نام شاعر در حضرت عثمان بن عفان رضی الله عنه نك زماننده محبوس ایکن سویلمشدر شرح ایضاحده دیمشکه (من شرطیه در جزاسی حذف اولنوب مقامنه غیریسی اقامت اولنمشدر تقدیری من یمسی بالمدینة رحله فلیس وانی لا امس بها دیمکدر یعنی مدینه ده کیجه لین کیجه لسون بن اوراده کیجه لم زیرا بن غریبم غریب ارتحال اوزرینه عزیمت ایدر اولور (حسن چلبی مرحوم دیمشکه یك نك اصلی یکون ایدی من شرطیه ایله نونك حرکه سی اسقاط اولنمغله واودن نوندن اجتماع ساکنین

اولدی دفعیچون واو حذف اولنوب یکن اولدی بوکلمه کثرت استعمالی اولوب تخفیفدن اوتوری نون دخی حذف اولنوبك قالدی بعضیلر نونك حذفی اخرده واقع اولوب نون اعرابه مشابهتدن حذف اولندی دیمش بعضیلر تنوینه تشبیهدن اوتوری حذف اولندی دیمش (رحله امسانك اسمیدر (رحل فتح راء وسکون حا مهملتین ایله منزل معناسنه در وضمیری من لفظنه عائددر پس امسانك مکانه اسنادی مجاز در و مجازیتی ذکر محل ارادهٔ حال طریقیله در زیرا رحلدن مراد اهلیدر (بالمدینة امسانك خبریدر یاخود مبتدا مع خبره امسانك فاعلندن یعنی من شرطیه یه عائد اولان فاعلندن حالدر وممکندر امسانك فاعلی من لفظنه ارجاع ایدوب بالمدینة رحله جمله سی خبر اوله یاخود امسی تامه اولوب جمله واوی متروك حال اوله خرجت مع البازی علی سواده اولدیغی کبی ورحله نك ظرفیت اوزره نصبی جائز دکلدر زیرا فی تقدیرینه قابل مبهم دکلدر کذا فی الاطول (قیار فتح قاف ایله قاموسده ضابیٔ بن حارثك جملنك اسمیدر یاخود فرسنك اسمیدر دیمش سیدشریف یاخود غلامنك اسمیدر دیدی (لغریب قیاردن خبر اولمق جائز دکلدر زیرا مبتدانك خبرینه لام دخولی قلیلدر یاخود لامك دخولی هو تقدیرینسز معدومدر اننك خبرنده کثرتیله بیله وقیاردن وان دن ایکیسندن معا خبر اولمق جائز دکلدر معمول واحده مختلفینك عملنك ابطالندن اوتوری وقیارده اولان واو مفردی مفرد اوزرینه یاخود جمله یی جمله اوزرینه عطف ایچوندر ایکیسنه کوره ده قیارك اننك خبری اوزرینه تقدیمی قیارك وصاحبنك اغترابده تسویه سندن اوتوریدر یاخود غربت اوزرینه تحسری تأکیده اعتراض ایچوندر رخی بیورلیه قیار مسند الیه درمسندی اولان غریب لفظنك ترکنك نکته سی ضیق مقام یعنی محافظهٔ وزن وعبثدن احتراز ایچوندر (معنای بیت) مدینه ده منزلی کیجه لین یعنی کیجه این اهل منزل کیمدر اول کیمسه کیجه لسون زیرا بن و بنم قیار نام فرسم یاخود جملم یاخود غلامم اول مدینه ده تحقیق غریبلرز غریب ایسه ارتحال اوزرینه عزیمت ایدر بریرده قرار وآرام ایلمز دیمکدر بو بیتك لفظی خبر معناسی اغترابی ووطنندن بعدی اوزرینه تحسردر

*) نحن بما عندنا وانت بما * عندك راض والرأی مختلف (*

بو بیت بحر منسرحك ضرب اولندندر تقطیعی (نحن بما) مفتعلن

مطوى (عندنا و) فاعلات مطوى (انتما) مفتعلن مطويه (عندكرا) مفتعلن مطوى (ضنوررأى) مفعولات (مختلفو) مفتعلن مطويدر (قائلى قيس بن خطيمدر بعضيلر قائلى عمرو بن امرىء القيس در ديمش (نحن مبتدادر خبرى محذوفدر وحذفك نكته سى بيت سابقده ذكرا ولاندر كه قصد اختصار وظاهرى بناءعبثدن احتراز وتوجع سببيله مقامك تنك اولمسى ومحافظهٔ وزندر پس بوراده محذوف بيت سابقك عكسنه ثانينك قرينه سيله اولك خبريدر تقديرى نحن بما عندنا راضون ديمكدر بما عندنا مقدر اولان راضون كلمه سنه متعلقدر بما عندك راض كلمه سنه متعلقدر ومصراع ثانيده انتنك خبرى اولان راض نحن دن خبر اولمق جائز دكلدر زيرا مفرددر نحن ايسه جمعدر (والرأى مبتدادر خبرى محذوفدر (رأى اعتقاد معناسنه جمله سى حاليه در ديمشلر (معناى بيت) بزلر عندمزده اولان الله تعالينك ويرديكى وتقسيم ايلديكى مال وغير ماله راضيلرز وسن دخى عندكده اولانه راضيسن انده منازعه ومحاسده مز يوقدر حال بو كه هر بر رأى واعتقاد بونده مختلفدر و بو بيتدن مرادى ناسك حاللرندن تعجبى ظهاردر حاصلى هر كسه ازاده اولان قسمت حق نه ايسه اوله جقدر واكا راضى اولوب ترهاتدن كف لسان ايتمه لى ايكن تعجب ايدرمكه هر برى قسمتنه راضى اولميوب قسام حقيق حقنده كونا كون ترهات ايلدكارندن ماعدا بر برينه حسد ومنازعه ايدرلر ديمك استر بو معنى شراحك ويردكلريدر اما مز سترينك ويرديكى معنى بودر كه بزم عندمزده اولان اعتقادات وافعال عاداته راضيلرز سنده بونلردن عندكده اولانه راضيسن لكن آرا وافكار وطرائق واعمالمز مختلفه در صلاح وصدق وخير وحق اولانه الله تعالى عالمدر يعنى بزم طريقمز سزك طريقكزدن خيردر بو الله تعالينك ويرديغى كل حزب بما لديهم فرحون قول شريفى كبيدر

*) ان محلا وان مرتحلا * وان فى السفر اذ مضوا مهلا (*

بو بيت بحر منسرحك ضرب مطوى سندندر تقطيعى (انمحل) مفتعلن (انوان) مفعولات (مرتحلا) مفتعلن مطويه (وانفس) مفاعلن مخبون (سفراذم) فاعلات مطوى (ضومهلا) مفتعلن مطوى (قائلى اعشى در محل مصدر ميمى در حلول معناسنه مرتحل بو دخى مصدر ميمى در ارتحال معناسنه فى السفر اننك خبريدر ظرف اولديغندن اسمى اوزرينه تقديم اولنمشدر (سفر فتح سين مهمله وسكون فائله سافرك جمعيدر صحب صاحب

كبى اذ مضوا اكر اذ كلمه سى وقت معناسنه اسم اولوب ظرف اولمازسه السفردن بدل اولور بو كا كوره معنا تحقيق سفرده بوندن بدل مضيلرى زماننده ديمك اولور اكر ظرف اولورسه فى ايله معا فى السفردن بدل اولور لكن معنى بردر شرح مفتاحده سيد شريفك تحقيق بودر تصيصده ديركه بو اذ انجق فحواى كلامدن مستفاد حرف تعليلدر زيرا ضربته اذ اساء ديندكده فحواى كلامدن مستفاد معنى انى ضربم اساءتى ايچوندر ديمك اولور لكن ظاهر لفظدن مستفاد اولان وقت وزمان معناسنه در مهلا اننك اسميدر (مهل فتحه لر يله مطوادن بعد وطول ايله تفسير اولنمشدر اما صدر الافاضل تقدم ايله تفسير ايلمشدر مهلا يرينه مثلا روايت اولنمشدر بو كا كوره امواتده احيايه مثل وعبرت واردر ديمك اولور (معناى بيت) تحقيق دنيايه بزم ايچون حلول واردر و ينه بزم ايچون دنيادن آخرته ارتحال واردر و تحقيق آخرته مسافرلرده بو لمردن بدل مضيلرى زماننده تقدم ياخود آخره مثل ياخود اخره آخردن بعد وطول واردر يعنى آخرته سفر ايدنلر كتديلر واوزاديلر انلره رجوع يوقدر و بزلرده عن قريب اثرلرى اوزره يوز بو بيتده حكمت و بزه تبصره وعظه ونصيحت واردر خفى بيورلميه بوراده جزما وقطعا ظرف اولان مسند حذف اولندى تقديرى ان لنا محلا وان لنا مرتحلا ديمكدر پس بو حذفك نكته سي قصد اختصار واقواى دليلين اولان عقله عدول وضيق مقام يعنى شعر اوزرينه محافظه واستعماله اتباعدن اوتورى واستعماله اتباع ان مالا وان ولدا مثلليده حذف مطرد اولديغى ايچوندر تقديرى ان لنا مالا وان لنا ولدا ديمكدر حتى سيبويه كتابنده بو حذفه بر باب وضع ايدوب هذا باب ان مالا وان ولدا ديدى

*) ليبك يزيد ضارع لخصومة * ومختبط مما تطيح الطوائح (*

بو بيت بحر طويلك ضرب ثانيسندندر تقطيعى (ليبك) فعول مقبوض (يزيد ضا) مفاعلن مقبوض (رعنل) فعول مقبوض (خصومتن) مفاعلن مقبوض (ومخت) فعول مقبوض (بطن مما) مفاعلن (تطيحط) فعولن (طوائحو) مفاعلن مقبوضدر (قائلى ضرار بن نهشلدر يزيد بن نهشله مرثيه ايلديكى قصيده سندندر (ليبك مبنى للمفعول در يعنى امر غائب مجهول زنه سى اوزره در يزيد ليبكك نائب فاعليدر يزيده وزن فعل وعلميت اولديغندن غير منصرفدر (ضارع ضاد معجمه ايله عاجز ذليل معناسنده اسم فاعلدر و بو ضارع فعل محذوفك فاعليدر تقديرى يبكيه ضارع ديمكدر و بو يبكيه ضارع كندنك

قرينه سى اولان سؤال مقدرك جوابيدر وسؤال مقدر من يبكيه دز
و بوسؤال وجوابك تصويرى بودركه يزيد بن نهشل اغلنسون دينلدكده
اكا كيم اغلرديوسؤال اولنوب اكا ضارع وذليل اغلرديوجواب ويرلدى
اماليبك مبنى للفاعل اولوب يزيد نصب ايله ليبك نك مفعولى وضارع
فاعلى اولمسى بزم صددنده اولديغمز مدحدن اولماز زيرا مبنى للمفعول
اولمسى مبنى للفاعل اولمسنك اوزرينه خطيب دمشق وعلامهٔ سعدك
تقريرلرينه بناء اوج وجهله رجحان وفضلى واردر (اولكى وجه ليبك
يزيد دن بكانك اسناد اولنديغى باكى اجمالا بلنور من يبكيه سؤال مقدردن
بكانك اسناد اولنديغى فاعل معلومك تعيينى بلنور يبكيه ضارع جوابندن
بكانك اسناد اولنديغى فاعل تفصيلا بيلنور معلومدركه اوج كره اسناد
اقوى واولا اجمال ثانيا تفصيل نفسنده اوقع واولى اولمغله مبنى للمفعول
اولمسى مبنى للفاعل اولمسى اوزرينه ترجيح اولندى (ايكنجى وجه يزيدرفع
ايله مسنداليه وجزء جمله اولمغله فضله دكلدر امامفعوليت اوزره منصوب
اولسه فضله اولور (اوچنجى وجه فاعلى بلمك نعمت غيرمترقبه نك حصولى
كبيدر زيرا فاعلى ذكرده كلامك اولى سائلى مطمع دكلدر بويله اولنجه
فاعل من غيرترقب رزق اولور بوايسه الذدر (امامبنى للفاعل اولسه فاعلى
ذكرده كلامك اولى سائلى مطمعدر (لخصومة ضارع كلمه سنه متعلقدر
جار ومجرورده يعنى ظرفده رايحهٔ فعل كافى اولديغندن ضارعك نفى
واستفهام وموصول وغيريدن برشيئه اعتماد ايتمسى لازم دكلدر بوتقريره
كوره معنى ديمك اولوركه ذليل اولان وخصمايه مقاومت ومقابله دن عاجز
اولان كيمسه يزيده اغلرزيرا يزيد اذلاء وعجزه وضعفايه ملجأ وظهير
ومعين ايدى ومقدر يبكيه تعلق من جهة المعنى قوى دكلدر زيرا بوتقديرجه
بكا خصومت اجليچون اولوب ممدوح ايچون اولمامق لازم كلور (ومختبط
ضارع اوزرينه معطوفدر مختبط شول كيمسه دركه احسان ايچون
وسيله سزسكا كله وسؤالنى ناسدن كزليه زيرا فى الاصل اهل ثروت ايدى
سؤال ابتلاسى مالنى مهلكات اهلاك ايتديكى اجلدندر وسلطان العارفين
ملاجامى قدس سره حضرتلرى مختبط من غيروسيلة سائله ديرلر ديو
جامع ومانع تعريف بيورديلر واطوالده فاضل محققك تحقيق بودركه ضارع ايله
مراد يزيدك وفاتندنصكره ذليل اولاندر و مختبط ايله مراد يزيدك

وفاتندنصكره سؤاله مبتلا اولاندر و بونى ليبك مضارع اولوب استقباله
دلالت ايتمسى دخى تأييد ايدر زيرا حياتنده خصومات ومهلكاتى دافع
وبونلر حياتنده اصلا واقع دكل ايدى و برمتمولك مالى اهلاك اولنمازايدى
حتى خصومت ايله بركيمسه ذليل اوله خفى اوليه كه بواحتمالده يزيد ناسى
ظلمدن حمايه ايدر ديوكمال مدح واردر (تطيح اطاحه دن مأخوذدر اطاحه
اذهاب واهلاك معناسنه (طوايح على غير القياس مطيحه نك جمعيدر
لواقح ملحقه نك جمعى اولديغى كبى طوحته الطوايح واطاحته الطوايح
دينلور طوحته المطوحات واطاحته المطيحات دينلمز (مما مختبط كلمه سنه
متعلقدر وما مصدريه در بوتقديرجه معنى ديمك اولوركه بغيروسيلهٔ سؤال
ايدن يزيده اغلراول سائلك مالنى مهلكات اهلاك ايتديكى اجلدن زيرا
يزيدسائله بغيروسيلهٔ اعطا ايدر ياخود يبك به متعلقدر يعنى منايا يزيدى
اهلاكى اجلندن سائل بكا ايدر وتطيح ايكى تقديره كوره ده ماضى معناسنه
اولور زيرا سائلك بكاسى مهلكات مالنى اذهابدنصكره ومنايا يزيدى
اهلاكدنصكره اولمغله تطيح ماضى معناسنه اولور امامضارع حال ايچوندر
پس مضارعدن ماضى يه عدولنك نكته سى بوامر هائلك صورتنى استحضار
ايچوندر (معناى بيت) يزيدبن نهشل اغلنسون كويا اكا اغليان كيمدر
دينلدكده ضارعدر ديدى يعنى ذليلدر وذليل اولان وخصمايه مقاومت
ومقابله دن عاجز اولان كيمسه يزيده اغلرزيرا يزيد اذلاء وعجزه وضعفايه
ملجأ وظهير ومعين ايدى وذليل اولان انكله خصمانك كندويه اولان
خصومتنى دفع ايدر ايدى ونوائب زمان و حوادث مهلكه مالنى اذهاب
واهلاك دن فقير وسائل اولان دخى يزيده اغلرزيرا يزيد انيدنجى اموال ايله
اغنا ايدر دى

*) اوكلما وردت عكاظ قبيلة * بعثوا الى عريفهم يتوسم (*

بو بيت بحر كاملك ضرب سالمندندر تقطيعى (اوكلما) متفاعلن (وردتعكا)
متفاعلن (ظقبيلتن) متفاعلن سالمه (بعثوالى) متفاعلن (يعريفهم)
متفاعلن (يتوسمو) متفاعلن سالمدر (قائلى طريف بن تميم درناس اوزرينه
كثرت جنايات ايله نفسنى وصفده ديمشدر همزه وواوك سيبويه عندنده
مكانلرى مقلوبه در زيرا استفهام ايچون صدارت واردر بوتقديرجه همزه
مذكوراوزرينه داخل اولور وزمخشرى عندنده مكانلرنده ثابته لردر وهمزه

واوك معطوف اولديغى شى مناسب مقدر اوزرينه داخله در تقديرى
اكلما قصدت ووردت عكاظ ديمك اولور وبو همزه يا تقرير ياخود نفسنه
توبيخ وامرندن تعجب ايچوندر ديمشلر (عكاظ ضم عين مهمله وآخرنده
ظاء معجمه ايله مكهٔ مكرمه قربنده برسوق وبازارك اسميدر انده قبائل عرب
سنه ده بركره تبايع وتناشد يعنى قراءت شعر ومفاخره ايچون مجتمع اولور
وانده وقايع وحوادث واقع اولور واسلامك ظهورينه دكين امرلرى دائما
نواجتماع ايدى مطرزى فرق التنجى مقامه نك شرحنده عكاظ مكه ايله
طائفك ميانده دردیمش (عريف القوم نقيب ورقيبلرى ديمكدر وامرلرينه
كفيل يعنى امورلرينه عارف ياخود ناسك معروف ومشهورى معنالرينه در
(يتوسم فعلنك مسند اولمسى اخصروجه اوزره تجددى افاده ايله بيله احد
ازمنه ايله تقييد ايچوندر معناسى اندن مرة بعد اخرى يعنى شيئا فشيئا لحظة
بعد لحظة تأمل وفراست صادر اولور ديمكدر اكرچه متوسما ديسيدى
بومعناى تجددى افاده ايتمزايدى قبيله نك بوعريفى شاعره بعث وتسييرلرينه
ايكى نكته تحرير اولنمش برى شاعرك جنايتندن حذردن اوتورى وبرى
شاعرك اوزرينه مفاخره لرينى عرضدن اوتورى زيرا شاعر رئيس الشرفا
صاحب الرد والامضادر پس بوايكى غايتلره كوره شاعردن من جهة المفاخره
استفهام تقرير ايچوندر بعضيلر استفهام نفسنه توبيخ وامرندن تعجب
ايچوندر ديمش (معناى بيت) مكهٔ مكرمه قربنده عكاظ نام سوق وبازارده
قبيلهٔ عرب قصد ايتديلرمى دخى وارداولديلرمى يعنى اولديلر اويله قبيله كه
كافل امرلرينى يعنى امورلرينك عارفنى ياخود عند الناس معروف ومشهورينى
بكا بعث وتسيير ايلديلر اويله كافل امرلريكه مرة بعد اخرى كندندن
تأمل وفراست صادر اولور وبونى بكا بعث وتسييرك نكته سى ايكيدر برى
بنم جنايتمدن حذردر وبرى بن رئيس الشرفا صاحب الرد والامضايم
بوبيتدن مرادى هرقبيله اوزرينه بنم ايچون جنايه واردرنه زمان عكاظ
نام سوقه وارد اولسه لر امرلرينه كافل اولانى طلب ايدر ديمكدر

*) لايألف الدرهم المضروب صرتنا * لكن يمر عليها وهو منطلق (*

بوبيت بحر بسيطك ضرب اول مخبونندندر تقطيعى (لايألفد) مستفعلن
(درهمل) فاعلن (مضروبصر) مستفعلن (رتنا) فعلن مخبونه (لكنيمر)
مستفعلن (رعلى) فعلن مخبون (هاوهومن) مستفعلن (طلقو) فعلن مخبوندر

(قائلى نضر بن جويه ياخود جويه بن نضردر (يألف الفه دن مأخوذدر
(الدرهم لايألف نك فاعليدر (المضروب الدرهم نك نعتيدر (صرتنا ظرفيت
اوزره منصوب لايألف نك مفعول فيهى در كرچه بو مشهوردر
احسن اولان الدرهم المضروب منصوب اولوب لايألف نك مفعولى اوله
وصرتنا مرفوع اولوب لايألف نك فاعلى اوله بوتقديرجه عدم الفت جانب
صره دن اولور (صرة ضم صاد مهمله وتشديد راء مهمله ايله ايچنده دراهم
جمع اولنان شيئه ديرلر فارسيده هميان ديرلر صره نك ضمير متكلم مع غيره يه
اضافتنك نكته سى صره كندى ايله غيريسنك ميانده مشتركه اولديغنى
بياندر ياخود عرف عامه مبنيدر ياخود افتخار ايچوندر (يمر فاعل مستترى
درهمه عائددر عليهاده اولان ها صره يه عائددر وهو مسند اليهدر ودرهمه
عائدر واوى حاليه در ووزن ايچون هانك سكونيله قراءت اولنمليدر منطلق
مسند در بومسندى اسم ايرادينك نكته سى تجدد اعتبار ايتمكسزين
صره دن درهمك انطلاقى ثابت ودائمدر ديمك اولمغله تجدد وحدوث قصد
اولنان فعل ايله ينطلق ديمدى زيرا زيد ينطلق نك معناسى زيددن اطلاق
جزءا فجزءا حاصل اولور ديمكدر حتى شيخ عبد القاهر ديمشكه اكر اخباردن
مقصود اثبات مطلق ايسه اسم ايله اولمق لايقدر واكر غرض ذلك الثبوتك
زمانى اشعار ايله تمام اولورسه فعل ايله اولمق لايقدر وهو منطلق جمله سى
مروردن مستفاد اولديغنه كوره حال دائمه ياخود حال مؤكده در * وهم
معرضون * نص كريمنده اولديغى كبى (معناى بيت) مضروب ومسكوك اولان
درهم كيسه مزده الفت ايتمز اياهيچ صره كزه كيرمزمى ديو توهم اولندقده
توهمى دفع ايچون لكن ايله استدراك ايدوب ديركه لكن اول درهم كيسه مزه
مروايدر حال بوكه اول درهمك صره مزدن انطلاق وذهابى ثابت ودائمدر
بوبيتدن غرضى نفسنى جود وسخا وكثرت انفاق ايله مدح وثنادر وبو بيتك اولى

*) انا اذا اجتمعت يوما دراهمنا * ظلت الى طرق الخيرات تستبق (*

در تقطيعى (انا اذج) مستفعلن (تمعت) فعلن (يومندرا) مستفعلن
(همنا) فعلن مخبونه (ظللت الى) مستفعلن (طرقل) فعلن مخبون
(خيراتتس) مستفعلن (تبقو) فعلن مخبوندر (دراهمنا اجتمعت كلمه سنك
فاعليدر ظلت صارت معناسنه (معناى بيت) تحقيق بزم بركون
درهممز جمع اولسه طرق خيراته سبقت ايدر اولور حاصلى بزده اكلمز

*)فیاوطنی ان فاتنی بك سابق *من الدهر فلینعم لساکنك البال (*

بو بیت بحر طویلك ضرب اول سالمندندر تقطیعی (فیاو) فعول مقبوض (طنی انفا) مفاعیلن (تنیب) فعول مقبوض (کسابقن) مفاعلن مقبوضه (منده) فعولن (رفلینعم) مفاعیلن (لساك) فعول مقبوض (نكلبالو) مفاعیلن در (قائلی ابو العلاء معری در بغداددن معره یه کلدیکی حینده دیدیکی قصیده سندندر (ان کلمه سی استقبالك غیریسنده کان وواو وصلك غیریسنده قلیلا استعمال اولندیغنه مثالدر بك ده با فی معناسنه در وکاف مجازا وطنه خطابدر (سابق موصوف محذوفك صفتیدر تقدیری زمان سابق دیمکدر یاخود سابق مجازا حادث معناسنه در وجه تسمیه اول حادث ازلده سبقت ایتدیکندن دینلمشدر (فلینعم شرطك جزاسیدر ابادئ کبارك اصلاح ایلدیکی بعض نسخ سقطده رونما اولان انجامه کوره فتح عین ایله اولوب علم وزنی اوزره اولان نعمدن مأخوذ اولور اما ضم عین ایله اولورسه صحاحده ذکر اولنانه کوره ضم عین ایله اولان نعمدن مأخوذ اولور نعم لین اولدی دیمکدر و بو فلینعم کلمه سنی صیغهٔ مجهول ظن ایدن سهو ایتمشدر لساکنك فلینعم کلمه سنه متعلقدر کاف وطنه خطابدر (البال فلینعم کلمه سنك فاعلیدر بال حالی معناسنه مابالك دینلور حالك نیجه در دیمکدر قلب ورخاء نفس معنالرینه ده کلور اما ایضاح سقطدن مستفاد اولان بالك حال معناسنه اولمسی استعمال ثانیدر بو یله اولنجه الله تعالینك * فما بال القرون الاولی * قول شریفیله اشکال وارد اولماز (معنای بیت) شاعر کندوینی فوت ایدن شیدن اوتوری تحسرانه وطننه خطاب ایدوب دیرکه ای وطنم سنك حقکده ازمنه ودهردن زمان سابق یاخود بر حادث بنی فوت ایدرسه بنم سنده سکونمدن خالی قیلوب مانع اولورسه سنده اولان ساکنکك حالی نعمت یاخود نعیمه وطیبه اولسون بندنخی انلرکبی سنده سکونمی رجا ایدرم

*)ولوطار ذوحافر قبلها *لطارت ولکنه لم یطر (*

بو بیت بحر متقاربك ضرب ثالث محذوفندندر تقطیعی (ولوطا) فعولن (رذوحا) فعولن (فرن قب) فعولن (لها) فعل محذوفه (لطارت) فعولن (ولاکن) فعولن (نهولم) فعولن (یطر) فعل محذوفدر (قائلی ابی بن ربیعهٔ حماسی در (لو کلمه سی لامتناع الثانی لوجود الاول معناسنه اولدیغنه مثالدر لولا علی لهلك عمر ده اولدیغی کبی معناسی علی نك وجودی عمرك عدم

هلاکنه سببدر دیمکدر یوخسه علی نك وجودی عمرك عدم هلاکنه دلیل دکلدر (ذوحافر طارتك فاعلیدر ذو حالت رفعی واو ایله صاحب معناسنه حافر قوائم اربعه صاحبنك طرنغنه دیرلر حافر حفردن مأخوذ اسم فاعلدر فرسك طرنغنه حافر تسمیه سی فرس ارضی شدت دوس ایله حفر ایتدیکندن اوتوریدر قبلها ضمیری فرسه عائددر لطارت کلمه سنك مستتر اولان فاعلی فرسه عائددر لکنه ده اولان ضمیر ذوحافره عائددر (معنای بیت) اکر تلك الفرسدن اول حافر صاحبی طیران ایدیدی فرسم دخی طیران ایدردی لکن حافر صاحبی طیران ایتمدی یعنی تلك الفرسك عدم طیرانك وجودی حافر صاحبنك عدم طیرانه سببدر امام مرزوقی بو بیتی شو یله تقریر ایتمشکه اکر ذوات حوافرك کندویه مخصوصه آلت ایله طیران قدرتنده قیلنیدی بو فرس طیران ایدرایدی و بو فرس کندنده نجابت وکرم اولدیغندن ذلك الطیرانه دخی حقیقدر لکن طیران ذوالجناحه مخصوص اولمغله طیران ایتمدی (معولده * هرکه غم جهان خوردکی خورد از حیات بر * روتوغم جهان مخور تا زحیات برخوری * بیت فارسی دخی بو قبیلدندر دیدی فاضل لیثی دیرکه استادم قدس سره دن ایشتدم طلبه دن بعضیسی ولوطار الخ بیتنی علامهٔ سعددن سؤال ایدوب دیمشکه بو بیتدن مستفاد اولان معنی نیجه صحت پیرا اولور مع هذا مقدمك نقیضنی استثنا منتج اولمدیغی مخلنده تسطیر کردهٔ اهل تحقیقدر دیدکده جوابنده علامه دخی استقصاسی شرح تلخیصدنکه طلب اولنه دیمش صاحب معول دیرکه عجایب اتفاقدندر طلبهٔ اعجامك بعضیسندن استماع ایتدم شو یله نقل ایدرایدیکه متأخریندن ملوك فرسك بعضیسنك ایکی مغنیه جاریه سی وارایدی برینك اسمی جهان و برینك اسمی حیات ایدی وجهانه محبتی حیاته محبتندن ازید ایدی برکون حیات ملکی مترصده اولوب بیت مذکوری مثل کتوروب موقعنده واقع اولدی

*)ولودامت الدولات کانوا کغیرهم * رعایا ولکن مالهن دوام (*

بو بیت بحر طویلك ضرب ثالث محذوفندندر تقطیعی (ولودا) فعولن (متدولا) مفاعیلن (تکانوا) فعولن (کغیرهم) مفاعلن مقبوضه (رعایا) فعولن (ولکنما) مفاعیلن (لهنن) فعول مقبوض (دوامو) فعولن محذوفدر (قائلی ابو العلاء معریدر (لو بنه بورادة لامتناع الثانی لوجود الاول معناسنه در (الدولات فتحه لر یله دولة نك جمعی اولوب دامت کلمه سنك فاعلیدر (معولده

دوله ضم دال ایله ماده فتحله حربده استعمال اولنور دیدی (صحاحده
میانلرنده تسویه واردردیمش کغیرهم کانوانك خبریدر بعضیلر رعایا کانوانك
خبریدردیمش (صدرالافاضل دیرکه رعایا کافك عطف بیانیدر بدل اولمسی
جائز دکلدر زیرا بونده امر مماثله فوت اولور بعضیلر کغیرهم رعایادن حال
اولمق جائز اولور تقدیری لوکان کذا لکانوا رعایاحال کونهم مماثلین غیرهم
دیمك اولور دیمش مالهن ده ما نافیه در و ضمیری الدولات یه عائد در
(معنای بیت) اکردولتلر دائمه اولیدی انلرغیریلری کبی رعایا اولورلر ایدی
لکن اول دولتلر ایچون دوام یوقدر بویله اولنجه انلرده رعایا اولمازلر بعضیلر
شویله معنی ویرمشکه اکردولتلر دائمه اوایدی جمیع سلاطین اوله
رعایا اولورلر ایدی خفی بیورلیه قدیم وحادثده احوال ملوك و سلاطینه
واقف اولانه کوره بومعناده خلاف ظاهر واردر اما تحقیق اولنان واقرب
اولان معنی بودرکه اکرممدوحك طاعتدن رغبت واعراض ایدنلرك دولتلری
دائمه اولیدی ممدوحك رعیتی سلکنه منخرط اولورلرایدی لکن ممدوحك
طاعتك دوامنه قادراولمیوب ممدوحه عاصی اولدیلر ممدوحده انلری استیصال
ایلدی واولان اولدی اماتنو یر سقط ده اولان معنی بودرکه اکرانلر ممدوحك
رعیتنه راضی اولیدیلر انلرك دولتلری کتمزایدی

*) اذا قبح البكاء علی قتیل * رأیت بكاءك الحسن الجمیلا (*

بو بیت بحروافرك ضرب اول مقطوفندندر تقطیعی (اذاقبحل) مفاعلتن
(بكاءعلا) مفاعلتن (قتیلن) فعولن مقطوفه (رأیت بكا) مفاعلتن (ءكلحسنل
مفاعلتن (جمیلا) فعولن مقطوفدر (قائلی خنسا نام شاعردر برادری
صخرك مرثیه سنده دیمشدر (البكاء رفع ایله قبح نك فاعلیدر بكاء مدیله
اوورسه بكا ایله بیله اولان صوت مراد اولنور بوراده مراد بودر قصر ایله
اولورسه دموع وخروجی مراد اولنور بكیته و بكیت علیه دینلوب بنفسه
وعلی ایله استعمال اولنور ایكیسیده برمعنایه در (علی قتیل بكاء كلمه سنه
متعلقدر (قتیل مقتول معناسنه در بكاءك رأیت نك مفعول اولیدر (الحسن
الجمیلا نعت ومنعوتی مفعول ثانیسیدر الجمیلا نك الفی اطلاق ایچوندر
شاعره مذكوره حسنك بكاوزرینه قصرینی وشیء آخره تجاوزینی مراد
ایلمز واكرمراد ایلسه رأیت بكاءك الحسن الجمیلا قولنی اذا قبح البكاء علی
قتیل قولنه جواب قیلمق حسنلی اولمازایدی زیرا اذاقبح البكاء علی قتیل

لم یحسن الابكاءك مثلیده قصرك معناسی یوقدر اسالیب كلامه ادنی درایه سی
اولانه خفی دكلدر زیرا ظاهردركه غرضی بكاسیچون حسن اثبات ایدوب قتلی
بومقتولك غیری اوزرینه اولان بكاسندن بكاسنی اخراجدر (معنای بیت) فجئن
مقتول اوزرینه بكا قبیح قیلنسه ینه سنك بكا کی حسن جمیل كوریرم زیرا صخر
بكایه شایسته در دیمك استر

*) له همم لامنتهی لكبارها * وهمته الصغری اجل من الدهر (*

بو بیت بحر طویلك ضرب اولندندر تقطیعی (لهموه) فعول مقبوض
(ممن لامن) مفاعیلن (تهال) فعول مقبوض (كبارها) مفاعلن مقبوضه
(وهمم) فعول مقبوض (تهصصغرا) مفاعیلن (اجلل) فعول مقبوض
(مندهری) مفاعیلن و بو بیت معجز بیانك قائلی حسان رضی الله عنه
ربه المناندر جمیع ملك وانسانك افضل واشرف و اكرم واعلاسی اولان
حضرت رسول اكرم ونبی مفخم صلی الله تعالی علیه وسلم افندیمزك مدحتنده
بیورمشدر (له مقدم خبردر (همم مؤخر مبتدادر و بومسندك مسند الیه اوزرینه
تقدیمی اول امردن مسند خبر الوب نعت اولمدیغنه تنبه ایچوندر زیرا
نعت منعوتی اوزرینه تقدیم اولنماز اكرچه بوظرف وخبر اولان له مبتدا اولان
همم دن تأخیر اولونیدی همم كلمه سنك نعتیدر خبری دكلدر دیو توهم اولنور
ایدی (هوادیده دیدیكه تخصیص ایچون تقدیم اولندی دینلمز زیرا مقام
آندن اباایدر لكن اهتمام ایچون تقدیم اولندی دیمك واجبدر زیرا
صدد نبی مكرم صلی الله تعالی علیه وسلم حضرتلرینك احوالنده در (وهمم
كلمه سنك جمعیتیله بیله تنكیری كثرت افاده سنده تعاضد وتعاون ایدر (همم
كسرها ایله همه كلمه سنك جمعیدر (منتهی ضم میم ایله مصدر در انتها
معناسنه وهمته مبتدادر ضمیری رسول اكرم صلی الله تعالی علیه وسلمه عائددر
(الصغری همته نك نعتیدر صغری اصغرك مؤنثیدر كبری اكبرك مونثی
اولدیغی كبی اجل مبتدانك خبریدر (اجل قدرا اعظم شانا ارفع دیمكدر
دهردن مراد دنیادر حقیقتی زماندر بعضیلر ابددر دیمش (معنای بیت)
رسول اكرم ونبی مفخم صلی الله علیه وسلم حضرتلرینك برمرتبه ده همم كبیره
كبیره لری واردركه كبارینك منتهاسی یوقدر وتحدید وتصویری دخی ممكن
دكلدر وهمت صغیره لری دخی دنیا وزمان وابددن اجل واكبردر حاصلی دهر
كاواسع اولوردكلدر دیمك استر و بو بیت فصاحت نمون وبلاغت مشحونك

ایکنجی بیتی

*)له راحة لوان معشار جودها * على البر كان البر اندى من البحر(* در تقطیعی (لهورا) فعولن (حتلوان) مفاعیلن (نمعشـا) فعولن (رجودها) مفـاعلن مقبوضه (علبر) فعولن (ركانلبر) مفاعیلن (راندا) فعولن (منلبحری) مفاعیلن سالم در (له مقدم خبردر (راحة مؤخر مبتدادر وتقدیمنك نكته سی بیت سابقدن مستفاددر (راحه كف معنـاسنه در بوراده مجاز مرسل اولوب نعمت واحسان مراد اولنمشدر (معشار كسر میم ایله عشره دیرلر وعشر عشره نك برجزئنه دیرلر (جودهـ كسر ایله معشارك مضاف الیهیدر جود سخا معناسنه وضمیری راحته یه عائددر (على البر معشاره متعلقدر (بر فتح باء موحده ایله یارض معنـاسنه كان البراخ لوكلمه سنك جوابیدر (البر كاننك اسمیدر (بر بنه فتحه باء موحده ایله یارض معناسنه (اندى من البحر جمله سی محلا منصوب كاننك خبریدر (اندى زاله معنـاسنه اولان ندى دن مأخوذ افعل تفضیلدر زیاده رطبلی دیمكدر (شرح مواقفده سید شریف دیركه فلان ندى الكف دینلور سخی اولسه بوكا كوره زیاده سخی دیمك اولور (پس راحة مفضل من البحر مفضل منه اولورا ولكی معنـایه كوره اندى ایله بحر میانده مراعات النظیر واردر (معنای بیت) رسول اكرم ونبی مفخم صلى الله علیـه وسلم افندیمز حضرتلرینك راحهٔ سعادتلری واردركه اكر تحقیق اول راحهٔ سعادتلرینك جود وسخاسنك عشری براوزرینه اولسه بر بحردن زیاده رطبلی اولوردی یاخود زیاده سخی اولوردی

*)سعدت بغرة وجهك الایام * وتزینت ببقائك الاعوام(*

بو بیت بحر كاملك ضرب ثانئ مقطوعندندر تقطیعی (سعدت بغر) متفاعلن (رتوجهكل) متفاعلن (ایـامو) مفعولن مقطوعهٔ مضمره (وتزینت) متفاعلن (ببقاءكل) متفاعلن (اعوامو مفعولن مقطوع مضمردر قائلی ثعالبی در سلطان محمود بن سبكتكین سجستانی خلف بن احمددن اخذ ایتدكده تهنیه ایچون انشا ایلدیكی قصیده سندندر سعدت مسنددر بغرة وجهك ده اولان باباء سببیه اولوب سعدت كلمه سنه متعلقدر (غره ضم غین معجمه ایله فرسك جبهه سنده درهمدن یوجك بیاض در صكره هر واضح معروفه استعاره اولندی (الایام سعدت كلمه سنك فاعلیدر خفی اولمیه مسند بو مثالده فعلدر امثلهٔ سابقه ده اسم ایدی بوراده مسندك تقدیمنك نكته سی فاعل فعل اوزرینه تقدیم اولنمازلكن

فاعل

فاعل مبتدا وفعل خبری قیلنوب لفظ فعل ایله تفألا تقدیم اولنور وتزینت سعدت اوزرینه معطوفدر ببقـائك ده اولان باباء سببیه اولوب تزینت كلمه سنه متعلقدر الاعوام تزینت كلمه سنك فاعلیدر (اعوام فتح همزه ایله عام كلمه سنك جمعیدر سنه معناسنه (معنای بیت) ای ممدوح سنك وجهكك غره سی سببیله یعنی شهرت ومعروفیتك سببیله ایام سعادتلی اولدی وسنك بقاو دوامك سببیله عاملر یعنی سنه لر زینتلو اولدی

*)ثلثة تشرق الدنیا ببهجتها * شمس الضحى وابو اسحق والقمر(*

بو بیت بحر بسیطك ضرب اول مخبوننددر تقطیعی (ثلاثتن) مفاعلن مخبون (تشرقد) فاعلن (دنیـا ببه) مستفعلن (جتها) فعلن مخبونه (شمسضضحا) مستفعلن (وابو) فعلن مخبون (اسحاقول) مستفعلن (قمرو) فعلن مخبون (قائلی محمد بن وهیب در كنیه سی ابو اسحق اولان معتصم باللهك حقنده دیمشدر (ثلثة مسند مقدمدر تشرق باب افعالدن صغهٔ مضارع لازمدر اشرق فلان دینلور مضیء اولدی دیمك یرده ثلثه نك صفتیدر (فاضل عصام اطولده تشرق الدنیـا ببهجتها جمله سی ثلثه نك صفتیدر دیدی (الدنیـا تشرق نك فاعلیدر بعضیلری تشرق ده اولان ضمیر ثلثه یه مسنددر الدنیا ظرفدر تقدیری فی الدنیا دیمكدر یاخود اشرق یه فعل متعـدی معناسنی تضمین طریقی اوزره مفعول به در توهمی سهودر زیرا بو تقدیره كوره نور ثلثه نك كندولری اولور بوایسه جائز كلدر زیرا فاعل حقیقی اولان شمس وقمر ایله فاعل مجازی اولان ابو اسحق جمع لازم كلور ببهجتها تشرق یه متعلقدر بهجه فتح باء موحده وسكون ها ایله حسن ونضارت ورونق وبها معناسنه در وضمیر مجرور موصوف اولان ثلثه كلمه سنه عائد در (شمس الضحى مسند الیه مؤخردر بو دیارده على الخصوص بلاد حاره ده ضحى شمسك اوقاتك اشرفی اولمغله شمس ضحایه مضاف قیلندی خفی اولمیه مسندك مسند الیه اوزره تقدیمنك نكته سی مسند الیهك ذكرینه سامعك تشویقی ایچوندر وابو اسحق معتصم باللهك كنیه سیدر شمس الضحى اوزرینه عطف اولنور والقمر یاقرینه یابعدینه معطوفدر خفی بیورلمیه شهردن اوج كون مرور ایتدكدن صكره الى آخر الشهر بیاضندن اوتوری قمر تسمیه اولنور زیرا قمر ابیض معناسنه درا (معنای بیت) ضحى كونشی وابو اسحق وقمر بونلر اوجدركه دنیـا بو اوجك بهجت وحسن وبهالریله منوره ومضیئه اولور خفی بیورلمیه

شمس وقمرك نورندن بهجه وحسن ايله تعبيرك نكته سى ابو اسحاقك حسنى
شمس وقمرك نورلرينه غالبدرديمك اولور بوكا كوره غلو اولور وابو اسحق
وسطده ذكرينك نكته سى شهرت شعار اولان خير الامور اوسطها كلامنى اشعادر

*) شجو حساده وغيظ عداه * ان يرى مبصر ويسمع واع (*

بو بيت بحر خفيفك خبن واقع اولان ابياتندندر تقطيعى (شجو حسا) فاعلاتن (دهى وغى) مفاعلن (ظعداهو) فعلاتن مخبونه (ان يرامب) فاعلاتن (صرن ويس) مفاعلن (مع واعى) فعلاتن مخبون (قائلى ابو عبادة البحترى در مستعين باللهه تعريضا معتز باللهك حقنده ديديكى قصيده سندندر (شجو حساده مبتدا در خبرى ان يرى مبصر در شجو وغيظ اسم مقامنه اقامت اولنمش مصدرلردر (شجو حزن معناسنه حساده يه مضافدر (حساده ضم حاء مهمله ايله حاسدك جمعيدر ضميرى معتز باللهه عائددر (وغيظ عداه شجو حساده اوزرينه عطف اولنور غيظ غضب معناسنه عداه يه مضافدر (عدا عدوك جمعيدر وبو جمعك نظيرى يوقدر ضميرى معتز باللهه عائددر مبصر يرانك فاعليدر ويسمع واع يرى مبصر اوزرينه عطف اولنور (واعى اسم فاعل ناقصدر استماع ايتديكى شيئى حفظ ايديجى ديمكدر (فاضل عصام اطولده ديديكه اصح اولان تنوين سببيله حذف اولانى اعاده سز منقوص اوزرينه وقفدر بو سببدن اصحه كوره قاض مثللريده ياءسز يازلمز خفى يورلميه فاضل مشار اليه سهو بيورمشلر زيرا آخر بيتده تنوين ممكن دكلدر دائما يا اشباع يا اسكان ايله در بوراده واع يسمعك فاعلى اولمغله قاض كبى تقديرا مرفوع اولوب ياءسز تحرير اولنور لكن آخر بيت اولديغندن تنوين سز اشباع كسره ايله قراءتى واجبدر تأمل تنك (معناى بيت) معتز باللهك حسادينك حزنى وعدولرينك غضبى يعنى رؤيت صاحبى وسمع صاحبى بولنوب محاسننى بصر ايله درك وامامته انجق كنديسنك استحقاقنه داله اخبار ظاهره سنى سمع ايله درك ايدوب امامت تمنى ايدن حساد واعداسى امامتده معتز بالله ايله منازعه يه سبيل بولمديلر حاصل كلام شاعر بلاغت اتسام يرى ويسمع يى لازم منزله سنه تنزيل ايلدى يعنى محاسن واخبار كبى مفعول مخصوصه من غير تعلق منصر وواعيدن رؤيت وسماع صادر اولورديمك ايلدى صكره يرى ويسمع مطلق رؤيت ايله معتز باللهك آثار ومحاسننى رؤيت ومطلق سماع ايله آنك اخبارينى سماع ميانده ملازمه ادعاسيله معتز باللهك محاسن واخبار كبى مفعول مخصوصه

متعلق

متعلق اولان رؤيت وسماعدن كنايه قيلدى وبونلرى منزله لازمه تنزيلك وصكره كنايه قلنمسنك دليلى معتز باللهك آثار واخبارى كثرت واشتهارندن برمكانه بالغه ورسيده اولديكه خفاسى ممتنع اولوب هر رائى رؤيت وهر واعى استماع ايلدى بلكه بر رائى كورمز الا تلك الآثارى كورر وبر واعى استماع ايتمز الا تلك الاخبارى استماع ايدر ايدى پس شاعر ملزوم اولان مطلق رؤيت ومطلق سماعى ذكر ايدوب لازم اولان محاسنى رؤيت واخبارى استماعى طريق كنايه اولمق اوزره ايلدى پس مفعولى تركده ومفعولدن اعراضنده بونى اشعار واردركه معتز باللهك فضائلى ظهور وكثرتندن برمكانه بالغه وواصله اولمشدركه اول فضائلده مجرد رؤيت صاحبى وسمع صاحبى بولنمق كفايت ايدرحتى معتز بالله فضائل ايله متفرد اولديغى بلنه اگرچه مفعول ذكر وتقدير اولنسه بو معنى فوت اولور ايدى

*) ولو شئت ان ابكى دما لبكيته * عليه ولكن ساحة الصبر اوسع (*

بو بيت بحر طويلك ضرب ثانيسندندر تقطيعى (ولوشأ) فعولن (تان ابكى) مفاعيلن (دمنل) فعول مقبوض (بكيتهو) مفاعلن مقبوضه (عليه) فعول مقبوض (ولاكنسا) مفاعيلن (حتصصب) فعولن (راوسعو) مفاعلن مقبوضدر (قائلى جرمى نام شاعردر اطولده خزيمى بعض حواشده جريمى واقع اولمشدر ليث نام اوغلنه مرثيه ايدوب نفسنى شدت حزن ومصيبته صبر ايله وصف ايدر تنصيصده عرب شامك اميرى اولان ابو الهيدام عامر بن عماره مرثيه ايلديكى قصيده طويله بديعه سندندر ديدى (ابكى وزن ايچون يانك سكونيله در * يا دار هند عفت الا اثافيها * قولنده اولديغى كبى مبرد رحمه الله ديمشكه بوكا نه ضرورت احسن ضروراتدر بعضيلر يانك سكونى ان ناصبه نك عملدن اهمالنه مبنيدر * فاذكروا اسم الله عليها صوافى * نص كريمنده سكون يا ايله قراءت اولنديغى كبى ديمش (صوافى صافيه كلمه سنك جمعيدر خوالص الله تعالى ديو تفسير اولنمشدر پس فعل مشيتك بكاء دمه تعلق فعل غريب اولمغله مفعولى ذكر لازم اولديكدن نفس سامعده تقرر وانكله انسبت ايده بوكا كوره ان ابكى دما جمله سى محلا منصوب شئت نك مفعوليدر ابكى نك مفعولى دمادر لبكيتده دمه عائد اولان ضمير لبكيت نك مفعوليدر عليه ده اولان ضمير شاعرك اوغلنه راجعدر ولكن ساحة الصبر اوسع قولنك اصلى لكنى تصبرت اذ ليس فى الجزع نفع ايدى اوقدر واركه شاعر صبرى كنديده سا كت

وانتفاع اولنوردارکی یه تشبیه واستعارهٔ بالکنایه طریقی اوزره کندنده ساکن
اولنورشیئک افرادندن فردقیلدی صکره کندنده ساکن اولنورشیئک
لوازمندنکه ساحه در مبالغه استعارهٔ تخییلیه طریقی اوزره اکا اثبات ایلدی
(معنای بیت) اکردم اغلمق دیلسم انك اوزرینه البته دمی اغلرایدم لکن صبرك
ساحه سی اوسعدر و بو بیتك مابعدی

*)واعددته ذخرا لکل ملمة *وسهم المنایابالذخایر مولع(* در
تقطیعی (واعدد)فعولن(تهوذخرن)مفاعیلن (لکل) فعول مقبوض
(ملمتن)مفاعلن مقبوضه (وسهمل) فعولن(منایابذ) مفاعیلن (ذخای)
فعول مقبوض (مولعو)مفاعلن مقبوضدر (اعددته اعداددن مأخوذدر
حاضرادم دیمکدر وضمیری اعددته نك مفعول اولی اولوب شاعرك اوغلونه
راجعدر (ذخرا اعددته نك مفعول ثانیسیدر ذخراضم ذال معجمه وسکون خاء
معجمه ایله ادخارا واتان شیئه دیرلر (ملمة صحاحده ایکی معنایه کلمش بری دهروزمان
معناسنه وبری شدت معناسنه(وسهم المنایاده اولان واوحالیه درسهمك المنایایه
اضافتی مشبه بهك مشبهه اضافتی قبیلندندر(منایامنیه نك جمعیدر (مولع فتح
لام ایله مغری وملصق معناسنه لازمدر باایله تعدیه ایدر (معنای بیت) دخی انی
هر زمان یاخود شدت ایچون ذخروذخیره حاضرلدم ایدی حال بوکه سهم
منایاذخایره مغرای وملصقدر

*) فلم یبق منی الشوق غیرتفکری * فلوشئت ان ابکی بکیت تفکرا (*
بو بیت بحرطویلك ضرب ثانیسندندر تقطیعی (فلمیب) فعولن (قمنشو)
مفاعیلن (قغیر) فعول مقبوض (تفکری) مفاعلن مقبوضه (فلوشأ)
فعولن(تان ابکی) مفاعیلن (بکیت) فعول مقبوض (تفککرا) مفاعلن
مقبوضدر (قائلی ابوالحسن علی بن احمدالجوهری در کندینك عشقندن
ناشی غایت مخافتنی وصف ایدر منی ده اولان من فی معناسنه در الشوق فلم یبق نك
فاعلیدر(شوق عشق معناسنه غیر تفکری نصب ایله فلم یبق نك مفعولیدر
ان ابکی محلا منصوب شئت نك مفعولیدر ابکی وزن ایچون سکون یا ایله در
بکیت تفکرا شرطك جزاسیدر تفکرا بکیت نك مفعولیدر معلوم بیوریله که
بو بیتده مشیتك مفعوله تعلقنك غرابتنه بناء مشیتنك مفعولنك حذفی ترك
اولنانندر(صدرالافاضل ضرام السقطده دیرکه مصرع ثانیدن مرادلوشئت
ان ابکی تفکرا بکیت تفکرا در شاعرمشیتك مفعولنی حذف ایدیدی لوشئت
بکیت تفکرا دیرایدی زیرا مشیتك بکاءدمه تعلق کبی بکاء تفکره تعلق ده غریبدر

اما بو بیتك بیت سابق قبیلندن اولمدیغنك علتی لوشئت ان ابکی ایله مراد
بکاء حقیقیدر بکاء تفکری دکلدر زیرا شاعرك مرادی اوزره بیتك معناسی
بودرکه شوق وعشقدن حاصل اولان تحول وضعف بنی فنا ایلدی بنده
جولان ایدرخواطروتفکرمدن غیری قالمدی حتی بکادیلسم کوزمك قپاقلرینی
وکوزیمی دمع وجریان وسیلانی ایچون صیقارم دمع بولامم کوزمدن دمع بدلی
تفکرخروج ایدر (پس مشیتك واقع اولدیغی بکا تفکره متجاوزاولمیان
بکاء مطلق مبهم درو بکیت تفکرا ایله مراد مقید وتفکره متجاوز بکادر
بویله اولنجه بو بکاء ثانیٔ مقیدبکاء حقیقیٔ اوله بینلرنده تغایرلرندن اوتوری
تفسیراولمغه صالح اولماز لوشئت ان تعطی درهما اعطیت درهمین دیدکده
ثانی اوله تفسیراولدیغی کبی بعضیلر کلام ابکانك مفعولنده در شئت نك
مفعولنده دکلدر دیوب بیتده مفعولك حذفی بعدالابهام بیان قبیلندن دکلدر
بلکه غرض آخردن حذف اولنمش دیدیکی قلت تدبروسوء فهمندن نشأت
ایتمشدر بعضیلر دیمشکه احتمالدرکه معنی لوشئت ان ابکی تفکرا بکیت تفکرا
دیمك اولوب باب تنازعدن اوله ضربت واکرمت زیدا کبی حاصل کلام
بنده اخلاط وفضلاتدن مادهٔ دموع قالمدیکه بکاء تفکره قادر اولور اولدم
دیمکدر (پس مشیتك مفعولی غرابتندن اوتوری ذکر اولنان قبیلدن اولوروبو
بعضك کلامنده نظروار در زیرا لوشئت ان ابکی بکیت تفکرا کلامنك لم یبق
منی الشوق غیرتفکری قولی اوزرینه ترتبی تأمل صادق عندنده بو معنادن ابا ایدر
زیرا بکاء تفکرا وزرینه قدرت تفکرك غیری باقی قالمامق اوزرینه توقف ایتمز

*) وکم ذدت عنی من تحامل حادث *وسورة ایام حززن الی العظم (*
بو بیت بحرطویلك ضرب اولندندر تقطیعی (وکم ذد) فعولن (تعننمن)
مفاعیلن (تحام)فعول مقبوض(لحادثن) مفاعلن مقبوضه (وسور) فعول
مقبوض(تایامن) مفاعیلن (حززن)فعول مقبوض(اللعظمی) مفاعیلن
سالمدر (قائلی بحتری در بونکله ابوالصقری مدح ایدر(کم خبریه در ممیزی
من تحامل قولیدر علماء نحودیدیلرکه چین کم خبریه ایله ممیزی میانی فعل
متعدی ایله فصل اولنمسه مفعوله ملتبس اولمسون ایچون من کتورمك واجب
اولور* وکم اهلکنامن قریة * آیت جلیله سنده اولدیغی کبی (وکم لفظی
محلا منصوب ذدت نك مفعولیدر ذدت دفعت وطردت معناسنه در ذاده
عن کذا دینلورانی اندن طرد ودفع ایلسه (تحامل فلان علی - دینلور عادل

دكلدر بكا ظلم ايلدى ديمكدر من تحامل حادث ده اولان اضافت موصوفك
صفته اضافتى قبيلندن اولوب معناسى من ظلم حادث وقتا فوقتا ديمك اولور
بعضيلر اضافت استغراق عرفى ايچوندر ديمش ومضاف اليهك تنكيرى تكثير
وتفخيم ايچوندر (موفق الدين زوزنى مميز محذوفدر تقديرى كم مرة ديمك
من تحامل ده اولان من زائده در ديمش بونده نظر واردر بزم ذكر ايتديكمزه
كوره مميزك حذفندن ومن كلمه سنك زياده لكندن استغنا واردر (وسورة ايام
تحامل حادث اوزرينه معطوفدر (سورة فتح سين مهمله وسكون واو
وفتح راء مهمله شدت وصولت معناسنه در وسورة نك ايامه اضافتى استغراق
عرفى ايچوندر ومضاف اليهك تنكيرى تكثير وتفخيم ايچوندر (حرزن قطع
ايلديلر معناسنه صيغهٔ جمعدر ومستتر اولان فاعلى تحامل حادث قولنه
راجعدر ياخود سورة ايام قولنه راجعدر وحرزنى جمع صيغه سى ايله ايرادنده
ايكى وجه واردر برى فاعلنك اضافتى استغراقيه اولمغله جمعيتى افاده ايدر
وبرى مضاف اليهه نسبت ايله مضاف تكررى افاده ايتديكندن معناى
جمعيت حاصل اولور بعضيلر حرزن نك ضميرى باعتبار المعنى كم خبريه يه
راجعدر ديوب ضميرككك لفظ ومعناسى اوزرينه رجوع ايدر (كم امرأة
لقيتها ولقيتهن كبى ديو استدلال ايلدى (پس بوراده حرزن نك مفعولى
حذف اولنمشدر تقديرى حرزن اللحم ديمكدر اكرذكر اولنسه ما بعدى
اولان الى العظم ذكر اولنمازدن اول قطع وحز عظمه منتهى اولدى بعض
لحم قالدى ديو توهم اولنور ايدى (پس بو توهمى دفعيچون مفعول حذف
اولندى (معناى بيت) اى ممدوح كوكه وار نجه لحمى قطع ايدن هر بر حادث
كثير وعظيمك ظلمى وهر بر ايام كثيره وعظيمه نك شدت وصولتنى بندن چوق
كره دفع وطرد ايلدك

*) قد طلبنا فلم نجد لك فى السودد * والمجد والمكارم مثلا (*

بو بيت بحر خفيفك خبن واقع اولان ابيات زحافاتندندر ديو بيت مدور
وسودد كلمه سنك نصفى مصراع اولدن نصفى مصراع ثانى يه دور ايدر تقطيعى
(قد طلبنا) فاعلاتن (فلم نجد) مفاعلن مخبون (لك فسو) فعلاتن مخبونه
(ددولمج) فعلاتن (دولمكا) مفاعلن مخبون (رممثلا) فعلاتن مخبوندر (قائلى
بحترى در بونكله معتز باللهى مدح ايدوب مستعين باللهه تعريض ايدر
خفى بيورلميه اكرچه شاعر قد طلبنالك مثلا فلم نجده ديدى ظاهرده طلب

مثل

مثل اوزرينه واقع اولور ايدى حال بوكه شاعر ممدوحك مثلى ثابت اولور
ايهامندن اوتورى مثلى طلبدن فرار ايدر بوندن بويله ممدوحك مثلنه راجع
اولان ضمير اوزرينه عدم وجدان واقع اولور حال بوكه شاعر بونده مراد
ايتمزلك قولنى مثلا اوزرينه تقديمك نكته سى مثلالك دن حالدر ياخود نفى
مثلى مخاطب ايچون اولديغندن اهتماما تقديم ايلدى حضرت خطيب دمشقى
وعلامهٔ سعد ديديلركه جائزدر كه طلبنالك مفعولنك حذفنه سبب اكرچه
شاعر طلبنالك مثلا ديوب ممدوحك مثلنى طلب ايلسه مخاطبه ومواجهه سر
ترك ايدوب سوء ادب ايتمش اولور ايدى شاعرك ايسه غرض وقصدى
مبالغه ايله تأدب اولمغله اصلا مثلنك وجودينى تجويز ايتمزنه رده قالديكه
طلب ايليه زيرا عاقل وجودى جائز اولانى طلب ايلر (اطول ده ديركه بو مثال
بصريين مذهبنه كوره در والا مثلا قد طلبنالك مفعولى ايدر وحذفنك
وجهى مشهوره كوره فضله ده اضمار قبل الذكردن احترازدر فى السودد
مثلا كلمه سنه متعلقدر زيرا فى السودد وجه شبه اولمغله تخصيصا تقديم اولندى
سودد سياده معناسنه اصلى سودة ايدى تا داله قلب اولندى بعضيلر سودد
فعلل وزنى اوزره برقع كبى جندب كلمه سنه الحاق اولنان بابدندر ودال ثانيه
الحاق ايچون زائده در (مجد حسب وشرف معناسنه (مكارم مكرمه نك جمعيدر
بو ده كرمدن اسمدر وفعل خير مكرمه در يعنى كرمه سببدر (معناى بيت) اى
ممدوح تحقيق سيادت وحسب ومكارمده سكا مثل اولمديغى حالده طلب
ايلدك بولمدق

*) انا الذائد الحامى الذمار وانما * يدافع عن احسابهم انا ومثلى (*

بو بيت بحر طويلك ضرب اول سالمندندر تقطيعى (انذذا) فعولن (ءذلحامذ)
مفاعيلن (ذمار) فعول مقبوض (وانما) مفاعلن (يداف) فعول مقبوض
(ععن احسا) مفاعيلن (بهم ا) فعول مقبوض (نأ ومثلى) مفاعيلن سالمدر
(قائلى فرزدق در (انا مبتدادر (الذائد خبر يدر ذائد ذود كلمه سندن مأخوذ
اسم فاعلدر مانع ودافع وطارد معناسنه الحامى الذمار مضاف ومضاف اليه در
الضارب الرجل كبى مرسيزى ديركه الحامى خبر بعد خبردر الذمار نصب ايله
الحامى نك مفعوليدر حامى حافظ معناسنه (ذمار كسر ذال معجمه ايله عهد
معناسنه مجملده حفظى لازم اولان شيئه ديرلر ديو محرردر شاعرك غرضى
مدافعه يى مدافع اولان متكلم اوزره قصر اولوب مدافع عند اولان احساب

اوزرینه قصر اولمدیسه انمادن انا ضمیرینی فصل وتأخیر ایلدی اکر
انما ادفع عن احسابهم دیدی معنی شاعر انلرك احسابندن مدافعه ایدر ایدی
غیریلرینك احسابندن ایتمز ایدی دیمك اولوب شاعرك مقصودی اوزره
اولماز ایدی زیرا شاعرك مقصودی اولان معنی انلرك احسابندن مدافع بنم
غیرمدکلدر دیمکدر یدافع نك مفعولی محذوفدر تقدیری یدافع حوادث الزمان
دیمکدر عن احسابهم یدافع یه متعلقدر (احساب حسب کلمه سنك جمعیدر
حسب کشینك شرف نفسندن واباسنك مفاخرندن عد وتعداد ایلدیکی
شیئه دیرلر بعضیلر اولاد ونسایه وحمایه وحفظی کشینك اوزرینه واجب
اولان شیئه دیرلر دیمش مقامه مناسب اولان بودر وضمیری قبیلهٔ فرزدقه
راجعدر انا یدافع نك فاعلیدر اومثلی انا اوزرینه معطوفدر (معنای بیت)
بن هجا قوعی قتنده اعدایی مانع وخصمایی دافعم وعهدی وحفظی لازم
اولانی حفظ ایدیجی یم وانجق بن یاخود شجاعتده واحراز کمالاتده بنم مثلی
انلرك احسابندن یعنی حمایه سی واجب اولاندن حوادث زمانی مدافعه ایدر

*) ساغسل عنی العار بالسیف جالبا * علی قضاء الله ما کان جالبا (*

بو مطلع قصیده بحر طویلك ضرب ثانیسندندر تقطیعی (ساغس) فعول
مقبوض (لعنلعا) مفاعیلن (ربسسی) فعولن (فجالبا) مفاعلن مقبوضه
(علیی) فعول مقبوض (قضاء الا) مفاعیلن (هما کا) فعولن (نجالبا)
مفاعلن مقبوضدر (قائلی سعد بن ناشب بن عمر بن تمیم (العار نصب ایله
ساغسل نك مفعولیدر عار عیب معناسنه بالسیف ساغسل یه متعلقدر جالبا
ساغسل نك فاعلندن حالدر علی جالبا کلمه سنه متعلقدر قضاء الله جالبا کلمه سنك
فاعلیدر (قضاء حکم معناسنه ما کلمه سی محلا منصوب جالبا کلمه سنك مفعولیدر
کان تحتنده اولان اسم مستتری قضاء الله عائددر جالبا کان نك خبریدر بوراده
مفعول محذوفدر تقدیری جالبا ایاه دیمکدر ایامك ضمیری مایه راجعدر (معنای بیت
عار وعیبی کندمدن سیف ایله قریبا غسل ایدرم قضاء اللهك یعنی حکم الهی نك
جلب ایتدیکی شیئی یعنی موت مخوفی اوزریمه جلب ایدیجی اولدیغم حالده

) من این عشرون لنا من انی (

بو بیت مشطور بحر سریعك ضرب مکشوفندندر بعضیلر بحر رجزدندر
دیمش تقطیعی (من این عش) مستفعلن (رونلنا) مفتعلن (من انا) مفعولن
مکشوفه ومکشوفدر (قائلی ابوزیدك نوادرنده ثعلبدن اخفشك حکایه

ونقلنه

ونقلنه کوره مدرك بن حصیندر بو بیتی شیخ رضی کافیه شرحنده ظروف
بحثنده ایراد ایلمشدر (علامهٔ سعد اندن اخذ ایتمشدر (من انی من این
معناسنه اولوب من اینی تأکید ایچون کلمشدر (معنای بیت) بزه ابلدن یکرمی
نه ره دندر زیرا کلام ابلده در بوراده بسط کلام بندن ضایع اولدی

*) الا ایها اللیل الطویل الا انجلی * بصبح وما الاصباح منك بامثل (*

بو بیت بحر طویلك ضرب ثانیسندندر تقطیعی (الا ای) فعولن (یهللیلط)
مفاعیلن (طویل) مقبوض فعول (انجلی) مفاعلن مقبوضه (بصبحن)
فعولن (وملاصبا) مفاعیلن (حمنك) فعول مقبوض (بامثلی) مفاعلن
مقبوضدر (قائلی امرئ القیس در الا تنبیه ایچوندر و بو تنبیهی تکرارینك
نکته سی مخاطبك مرام ومقصودندن کمال بعدی ومرامندن کمال غفلت
واعتبار ایلدیکی انجلا وانکشافی غایت نسیانندن اوتوریدر (وندا تحیر وتوله
ایچوندر منادی و مخاطب بوراده لیلدر الطویل اللیل نك نعتیدر (بعض
نسخده البهیم واقع اولمشدر (بهیم اسود معناسنه نقدر بو نسخه وصف لیلده
اعرف ایسه لکن طویل نسخه سی سیاق کلامه کوره اطلقدر (انجلی متن
وشرحك نسخنده یا ایله در بعض معلقاتده حذف یا و ماقبلنك کسرهٔ
اصلیه سنی ابقا ایله انجل واقع اولمشدر زیرا جزمك وجهی یوقدر و بو نسخه
اولکسنك تذکیرینه علامتدر انجلا انکشاف معناسنه در جلوته فانجلی دینلور
انی کشف ایتدم اولدخی منکشف اولدی دیمکدر و بوراده انجلی قولی ایله انجلا
وانکشاف ایله تمنی معناسنه امردر بصبح ده اولان با سببیه اولوب انجلی یه متعلقدر
صبح فجر معناسنه و بو جملهٔ ندائیه بیت سابقده واقع اولان قلت نك مقولیدر
وقتا که کلام کیجه دن زیاده اصباحك افضلیتنی ایهام ایتدیسه وما الاصباح
منك بامثل قولی ایله تکمیل واحتراس ایلدی تکمیل ایهامی دفع ایدن کلامی
اتیانه دیرلر احتراس خلاف مقصودی دفع ایدن کلامی اتیانه دیرلر وانجلاء لیل ده
تمنی یی استعمال انجلاء لیلی ممتنع ومحال عدایتدیکندن اوتوریدر زیرا انجلاء
وانکشاف بالذات لیله مقدور دکلدر صکره اصباحك افضلیتنی سلب کمال تحیره
دلالت ایدر وما الاصباح ده اولان ما نافیه در اصباح کسر همزه ایله مصدر وزنی
اوزره اولوب اسم مصدردر فارسیده بامدادان شدن ایله تفسیر ایلدیلر صبح
معناسنه ده کلورمنك فیك ده روایت اولنوب فی جنبك ایله تفسیر اولندی (امثل
افضل معناسنه مثلی فضلی معناسنه اماثل افاضل معناسنه در (معنای بیت)

چونكه امر شو يله شويله اولديسه ليلى عاقل ومدرك فرض ايدوب كندويه
متسلى اولوب ديركه اى ليلهٔ طويله سكا تنبيه اولسون آكاه اول ظلامك
صبحك ضياسيله ياخود صبحك اقباليله زائل ومنكشف اولسون حال بوكه صبح
عندمده سندن افضل دكلدر زيرا بن صبحده مغموم سنده مغموم اولديغم كبى
ياخود صبح عندمده سندن افضل دكلدر كه حتى نهارده همومى مقاساة ايتسم
ليلده هموميله مقاساة ايتديكم كبى هموملك اوزديه ازدحامندن نهارم كوزيمه ظلمت
آورا ولور پس غرض انجلايى طلب دكلدر زيرا ليل اكا قادر اولمز لكن
انجلايى تمنى دركه كيجه ايله كندويه عارض اولان تباريح جوى ولواعج اشتياقدن
تخليص ايچون وكيجه نك استطاله سندن انجلاسنه ترقب ايتديككندن
غيرى كندو ايچون توقع دخى يوقدر بو سببدن تمنى يه حمل اولنوب ترجى يه
حمل اولنمدى

*) زعمت هواك عفا الغداة كما عفا * عنها طلول باللوى ورسوم (*
*) لا والذى هو عالم ان النوى * صبر وان ابا الحسين كريم (*
*) مازلت عن سنن الوداد ولاغدت * نفسى على الف سواك تحوم (*

بو ابيات ثلاثه بحر كاملك ضرب ثانى مقطوعندندر تقطيعى (زعمت هوا) متفاعلن
(كعفلغدا) متفاعلن (تكماعفا) متفاعلن سالمدر (عنهاطلو) مستفعلن مضمر
(لنبللوا) مستفعلن مضمر (ورسومو) فعلاتن مقطوع (لاوللذى) مستفعلن
(هوعالمن) متفاعلن (اننننوى) مستفعلن مضمره (صبرنوان) متفاعلن
نابلحسى) متفاعلن (نكريمو) فعلاتن مقطوع (مازلتعن) مستفعلن مضمر
سننلودا) متفاعلن (دولاغدت) متفاعلن سالمه (نفسى علا) مستفعلن مضمر
(الفنسوا) مستفعلن مضمر (كتحومو) فعلاتن مقطوعدر (وبونلرك قائلى
بوتمامدر ابو الحسين محمد بن هيثمى مدح ايلديكى قصيده سندندر (زعمت
كلمه سنك فاعلى حبيبه يه راجعدر حسن چلبى مرحوم ديركه زعم حركات ثلثه ايله
قول معناسنه كلور وحق وباطلده استعمال اولنور لكن ثانيده استعمالى اكثردر
وكاهيجه ظن معناسنه كلوب ايكى مفعوله تعدى ايدر اما شرح عقائد اوزرينه
خيالى زعم ضم زاى ايله اعتقاد باطل معناسنه در وفتح زاى ايله قول باطل
معناسنه در ديمش هواكده اولان خطاب نفسنه در (عفا محو ومندرس ايتدى
ديمكدر وبو هواك وعفا زعمت كلمه سنك مفعوللريدر (الغداة عفانك ظرفيدر
غداة صباح معناسنه در تقديرى وقت الصباح ديمكدر ومراد هجران صباحى

وقتيدر

وقتيدر عنهاده اولان ضمير دياره عائددر (طلول ضمه لريله طالل كلمه سنك جمعيدر
آثار اردن قلانه ديرلر وطلول عفانك فاعليدر باللواده اولان با فى معناسنه
لوى بر موضعك اسميدر ورسوم طلولى اوزرينه عطف اولنور (رسم كلمه سنك
جمعيدر لا كلمه سى عاشقك هوا وعشق مندرس اولدى ديو حبيبه نك ادعاسنى
نفى در وبو كا بيت اول دلالت ايدر (مزسترى ديركه منفى محذوفدر تقديرى ليس
الامر كما قلت وزعمت ديمكدر والذى ده اولان واو قسم ايچوندر وموصول
مع صلته مقسم به در وبو قسمك فائده سى نسيبدن مديحه خروجدر بو كا حسن
تخلص ديرلر وقسمك جوابى بيت ثالثدر مزسترى ان اسم وخبريله يله قسمك
جوابيدر ديدى (نوى هجران وفراق معناسنه (صبر فتح صاد مهمله وكسر باء
موحده ايله دواء مره ديرلر لكن بوراده مطلق مر معناسنه مجازا استعمال
اولنمشدر خفى بيورايه معطوف ايله معطوف عليه اراسنده جامعك فوتى ايله
بلغا ابو تمامى تعييب ايدرلر زيرا ابو الحسينك كرميله نوى وهجرانك مراره سى
بيانده مناسبت يوقدر كرك نوى وهجران ابو الحسينك اولسون كرك
غيريسنك اولسون بو يله اولنجه بوكونه عطف مقبول دكلدر كرك مفردى
مفرده يعنى ابا الحسينى نوى اوزرينه وكريم كلمه سنى صبر كلمه سى اوزرينه
عطف اولسون ظاهر اولانده بودر كرك عالم قولنك مفعوللرى موقعنه وقوعى
اعتباريله جمله يى جمله يه يعنى ابا الحسين كريم قولنى ان النوى صبر قولى
اوزرينه عطف اولسون زيرا ايكى صورتده ده جامعك وجودى شرطدر خفى
بيورلميه استشهاد ظاهره نظر ايله صحيح دكلدر زيرا عطف المفرد على المفرد
قبيلندندر وبو ابيسه بزم صددنده اولديغمزدن دكلدر (سنن فتحه لريله طريقت
معناسنه در (وداد فتح واو ايله محبت معناسنه الف كسر همزه وسكون
لام ايله مصدر مبنى للفاعلدر اليف معناسنه الفت ايديجى ديمكدر (تحوم حوم
وحوماندن مأخوذ صيغهٔ مضارع غائبه در فاعلى نفسه راجعدر دوران
وميل ايدرديمكدر تحوم ولاغدت كلمه سنك خبريدر (معناى ابيات ثلثه)
محبوبه زعم ايتدى وديديكه اى نفس واى عاشق سنك هوا وعشقك هجران
صباحى وقتنده محو ومندرس اولدى لوى نام موضعده اولان دياردن اثار
ورسوم مندرس اولديغى كبى بنده ديدمكه لا يعنى اى محبوبه امر سنك ديديكك
وزعم ايتديكك كبى دكلدر وبن شول ذات نزاهت سمات اولان الله تعالا يه
قسم ايدرمكه اول ذات قديم الصفات تحقيق هجران وفراق مر المذاق

اولديغنه وابو الحسين كريم اولديغنه عالمدر حاصلى هجران محبوبه نك مرارهسنه
وابو الحسينك كريم اولمسنه عالم اولان الله تعالايه قسم ايدرمكه بن سنن وطريقهٔ
محبتدن زائل اولمدم وعدول ايتمدم ونفسم دخى سنك غيرك محبوبه يه الفت ايديجى
اولديغى حالده ميل ودوران ايدر اولمدى

*) وقال رائدهم ارسوا نزاولها * فكل حتف امرئ يجرى بمقدار (*

بو بيت بحر بسيطك ضرب ثانى مقطوعندندر تقطيعى (وقالرا) مفاعلن
مخبون (ءدهم) فعلن (ارسونزا) مستفعلن (ولهـا) فعلن مخبون
(فكللحت) مفاعلن مخبون (فمرءن) فاعلن (يجرى بمق) مستفعلن (دارى)
فعلن مقطوعدر (قائلى اخطل نام شاعرك نقلى اوزره رائددر (رائدهم
قال نك فاعليدر وضميرى قومه راجعدر (رائد صو واوت طلبى ايچون قومى
تقدم ايدوب كيدن كيمسه يه ديرلر بعضيلر اوت طلبى ايچون ارسال
اولنان كيمسه يه ديرلر ديمش (وعربك الحمى رائد الموت قولى بوندندر و بونكله
شاعر سفينه رئيسنى مراد ايدر و بونى سيدهم روايتى تاييد ايدر (ارسوا اقيموا
معناسنه امردر ارسيت السفينة دن مأخوذدر مرساة ولنكر ايله سفينه مى
طوردردم وحبس ايلدم ديمكدر وارسوا جمله سى قال نك مقوليدر (نزاولها
نحاولها ونعالجها معناسنه در مزاوله ومحاوله معالجه معناسنه ضميرى جريه
عائددر بعضيلر خمره و بعضيلر سفينه يه عائددر ديمشلر وجه بزم ذكر ايتديكمزدر
نزاولها جمله سى لفظا ومعنى خبر اولمغله لفظا ومعنى انشا اولان ارسوا جمله سى
اوزرينه عطف اولنمدى واختلاف مذكور ايچون بو ايكى جمله ميانتى رائد
فصل ايتمكله بو مثال بين الجملتين كمال انقطاعه مثال ايراد اولنمشدر و بو جمله لرك
اعرابدن محللرى يوقدر اگرچه محلى منصوب اولسه قال نك مفعولى اولور
فكل حتف امرئ مبتدادر وفا كلامك مفهومى اولان عدم خوف ومبالاتى
تعليل ايچوندر مرسترى ارسا ايله امرك جوابيدر ديدى فحتف كل امرئ ديمدى
مع هذا وزن ينه مستقيم اولور ايدى زيرا مرادى كشى غرق وقتل وحتف
الانفدن نه كيفيتله اولورسه اولسون ينه الله تعالينك قضا وقدريله اولور قضا
وقدرسزا كاموت تطرق ايتمديكنى تحقيقدر (حتف مطلق موت معناسنه در
يجرى بمقدار مبتدانك خبريدر مقدار قدر معناسنه در مرادى قدر اللهدر
(معناى بيت) قومك رائد ومقدمى طور يكز مقاتله ايدهلم ديدى زيرا هر كشينك
موتى الله تعالينك مقدارى وقدرى ايله جاريدر جبن نجات ويردكلدر اقدار
دخى رد اولنور دكلدر مرادى قتاله قندر مقدر ابن حاجب ايضا حنده ارسوا

كلمه سنى انزلوا ايله ونزاولها يى نشر بها ايله تقرير ايتمشكه شاعر شول شار بلرى
وصف ايدركه سيدلرى خمرى طلب ايچون كيدوب ظفر ياب اولوب كتوردكده
شار بلره ديمشكه نزول ايديكز خمرى نوش ايدهلم زيرا هر كشينك موتى قدر
وقضا ايله كذران ايدر بارى لذت شربى قبل الموت تحصيل ايدهلم

*) اقول له ارحل لا تقيمن عندنا * والا فكن فى السر والجهر مسلما (*

بو بيت بحر طويلك ضرب ثانيسندندر تقطيعى (اقول) فعول مقبوض
(لهرحللا) مفاعيلن (تقيمن) فعولن (نعندنا) مفاعلن مقبوضه (واللا)
فعولن (فكنفسسر) مفاعيلن (روجه) فعولن (رمسلما) مفاعلن مقبوضدر
قائلى يننه رائددر (ارحل لفظا امردر اذهب معناسنه رحل عن البلد رحلا دينلور
سفر ايتدى وكتدى ديمكدر وارحل مقول قولدر ارحل ايله مراد واستعمالدن
غرض ومقصود مخاطبك اقامتنك كمال كراهتنى كمال اظهاردر زيرا محبوب رد
اولنمز ومرغوب فيهدن نهى اولنمز (لا تقيمن عندنا قولى ايله مرادى واستعمالدن
غرض ومقصودى تأديه ده زياده وفا ايدر زيرا لا تقيمن نوندن حاصل تأكيد ايله
مخاطبك اقامتنك كمال كراهتنى كمال اظهـاره باعتبار الوضع العرفى دلالت
مطابقه ايله دلالت ايدر خفى بيورلميه بو بيت بدل اشتماله مثالدر يعنى لا تقيمن
ارحلدن بدل اشتمالدر * امدكم بانعام و بنين وجنـات وعيون * نص كريمنده
اولديغى كبى زيرا تركك اقامتى طلب ارتحالى طلبده داخلدكلدر بلكه اولكى
ايكنجى يه لازمدر يعنى بيتلرنده ملابسهٔ لزوميه واردر پس اولكى ثانيده عدم
دخولندن بدل بعض اولمازومیانلرنده مغايرت اولديغندن تأكيدو بدل كل اولماز
زيرا تأكيد و بدل كل اراسنده عدم تغاير شرطدر (والا ان ايله لادن مركبدر
نون لا ده قرب مخرجلرى اولديغندن ادغام اولندى پس ان حرف شرطدر
لا حرف نفى در وفعل شرط محذوفدر تقديرى وان لم ترحل اولورا كر رحلت
ايتمزسن ديمكدر فكن ده اولان فا جوابيه در كن اسم وخبرى ايله جزاء شرطدر
فى السر كن قولنه متعلقدر زيرا اصحه كوره كن حدثه دلالت ايدر (مسلم منقاد
معناسنه اسلام انقياد معناسنه (معناى بيت) اكا ديرمكه رحلت ايله والبته
قتمزده اقامت ايلمه اكر رحلت ايتمزسن مسلك اولديغى شى اوزره سر وعلانيه ده
مسلم اول حاصلى دينده ايكى حالتى مساوى اولان مسلم كبى اول ملأ ده منافق
متدين خلأ ده منافق غير متدين كبى اولمه

*) اقسم بالله ابو حفص عمر * ما مسها من نقب ولا دبر (*

) اغفرله اللهم ان كان فجر (

بو ابیات مشطوره بحر رجزدندر تقطیعی (اقسم بل) مفتعلن مطوی (لله ابو)
مفتعلن مطوی (حفصنعمر) مستفعلن سالمدر (مامسها) مستفعلن (منقبن)
مفتعلن مطوی (ولادبر) مفاعلن مخبونه ومخبون (اغفرلهل) مستفعلن (لاهمم
ان) مستفعلن (كانفجر) مفتعلن مطویه ومطویدر (بونلرك قائلی اعرابیدر
بعضیلره بدالعجاجدر دیمش صواب اولان اصابه‌ده اولدیغی اوزره اصحاب
كرامدن عبدالله بن كبشه‌در بعضیلر عمرو بن كبشه‌در دیمش (ابو حفص
حضرت امیرالمؤمنین عمر بن الخطاب رضی الله عنه الوهابك كنیهٔ سعادتلریدر
وعمرا وحفصك عطف بیانیدر متبوعنی انجق ایضاح ایچون كتوریلور
اما اهل معانی قتنده تعبیری بودركه جملهٔ ثانیه جملهٔ اولی‌یی بیان وتوضیح
ایچوندر اطواله جملهٔ ثانیه‌نك جملهٔ اولی‌یی بیان ایچون اولمسی اولی ایچون
ثانیه تماما بیان یاخود اولی جزئی ایچون ثانیه تماما بیان یاخود ثانیه‌نك جزئی
اولی‌نك جزئی ایچون بیان اولمسندن اعمدر دیدی (مامسها‌ده اولان ضمیر
ناقه‌یه عائددر وما نافیه‌در (نقب فتحه‌لر یله دوه‌نك طبانك دریسنك رقتنه
وآشنمسنه دیرلر (دبر صدر دردوه‌نك ارقه‌سی یغر اولمغه دیرلر له‌نك ضمیری وكان
فجرنك مستترلری دخی حضرت عمر رضی الله عنه‌یه عائددر اللهم دعاده مستعمله
كلمه‌در یاالله معناسنه ومیمی حرف ندادن عوضدر بوسببدن حرف ندا ایله
میم جمع اولماز ومفتوح قلندیغنك نكته‌سی بودركه حروف مبنیه‌در وبناده
اصل اولان سكون اولمغله میمان ساكنان زیاد قانون التقاء ساكنین اولدی
دفعی ایچون میم ثانیه اخف حركه اولان فتحه ایله حركه‌لندی بو خلیل وسیبویه‌نك
مذهبیدر (فجر صیغهٔ ماضیدر ضرورة آخری ساكندر حقدن میل ایتدی
ویلان سویلدی دیمكدر بونك قصه‌سی شیخ رضی وعلامهٔ زمخشری
وحضرت ملا جامی وغیریلرینك تحریرلری اوزره بودركه بركون حضرت
عمر بن الخطاب رضی عنه ربه الوهابه براعرابی كلوب تحقیق اهلم بعیددر وبن
یغرلی وارق وطبانی آشنمش دوه اوزره‌یم استرمكه بنی برایودوه‌یه بندره‌سین
دیدكده حضرت عمر رضی الله عنه دخی اعرابی‌یی كاذب ظن ایله بندرمدی
درعقب اعرابی كیدوب ذكر ایلدیكی دوه سنه بنوب جانب بطحایه توجه
واستقبال ایلدی وقریب اولدقده دوه سندن نزول ایدوب اردنده اقسم بالله
ابو حفص عمر * مامسها من نقب ولا دبر * اغفرله اللهم ان كان فجر * دیه‌رك

یورر ایدی اول حینده حضرت عمر اعلادن وآدیدن اقبال ایدوب كلور ایدی
اعرابی اغفرله اللهم ان كان فجر دیدكده حضرت عمر اللهم صدق صدق
دیو بیوره‌رق بربرلرینه ملاقی اولدیلر حضرت عمر اعرابینك الندن طوتوب
راحله‌كی ایندر دیو بیوردیلر اولدخی ایندردی واقعا دوه یغرلی وارق ایدی
همان دم حضرت عدالت پناه اعرابی‌یی كندی دوه سنه بندیروب زاد وذخیره
ویروب اعرابی‌یی اكسا ایلدی (معنای ابیات مشطوره) ابو حفص كنیه‌سیله
مكنی اولان حضرت امیرالمؤمنین عمر رضی الله عنه اول دوه‌یه طبانی آشنمش
ویغر اولمق مس ایلمدی دیو الله تعالی‌یه قسم ایلدی یاربی حضرت عمره مغفرت
ایله اكر حقدن میل ایلدی ایسه

*) وتظن سلمى انني ابغي بها * بدلا اراها في الضلال تهيم (*

بو بیت بحر كاملك ضرب ثانی مقطوعیدندر تقطیعی (وتظننسل
متفاعلن (ما انني) مستفعلن مضمر (ابغي بها) مستفعلن مضمره
(بدلن ارا) متفاعلن (هافضضلا) مستفعلن (لتهيو) فعلاتن مقطوعدر
(قائلی معلوم دكلدر بو بیت شبه كمال انقطاعه وشبه كمال اتصاله
مثالدر شبه كمال انقطاع اصطلاحده جملهٔ اولی جملهٔ ثانیه‌دن عطفی
ترك ایله منقطعه كبی اولوب جملهٔ ثانیه اولینك غیریسی اوزرینه عطفی
موهم ایكن ثانیه اولی‌یه ترك عطف اولنمغه دیرلر وبو شبه كمال انقطاعدن
اوتوری بو فصله قطع تسمیه اولنور بوراده اراها جمله‌سی تظن سلمى
جمله‌سندن عطفی ترك ایله منقطعه كبی قیلوب تظن سلمى جمله‌سنك غیری
اولان ابغي اوزرینه عطفی موهم ایكن ثانیه اولی‌یه عطف اولندی (سلمى
تظن‌نك فاعلیدر (سلمى فتحه ایله برامرأهٔ جمیله‌نك اسمیدر (انني‌ده اننك اسم
وخبریله تظن‌نك مفعولیدر (ابغي بها قولی بدلا قولی قرینه‌سیله ابغي بدلها
دیمكدر بدلا ابغي‌نك مفعولیدر (هرستری دیركه بهاده اولان با مقابله معناسنه‌در
وضمیری سلمایه عائددر (اراها ضم همزه ایله صیغهٔ مجهولدر معروف معناسنه
استعمال اولنوب اظنها معناسنه اولور وضمیری سلمایه عائددر (فی الضلال
مؤخر تهیم‌یه متعلقدر (تهیم تحیر اولور معناسنه صیغهٔ مضارع غائبه‌در
مستتر اولان فاعلی سلمایه عائددر (هام في الامر دینلور اول امرده متحیر
اولسه وتهیم جمله‌سی اراهانك مفعولندن حالدر (ضلال برطریقه سلوكدركه
مطلوبه ایصال ایلمز سلمانك ضلالی مظنون قیلدیغنده اوج نكته تحریر

اولنمشدر بری ضلالنده دعوای یقیندن احترازدر و بری دعوای ظنده غایت جرأتی اشعار و بری مظنون سلمی اولان طلب اغیار محبت ذمتنی براءتده دعواتی یقینی عدم ترویجدر (بس اراها قولنی تظن سلمی قولندن فصل ایتدی مع هذا اراها و تظن خبر اولمه ده اتفاقلری و مسند اولمه ده اتحادلری و ایکیسنده ده مسند الیهك بربرینه تناسبلری واردر زیرا اولکنك مسند الیهی سلمی یعنی محبوبه در و ایکنجیسنك مسند الیهی اراهانك فاعلی اولان محب در بویله اولنجه میانلرنده تضایف یاخود خیالده تقارن اولور زیرا اراهانك مقصودك خلافی اوله رق ابغی اوزرینه عطفنی ایهام ایدر اماشبه کمال اتصال اصطلاحده جملهٔ ثانیه جواب و بوجوابی جملهٔ اولی اقتضا ایتمکله بربرینه متصله کبی اولوب جملهٔ اولی سؤال منزله سنه تنزیل اولنمغه دیرلر پس جملهٔ ثانیه جواب اولدیغندن جملهٔ اولیدن مفصوله اولان جملهٔ ثانیه یه وعطفی ترك ایله جملتین میاننده اولان فصله استیناف تسمیه اولنور بوراده سؤال وجوابك تقریرلری بودرکه کویا سلمایی شوظننده نیچه ظن ایدرسین دیو سؤال اولندقده سلمایی ظن ایدرمکه اردیهٔ ضلالده متحیره در دیو جواب ویرادی (معنای بیت) سلمی نام محبوبه م تحقیق بنی کندینك یرینه بدل ومثل طلب ایدرم ظن ایدر بنده انی شوظنندن او توری اودیهٔ ضلالده متحیره اول ر ظن ایدرم زیرا بنم قتمده مثلی یوقدر بلکه مثلیده کلمز که حتی مثلنی طلب ایدرم

*) قال لی کیف انت قلت علیل * سهر دائم وحزن طویل (*

بو بیت بحر خفیفدندر تقطیعی (قال لی کی) فاعلاتن (فانتقل) مفاعلن مخبون (تعلیلو) فعلاتن مخبونه (سهرندا) فعلاتن مخبون (ءمنوحز) مفاعلن مخبون (نتطویلو) فاعلاتن سالمدر (بو بیت مسند الیهك حذفنه مثال اولمق اوزره مرور ایتدی بوراده حکمك مطلق سببندن سؤاله مثالدر یعنی سبب بعینه دن سؤاله مثال دکلدر (سهر فتحه لر یله انقطاع نوم معناسنده در اکثریا عشاقه عارض اولور پس معشوق عاشقه سن نه کیفیتله سن دیدی عاشق دخی علیلم یعنی بن علیلم دیدی کویا معشوق علتنك سببی نه در دیو سؤال ایتدی عاشق دخی معشوقه تکریماالم تلفظندن لسانی حفظ ایدوب جوابی معشوقك سؤالی منزله سنه تنزیل ایدوب مصرع ثانی ایله سهر دائم بمله در وحزن طویل بمله در دیو جواب ویردی

*) زعم العواذل اننی فی غمرة * صدقوا ولکن غمرتی لا تنجلی (*

التضایف وهو کون الشیئین بحیث لا یمکن تعقل کل منهما الا بالقیاس الی تعقل الآخر کالابن العلة والمعلول والاقل والاکثر *

بو بیت بحر کاملك مضمر اولان ابیات زحافاتندندر تقطیعی (زعملعوا) متفاعلن (ذلاننی) متفاعلن (فیغمرتن) مستفعلن مضمره (صدقوولا) متفاعلن (کنغمرتی) مستفعلن (لاتنجلی) مستفعلن مضمردر (قائلی جندب بن عماردر و بوجاسیدر (زعم صیغهٔ ماضیدر زعم علمی ادعادر (عواذل زعمنك فاعلیدر عواذل عاذله نك جمعیدر جماعت عاذله معناسنه بعضیلره رجل عاذل معناسنه اولان عاذلة کلمه سنك جمعیدر وتامی علامهٔ نك تاسی کبی مبالغه ایچوندر دیدیکی ملتفت دکلدر زیرا قیاس اوزره دکلدر وعاذل کلمه سنك جمعی اولمقده جائز دکلدر زیرا فاعل صفتدر فواعل وزنی اوزره جمعلنمز (اننی فی غمرة زعمنك مفعولیدر (غمره فتح غین معجمه وسکون میم ایله شدت معناسنه صدقوا فاعل مستتری جماعات عواذل یه راجعدر صدقوا قولی سؤال مقدره یه جوابدر کویا شدتده اولدیغمکی جماعات عواذل تصدیقمی ایتدیلر یوخسه تکذیبمی ایتدیلر دینلدکده تصدیق ایتدیلر دیو جواب ویردی و بنه ولکن غمرتی لاتنجلی قولی صدقوا اوزرینه معطوف سؤال مقدره جوابدر کویا دینلدیکه سنك شدتك سائر شدائد کبی منکشف ومنجلی اولمازمی اول دخی جواب ویروب علی وجه الاستدراك دیدیکه لکن بنم شدتم منجلی اولور دکلدر پس بو بیت سبب خاصدن سؤاله مثال اولور (معنای بیت) جماعات عواذل زعم ایتدی ودیدیکه تحقیق بن غمره وشدتده یم کویا شدتده اولدیغمکی تصدیقمی ایتدیلر یوخسه تکذیبمی ایتدیلر دینلدکده جواب ویروب دیدیکه جماعات عواذل زعملرنده بنم غمره وشدتده اولدیغمی تصدیق ایتدیلر و بنه سنك غمره وشدتك منکشف ومنجلی اولور قبیلندنمیدر دیو سؤال اولندقده ولکن بنم غمره وشدتم اکثر غمرات وشدائد کبی منجلی اولور دکلدر دیو جواب ویردم مرادی نفسنی تجلد ایله وصف ومهالکه خوض ایله تمدحدر

*) زعمتم ان اخوتکم قریش * لهم الف ولیس لکم الاف (*

بو بیت بحر وافرك ضرب اول مقطوفندندر تقطیعی (زعمتم ان) مفاعیلن معصوب (ناخوتکم) مفاعلتن (قریشن) فعولن مقطوفه (لهم الفن) مفاعیلن معصوب (ولیسلکم) مفاعلتن (الافو) فعولن مقطوفدر (قائلی مساور بن هندبن قیس جاسیدر بونکله بنی اسدی هجو ایدر بو بیت استیناف بالکلیه حذف اولنوب مقامنه برشی اقامتیله اکتفا اولنانه مثالدر کویا ایلر زعمتم خطابنی استماع ایتدکده آیا اصابتمی ایلدك یوخسه خطامی ایلدك یاخود زعمرده

صادقیز یوز یوخسه کاذبمیز یوز دیدکده شاعرده خطا ایتدیکز وکاذب
اولدیکز دیدی صکره بو استینافی بالکلیه حذف ایدوب مصراع ثانی یی مقامنه
اقامت ایتدردی زیرا مصراع ثانی شاعرك جوابنك علتیدر یاخود مصراع ثانی
بو جوابدن استینافدر زیرا شاعر خطا ایتدیکز دیدکده کویا مخاطبلر بونی
ندندر سین دیدکده شاعرده مصراعی دیدی اکرچه دعوای اخوده اولان
زعمتم کذبتم معناسنه اولسه مصراع ثانی بالاصاله بو جوابدن استیناف اولور
و بعضیلری بونی فصل ایتمدن غرضی زعمتم قولنك مفعولی اولمق اوزره عطف
توهم اولنماسون ایچوندر دیمش ان اخوتکم زعمتم قولنك مفعولیدر (اخوه دن
مراد شرف ونسبده اخوه دیمکدر قریش قرش کلمه سنك تصغیریدر (قرش فتح
قاف ایله هند دریاسنده اولور غایت قوتلو بر دابه نك اسمیدر بونکله نضر بن
کنانه نك اوغلی صغر وصباسنده غایت قوتندن وکمال شجاعتندن اوتوری
تسمیه اولندی صکره بوندن قبیله یه نقل اولنوب تعظیم ایچون تصغیری اعتبار
اولندی (لهم مبتدا اولان الف کلمه سنك خبریدر (الف کسر همزه ایله علم بابندن
مصدردر الفه کبی الف المکان دینلور اول مکانده ساکن اولدی وا کا محبت
ایتدی وانکله استیناس ایتدی دیمکدر لکم (لبس نك خبریدر الاف اسمیدر
الاف کسر همزه ایله مفاعله دن مصدردر خفی بیورلمیه بونلرك الفلرندن
مراد مکهٔ مکرمه یه الف وملازمتلریدر یاخود شتا وصیفده ایکی رحلته الف
وملازمتلریدر بنی اسد تجارتلری ایچون هر سنه ایکی رحلته الفت وملازمت
ایتدیلر ایدی بری شتاده یمنه رحلت و بری صیفده شامه رحلت ایدی
(معنای بیت) زعم ایتدیکز که شرف ونسبده سزك اخوه کز قریشدر اویله
قریشکه انلرك شتاده یمنه وصیفده شامه تجارت ایچون رحلتلرنده الفت
وملازمتلری واردر حال بو که سزك بو ایکی رحلتده الفتکز بو قدر کویا بنو اسد بز
بوزعمده صادقمیز یوخسه کاذبمیز دیو سؤال ایتدکلرنده سزلر بوزعمده
کاذب اولدیکز دیو جواب ویردی پس بو استینافك کلیسی حذف اولوب
برینه بوکا دلالت ایدن لهم الف ولیس لکم الاف اقامت اولندی بو بیتك مابعدی

*) اولئك امنوا جوعا وخوفا * وقد جاعت بنو اسد وخافوا (*

تقطیعی (اولاءکا) مفاعلتن (منوجوعن) مفاعیلن معصوب (وخوفن)
فعولن مقطوفه (وقد جاعت) مفاعیلن معصوب (بنواسدن) مفاعلتن
(وخافو) فعولن مقطوفدر (اولئك مبتدادر قریشه اشارتدر آمنوا خبریدر

جوعا

جوعا وخوفا تمییزیت اوزره منصوبدر (بنو اسد جاعت کلمه سنك فاعلیدر
خافوا مستتری بنو اسده راجعدر (معنای بیت) اول قریش جوع وخوف
جهتندن الله تعالی یه ایمان کتوردیلر حال بو که بنو اسد تحقیق جایع وخائف
اولدیلر لکن ایمان کتورمدیلر دیمکدر و بو ایکی بیت ایله لایلاف قریش سورهٔ
منزله سنه اشارت ایدر

*) ثلثة تشرق الدنیا ببهجتها * شمس الضحی وابو اسحق والقمر (*

بحر بسیطك ضرب اولندندر تقطیعی (ثلاثتن) مفاعلن مخبون (تشرقد)
فاعلن (دنیا ببه) مستفعلن (جتها) فعلن مخبونه (شمسضضحا) مستفعلن
(وابو) فعلن (اسحاقول) مستفعلن (قمرو) فعلن مخبوندر (بو بیت مسندك
تقدیمنه مثال اولمق اوزره مرور ایتدی بوراده تکرار ایرادندن غرضی بودر که
وهم بو ثلثه یی معرض امثاله ابراز ایدوب نوع واحدن توهم ایدر یعنی وهم
اجتهاد ایدوب بو اوچنی مفکره ده جمع ایدرانجق عوارض ومشخصات ایله
مختلفه اولورلر اما عقل بونلرك هر بری بری برینه متباین نوع آخردن بیلور
و بونلر کندیلرینك بهجه لریله دنیانك اشراقی اولان عارضده مشترکه و بو
عارض ابو اسحاقده مجازدر مختصر ومطولده بویله تحریر اولندی (اما طولده
دیرکه شارح محققك کلامنده نظر واردر زیرا تماثل ایله مراد شمس وقمره نوع
اختصاصی اولان وصفده اشتراکدر حقیقت نوعیه ده اولان اشتراك دکلدر
و بو وصف بوراده اضاءه درو بو اضاءه شمس وقمر بیننده مشترکدرو شمس
وقمر حقیقة متماثلاندر بلکه دیرز که اشراقله مراد نور حسی ایله نور معنوی
اولان عدل ایله دنیانك حالنك حسنیدرو بونلرك مجموعندن علی طریق
التغلیب اشراق ایله تعبیر ایلدی بویله اولنجه ثلاثه نك میانده تماثل اولور
وسنك ایچون بو ثلاثه نك میانده بهجه یی قدر مشترك قیلمق واردر

*) فلما خشبت اظافیرهم * نجوت وارهنهم مالکا (*

بو بیت بحر متقاربك ضرب ثالث محذوفندندر تقطیعی (فلما) فعولن (خشبت
فعولن مقبوض (اظافی) فعولن (رهم) فعل محذوفه (نجوت) فعول مقبوض
(واره) فعول مقبوض (نهم ما) فعولن (لکا) فعل محذوفدر (قائلی عبدالله
بن همام سلولیدر (اظافیرهم نصب ایله خشبت نك مفعولیدر اظافیر ظفورك
جمعیدر ظفور ضم ایله ظفر معناسنه در ظفرزی ظفرك جمعی اولان اظفارك
جمعیدر دیمش ومطولده اظافیر اسلحه ایله تفسیر اولنمشدر اطولده قرت

ارادە اولنسە جائزدر ضعفدن قلم الاظفار ايلە تعبيرينك عكسنە ديدى نجوت فلمانك جوابيدر وارهنهم حال واقع اولان مضارع مثبتدە واواتيانى مبتدانك حذفى اعتباريلە در جملە جملۀ اسميە اولمق ايچون تقديرى وانا ارهنهم ديمكدر بعضيلر واوك اتيانى ضرورت ايچوندر ديمش اما عبد القاهر بورادە واو عطف ايچوندر حال ايچون دكلدر زيرا معنى نجوت راهنا ما لكا ديمكدر ديمش بلكە بورادە مضارع ماضى معناسنە اولوب رهنت ديمك اولور پس حال ماضيەيى حكايەدن اوتورى لفظ ماضيدن مضارعە عدول اولندى حال ماضيەيى حكايەنك معناسى زمان ماضيدە فرض اولنان بو زماندە واقع اولدى ديمكدر و بوندن لفظ مضارع ايلە تعبير اولنور (ولقد امر على اللئيم يسبنى) قولندە امر مررت معناسنەدر و بودە جملۀ فعليەدە فعل مضارع مثبت اولورسە اولور (معناى بيت) انلرك اسلحەيا خود قوتلرندن خوف و خشيت جهتندە نجات و خلاص بولدم حال بو كە بن انلرە مالكى رهن ايدرم يا خود رهن ايتدم يعنى مطلوبلرى اولان مالكى المرە ويردم اكرچە ويرميدم عدم نجاتم رونما اولور ايدى ديمك استر بعضيلر ارهنهم ارهنەدن مأخوذ انى دائم و ثابت قيلدم ديمكدر رهن دينلور دام و ثبت معناسنە راهن ثابت معناسنە ديوب شويلە معنى ويرمشكە اعدايە و بكا اظفارلرينى باترمقدن خوف و خشيت ايتديكم حيندە انلردن نجات بولدم و مالكى انلرك قتندە ثابت و دائم قيلدم و ترك ايتدم بعضيلر اظفارهم دە اولان جمع ضميرينى عبيد الله بن زيادە تعظيما ارجاع ايدوب شويلە معنى ويرمشكە عبيد الله بن زيادك جملەسندن و انشاب اظفارندن خوف و خشيت ايتديكم حيندە نجات بولدم و مالكى انك يدندە ترك و تسليم ايتدم خفى بيورلميە لفظ جمع تعظيم ايچون كلديكى قرآن جليل الشاندە چوقدر

*) اذا انكرتنى بلدة اونكرتها *خرجت مع البازى على سواد(*

بو بيت بحر طويلك ضرب ثالثندندر تقطيعى (اذا انـ) فعولن (كرتنيبل) مفاعيلن (دتناو) فعولن (نكرتها) مفاعلن مقبوضە (خرجت) فعول مقبوض (معلبازى) مفاعيلن (عليى) فعول مقبوض (سوادو) فعولن محذوفدر (قائلى بشار بن بردە در اذا ظاهر اولان ظرف زمان مستقبلدر انكرت بيلمدى ديمكدر راغب اصفهانى مفرداتدە ديمشكە انكار ضد العرفاندر انكارك اصلى تصور اولنميان شيئك قلبە وارد اولمسيدر و بو جهلدن بر نوعدر *فلمارأى

ايديهم لاتصل اليه نكرهم * نص كريمندە اولديغى كبى بلدة انكرتنى كلمەسنك فاعليدر مصباحدە ديمشكە بلدە ارضدن عامر و خلا اولان موضعە اطلاق اولنور الى بلد ميت آيت جليلەسندە الى ارض ليس بها نبات و لا مرعى ايلە تفسير اولنديغى كبى مفرداتدە ديمشكە بلدە مكان محدوددر اونكرتها انكرتنى اوزرينە معطوفدر و ضميرى بلدەيە عائددر خرجت اذانك جوابيدر مع البازى دە اولان مع مصاحبت ايچوندر بازى طوغان معناسنە (سواد فتح سين مهملە ايلە ليلدن بقيە معناسنەدر على سواد قولى كنتدە واو ترك اولنان حالدر شيخ عبد القاهر ديمشكە بورادە وجە بو مثللردە اسم ذى الحالە اعتماد ايدن ظرفك فاعلى اولمقدر مبتدا اولمامقدر و لايقدر كە بورادە فاعل تقدير اولنە على الخصوص على ظرفى اسم فاعل تقديرندە در فعل تقديرندە دكلدر اوقدر واركە فعل ماضى قد ايلە بيلە تقدير اولنە انتهى كلامە (معناى بيت) زمان اهل بلدە قدريمى بيلمسە ياخود بن انلرى بيلمسم ابكر طيور اولان بازى يە مصاحب اولديغم حالدە انلردن چيقدم و انلرن مفارقت ايلدم حال بو كە اسفار صبحى منتظر اولميان ظلمت ليلدن بقيە اوزرينە مشتمل ايدى شاعر نفسنى عز و اقتدار ايلە وصف ايدر

*) فقلت عسى ان تبصرينى كانما *بنى حوالى الاسود الحوارد(*

بو بيت بحر طويلك ضرب ثانيسندندر تقطيعى (فقلت) فعول مقبوض (عساانتب) مفاعيلن (صرينى) فعولن (كانما) مفاعلن مقبوضە (بنيى) فعول مقبوض (حواليل) مفاعيلن (اسودل) فعولن (حواردو) مفاعلن مقبوضدر (قائلى فرزدق در بو نكلە نوار نام زوجەسنە خطاب ايدرميا المرندە زمان كذران ايتمشكە تولد واقع اولمامش حرد عليە دينلور غضب ايتدى ديمكدر حرد و حارد حواردنك مفردلريدر اكثريا اسدە نعت اولور بنى حوالى الاسود الحوارد قولى جملۀ اسميەدر و بو جملە تبصرينى نك مفعولندن يعنى تبصرينى دە اولان ياء متكلمدن حال واقعە اولمشدر اكرچە كان لفظى بو جملۀ اسميۀ حاليەنك اوزرينە دخول ايتمسە كلام كوزل اولماز الا واو ايلە اولور حوالى قولى اكناف و جوانب معناسنە اولوب بنى دن حالدر حرف تشبيە اولان كاندە معناى فعل اولديغندن اوتورى تنصيصدە ديركە حوالى تنصرينى نك ظرفيدر حول كلمەسنك جميدر (حول فتح ايلە پيرامن معناسنەدر و ياء ثانى ياء متكلمدر قعد واحولە و حوايە و حواليە دينلور كسر لام ايلە حواليە دينمديكى صحاحدە و قاموسدە مسطوردر (معناى بيت) شوم آهە ديدمكە انلرك الجندە بكا لوم و ملامت ايلمە

قر يبا بنى كورر ومشاهده ايدرسين حال بوكه بنم اولادلرم جوانبمده يعنى
يمين و يسارمده غضب ايديجى اسدلركبيدر بنى سنك ملامتكدن محافظه
ايدرلر ديمكدر

*) والله يبقيك لنا سالما * برداك تبجيل وتعظيم (*

بو بيت بحرسر يعك ضرب ثالث اصلمندندر تقطيعى (وللاهبب) مستفعلن
(فيك لنا) مفتعلن مطوى (سالمن) فاعلن مطويه مكسوفه (برداكب)
مستفعلن (جيلتوتع) مستفعلن (ظيمو) فعلن اصلمدر قائلى ابن رومى درنهايه ده
ديمشكه برد ضم ايله ثيابدن برنوع معروفدر و برد لفظ مثنى اوزره اولوب كافه
اضافتله نونى دوشمشدر و بونى بردى الجذبدن اخذايتمكنى بعيد دكلدر
جند بك جناحلرى معناسنه برد لك تبجيل جملهٔ اسميه سى حال مفرده اولان سالما
عقبنده حال واقع اولمشدر اكرحال مفرده اولان سالما تقدم ايتمسه واولك تركى
حسنلى اولمازدى و بو ايكى حال برى جملهٔ اسميه و برى سالما احوال مترادفه دن
اولمقده جائزدر احوال متداخله دن اولمقده جائزدر اما احوال مترادفه احوال
متعدده در صاحبى بردر بوراده يبقيك ده اولان كاف كبى واما احوال متداخله حال
متأخره نك صاحبى شول اسمدركه حال سابقه بو اسمك اوزرينه شامل اولور
بوراده برداك تبجيل قولنى سالماده اولان ضميردن حال قيلمق كبى كذا فى المطول
اطولده ديركه شاهد غير منصوصدر احتمالدركه برداك سالما كلمه سنك فاعلى
اولوب تبجيل بردادن بدل اوله زيرا معرفه دن بدن اولان نكره يى وصف واجب
دكلدر بلكه وصف حسندر چون رجله تبجيل وتعظيم سالم اوله رجلده سالم
اولور زيرا تبجيل سلامتك فرعيدر فتأمل و بنه حال جمله حال مفرده نك عقبنده
اولمسى اكرحال جمله سالما كلمه سنك معمولى اولمازسه اولور زيرا بو تقديرجه حال
تعدد ايتمزكه حتى حال جمله اوله اما شارحك جائزدركه حالين مترادفتين اوله
ياخود متداخلتين اوله ديدوكندن غرضى بزم ذكرايتديكمز غير منصوصيت
اوزره تنبيه اوله والا مختل اولور (اساس البلاغه ده بجله فى اعينهم دينلور
كوزلرنده انى عظيم قيلدى ديمكدر (معناى بيت) الله تعالى بزه سنى اذادن سالم
اولديغك حالده و تبجيل وتعظيم ايله بردالنمش اولديغك حالده ابقا ايلسون

*) والعيش خيرفى ظلا * ل النوك ممن عاش كدا (*

بو بيت بحركاملك مجزو ومضمر فلدندر تقطيعى (والعيشخى) مستفعلن
مضمر (رنفيظلا) مستفعلن مجزوه مضمره (لنه ككم) مستفعلن مضمر

(معناشكددا) مستفعلاتن مجزو مضمر مرفلدر (قائلى حارث بن حلزة اليشكريدر
يشكر عربدن ايكى قبيله در برى بنو يشكر بن على بن بكر بن وايل در و برى
بنو يشكر بن بشر بن صعب در (مفردات ده ديمشكه عيش فتح ايله حيوانه مختص
حياتدر ومطلق حياتدن اخصدر (نوك ضم نون و فتحها وسكون واو ايله
حمق وجهالت معناسنه (كد مكدود ومتعوب معناسنه مصدر مبنى للمفعولدر
وكدا عاش نك تحتنده اولان ضميردن حالدر ياخود مصدر محذوفك صفتيدر
تقديرى مكدود امتعبا ياخود عيشا مكدودا ديمكدر عربك نهاره صائم قولى كبى
و بو بيتك اصل وتقديرى (والعيش الناعم فى ظلال النوك خير ممن عاش كدا
فى ظلال العقل) ديمك اولور لكن بيتك لفظى بونى وافى اولمديغندن مخل اولوب
غير مقبول اولدى (معناى بيت) حمق وجهالت ظلالنده اولان عيش خيرليدر
شول كيمسه دنكه يعنى شول عاقل دنكه متعوب اولديغى حالده تعيش ايلدى

*) وفاجأها وقد جمعت جموعا * على ابواب حصين مصلتينا (*

وقددت الاديم لراهشيه * والفى قولها كذبا ومينا (*

بو ايكى بيت بحر وافرك ضرب اول مقطوفندندر تقطيعى (وفاجأها)
مفاعلتن (وقدجمعت) مفاعلتن (جموعن) فعولن مقطوفه (علاابوا
مفاعيلن معصوب (بحصنمص) مفاعيلن معصوب (لتينا) فعولن مقطوف
(وقددتل) مفاعلتن (اديملرا) مفاعلتن (هشيهى) فعولن مقطوفه
(والفاقو) مفاعيلن معصوب (لها كذبن) مفاعلتن (ومينا) فعولن
مقطوفدر (بونلرك قائلى عدى بن زيددر زبانك جذيمه يه غدر بنى وتزوجدن
وعدايتدوكندن اخلافنى وملكنى مالكنه جمعنى وجذيمه نك قتلى قصه سنى ذكر
ايدر (زبا فتح زا هوز و باء موحده مشدده ومد ايله صحاحده مسطور اولديغنه
كوره ملوك طوائفدن معدوده ملكة الجزيره در (جذيمه فتح جيم وكسر
ذال معجمه ايله كريمه وزنى اوزره ملك حيره در ازد قبيله سندن جذيمة بن
فهم بن دوس در صاحب الزباء ديرلر حضرت عيسى عليه السلامدن اوتوز
سنه صكره حيره يه والى اولدى (وفاجأها ده فاجأ بغتة كلدى ديمكدر باب
مفاعله دن صيغهٔ ماضيدر ضمير مستكنى جذيمه يه عائددر وضمير بارزى زبايه
عائددر وقد جمعت ده اولان واو حاليه در جمعت ده اولان ضمير مستكن زبايه
عائددر جموعا جمعت كلمه سنك مفعوليدر (جموع ضم جيم وميم ايله اسم اولان
جمع كلمه سنك جمعيدر جمع جماعت ناسك اسميدر جمعت ايله جموع ميانندن

صنایع بدیعه‌دن صنعت اشتقاق واردر (علی ابواب حصن قولی جمعت
کلمه سنه متعلقدر ابواب حصنه مضافدر حصن عراق قربنده برقلعهٔ
مصنعه‌در (مصلتبنا مبنی للفاعل یاخود مبنی للمفعول اولوب چوعادن حالدر
اصلت سیفه دینلور قلیجنی قیندن چقاردی دیمکدر آخرنده اولان الف
الف اطلاقدر (قدت کلمه سنك ضمیر مستکنی زبایه عائددر قد قطع معناسنه‌در
تقدید قطعده مبالغه‌در (الادیم نصب ایله قددت کلمه سنك مفعولیدر
(راهشیه‌ده اولان ضمیر جذیمه‌یه عائددر راهشی دن ضمیره اضافته نون
دوشمشدر پس راهشان یاطن ذراعین‌ده ایکی طمردر (والفی باب افعالدن صیغهٔ
ماضیدر بولدی دیمکدر وجد معناسنه ضمیر مستکن جذیمه‌یه عائددر (قولها
نصب ایله الفی نك مفعول اولیدر کذبا الفی نك مفعول ثانیسیدر (کذب کسر ذال
معجمه ایله‌در و بو کذب ایله مین ایکیسی بر معنایه مرادف ولمغله بینهمایی جمعده
فائده یوقدر احدهما زائددر و بونی حشو مفسده دخی قیلمق بعیددکلدر زیرا مینا
کلمه‌سنی عطف مغایرت افاده ایدر مغایرت ایسه باطله در اطولده ذکر اولنان بودر
تنصیصده دیرکه و مینا قوانی ماقبلنك تأکید وتقریری قیلمق جائزدر مغنی اللبیبده
معانئ واوك اون اوچنجیسی شیئی مرادفنه عطف ایچوندر دیوب بونکله
آیت جلیله دن * اولئك علیهم صلوات من ربهم ورحمة * ایله استشهاد ایلدی
و مصلتبنا و مینا میانده عیوب شعردن فن قوافی‌ده ذکر اولندیغی اوزره سناد
واردر (معنای بیت) جذیمه غیر مستعد اولدیغی حالده زبایه وعد کاذبنه اعتماد
ایدوب بغتةً کلدی حال بوکه تحقیق زبا جذیمه‌یی احاطه وقبض واخذ
ایچون کندی حصننك ابوابی اوزرینه سیوفلرینی قینلرندن اخراج ایدیجی
جموع و جماعت رجالی جمع ایلدی یاخود قینلرندن اخراج اولنمش سیوف
قاطعه کبی رجالی جمع ایلیوب جذیمه‌یی اخذ و راهشین دیدکلری ایکی طمرلرینه
مختص وملاصق اولان جلدینی قطع ایدوب اولنجه‌یه دك دمنی اساله وجریان
ایتدردی و جذیمه زبانك قولنی یعنی ملکمی ملکنه جمع ایدرم دیو وعدنی
کذب و زور بولدی زبانك غدرینك قصه‌سنی صدر الافاضل شویله نقل
ایدر که زبانك پدرینی جذیمه قتل ایدوب ملکنی تالان و پریشان ایتمش
ایدی اخر کاررینه قزی زبا ملکه اولوب ملکنك تفرقنی جمع
ایدوب جذیمه ایله هر بار جنك ایدر ایدی لکن جذیمه ایله مقاومته قادر
اولامدیغندن حیله‌یه سلوك ایدوب مکتوب تحریر وارسال ایلدیکه ملك

تساعده قبیح سلطنتده ضعیف هر وجهله نقصاندن خالی اولمیوب
سندن غیری کندیمه کفو بولامدیغمدن نیاز ایدرمکه بنی کندیکه عقد ونکاح
ایدوب اقبال وتشریف ایله ملکمی ملککه جمع ایده‌یم اشبو مکتوب جذیمه‌یه
واصل اولوب مفادی معلومی اولدقده درعقب ثقاتندن اهل رأیی جمع ایلدی
ورأیلری زبایه کتمه‌سی اوزرینه مجتمع اولدی لکن ایچلرنده قصیر نام برکیمسه
وارایدی بونلره مخالفت ایدوب ملك ملکه‌نك ایاغنه وارمق مناسب دکلدر
دیدی والحاصل قصیرك کلامنی کیمسه اصغا ایتمیوب وزبانك رسللی الطاف
وهدایا ایله جذیمه‌یه استقبال ایلدیلر وکیدرایکن زبانك عسکری جذیمه‌نك
عسکرینی احاطه ایلیه‌رك زبانك سراینه واردیلر جذیمه زبانك یانینه کلدکده
شویله اولدی بویله اولدی دیو صحبته اغاز ایدوب اوزنده اولان سینی
واسلحه‌سنی چیقاردی اولرتبه کرمیت صحبت اولدیکه زبا شرب خمر
کلبه دوا و شفادر دیو خمری اسقا ایدوب جذیمه‌یی مدهوش ایلدی اولحینده
فصادلر حاضر ایدی راهشان نام ایکی طمرلرندن فصد ایتدیروب دمنی التون
لکنه جریان ایتدیروب دم ملکدر اکرچه بر قطره‌سی یره دوکولورایسه دمنه
دم طلب اولنور دیو استهزا ایدردی اول مرتبه‌ده دمنی جریان ایتدردیکده
جذیمه‌نك کمال ضعفندن حرکته مجالی قالمدی اولدمده بعض دمی لکندن
طشره دوکلدکده لاتضیعوا دم ملك دیدی جذیمه دخی دعوا دماضیعه اهله
دیدی و بو ضرب مثل اولدی و درعقب جذیمه هلاك اولدی واول حینده
زبا زومه قاچدی صکره نائله ایله اقبلندی

*) ولا فضل فیها للشجاعة والندی * وصبر الفتی لولا لقاء شعوب (*

بو بیت بحر طویلك ضرب ثالثندندر تقطیعی (ولا فض) فعولن (لفیهالش)
مفاعیلن (شجاع) فعول مقبوض (توننداو) مفاعلن مقبوضه (وصبرل)
فعولن (فتالولا) مفاعیلن (لقاء) فعول مقبوض (شعوبی) فعولن محذوفدر
(قائلی ابو الطیبدر سیف الدوله‌یی مدح ایلدیکی قصیده‌سندندر وسیف
الدوله‌نك تمالك نام ترکی الاصل برغلامنك موتنی ذکر ایدر (فیهاده اولان ضمیره
دنیایه راجعدر لا فضل فیها لولانك جوابیدر فضل زیاده معناسنه للشجاعة
لا فضل‌یه متعلقدر شجاعت تهور وجنك میانده برحالت متوسطه‌در که انکله
اقدامی لایق اولان اموره اقدام ایدر کفار ایله قتال کبی (والندی مجروره
معطوفدر وصبر الفتی یاقربنه یابعدنه معطوفدر (ندی فتح نون ودال مهمله ایله

عطا معناسنه‌در بو معناجه معنای مفسد حشو یعنی فائده‌سز زیاده معینیه مثال اولور بعضیلر دیدیلرکه مراد بذل نفس معناسنه‌در بوکا کوره حشو مفسد اولمازدیمش اما علامهٔ سعد دیدیکه بو معنی لفظندن فهم اولنماز و عدم موتی تقدیره کوره بذل نفسك معناسی یوقدر اوقدر وارکه هلاکدن عدم تحرز ایله تأویل اولنه و بو بعینه شجاعتك معناسنه‌در و بنه علامهٔ سعد دیدیکه بو قائلك مرادی شعری تصحیح ایسه کلامی یرنده‌در اکر مناقشه حشو مفسد اولمقلغنده ایسه کلامی یرنده دکلدر زیرا اولك مقتضاسنه کوره ایجاز مخل اولور و ثانینك مقتضاسنه کوره تطویل اولور (لقاء وصول معناسنه مصدردر شعوب کلمه‌سنه مضافدر (شعوب فتح شین معجمه و ضم عین مهمله ایله جنس منیه‌نك علمیدر اسامه جنس اسدك علمی اولدیغی کبی و شعوب ایله تسمیه‌سی تفرق ایچوندر و بونده فی الاصل علمیت و تأنیث اولمغله غیر منصرف اولوب الان ضرورت شعریه‌دن اوتوری منصرف اولمشدر (اطولده دیرکه برشیده تردد اولسه منصرف اولورمی زیرا کسر ایله جر غیر منصرفلره لازم واضح فتله حاصل اولور مع هذا بعضیسی بالاتفاق غیر منصرفدر تنوینسز مجرد کسر انصرافه دلالت ایتمز و منیه‌یه شعوب تسمیه‌سنك وجهی احبادن تفریق و اجتماع تفرع ایلدیکندن اوتوریدر (معنای بیت) اکر لقاء موت اولمیدی دنیاده شجاعت وندا و عطا و صبرفتی یه فضل و مزیت اولمازایدی بو بیتك بیانی بودرکه اکر ناس موتدن امین اولسه‌لر شجاعك جبان اوزرینه فضلی اولمازایدی زیرا جبان دنیاده خلودینی تیقن ایدوب اوزرندن خوف قالقه‌یدی شجاع ایله مساوی اولوب شجاعك شجاعتنه ثنا اولنمازایدی و مالنی بذل و اعطا ایدیجی دنیاده خلودینی تیقن ایتسه و دائما ماله احتیاجنی بلسه بذل مال ایتمزدی و عطا ایچونده فضل اولمازایدی و شدائد و مکروهه صبرایدیجی خاودینی تیقن ایتسه عسردن یسره و شدتدن رخایه تنقلنده نفسنی تسکین و یؤسنی تسهیل ایدوب صبری ایچون فضل اولماز

*) واعلم علم اليوم والامس قبله * ولكننى عن علم ما فى غد عمى (*

بو بیت بحر طویلك ضرب ثانیسندندر تقطیعی (واعل) فعول مقبوض (معلمليو) مفاعیلن (مول ام) فعولن (سقبلهو) مفاعلن مقبوضه (ولكن) فعولن (ننيعنعل) مفاعیلن (مما فى) فعولن (غد نعمى) مفاعلن مقبوضدر قائلی زهیر بن ابی سلمیدر (علم اليوم نصب ایله اعلمك مفعولیدر علم اليومدن

مراد علم حاضردر (والامس اليوم اوزرینه معطوفدر (علم الامسدن مراد علم ماضیدر قبله امس معناسنه‌در و ضمیری یومه عائددر و بوارده معنایی مفسد اولمیان حشو مثالدر (اطولده دیرکه قبله الامسنك الكائن قبله تقدیری ایله صفتیدر و بو وصف تأکید ایچوندر و بونك حشو اولمسی حشوده تأکیدك فائده‌سی اولمدیغندندر اما ابصرته بعینی وسمعته باذنی وضربته بیدی بونك خلافنده‌در زیرا ابصار و سماع بلاشبهه علمدن مجاز و ضرب امردن مجاز اولور بو یله اولنجه بعینی و باذنی و بیدی بو تجویزی دفع ایدر و سنك ایچون واردر الامسنك الف لامنی استغراق ایچون قیلوب کل امس دیمك اوله و قبلیت ایله وصفی جنسی هرفرده عمومنی تبیین و اوزرینه تنصیص ایچون عام اولان شیٔ ایله وصف قیلنندندر نته‌که الله تعالینك (ومامن دابة فى الارض ولا طائر يطير بجناحيه) قول شریفنده وارد اولدی ولكننى الخ استدراکی سؤال مقدره جوابدر کویا ماضی و حاضر اولانی علمك محیط اولدیغی کبی استقبالی ده علمك محیط میدر دینلدکده اکن استقبالده اولان شیٔ علمم محیط دکلدر دیو جواب ویردی (عمی جمیع نسخده یا ایله درسوم صفت مشبهه‌در رجل عمی القاب دینلور جاهل دیمکدر و لکننی‌نك خبریدر (معنای بیت) حاضر اولانی و کذشته و ماضی اولانی بیلورم یعنی بونلری علمم محیطدر ولکن بن یارنکی کونده اوله‌جق شیٔ بیلمدن نه اوله‌جقدر اکا علمم محیط دکلدر زوزنی شویله معنی ویروب دیرکه علمم ماضی عمی و جاهلم یعنی یارن و حاضری احاطه ایدر ولکن بنم قابم منتظر و متوقع اولانی احاطه‌دن عمی و جاهلدر

*) فانك كالليل الذى هو مدركى * وان خلت ان المنتأى عنك واسع (*

بو بیت بحر طویلك ضرب ثانیسندندر تقطیعی (فانك) فعول مقبوض (ككلليلل) مفاعیلن (لذيه) فعول مقبوض (ومدركى) مفاعلن مقبوضه (وان خل) فعولن (تاننمن) مفاعیلن (تأاعن) فعولن (كواسعو) مفاعلن مقبوضدر (قائلی نابغه‌در ملوك عربدن ابوقابوس ایله مکنی اولان نعمان بن منذره خطاب ایدر (فانك ده اولان فا ان خلت شرطنك جزاسنك حذفنه دلالت ایتسون ایچوندر دیمشلر کاف خطاب اننك اسمیدر كالليل خبریدر الذى هو مدركى كالليلنك نعتیدر یعنی لیل بکا مدرك در سنده اانك کبی مدرکسن دیمکدر (منتأی موضع بعده دیرلر باب افتعالدن انتأی عنه دینلوراندن بعید اولدی دیمکدر عنك منتأی کلمه‌سنه متعلقدر بعضیلر واسع کلمه‌سنه متعلقدر

دیمش واسع اننك خبریدر و بوقضیه ده حل حمل ذودر معناسی البته سندن بعیداولان سعه و بعد صاحبیدر شاعر ممدوحی غضب وسخط وهولی حالنده وصف ایتدیکندن لیله تشبیه ایلدی بناء علیه کالصبح دیمدی وتشبیهك ضمننده امورعدیده واردر بری ممدوح البته لامحاله هار به مدرکدر و بری ادراکی یالکز هارب واحده شامل دکلدر بلکه جمیعسنه شاملدر کیجه‌نك شانیده درك وشمول اولدیغی کبی و بری سخط وغضبی ایچون دوام یوقدر جزئی شیئله عفوومحوایدر سخط لیلده دخی دوام یوقدر نهارایله محوایدر بعضیلر دیمشکه جواب شرط محذوفدر و بوجواب شرطك تقدیری وان خلت ان المنتأی عنك واسع فانك مدرکی در و بوجوابك حذفنه ماقبلی دلالت ایدر بوتقدیرجه ایجاز اولور مساواة اولماز حاصل کلام بیت اصل مراددن ناقصدر سوزی ممنوعدر زیرا اکثر نحاة تصریح ایلدیلرکه بومثللی شرط یعنی حال واقع اولان شرط جزایه محتاج اولماز (معنای بیت) ای ممدوح تحقیق سن غضب وهول حالنده کیجه کبی سین اویله کیجه که بکا مدرك وواصلدر سنده انك کبی بکا مدرك و واصل سین تحقیق سندن بعید اولان موضع سعه صاحبیدر واقصای ارضدرانده بنی بولامازلر دیوا کر ظن ایدوب فرار ایتسم بنه سنك دستکدن کریزان وخلاص ممکن دکلدر بکامدرك وواصل سین زیرا سعهٔ ملکك وطول یدك اولمغله جمیع افاقده اوامریکه مطیع ومنقاد عاملك وصاحب جیشك واردر هاربی کرفته ایدوب سکا کتوررلر دیمك استر

*) انا ابن جلا وطلاع الثنایا * متی اضع العمامة تعرفونی (*

بو بیت بحر وافرك ضرب اول مقطوفندندر تقطیعی (انبنجلا) مفاعلتن (وطللاعث) مفاعیلن معصوب (ثنایا) فعولن مقطوف (متااضعل) مفاعلتن (عمامتع) مفاعلتن (رفونی) فعولن مقطوفدر (اطولده ومطولده تحریر اولندیغنه کوره (بو بیتك قائلی عرجی نام شاعردر و بوعبدالله بن عمرو بن عثمان بن عفاندر (عرج فلس وزنی اوزره مهملتین وجیم ایله طریق مکه ده بر منزلدر شاعر اوراده طوغدیغندن تسمیه اولنمشدر اما صحاحده بو بیتك قائلی سحیم بن وثیل نام شاعردر دیمش (انا مبتدادر (ابن خبریدر ابن جلا قاموسده تحریر اولندیغی اوزره ایکی معناسی واردر بری واضح الامر دیمکدر ابن اجلی کبی و بری رجل معروف معناسنه بوزاده اصل ترکیب اعتباریله موصوف تقدیر اولنوب ابن رجل جلا دیمك اولور یعنی جلا بر موصوف

محذوفك

محذوفك صفتی واقع اولمش جمله اولور پس ابن لفظنك تنوینی موصوف محذوفه اضافتندن اوتوری حذف اولندی والا بلندی بوترکیب واضح الامر معناسنه در (وجلا فی الاصل امری منکشف اولدی معناسنه در اما شارحك تجویزی اوزره اموری کشف ایتدی معناسنه دکلدر بعضیلر لازم ومتعدی استعمال اولنور دیمش (صحاحده دیرکه جلا بر رجلك علم واسمیدر فعل ماضی ایله تسمیه اولنمشدر و بوراده جلا علم اولوب جمله دن یعنی فعل مع الضمیردن منقول اولمسی اعتباریله تنوین حذف اولنمشدر (وعیسی بن عمردن حکایه اولندیکه نجن بررجلی قتل وضرب ایله و بونلر کبیلر ایله تسمیه اولنسه غیر منصرف اولور و بو بیت ایله استدلال ایلدی معولده دیرکه بعضیلر صحیح اولان ابن جلا قمردر دیمش و بعضیلر ابن جلا اول نهاردر دیمش صاحب نهایه ابن جلا سیده دیرلر دیوب و بونی وطلاع الثنایانك اوزرینه عطفی تأیید ایدر دیمش زیرا طلاع الثنایا معالی امورده عالی اولانه دیرلر ثنایا ثنیه‌نك جمعیدر ثنیه عقبه ده بر طریقدر وعربك فلان طلاع الثنایا قولی بوندندر مرادلری معالئ اموری قاصد دیمکدر یاخود صعاب اموری رکاب یعنی بیلمه‌سی وتجربه‌سی ورأی صوابی سببیله صعاب اموره غلبه ایدر دیمکدر متی حرف جازمدر (اضع مضارع متکلم وحده اوزرینه اولوب متی ایله مجزومدر و بونك اخرینك حرکه‌سی الله تعالینك * لم یکن الذین کفروا * قول شریفنده اولان نونك حرکه‌سی کبیدر (عمامه کسر عین مهمله ایله ایکی معناسی واردر بری عربك کیدکلدی تاجدر و بری قناعدر عرب انکله بوزلرینی اورترلر بوراده مراد معنای ثانیدر تعرفونی‌نك اصلی تعرفوننی ایدی متی‌نك جوابی اولدیغندن نونی اسقاط اولندی و بونکله یعرفوه‌نك اصلی یعرفونه اولدیغی ظاهر اولدی (معنای بیت) بن بر صاحب انکشاف ومعالئ اموری قاصد یاخود بیلمسی وتجربه‌سی ورأی صائبی سببیله صعاب اموره غلبه ایدیجی کیمسه‌نك اوغلویم که نه زمان قناعمی سزه کشف ایلسم بکا لایق اولان بیلکله بنی بیلورسکز نقل اولنورکه حجاج عراقه دخولنده خطبه اوقودی وخطبه‌سنده بو بیتی قراءت ایلدی وروایت اولنورکه حجاج عراقه داخل اولدقده اکثر متنکر کبی وجهنی عمامه‌سیله ستر ایلدی (فاضل کرمانی موشحك شواهدی شرحنده بو بیته شویله معنی ویرمشکه نه زمان عمامه‌یی باشم اوزرینه وضع ایلسم بنم سیادت وامارته اهل اولدیغمی بیلورسز ونه زمان عمامه‌یی

باشمدن براقسم شجاعتمی بیلورسز

*) وان صخرا لتأتم الهداة به * كانه علم فی رأسه نار (*

بو بیت بحر بسیطك ضرب ثانیء مقطوفندندر تقطیعی (واننصخ) مفاعلن مخبون (رنلتأ) فاعلن (تمملهدا) مستفعلن (تبهی) فعلن مخبونه (كانهو) مفاعلن مخبون (علمن) فعلن مخبون (فیرأسهی) مستفعلن (نارو) فعلن مقطوفدر (قائلی خنسا صحابیه رضی الله عنهادر برادری صخرك مرثیه سنده دیمشدر صخرا اننك اسمیدر (صخر فتح صاد مهمله وسكون خاء معجمه ایله خنساء مشار الیهانك برادرینك اسمیدر (لتأتم اننك خبریدر اقتدا ایدر دیمكدر الهداة هادی نك جمعیدر ولتأتم نك فاعلیدر وهداة دن مراد مكارم ومفاخر طریقنده ارشاد ایدیجیلر دیمكدر به ده اولان ضمیر صخره راجعدر كانه ده كان نك اسمی اولان ضمیری ینه صخره عائددر (علم فتحه لر ایله جبل مرتفع معناسنه كان نك خبریدر (فی رأسه نك ضمیری علمه عائددر (نار مؤخر مبتدا فی رأسه مقدم خبردر جمله سی علمك نعتیدر فی رأسه نار قوللی ایرادنك نكته سی صخرك هدایت ایله شهرتنده مبالغه یی زیاده دن اوتوریدر مع هذا كانه علم قوللی صخری هدایت ایله معروف اولانه تشبیه ده وافی ایدی پس خنسا برادری صخری هدایت ایله اشتهارنده جبله تشبیه و بو تشبیه ده مبالغه ایدوب ناری ذلك الجبلك فوقنده قیلدی و بو نكته یه اصطلاح معانیده ایغال دیرلر ایغال اوغلدن مأخوذدر لغتده ابعاد معناسنه اصطلاحده بیتی بر نكته ایله ختمدر كه معنی اول نكته سز تمام اولور ایدی بو راده نكته صخرك هدایت ایله شهرتنده مبالغه یی زیاده كبی كه تقریر اولندی (معنای بیت) وتحقیق سبل مكارم ومفاخرده مرشد وهادی اولنلر برادرم صخره اقتدا ایدرلر كویا اول صخر جبل مرتفعدر او ایله جبل كه تپه سنده نار واردر

*) كان عیون الوحش حول خبائنا * وارحلنا الجزع الذی لم یثقب (*

بو بیت بحر طویلك ضرب ثانیسندندر تقطیعی (كانن) فعول مقبوض (عیونلوح) مفاعیلن (شحو ل) فعول مقبوض (خبائنا) مفاعلن مقبوضه (وارح) فعول مقبوض (لنلجزعل) مفاعیلن (لذیلم) فعولن (یثقبی) مفاعلن مقبوضدر (قائلی امرئ القیسدر (عیون الوحش كان نك اسمیدر عیون عین كلمه سنك جمعیدر چشم معناسنه (الوحش كسر ایله عیونك مضاف الیهیدر وحش فتح واو وسكون حاء مهمله ایله فلس وزنی اوزره وحشی نك جمعیدر

فارسیده رمنده معناسنه خباء كسر خاء معجمه ایله خیمه پشمین معناسنه وارحلنا خبائنا اوزرینه عطف اولنور (ارحل فتح همزه وسكون راء مهمله وضم حاء مهمله ایله رحل ورحله كلمه لرینك جمعیدر مسكن ومنزل معناسنه الجزع رفعله كانك خبریدر (جزع فتح جیم وسكون زای ایله خرز یمانیدر كه یعنی یمنه منسوب بر بونجقدر كه كندنده بیاض وسواد اولمغله عیون وحشی اكا تشبیه اولنور لم یثقب قوللی عیون ایله جزع میاننده اولان تشبیهی تحقیق وایغال ایچون كتوردی زیرا خرز مثقوب اولماسه عینه زیاده شبیه اولور اصمعی دیمشكه ظبی وبقره چین دیری اولسه لر كوزلری سیاه اولور اما اولسه لر كوزلرینك بیاضی ظاهر اولور و بو عیونك كندنده سواد و بیاض اولان خرزه تشبیهی وحش اولدكدنصكره در و بو تشبیه برهیئتی برهیئته تشبیه قبیلندندر كذا فی شرح دیوان امرئ القیس (معنای بیت) كویا وحشیلرك كوزلری خیام ومسكنلریمزك اطرافنده دلنمامش خرز یمانی كبیدر یعنی اول رتبه ده چوق صید ایدوب اكل ایدرزكه بعد الاكل كوزلری انحاء خیاممزده حرز یمانی كبی قالور پس بو عنایه یه كوره ایغال شعره مختص اولور

*) ولست بمستبق اخا لا تلمه * علی شعث ای الرجال المهذب (*

بو بیت بحر طویلك ضرب ثانیسندندر تقطیعی (واست) فعول مقبوض (بمستبقن) مفاعیلن (اخنلا) فعولن (تلممهو) مفاعلن مقبوضه (علاش) فعول مقبوض (عثن ایر) مفاعیلن (رجالل) فعولن (مهذبو) مفاعلن مقبوضدر قائلی نابغه ذبیانیدر بو كلامی نعمان بن منذره خطاب ایدر (ولست خطاب لفظی اوزره در و بو خطاب غیر معینه متروكدر (مستبق باب استفعالدن مبنی للفاعلدر مأخذی بقادر اخا بونده حذف مضاف واردر تقدیری مودة اخ دیمكدر واخ دن مراد رجالدن سكا مرافقت وموافقت ایدن كیمسه در لا تلمه اخا كلمه سندن حالدر اخا عمومندن اوتوری یعنی سیاق نفیده وقوعندن اوتوری یاخود لست ده اولان ضمیر مخاطبدن حالدر یاخود مستبق كلمه سنك فاعل ومفعولینك ایكیسندن حالدر یاخود احدهمادن حالدر اوكیسی یعنی اخا كلمه سندن حال اولمسی متفق علیه در تلم لمدن مأخوذ اصلاح وجمع معناسنه در لم الله شعثه دیرلر الله تعالی انك امورندن طاغلمسنی اصلاح وجمع ایلسون دیمكدر علی شعث لا تلمه یه متعلقدر یاخود لا تلمه نك ضمیر منصوبندن حالدر (شعث فتح شین معجمه وفتح عین مهمله ایله اصلنده انتشار وتفرق شعر معناسنه ایدی اما بو راده رجالك ذمیمه وغیر مرضیه اولان خصالی وپریشان ومتفرقه اولان افعالی مراددر

اى الرجال المهذب بواستفهام انكاريدر المهذب رفع ايله اى الرجالنك
نعتيدر (مهذب منقح معناسنه پس بو اى الرجال المهذب قولى رجالدن
كاملى من جهة المفهوم نفيه دلالت ايدن (ولست بمستبق اخا لاتلمه على شعث
كلامنى تأكيد ايچون اتيان اولنمشدر بوكا اطناب ديرلر كه بر مفهومى تأكيد ايچون
كلور (معناى بيت) سن برادريكك يعنى سكا مرافقت وموافقت ايدنك
مودتنى استبقايه قادر دكلسين ذميمه وغير مرضيه اولان خصالنى اصلاح
وپريشان ومتفرقه اولان افعالنى جمع ايتديكك حالده پس بو نفى
اولنان مفهومى تأكيد ايدوب ديركه رجالده مرضى الخصال ومنقح الفعال
كيم واردر يعنى يوقدر حتى برادريكى موتنده ابقايه قادر اولاسين

*) فسقى ديارك غير مفسدها * صوب الربيع وديمة تهمى (*

بو بيت بحر كاملك ضرب خامس اخذ مضمرندندر تقطيعى (فسقاديا)
متفاعلن (ركغيرمف) متفاعلن (سدها) فعلن اخذ (صوبررBي) مستفعلن
(عوديمتن) متفاعلن (تهمى) فعلن اخذ مضمردر (قائلى طرفه در بونكله
قتادة بن سلمه يى مدح ايدر بو بيت تكميله مثالدر بوكا احتراس دخى ديرلر
اصطلاحده كلامده خلاف مقصودى ايهام ايدن شيئى اخر شئ ايله دفع ايتمكه
ديرلر وبو دافع ايكى قسمدر برى وسط كلامده اولور بوراده اولديغى كبى وبرى
اخر كلامده اولور فسقى دعاءله در وبو دعا ايله مقصود مدعوله نك سقى ايله
نضارت وطراوتنك زياده لكيدر (ديارك فسقى نك مفعوليدر وبو فسقى ديارك
قولى اهلنه اولنده مصلح واخرنده مفسد يعنى محصولاته مضر اولان عموم
سقيى ايهام ايتديكندن غير مفسدها قولى ايله ايهامى دفع ايلدى بوكا تكميل
ديرلر اطولده ديركه ديار ايله ديارك اهلى مراد اولنورسه غير مفسدهانك معناسى
الا مفسدها اولوب استثنا اهلدن اولور بو تقديرجه اصل كلامدن اولوب تكميل
ايچون اولمازانتهى ومفسدك ضميرى دياره اضافتى سارق البلد اضافتى قبيلندن
فيئيه در بعضيلرى نزول مطر دائم وقتنده و وقتنك غيريده ديارك خراب
وفسادينه وزرعك افسادينه بادى وسبب اولور ديديكنى غير مفسدها قولى
دفع ايدر ديوب غيريى صوبدن خالى قيلدى بعضيلر غير مفسدها سقى نك
مفعول ثانيسيدر ديمش بعضيلر سقى نك فاعلندن حال اولمق اوزره منصوبدر
ديمش بعضيلر سقى نك مفعول ثانيسنك نعتيدر تقديرى ماء غير مفسدلها
ديمكدر ديمش صوب الربيع رفع ايله سقى نك فاعليدر (صوب فتح صاد مهمله

وسكون

وسكون واو ايله مطرك نزول و وقوعنه ديرلر (الربيع كسر ايله صوبنك
مضاف اليهى در ربيع شتا ايله صيف ميانده اولان فصله اطلاق اولنور
وبو فصلك مطرينه ده اطلاق اولنور اولكينه كوره صوب لفظنى ربيعه
اضافتده مطر قيدندن تجريده محتاج اولمازايكنجى يه كوره تجريده
محتاج اولور (ديمة صوب الربيع اوزرينه عطف اولنور (ديمه كسر
دال مهمله وسكون ياء مثناة تحتيه وفتح ميم ايله بركون بركيجه دائمى باريده
اولان بارانه ديرلر بعضيلر قرق كون قرق كيجه باريده اولان بارانه
ديرلر ديمش (هواديده كندنده برق ورعد اولميان مطردر اقلى
نهارك ياليلك ثلثى در ديمش (تهمى ديمة كلمه سنك نعتيدر سيلان
وجريان ايدر ديمكدر (معناى بيت) اى محبوبه ربيعده نزول ايدن مطر وسيلان
ايدن مطر دائم سنك دياريكى صوارسين نضارت وطراوتنى زياده ايلسون
دياريكى مفسد اولمديغى حالده

*) ان الثمانين وبلغتها * قد احوجت سمعى الى ترجمان (*

بو بيت بحر سريعك ضرب اول مطوى موقوفندندر تقطيعى (اننثما)
مستفعلن (نينوبل) مستفعلن (لغتها) فاعلن مطويه مكسوفه (قد احوجت)
مستفعلن (سمعى الا) مستفعلن (ترجان) فاعلات مطوى موقوفدر (قائلى
عوف بن محلم شيبانيدر عبد الله بن طاهرك حقنده ديمشدر ثمانين ايله مراد
سنيدر وبلغتها قولى مجهول زنه سى اوزره اثناء كلامده يعنى اننك اسمى
وخبرى ميانده مخاطبه كندى عمرى كبي طول عمر ايله دعا قصدى ايچون
اعتراضدر وبو مثلليده واوه اعتراضيه تسميه اولنور عاطفه وحاليه دكلدر
و واوك فائده سى مدعو به ده مدعوله نك داعى ايله اشتراكنى انبا واشعاردر
وبو واوك ما بعدى خبر ياخود ما قبلنه صفت اولمق احتمالنى قطعدر اطولده
ديركه واو اعتراضيه يى بيلميان جمله يى حاليه قيلمه ده تكلف ايتدى وبو مثللى
اعتراض چوق كره حاله ملتبس اولور فرق دقيقدر (الى ترجمان احوجت
كلمه سنه متعلقدر ترجمان بر لسانى لسان اخر ايله تفسير ايدن كيمسه يه ديرلر وبونده
اوچ لغت واردر برى فتح تا وضم جيم ايله ريهقان وزنى اوزره در وبرى ضم تاء
وجيم ايله عنفوان وزنى اوزره در وبرى فتح تا وفتح جيم ايله صحصحان وزعفران
وزنى اوزره در بونلرك جمعسنده راساكنه در وبونى شاعر صوت شديده ياصوت
شديد ايله مصوته صوت شديده وصوت شديد ايله مصوتده صوت خفى يى

تفسير وكشف اولديغندن استعاره ايلدى (معناى بيت) تحقيق ثمانينه بن
واصل اولدم الله تعالى اول ثمانينه سنى ده واصل قيلسون تحقيق اول ثمانين
بنم قوهٔ سامعه مى ترجمانه محتاج قيلدى شاعرك مرادى سن ثمانينده قواى
جسمانيه نك ضعفنى بيان وكبرسندن شكايتدر

*) واعلم فعلم المرء ينفعه * ان سوف يأتى كل ماقدرا (*

بو بيت بحر سريعك ضرب ثانيسندندر تقطيعى (وعلمفعل) مستفعلن
(ملمرءين) مستفعلن (فعهو) فعلن مخبونه مكسوفه (انسوف يأ) مستفعلن
(تى كللما) مستفعلن (قددرا) فاعلن مطوى مكسوفدر (قائلى نامعلومدر
فعلم المرء اعلم فعلى ايله ايكى مفعولى ميانده فا ايله اعتراضدر وبو اعتراضك
مطلق علمك نفعى اوزرينه وعلى الخصوص امور دنيا وآخرتك مدارى انلر
اوزرينه اولان شوامره علمك نفعى اوزرينه مخاطبه تنبيه دن اوتورى فانك
فائده سى مابعدينك علتنى وماقبلنك سببيتنى اشعار ايچوندر خفى اولميه اعتراض
تتميه مباينذر زيرا تتميم فضله واقع اولور وفضله ايچون اعرابدن محل واردر
اما اعتراض بونك خلافنه در وتكميله ده مباينذر زيرا تكميل خلاف مقصودى
ايهامى دفع ايچون وايغالده مباين در زيرا ايغال اولمازالا آخر كلامده اولور لكن
اعتراض تذييلك بعض صورينه شامل اولور بعض صورى اعرابدن محلى
اولان جمله ايله اولور وبو جمله ده من جهة المعنى بربرينه متصله اولان ايكى
جمله ميانده اولوران مثقله دن مخففه در زيرا ان ناصبه سوف ايله جمع اولمازوان
مخففه نك اسمى عند العامه حذفى ملتزم اولان ضمير شاندر (ان سوف يأتى كل
ماقدرا) جمله سى مفعولين مقامنه قائمدر اعلم كلمه سنك مفعولينيدر كل رفع ايله
يأتى نك فاعليدر وما موصوله مضافدر (قدرا) فعل ماضى مجهول اولوب ما
موصوله نك صله سيدر ومأخذى تقديردر والفى اطلاق ايچوندر (معناى بيت)
معلوم اولسونكه كشينك علمى كندويه نفع ويرر تحقيق شان هر مقدور كه
يعنى خير وشردن قضا وقدرده وازل آزالده اوزرينه تقدير اولنوب واقع اولان
بلانزاع ولاجدال كلورنقدرده مقدورده تأخير واقع اولورسه وبو سوف الخ
قولنده تسليه وامرك تسهيلى واردر يعنى نفوس اوزرينه نوازلنه تسهيل واردر

*) يصدعن الدنيا اذاعن سودد * ولو برزت فى زى عذراء ناهد (*

بو بيت بحر طويلك ضرب ثانيسندندر تقطيعى (يصدد) فعول مقبوض
(عندنيا) مفاعيلن (اذاعن) فعولن (نسوددن) مفاعلن مقبوضه (ولوب)

ايكى مفعولدن مراد جمله در يعنى
ان سوف يأتى كل ماقدرا
جمله سيدر كه مفعولين مقامنه
قائمدر

فعول مقبوض (رزتفيزى) مفاعيلن (يعذرا) فعولن (ءناهدى) مفاعلن
مقبوضدر (قائلى ابوتمامدر ابوالحسين محمد بن هيثمى مدح ايلديكى
قصيده سندندر يصد صيغهٔ مضارعدر اعراض ايدر ديمكدر عن الدنيا يصديه
متعلقدر (عن تشديد نون ايله صيغهٔ ماضيدر ظاهر اولدى ديمكدر (سوددضم
سين مهمله ايله سيادت معناسنه خفى اولميه سيادت دنيادندر ودنيادن مراد
سيادتك غيريدر اوقدروار كه آخرتك سيادتى مراد اولنه اولكبسى اظهردر
ولو وصليه در برزت صيغهٔ ماضويهٔ غائبه در خفاد نصكره ظاهر اولدى ديمكدر
فاعل مسترى دنيايه راجعدر (فى زى عذراء برزت كلمه سنه متعلقدر (زى كسر
زاى ايله هيئت معناسنه (عذراء فتح عين مهمله ومد ايله بكر معناسنه ناهد
عذراءنك نعتيدر ونهوددن مأخوذ ممه سى مرتفع اولمجى يعنى اغر شقلنمش
ديمكدر (معناى بيت) دنيادن ولذاتندن اعراض ايدرحتى سيادت ومجد
ظاهر اولسه واو دنيا ممه سى اغر شقلنمش حسناقزاوغلان هيئتنده ظاهر
اولسه حاصلى طباعك رغبت ونفوسك ميل ايلديكى لباسده دنيا ظاهره بيله
اولسه ينه التفات ايلمز ديمكدر

*) وانى لصبار على ماينوبنى * وحسبك ان الله اثنى على الصبر (*

*) ولست بنظار الى جانب الغنى * اذا كانت العلياء فى جانب الفقر (*

بو ايكى بيت بحر طويلك ضرب اول سالمندندر تقطيعى (واننى) فعولن
(لصبارن) مفاعيلن (علاما) فعولن (ينوبنى) مفاعلن مقبوضه (وحسب
فعول مقبوض (كاننللا) مفاعيلن (هاثنى) فعولن (علصصبرى) مفاعيلن
سالم (ولست) فعول مقبوض (بنظظارن) مفاعيلن (الاجا) فعولن (نبلغنا)
مفاعلن مقبوضه (اذاكا) فعولن (نتلعليا) مفاعيلن (ءفى جا) فعولن (نبلفقرى
مفاعيلن سالمدر (بونلرك قائلى معذل بن غيلاندر بعضيلر طى دن براعرابيدر
ديمش وانى ده واو ابتدائيه اولمق احتمال اقربدر ياء متكلم ان نك اسميدر
لصبار خبريدر (صبار فتح صاد مهمله وتشديد باء موحده ايله صيغهٔ مبالغه در
زياده صبر ايدیجى ديمكدر على ماينوبنى صبار كلمه سنه متعلقدر ما اسم
موصولدر حادثه ونازله دن عبارتدر وبوندن عبارت اولديغنه قرينه نازله
معناسنه اولان نائبه دن مأخوذ ينوبنى قوليدر وينوبنى جمله سى مانك صله سيدر
ينوب صيغهٔ مضارعدر نازل اولور ديمكدر نونى وقايه ياسى متكلمدر
بعضيلر ينوبنى يى معناى لازمسى اولان يضرنى ايله تفسير ايلمش (وحسبك

كافيك معناسنه سكا كفايت ايدر ديمكدر وسكا كفايت ايدن (ان الله اثنى على الصبر) قولنك معناسيدركه تحقيق الله تعالى صبراوزرينه ثنا ايتمسيدر الله لفظى انك اسميدر خبرى اثنى على الصبر يدر (اثنى افعالدن صيغهٔ ماضيدر صيغهٔ ماضى ايله ايرادينك نكتهسى تحقيق وقوعندن اوتوريدر على الصبر اثنى كلمهسنه متعلقدر (واست ضم ايله فعل متكلمدر خطاب دكلدر بيت اول دليلى ايله (نظار ناظر معناسنه در بناء عليه مبالغه نفيه توجه ايدر بعض روايتده نظاريرينه ميال واقع اولمشدر ميل جسمده حاله اولان قوهٔ جسمانيه يه ديرلر (الى جانب الغنى نظار كلمهسنه متعلقدر (غنى كسر غين معجمه ايله وقصر ايله يسار معناسنه در * غسل الاناء وطهارة الفنا يورثان الغنا * حديث شريفنده اولديغى كبى اما فتح غين معجمه ومد ايله غناء نفع معناسنه در وكسر ايله وينه مد ايله غناء سماع معناسنه درو بوراده غنى ايله مراد غنانك مسببيدركه راحتدر بوده محن وشدائددن غنادر (علياء حمراء وزنى اوزره مد ايله هر مكان مشرفه ديرلر اعلى نك مؤنثى دكلدر زيرا منكر اولديغى حالده كلور صكره سيادت كبى مرتبهٔ شريفه وعاليه ده استعمال اولندى (وفقر ايله مراد محنت ومشقتدر (معناى بيت) تحقيق بكا نازل اولان ياخود ضرر وبر حادثه ونائبه وناز له يه زياده صبر ايديجى يم حال بوكه سكا كفايت ايديجيدر الله تعالينك صبر اوزرينه ثنا ايتمسى وبن جانب غنى وراحته التفات ونظرى زياده ايدر دكلم چونكه عليا يعنى رتبهٔ شريفه وعاليه جانب فقرده يعنى عدم راحت وعدم لذائده اولدقده يعنى جانب راحت ولذاته التفات ايتم اكر رياست جانب مشاقده اولورسه مشاق وشدائده اقبال ايدرم ديمك استر شاعر نفسنى معاليه ميل ايله وصف ايدر ومرادى تعب ومشقت ايله اولان سيادت راحتدن احيدر ديمكدر پس ابو تمامك مصراعيكه * يصد عن الدنيا اذا عن سودد * در بو ولست الخ بيتنه نسبتله قلت حروفيله بيله اصل معناده بو بيته مساواتندن اوتورى ايجازدر و بو بيت ابو تمامك مصراعنه نسبتله اطنابدر و بو بيتلره قريبدر حماسيه نك

*) ونكر ان شئنا على الناس قولهم * ولا ينكرون القول حين نقول (* بيتى

و بو بيت بحر طويلك ضرب ثالثندندر تقطيعى (وننك) فعول مقبوضدر (رانشئنا) مفاعيلن (علنا) فعولن (سقولهم) مفاعلن مقبوضه (ولاين) فعولن (كرونلقو) مفاعيلن (لحين) فعول مقبوض (نقولو) فعولن محذوفدر

بعضيلر

بعضيلر قائلى شمول نام شاعردر ديمش (وننكر افعالدن متكلم مع غيره در تغيير ايدرز ديمكدر (وان شئنا الخ شرطنك جزاسيدر على الناس شئنايه متعلقدر قولهم نصب ايله (ننكرنك مفعوليدر ولا ينكرون ده واو حاليه درو ينكرون فاعل مستترى ناسه راجعدر (القول نصب ايله ينكرون نك مفعوليدر حين نقول ينكرون نك ظرفيدر نقول متكلم مع غيره در (معناى بيت) شاعر كنديلرينك رياستنى وحكملرينك نفاذنى وصف ايدوب ديركه بز اكر ديلسك ناسك قوللرينى انكار وتبديل وتغيير ايدهرز حال بوكه ناس بز ديديكمز حينده قوللرينى انكار وتغيير ايدردكللردر حاصلى بز غيريمزك قولندن مراد ايتديكمز شيئى تغيير ايدرز وبر كيمسه بزم ديديكمز شيئك تغييرى اوزرينه اجترا وجسارت ايدهمز اطولك تقريرى بودر اما مطوله بر كيمسه بزم اوزر بمزه اعتراضه تجاسر ايدردكلدر بزه انقياد واقتدا ايدندن اوتورى ديدى تم شرح ابيات المعانى بعون الله وحسن توفيقه واياه اسئل فى اتمام شرح ابيات البيان والبديع مع تحقيق مزاياها هداية طريقه

) وكان محمر الشقيق اذا تصوب او تصعد (

) اعلام ياقوت نشرن على رماح من زبرجد (

بو ايكى بيت مدور بحر كاملك ضرب مجزو مرفلندندر لكن بيت ثانى ضرب مجزو مضمر مرفلندندر تقطيعى (وكان مح) متفاعلن (مررشقى) مستفعلن مضمر (قاذاتصو) متفاعلن (وباوتصعد) متفاعلاتن مجزو مرفل (اعلام يا) مستفعلن مضمر (قوتنشر) مستفعلن مضمر (نعلارما) متفاعلن (حمنزبرجد) مستفعلاتن مضمر مرفلدر (قائلى ابو الصنوبريدر (محمر الشقيق نصب ايله كان نك اسميدر شقيق حمرتده مبالغهدن اوتورى (محمر ايله وصفلندى زيرا افعال مبالغه ايچوندر وهر بار شقيق محمر ايله وصفلنوردكلدر مطول وهواديده ديديلركه محمرك شقيقه اضافتى صفتك موصوفه اضافتى قبيلندندر (جرد قطيفه ده اولديغى كبى و بونده عامل كان نك معناسيدر شقيق وسطنده سوادى اولان ورد احمره ديرلر فلاة وصحراده روييده اولورو بوكلهدن مرادى شقيق النعماندر نعمان ضم نون ايله ايكى معنايه در برى قان دم معناسنه و برى نعمان بن منذردر اولكى معنايه كوره شقيقك نعمانه اضافتى احمرارينه نسبتله در ايكنجى معنايه كوره شقيقك نعمانه اضافتى نعمان بن منذر بر ارضه رسيده و واصل اولديكه اندهقى چوق شقايق اولمغله تعجب ايدوب شو شقايقك احمرارى نه كوزل ديدى

واول ارضده اولارعیدن ونباتی قطعدن منع ایدن اول ایدی و بویله اولان
ارضه محمی دیرلر فتح عین ایله اولان نعمانه مضاف دکلدر وفتح عین ایله اولان
طریق طائفده بروادیدرا کا *نعمان الاراك* دیرلر کویا شاعر شقایقی مفرده
ردی ضرورت شعردن اوتوریدر زیرا شقایق معناسنه شقیق بولنمامشدر
بلکه شقایق واحد وجمع ایچوندر اکر سؤال ایدرسنکه بووزن احادده نظیری
اولمیاندر اکر شقایق واحد ایچون اولیدی احادده نظیری اولور ایدی جوابنده
دیرزکه قاموسده ذکر ایلدی شقایق ایله تسمیه سنك وجهی بونی شقیقة البرقه
تشبیهدن اوتوریدر شقیقة البرق افقده برقدن منتشر اولانه دیرلر پس شقایق
فی الاصل جمع اولوب شمدی بوورد احمر هر ورقی شقیقه کبی اولان اوراقی
مشتمل اولدیغندن شقایق ایله تسمیه اولنمشدر (تصوب نك فاعلی شقیقه
راجعدر تصوب تفعلدن صیغهٔ ماضیدر سفله میل ایلدی دیمکدر صاب المطر
دینلور اعلادن نزول ایتسه وتصعد تصوب اوزرینه معطوفدر تصعد تفعلدن
صیغهٔ ماضیدر اسفلدن علوه مائل اولدی دیمکدر مشبهی تصویب
وتصعید ایله قیدلدی زیرا اوراق شقایق سفل وعلوه میلسز علم هیئتی اوزرینه
دکلدر اعلام یاقوت رفع ایله کان نك خبریدر واعلامك یاقوته اضافتی منیه در
اعلام علمك جمعیدر رمحك فوقنده شداولنان شیئه دیرلر یاقوت فارسئی معربدر
ثمن عالی ایله بیع اولنور برجوهرك اسمیدر قتی چوق خاصه سی واردر ازجمله
من تقلد یاقوتا عوفی عن الطاعون حدیث شریف اعجازردینی مصداقنجه
طاعون ووبادن حرزجاندر ونشرن علی رماح اعلام یاقوت نك نعتیدر
مرستری دیدیکه نشرن نك فاعلی اعلامه راجعدر وجمله سی اعلام یاقوتدن
حالدر (رماح کسر راء مهمله ایله رمح کلمه سنك جمعیدر تیمورلو میزراغك
اسمیدر من زبرجد رماحی بیاندر یاخود صفتدر رماحك بویاسی یشل
اولدیغندن اخضرك اولان زبرجد ایله بیان ایلدی زبرجد یشل رنك
برجوهردر قیمتده یاقوتدن دوندر پس رماح زبرجدیه اوزرینه منشوره اولان
اعلام یاقوتیه حسك ادراك ایتمدیکی شیدندر زیرا حس مادده موجود
اولانی وعندالمدرك حاضر اولانی هیئات محسوسه ومخصوصه اوزره درك ایدر
لکن ماده سی که اندن ترکیب اولنور اعلام و یاقوت ورماح وزبرجد کبی
بونلردن هر بری بصر ایله محسوسه در حاصلی زبرجددن رماح اوزرینه
منشوره اولان اعلام یاقوتیه مشبه به خیالیدر زیرا بومرکب خارجده معدومدر

واجزاسی خارجده موجوده و بصر ایله مدرکه دکلدر شاعرك متخیله سی صور
علم و یاقوت وزبرجد محسوسه دن هیئت غیر محسوسه ترکیب ایلدی اطولده
دیرکه شعری مشبه به خیالی اولمقدن اخراج ایدوب اعلام یاقوتی حمرتده
یاقوت کبی اعلام معناسنه قیلوب تشبیه بلیغ قیلق ممکندر وزبرجد ایله خشب
مخضرمراد اولنوب زبرجد کبی دیمك اولوب استعاره قیلمق ممکندر (معنای بیت
زبرجددن رماح اوزرینه نشر اولنان اعلام یاقوتیه کویا اسفل واعلایه میل
ایدن شقایق نعمانیه درختی بیورلمیه زبرجددن رماح اوزرینه منشور اولان اعلام
یاقوتیه مشبه در کان محمر الشقیق مشبه به خیالیدر وخیالیدن مراد معدوم
اولان شیدرکه انی حواس ظاهره ایله درك اولنان اموردن متخیله ومتفکره
ترکیب ایدر بوخسه خیالیدن مراد خیالده مرتسمه اولان صورت دکلدر پس
اعلام یاقوتیه حس مشترکدن خیاله کیدن شیدن دکلدر و بو اعلام یاقوتیه یا
حواس ظاهره ایله اصلا احساس واقع اولماز

*) ایقتلنی والمشرفی مضاجعی * ومسنونه زرق کانیاب اغوال (*

بو بیت بحر طویلك ضرب اول سالمندندر تقطیعی (ایقت) فعول مقبوض
(لنی ولمش) مفاعیلن (رفیی) فعول مقبوض (مضاجعی) مفاعلن مقبوضدر
(ومسنو) فعولن (نتن زرقن) مفاعیلن (کانیا) فعولن (باغوالی) مفاعیلن
سالمدر (قائلی امرئ القیسدر (ایقتلنی ده اولان همزه استفهام انکاریدر
بونکله صاحب سلماده شاعری من جهة العداوه قورقودن رجل مراد اولنور
پس یقتلنی نك ضمیری شاعرك عدونه راجع اولور (والمشرفی ده اولان واو
حالیه در (مشرفی فتح راء مهمله ایله مطولده دیرکه مشارف یمنه منسوب سیفه
دیرلر وصاحب قاموس مشارفی شامدن قیلدی ومشارفی مشرفه رد ایلدی
زیرا جمع نسبت اولنماز مادامکه مفرده رد اولنمیه (مضاجعی مطولده معنای
لازمیسی اوله رق ملازمی ایله تفسیر ایلیوب ملازمتدن کنایه قیلدی بو تفسیره
کوره اسم فاعل اولوب مضموم المیم اولور ومضاجعی مبتدا مؤخردر والمشرف
خبر مقدمدر حتی مطولده بو ترتیب اوزره تفسیر ایلدی اطولده دیرکه خبر مبتدا
کبی معرفه اولسه تقدیمنده بأس یوقدر زیرا تحقیق اولان التباس اولمیان یرده
جائزدر و بوراده التباس یوقدر بعضلر توهم ایدوب مطول صاحبی کلامی قلب
بدوب تفسیر ایلدی دیوب قلبك نکته سنك بیاننه مبتلی اولوب نفع وفائده یی
افاده ایدر برشی اتیان ایتمدی واحتمالدرکه مضاجعی فتح میم ایله اولوب

مضجع کلمه سنك جمعی اوله و بو مضجعك معنای حقیقیسی مکان نومدر و بوکا
کوره معنی اکر بر کیمسه بنم قتلمه قصد ایلسه ممکن دکلدر مکر حال اضطجاع
وحال نومده اوله دیمك اولور (ومسنونة رفع ایله المشرفی اوزرینه عطف اولنور
مطولده سهام محدودة النصال ایله تفسیر ایلدی یعنی دمرنلری کسکینلنمش
اوقلردیو تفسیر ایلدی (سن السیف دینلور کسکین ایلسه و پاسنی قالدیروب
مجلی ومصیقل قیلسه (زرق ضم زای وسکون راء مهمله ایله حمر واحمر
کبی (ازرق کلمه سنك جمعیدر کوك رنکه دیرلر وزرق مسنونة کلمه سنك
صفتیدر وبو نصال محدوده یی زرقت ایله وصفی نصالك صفاسنه
دلالت ایتسون ایچوندر خفی بیورلمیه مقامه انسب اولان مسنونه
کلمه سنی اسنة الرماح ایله یعنی میزراقلرك دمرنلریله تفسیر ایلمکدر زیرا
اسنه انیاب اغواله زیاده شبیه در زیرا اسنه نصالدن اعظمدر وانیاب
اغوالك ماده سی حس ایله درك اولنمدیغنده نظر واردر زیرا ماده سی عظمدر
و بو ماده سی حس ایله درك اولنماز کلامی انیاب جنس عظمدن اولمدیغنه
مبنی اوله زیرا بو انیاب عظمك ایشلمدیکنی ایشلر بلکه ماده سی نه کونه شیدر
بیلنمدیکنه مبنی اوله کرچه قواطعدن برشیئه مشابه لکن بخصوصه ناب متعارف
صورتی اوزره مخترع دکل بلکه صورت مهیبه اوزره مخترع وفی الجمله صورت
نابه مناسبدر کانیاب مسنونة کلمه سنه متعلقدر (انیاب فتح همزه ایله ناب
کلمه سنك جمعیدر رباعیه نك اردنده اولان دیشه دیرلر بوده ایکی جانبده درت
عدد دیشدر (اغوال فتح همزه ایله غولك جمعیدر غول جنك ساحره سنه
دیرلر بونك تحقیقی مرور ایتدی ومنیه معناسنه ده کلور وبر شیطاندر که ناسی
اکل ایدر و بردابه در که انی عرب کورر و بلور وانی تأبط شرا قتل ایلدی
(معنای بیت) بنی حب سلماده قورقودن کیمسه بنی قتل ایدرمی یعنی بنی
قتله قادر اولورمی اولماز حال بو که شارف الیمنه منسوب اولان سیف وانیاب
اغوال کبی پاسسز و مجلی دمرنلی وکسکین دمرنلی اوق یاخود مزراق بکا
مضاجع و ملازمدر یعنی بونلر بنم عندمده موجود ایکن اول کیمسه بنی نیجه
قتله قادر اولور اوله ماز خفی بیورلمیه المشرفی ومسنونة زرق قولی مشبه کانیاب
اغوال مشبه به وهمی در وهمی ایله مراد متخیله نك اختراع ایلدیکی شیدر
غول دیدکلری سبع کبی برشیدر ناسی هلاك ایدر دینلدکده متخیله بونی استماع
ایدر غولی صورت سبعده تصویر ایدوب اکا سبع کبی ناب اختراع ایدر معلوم

اوله که وهمی ایله مراد وهم ایله مدرك اولان معانیء جزئیه دکلدر زیرا انیاب
اغوال ورؤس شیاطین معانیء جزئیه دن دکلدر بلکه صوردر زیرا انیاب
اغوال ورؤس شیاطین حواس ظاهره ایله درك اولنماسی ممکن اولاندن دکلدر
بلکه بو انسه لر درك اولنمازلر الاحواس باطنه ایله درك اولنورلر و ینه خارجده
تحقیق اولاندن دخی دکلدر زیدك صداقتی و عمرك عداوتی کبی
*) وکان النجوم بین دجاها * سنن لاح بینهن ابتداع (*
بو بیت بحر خفیفك ضرب اولندندر تقطیعی (وکاننن) فعلاتن مخبون
(نجومی) مفاعلن مخبون (ندجاها) فعلاتن مخبونه (سننلا) فعلاتن مخبون
(حبینهن) مفاعلن (بتداعو) فاعلاتن سالمدر (قائلی قاضیء تنوخیدر
نجوم انجم کبی کوکب معناسنه اولان نجم کلمه سنك جمعیدر (دجاها دجی دالك
ضمیله علی وزننده دجیه کلمه سنك جمعیدر بو معنی جهتندن ظلمت معناسنه در
(بین النجوم نك صفتیدر تقدیری کان النجوم الواقعة بین دجاها دیمکدر واکر
متعلق نکره تقدیر اولنسه النجوم دن حال اولمقده جائز اولوب تقدیری کان
النجوم حال کونها واقعة بین دجاها دیمك اولور و بونده عامل معنای کان در
ودجاهانك ضمیری یا لیله یه یاخود نجومه عائددر بعض روایتده دجاه واقع
اولمشدر ضمیری لیله راجعدر واضافتی ادنی ملابسه ایچوندر (سنن رفع ایله
کان نك خبریدر سنن ضم سین وفتح نون ایله سنت کلمه سنك جمعیدر لغتده سیرت
وطریقت معناسنه در والله تعالینك حکمی وامری ونهیی و رسول اکرم
صلی الله تعالی علیه وسلمك احیا نا ترك ایله سلوك ایلدکلری شیدر (بینهن نك
ضمیری سننه راجعدر (ابتداع لاح نك فاعلیدر وجمله سی سننك صفتیدر
ابتداع کسر همزه وسکون با ایله انشاء معناسنه و بدعت دینده بعد کماله
واقع اولان حدثدر وابتداع ایله مراد وجه تشبیهك ما بینده احداث
بدعتدر (اطوالده دیرکه خفی اولمیه بیتك طرفینی بر برینه ملایم دکلدر زیرا
شاعر نجومی دجا بیننده قیلدی سننك بیننده ابتداعی قیلدی ملایم اولان
ایسه نجومك بیننده دجایی قیلوب سننی ابتداع بیننده قیلمق ایدی وملایمی
تحصیل اولنکنده قلبی اعتبار ایله ممکندر تقدیری کان دجاها بین النجوم
دیمك اولور ایکنجی ده قلبی اعتبار ممکن دکلدر اما مطولده ثانی یی باب قلبدن
قیلوب سنن لاحت بین الابتداع دیو تقدیر ایلدی لکن ثانیده قلبك عدم امکانی
بودرکه سنن غایت چوقدر کویا بدعت اراسنده لمعان ایدر پس بو معنی

بیتك مزایاسندن معدوددر و بوقلبك اعتبار وعدم اعتباری خطیب دمشق
رحمه الله تعالینك تقریرندن استفاده اولنور خطیب دمشق تقریر ایدر که
بوتشبیهده وجه شبه شیء مظلم سوادك جوانبنده اشیاء مشرقه بیضك
حصولندن حاصل اولان هیئتدر و بو هیئت مشبه به ده موجوددکلدر مکر
تخییل طریقی اوزره موجود اوله و بو هیئتك مشبه به ده علی طریق التخییل
بولنمسنك بیانی بودرکه بدعت و هرشیکه جهلدر صاحبی ظلمتده یوریوب
یوطریقه واصل اولمیان و برمکروهه نائل اولمقدن امین اولمیان کیمسه کبی
قیلدی ایسه بدعت وجهالتدن تطایری ظلمته تشبیه اولندی وینه بطریق
العکس لازم کلور سنت وهرشیکه علمدر نوره تشبیه اولنه و بوبدعت
وجهل ظلمت کبی اولمسی وسنت وعلم نور کبی اولمسی برمرتبه ده شایع اولدیکه
حتی سنت وهرشیکه علم اوله کندنده بیاض واشراق اولان شیدندر دیو تخییل
اولندی (اتیتکم بالحنیفیة البیضاء) کبی واولکیسی یعنی بدعت وهرشیکه
جهل اوله کندنده سواد وظلام اولان شیدندر دیو تخییل اولندی (شاهدت
سواد الکفر من جبین فلان) دیدیکك کبی ایکنجی یی کندنده بیاض واشراق
اولان شیدندر اولکیسی کندنده سواد اولان شیدن تخییل سببیله دخی وظلمت
بیننده اولان نجومی ابتداع بیننده اولان سنته تشبیهی سواد شباب اراسنده
بیاض شیبه یاخود زیاده خضرتلی نبات اراسنده لامعه اولان انوار وازهاره
نجومی تشبیه مثللیدر پس بوندن ظاهر اولدیکه دجی اراسنده اولان نجوم
ابتداع اراسنده اولان سنن بولردن هربری سواد صاحبی اولان شیئك اراسنده
بیاض صاحبی اولان شیء اولمقده علی طریق التأویل مشترکدر و بوتأویل متلون
اولمیانی متلون تخییل ایتمکدر (معنای بیت) کویا نجوم کیجه اراسنده یاخود
کندونك یاخود دجای لیالی نجومك اراسنده سنن کبیدر اول سننك اراسنده
ابتداع یعنی احداث بدعت ظاهر اولدی یاخود ظلمت امیز اولان بدعت کبیدرکه
اراسنده نجوم کبی سنن ظاهر اولدی خفی اولمیه که معناده قلبلر اعتبار اولنمشدر

*) وقد لاح فی الصبح الثریا کما تری * کعنقود ملاحیة حین نورا (*

بو بیت بحر طویلك ضرب ثانیسندندر تقطیعی (وقدلا) فعول (حفصصبحث
مفاعیلن (ثریا) فعولن (کماترا) مفاعلن مقبوضه (کعنقو) فعولن
(دمللاحی) مفاعیلن (یتن حی) فعولن (نوورا) مفاعلن مقبوضدر (قائلی
احیحة بن الحلاح یاخود قیس بن الاسلت نام شاعردر (لاح ظاهر اولدی دیمکدر

بدا معناسنه (فی الصبح لاحیه متعلقدر صبح ضوء صباح درکه سواد لیلده حمرت
شمسدر (الثریا تقدیرا مرفوع لاح نك فاعلیدر ثریا مؤنث ثروان اولان
ثروی نك تصغیریدر سکری وسکران کبی ثروی مرأة متموله یه دیرلر مصغر یله
نجم تسمیه اولندی محلنك ضیقیله بیله کثرت کواکبندن اوتوری کما تری مرأی ده
کوردیکك کبی دیمکدر ملاخسرو و مطول حاشیه سنده دیرکه کما تری ده
اولان کاف تشبیه ایچون دکلدر بلکه کیف زید جوابنده دینلان کما تری نك
کافی کبیدر ومراد زیدی کوردیکك حالت اوزرینه در دیمکدر کعنقود
ملاحیة لاحیه متعلقدر (عنقود ضم عین مهمله وسکون نون وضم قاف ایله
علاقمه دیرلر کرك خرمانك اولسون کرك اوزومك اولسون و بو عنقودی
اختیارینك نکته سی صفات مذکوره کندنده زیاده ظهوریندن اوتوریدر
(ملاحیه ضم میم و تخفیف لام وکسر حاء مهمله ایله قاموسده تسطیر
اولندیغنه کوره بجی ممه سی کبی اوزنجه بیاض اوزومه دیرلر مطولده دانه‌لری
اوزنجه بیاض اوزومدر دیدیکی قاموسك سوزینی تأیید ایدر وکاهیجه لامی
مشدده اولور بو بیتده اولدیغی کبی ملاحیه برعنبه نك یاخود برشجره نك
صفتیدر وعنقودنك ملاحیه یه اضافتی بیانیه در (حین نورا) انك ضمیری
عنقوده راجعدر الفی اطلاق ایچوندر نورینی اخراج ایتدی دیمکدر (نور فتح
نون وسکون واو ایله زهر ایضدر یعنی بیاض چیچکدر یاخود مطلق
چیچکدر وزهر صاریده شایع اولدی (معنای بیت) تحقیق نوری تفتح ایتدیکی
حینده اولان اوزونجه بیاض اوزوم کبی ضوء صباحده ثریا دیدکلری کواکب
ظاهر اولدی نتکیم کوردك معلوم اولا که بو بیتده اولان وجه شبه مرکب حسی
کبیکه طرفانی مفردان حسیاندر و بوراده وجه شبه مقدار مخصوصی متضمنه
اولان کیفیت مخصوصه اوزره اولدیغی حالده مرأی ده صغار المقادیر اولان
صور بیض مستدیره نك تقاربندن حاصل اولان هیئتدر و کیفیت ایله مراد اجتماع
تلاصق ایله مجتمعه وشدیدة الافتراق اولان کیفیت دکلدر بلکه تلك الانجمك
میاننده رأی العین ده بولدیغی نسبت قریبه اوزرینه اولان تقارب وتباعددن
مجتمعه اولان کیفیتدر و بو کیفیتك تفسیرنده بزم ذکر ایلدیکمزی شیخ عبد
القاهر مقدار مخصوصه تفسیر قیلوب قرب و بعده مقدار مخصوص دیو تفسیر
ایلدی وصاحب مفتاح کیفیة مخصوصة الی مقدار مخصوص دیوب ایکسینك
میانتی جمع ایلدی کویا مقدار مخصوص ایله مرادی ثریا وعنقودك مقدارینك

مجمو عيدر يعنى انك ايچون طول وعرض مخصوصين واردر ومحتملدركه
كيفيت ايله شكل مخصوص مراد اولنه زيرا شكل كيفيا تدندر ومقدار
مخصوص ايله شيخ عبدالقاهرك مرادايتديكى تقارب مراداولنه محصل كلام
شاعر بو تشبيه ده متعدد اشيايه نظر ايدوب اندن حاصله اولان هيئتى قصد ايلدى
وطرفان مفردان ديديكمزك سببى مشبه نفس ثريادر مشبه به نورى تفتح
ايتديكى حينده اولان عنقوددر و بو عنقود ملاحيه ايله وحين نورا ايله
مقيددر وتقييد افراده منافى دكلدر مادامكه بونلر عنقودك جزلرى اولميه

*) كان مثار النقع فوق رؤسنا * واسيافنا ليل تهاوى كواكبه (*

بو بيت بحر طويلك ضرب ثانيسندندر تقطيعى (كانن) فعول (مثارنق) مفاعيلن
(عفوق) فعول مقبوض (رؤسنا) مفاعلن مقبوضدر (واسيا) فعولن (فناليلن)
مفاعيلن (تهـا وا) فعولن (كواكبه) مفاعلن مقبوضدر (قائلى بشاردر
مثار النقع كان نك اسميدر (مثار ضم ميم ايله اسم مفعولدر اثار الغبار دينلور
غبارى تحريك ايلدى ورفع ايتدى ديمكدر (نقع فتح نون وسكون قاف ايله
غبار معناسنه در بوكا كوره مثارك النقعيه اضافتى بيانيه اولور ياخود مجردك
شقيقه اضافتى قبيلندن اولوب تقديرى كان الغبار المرفوع ديمك اولور اكر
كان تشبيه ايچون قيلنسه اركان تشبيه دن اولان وجه شبه دن غير محذوف اولماز
واكر كان ظن ايچون قلنسه ينه ادات تشبيه حذف اولنوب اظن زيدا اسدا
ديديكك كبى اولور و بو ابلغدر كلمه كان نك مشتمل اولديغى جميع تشبيه ده
سكا تمهيد ايلديكمك اصليدر (فوق رؤسنا قولى مثار النقع نك نعتيدر ياخود
ظرف مستقر اولوب محلا منصوب حالدر عاملى كاندر ياخود ظرف لغو اولوب
مصدره متعلقدر (واسيافنا واو مقارنت ايله منصوب مثار النقع اوزرينه
معطوفدر و بو واو مقارنت كل رجل وضيعته ده اولديغى كبى و بو شيخ
عبدالقاهرك اسيافنا قولى تشبيه ده تفرق واقع اولمسون ايچون مصدرك
صله سى حكمنده در قوليدر يعنى سيوفمز مثاره متصل ومنضم وتمه سندندر
وملاحظه ده مستقل دكلدر و بو اتصال عاطفدن مستفاد اولان مقارنتدن
نشأت ايدر وشيخ عبدالقاهرك اسيافنا قولى مفعول معه اولوب عاملى مثار
اولديغنى ايراد ايلمدى زيرا نقع مثارك معمولى دكلدر زيرا اعتماد ايتمزكه حتى
كندو ايچون معمول اوله ومعتمد عليهى حذف تكلفدر واكر مثار
مصدر اولسه نقع بغير تكلف مثارك مفعولى اولور واسيافنا مفعول معه

اولور

اولور و بو تقرير كلام شيخه انسبدر خفى اولميه اثاره مشبه دكلدر
زيرا مثار دخى مشبه دكلدر وتشبيه مركبده مشبهى ادات تشبيه ولى
ايتمز وشارح محقق مطولده بو احتمالى وهم قيلدى (ليل رفع ايله كان نك
خبريدر تهاوى مطولده تاسنك برى حذف اولنان مضارع مؤنثدر بعضيسى
بعضيسنك اثرنده ساقط اولور ديو تفسير ايلمش بعضيلر تهاوى كلمه سنى ماضى
قيلوب مؤنث قيلدى زيرا جميع غير سالمك ظاهر ينه اسناده سن مخيرسين پس
بو بعضك كلامى اثناء شرحده مطلع اولاجغك شاعرك قصد ايلديكى قتى چوق
لطائفه خلل ويردى و بو اخلالك بياننده اختلاف اولندى بعضيلرى بعضيسى
بعضيسنك اثرنده سقوطى صيغهٔ حالدن استفاده اولنور زيرا زمان حالده حاصل
اولانك شانى تدريج ايله حاصل اولمقدر و بعضيسى بعضيسنك اثرنده
سقوطده اولان حركاتك اختلافيله دردمش خفى اولميه كه حصول تدريجى
زمان اوزرينه كرك حال كرك غيرى اولسون انطباق اقتضا ايدر وحركاتك
اختلافى جميعسنك سقوطيله مجامعت ايدر و بعضيلر ماضى يى معرض حالده
قيلمقدن مستفاد اولان صورت عجيبه يى استحضاردن صيغهٔ مضارعك افاده
ايتديكى شى فوت اولور ديمش بعضيلر مقامه مناسب صيغهٔ مضارعك افاده
ايتديكى استمرار تجددى فوت اولور ديمش خفى بيورلميه اكرچه تهاوى صيغهٔ
ماضى اولسه بونكله ليلى وصفى ليلك كواكبدن خلوينى افاده ايدوب مثار
نقعى وسيوفى كواكبدن خالى اولان ليله تشبيه لازم كلور ايدى اما صيغهٔ
مضارع بونك خلافنه در زيرا بونكله ليلى وصفى ليل كواكب ايله اولوب وجود
ليله تدريج ايله منطبق اولديغى حالده ساقط اولورلغنى افاده ايدر كواكبه
كواكب له ايله تفسير ايلمشلر زيرا سيوفك سقوط وارتفاعى انلردن برطائفه يه
اولور برينه درعقب برينه دخى اولور دكلدر و بو كل جمع جمع معناسنه اولان
جمع استغراقنك مفهومى ومضارع استمرارينك اسناديدر معلوم بيوريله كه
بينده اولان وجه شبه شىء مظلمك جوانبنده متفرقه ومتناسبة المقدار ومشرقه
ومستطيله اولان اجرامك سقوطندن حاصله اولان هيئتدر پس وجه شبه
مركبدر تكيم مشاهده اولندى وطرفان دخى مركبدر زيرا البلى نقعه
وكواكبى سيوفه تشبيه قصد اولنمدى بلكه كواكبى اغماددن چقارلمش سيوفك
هيئتنه يعنى عالى وسافل اولمسنه وكلورو كيدرلكنه واضطراب شديد ايله
مضطرب اولمسنه وسرعت ايله حركات ايتمسنه تشبيه اولندى و بو حركاتك

جهات مختلفه‌سی واحوالی واردر که اعوجاج واستقامت وارتفاع وانخفاضه منقسم اولور وسیوف بو امورك اختلافیله تلاقی وتداخل وتلاحق ایدر و بعضیسی بعضیسنی منع ایدر ومشبه به جانبنده‌ده بویله‌در زیرا کواکب تهاوی وتساقطنده اولان اشکالنك تدافع وتداخل واستطاله‌سی واردر پس بو دقایقه کلمهٔ واحده ایله تنبیه ایلدیکه تهاویدر اما کواکب اماکنندن زائل اولمسه دائما صورت استداره اوزرینه اولور (معنای بیت) باشمزك اوزرنده غبار مرفوع سیوفمز ایله کویا کیجه درکه کواکبنك بعضیسی بعضیسنك اثرنده ساقط اولور معلوم بویله که وجه شبه مرکب حسی وطرفانی مختلفان بری مفرد اخری مرکب اولسی شقیق زبرجددن رماح اوزرینه منشوره اعلام یاقوتیه‌یه تشبیه‌ده مرویدیکه اجرام خضر مستطیله مخروطیه‌نك رؤسی اوزرینه نشر اولنان اجرام حمر مبسوطه‌دن حاصله اولان هیئتدر پس شقیق مشبه مفرددر ومشبه به مرکبدر بو ظاهردر و بونك عکسی یعنی مشبه مرکب ومشبه به مفرد اولسی ارض مرتفعك شکوفه‌سی کندویه مشابه اولان نهار مشمسی لیل مقمره تشبیهده اولدیغی کبی ان شاء الله تعالی اشاغیده مثالی کلسه کرکدر

*) صب علیه قانص لما غفل * والشمس کالمرآة فی کف الاشل (*

بو بیت بحر رجزك ضرب اولندندر تقطیعی (صبعلی) مفتعلن مطوی (هقانصن) مفاعیلن مخبون (لماغفل) مستفعلن (وششمس کل) مستفعلن (درآتفی) مستفعلن (کففلاشل) مستفعلن سالمدر تصیصده رجز مسطوردر دیمش قائلی شماخ یاخود ابن المعتز یاخود ابو النجم عجلیدر (صب صیغهٔ ماضیٔ معروفدر ارسال ایلدی دیمکدر (علیه ده اولان ضمیر ثوره عائددر (قانص صبك فاعلیدر مفعولی محذوفدر تقدیری کلابادر (قانص صیاد معناسنه غفل صیغهٔ معروفدر فاعل مستتری ثوره عائددر آخرینك تخفیفی ضرورت وزن ایچوندر (الاشل موصوف محذوفك صفتیدر تقدیری (الرجل الاشل دیمکدر اشل صفت مشبهه یاخود اسم تفضیلدر وآخرینك تخفیفی ضرورت وزن ایچوندر شلل یدده یبسدر یاخود یدك ذهابیدر و بوراده مراد مرتعشدر زیرا عدیم الیدك یاخود یابس الیدك کفنده مرآت اولمازو بونی سید شریف شرح مفتاحده بویله تصریح ایلدی اجمالا (معنای بیت) ثورك غفلتی حیننده صیاد ثوره کلابی ارسال ایلدی حال بوکه او حیننده شمس مغیبه قریب ایدی

زیرا

زیرا غیبوبتی وطلوعی حیننده تیره‌دیکی مشاهددر خفی بیورلمیه دقت وسحر جهتندن کندی ایله تشبیه زیاده قیلنان اوزرینه حرکات واقعه اولان هیئاتده کلور وتشبیه‌ده اولان هیئت مقصوده ایکی وجه اوزرینه‌در بری هیئت مقصوده کندینك غیری اوصافه مقترن اولمقلغیدر و بری هیئت حرکه تجرد ایدوب حتی غیریسی مراد اولنمامقدر اولکیسی ابن المعتزك قولنده اولان وجه شبه کبیدر که اشراقه مقارن استداره وتموج واضطراب اشراقه مقارن حرکهٔ سریعهٔ متصله‌دن حاصله اولان هیئتدر حتی شعاع ظن اولنور که کویا منبسط اولمغه قصد ایدر حتی شعاع دائرهٔ شمسك جوانبندن فیض الوب صکره انبساط اوزرینه ظاهر بعده انقباضه رجوع ایدرکویا شعاع جوانبدن وسطه رجوع ایدر زیرا برکیمسه شمسه جرمنی تبین ایچون تحدید نظر ایلسه شمسی بو کف اشلده اولان هیئتی مؤدیه بولور وکف اشلده اولان مرآتده بونك کبیدر و بونك بیانی بودرکه کف اشلك حرکتی دائمه ومتصله اولوب اول کفده سرعت ودوام حرکت ایله نور مرآت تموج ایدر ایکنجیسی حرکه کندینك غیری اوصاف جسمدن تجرد ایتمسیدر پس بوراده جسم ایچون اولان حرکات کثیره‌نك جهات مختلفه‌یه اختلاطندن لازم ولابددر بعضیسی یمینه وبعضیسی شماله و بعضیسی علوه و بعضیسی سفله تحرك ایدوب ترکیب تحقق ایلیه والا وجه شبه مفرد اولور که حرکه‌در پس ایمدی رحی وسهمك حرکه‌سنده وضع واحد اوزره جهت واحده‌یه اتحادندن اوتوری ترکیب یوقدر عبد الله بن معتزك

*) وکان البرق مصحف قار * فانطباقا مرة وانفتاحا (*

قولنده اولان مصحفك حرکه‌سی بونك خلافنه‌در بو بیت بحر رملك ضرب اولندندر تقطیعی (وکاننل) فعلاتن مخبون (برقص) فاعلن محذوف (حفقارن) فعلاتن مخبونه (فنطباقن) فاعلاتن (مرتن) فاعلن محذوفدر (ونفتاحا) فاعلاتن سالمدر تنصیصده بحر مدیدندر دیدیکی کتب عروضده اولان اوزان مدیددن برینه مطابق دکلدر (البرق کانك اسمیدر مصحف قار کانك خبریدر (قار قرأدن اسم فاعلدر اصلی قارئ ایدی همزه متحرك ماقبلی مکسور اولغله یایه قلب اولنوب بعده یا حذف اولندی تنکیم بادی الرأی‌ده و علتدن اوتوری قلب اولندی دیو تفسیرده ذکر اولندی بو بیتدن مرادی برقی وحرکاتی وصفدر انطباقا وانفتاحا فعللری محذوف مصدرلردر تقدیری فینطبق انطباقا مرة وینفتح انفتاحا اخری دیمکدر (معنای بیت) کویا برق قارئك

مصحفيدر بركره منطبق اولمقلق ايله منطبق اولور و بركره منفتح اولمقلق ايله منفتح اولور اوقدروار كه برقده انفتاح وانطباق سر يعدر قارينك غيرى پس مصحفك حركه سنده تركيب واردر زيرا مصحف حال انطباقده علو جهتنه وحال انفتاحده سفل جهتنه تحرك ايدر

*) يقعي جلوس البدوى المصطلى * باربع مجدولة لم تجدل (*

بو بيت بحر رجزك ضرب اول سالمندندر تقطيعى (يقعي جلو) مستفعلن (سلبدوى) مفتعلن (يلمصطلى) مستفعلن سالمه (باربعن) مفاعلن مخبون (مجدولتن) مستفعلن (لم تجدلى) مستفعلن سالمدر تصيصده رجز مشطوردندر ديدى (قائلى ابو الطيب درصفت كلبده ديمشدر بوراده تركيب يعنى وجه شبه هيئت سكونده واقع اولديغنه مثالدر (يقعي اقعادن مأخوذ صيغهٔ مضارعدر اوتورر ديمكدر مجلس معناسنه اقعا كلبك كوتى اوزرينه جلوسيله حيوانك وراسنه تساندايله جلوسى ميانده مشتركدر (جلوس البدوى نزع خافضيت اوزره منصوب كجلوس البدوى ديمكدر (مصطلى اصطلادن مأخوذ اسم فاعلدر اصطلا ناره استدفايه ديرلر جلوسنى بدوئ مصطلى يه تشبيهنده اقعا اوزرينه استدامتده مبالغه دن اوتوريدر (بدوى مصطلى يه جلوسدن بونوع اوزرينه استدامتى كبى مطول حاشيه سنده قاسم ليثى ديركه اقعا ايكى دزلرين قالديروب ايكى اليه لرى اوزرينه اوتور مقدر ناره مصطلى اولان بدوينك اوتوروشى كبى كه بدويلر اكثريا عريان اولمغله ارض اوزرينه آتش ياقوب بطن وصدرينه حرارت آتش واصل اولسون ايچون ايكى ديزلرين ديكوب ايكى اليه سى اوزرينه اوتور (باربع موصوف محذوفك صفتيدر تقديرى بقوائم اربع ديمكدر (مجدوله محكمة الخلق معناسنه فلان مجدول الخلق دينلور محكم الخلق معناسنه مجدولك اصلى مفتول معناسنه درلم تجدل طاقاتدن فتل اولنمدى ديمكدر بلكه عدم فتل ايله محكمه خلق اولندى ديمكدر محتملدر كه جدلى نفى ايله جمعى نفى مراد اولنه تكيم كلبك صورت اقعاسنك غيريده اولديغى كبى (معناى بيت) اول كلب بدوئ مصطلى نك جلوسى كبى محكمة الخلق اولان قوايم اربع ايله اوتورر خنى يورلميه كلبك حالت اقعاسنده جميع عضونك موقعندن حاصله اولان هيئت مشبه در وبدوئ مصطلى نك جلوسنده جميع عضونك موقعندن حاصله اولان هيئت مشبه به در

*) كما ابرقت قوما عطاشا غمامة * فلما رأوها اقشعت وتجلت (*

بو بيت بحر طويلك ضرب ثانيسندندر تقطيعى (كما اب) فعولن (رقت قومن) مفاعيلن (عطاشن) فعولن (غمامتن) مفاعلن مقبوضه (فلما) فعولن (رأوهااق) مفاعيلن (شعتو) فعول مقبوض (تجللتى) مفاعلن مقبوضدر (قائلى كثيردر (كما ده اولان ما مصدر يه در و بوراده مشبه ومشبه به محذوفدر بو محذوف اولان ابيات سابقه ذكر اولنان رجلدن حكايه در مطولده ديركه ابرق القوم دينلور انلره برق اصابت ايتدى ديمكدر ابرق الرجل لسيفه دينلور قايجنى لمعان ايتدردى بو ايكى وجه بوراده صحيح دكلدر اطولده ديركه ابرقت السماء دينلور سما برق صاحبى اولدى ديمكدر قاموسده وصحاحده ديديلركه ابرقت امرأة دينلور حسنلى وزينتلى اولدى ديمكدر واساس البلاغه ده ديديكه ابرقت لى فلانة دينلور فلانه بكا حسنلى اولدى وتعرض ايتدى ديمكدرو بوراده كلام حذف جار وايصال فعل اوزرينه مبنى اولوب تقديرى ابرقت لقوم عطاش ديمكدر (عطاش كسر عين مهمله ايله عطشانك جمعيدر (غمامه فتح غين معجمه ايله بولوت سحابه معناسنه (فلما كلمه سنى بوراده معناى سببيتدن تجريد ايدوب مجرد ظرفيت ايچون قيلميدر (رأوهاده اولان ضمير مستتر قومه راجعدر وضمير بارز غمامه يه عائددر (اقشعت فاعل مستترى غمامه يه عائددر اقشعت صيغهٔ ماضئ غائبه در متفرقه اولدى ديمكدر وتجلت اقشعت اوزرينه عطف اولنور تجلت صيغهٔ ماضئ غائبه در منكشف اولدى ديمكدر (معناى بيت) اولا مطمع آخرا موئس اولان امرك ظهورى غمامه نك قوم عطاش ومحتاجينه ابراق وتزيين وتعرضى كبيدركه غمامه انلرى اطماع ايتدى اول غمامه يى كوردكلرنده طمع ايتديلر اول غمامه ده متفرقه ومنكشفه اولدى وانلرى خائب ومتحير قيلدى (معلوم اوله كه كاهيجه مركب عقلى يعنى وجه شبه متعدددن منتزع اولور ووجه شبهى ذلك المتعددك اكثرندن انتزاع واجب اولديغندن درعقب تشبيه ده خطا واقع اولور نتكيم وجه شبه شطر اولدن انتزاع اولنديغى كبى وجه شبهك كما ابرقت قوما عطاشا غمامة قول مجردندن انتزاعى خطادر زيرا وجه شبهك جميع بيتدن انتزاعى واجبدر پس شاعرك بيتدن مرادى ابيات سابقه ده ذكر اولنان حالتى مطمع اولان ابتدانك اتصالنده قوم عطاش ايچون غمامه نك ظهورى حالتنه صكره موئس اولان انتهانك اتصالنده غمامه نك تفرق وانكشافنه وقومك متحيرين اولدقلرى حالده قالرينه تشبيه در زيرا بو بيت برشيئه شديد الاحتياج اولان مضطره اول شيئك

وجودينك امارتی ظاهره اولدقدنصكره اول شی فوت اولوب اول شیئك
تحسری وترح وغصه‌سی باقی قلمه‌ده مثللدر

*) اتانی من ابی انس وعيد * فسل تغير الضحاك جسمی (*

بو بيت بحر وافرك ضرب اول مقطوفندندر تقطيعی (اتانيمن) مفاعيلن معصوب (ابيانس) مفاعلتن (وعيدن) فعولن مقطوفه (فسلتغی) مفاعلتن (يرضضحا) مفاعيلن معصوب (كجسمی) فعولن مقطوفدر (قائلی حماسيدر (اتانی فعل ومفعولدر من ابی انس اتانی يه متعلقدر وعيد اتی نی نك فاعليدر فسل ده اولان فا تعقيب ايچوندر تغير الضحاك فسل نك فاعليدر جسمی مفعوليدر (ضحاك ابوانس نام شاعرك اسميدر (سل ارتدی اذاب معناسنه صيغهٔ ماضیٔ متعديدر اسلال ديدكاری داء معروفك اولديغی جسم كبی ارتدی ديمكدر بو ابياتك قائلی بو ابيات ايله هزء وتمليح قصد ايدر تمليح كندنده ملاحت وظرافت اولان شیئ تيانه ديرلر ملح الشاعر دينلور شيئ مليحی كتوردی ديمكدر اما بر قصهٔ مشهوره يه ياخود بر مثل سائره ياخود بر شعر نادره فحوای كلامده اشارت اولسه ميم اوزرينه لامك تقديميله تلميح در علامهٔ شيرازينك ميانلرنده تسويه واردر ديديكی سهودر (معنای بيت) ضحاك اسميله مسمی ابوانس كنيه سيله مكنی اولان كيمسه‌دن بكا وعيد كلدی درعقب تغير ضحاك جسمی ارتدی خفی بيورلميه وجه شبه ضدينك تضاد ده اشتراكندن اوتوری نفس تضاددن انتزاع اولنوب صكره تضاد تمليح واسطه سيله منزلهٔ تناسبه تنزيل اولنور بو بيتده اولديغی كبی

* فان تفق الانام وانت منهم * فان المسك بعض دم الغزال (*

بو بيت بحر وافرك ضرب اول مقطوفندندر تقطيعی (فانتفقل) مفاعلتن (اناموان) مفاعلتن (تمنهم) فعولن مقطوفه (فانلمس) مفاعيلن (كبعضدمل) مفاعلتن (غزالی) فعولن مقطوفدر (قائلی ابو الطيب در سيف الدوله‌نك والده‌سنه مرثيه ايلديكی قصيده‌سندندر (ان تفق شرطدر ان شرطيه در تفق ان ايله مجزوم صيغهٔ مخاطبدر الساكن اذا حرك حرك بالكسر قاعده‌سی اوزره الانام يه وصل ايله مكسور قيلنمشدر معناسی شرف ايله عالی اولورسن ديمك اولور وجواب شرط محذوفدر تقديری فلا استبعاد فی ذلك ديمكدر (الانام فعل شرطك مفعوليدر انام سحاب وزنی اوزره خلق معناسنه ياخود جن وانس ياخود وجه ارضده اولانك جميعسی معناسنه وانت ده

اولان واو حاليه در منهم ده اولان ضمير ارزانامه عائددر فان المسك بعض دم الغزال مصراعی جواب محذوفك تعليلی در * وان يكذبوك فقد كذبت رسل من قبلك * آيت جليله سنده اولديغی كبی (مسك كسر ميم وسكون سين مهمله ايله ضم ميم وسكون معجمه ايله اولان مشك لفظنك معربيدر و بو مسك حار يابسدر قلبه قوت ويرر و بو نكله جوهر هوا اصلاح اولور خصوصا ايام وباده و بو وحشك سبره سيدر غزال فارسيده آهو بره ديدكلريدر ابو حاتم ديمشكه ارلاطوغمانه طلا صكره قوی اولوب حركت ايتسه شادن بر آيلق اولسه صرالتی يايدی ايلق اولسه جدايه وخشف ديرلر وار كگنه رشا وشبسند ظبی ديرلر ايكی قرنی اولور وخياری خراسانی صكره صينی صكره هندی اولاندر پس شاعرك كلامی مشتهر اولانه بناء اولوب غزالی انك اوزرينه اطلاق مجرد مشاكله ايله اولور خفی بيورلميه شاعرك بو بيتدن مرادی بودر كه ممدوح خلقه فائق اولدی بر حيثيت ايله ممدوحك بينی ايله خلقك بيننده مشابهت قالمدی بلكه ممدوح باشلی باشنه اصل وكندی ذاتنده جنس اولدی و بو يله فائق ظاهرده ممتنع كبيدر پس بو دعوايه احتجاج وامكانتی بيان ايدوب ممدوحك حالنی دمادن اولان حال مسكه تشبيه ايلدی صكره اول مسك دمده بولنميان اوصاف شريفه كندنده اولديغندن دمادن عد اولنمادی اكر بو بيتده تشبيه نه ره‌در ديو سؤال اولنورسه جوابده ديرز كه نقدر بيت تشبيهه صريحا دلالت ايتمزسه ضمنا دلالت ايدر زيرا (معنای بيت) اكر ای ممدوح شرف ايله خلقه عالی وفائق اولدك حال بو كه سن انلردن بعضسن بونده استبعاد يوقدر زيرا مسك غزالك دمنك بعضيدر حال بو كه مسك دمی فائق اولدی حتی دمدن عد اولنماز اولدی پس سنك حالك حال مسكه شبيه در بو مثللی تشبيهه تشبيه ضمنی ياخود تشبيه مكنی عنه تسميه اولنور خفی بيورلميه تشبيه‌دن غرض اغلبده مشبهه عودت ايدر و بو مشبهه عائد اولان غرض مشبه بر امر ممكن الوجود اولديغی بياندر و بو امر ممكن الوجودك بيانی كندنده مخالفت ممكن اولان وامتناعی دعوی اولنان جميع امر غريبده اولور خفی بيورلميه متنبی ديوانك شارحی واحدی نقل ايدر كه ابو الحسن نام شاعر ديمشكه سيف الدوله متنبی نك شعرينك حفظنی سور وانكله مسرور اولور ايدی سيف الدوله يه (شعر) يوما اتيك فی الدين اری * ملوكا كانك مستقيم فی محال * فان تفق الانام وانت منهم * فان المسك بعض دم الغزال * بيتلرينی انشاد ايتدم متنبی مجلسده حاضر ايدی

بو ایکی بیته سبق اولنمدی دیدم سیف الدوله دیدیکه ثقه‌دن بری بکا خبر
وبردیکه ابو الفضل محمد بن حسن دیدوکك کبی بکا دیدی پس متنبی عجب
ایدوب اهتزاز ایلدی بنم ایسه مرادم انی تحریك ایدی ودرعقب بیتك برنده
من جهة الصنعه عیب واردر دیدم متنبی بکا التفات حنق کبی التفات ایدوب
عیب نه در دیدی بنده مستقیم فی محال قولکدر دیدم زیرا محال استقامتك
ضدی دکلدر بلکه ضدی اعوجاجدر امیر دخی مزاح طریقیله بلی قصیده
جیمیه‌در بیت ثانیده قافیه‌سنی تغییر نیجه ایدرسن دیدی بنده دخی تغییر ایدوب
(شعر) فان تفق الانام وانت منهم * فان البیض بعض دم الدجاج * دیدیکم
حینده امیر کولدی والیله بنی اوردی بو بداهت ایله بیله نه کوزل دیدك لکن
بو بیت ایله بر کیمسه مدح اولنماز طاوق بازارنده بیع اولنمغه سزادر دیدی

*) اطرق کری اطرق کری * ان النعامة فی القری (*

*) بغاثکم فی ارضنا * استنسری استنسری (*

بو ایکی بیت بحر کاملك اضمار واقع اولان ابیاتندندر تقطیعی
(اطرق کرا) مستفعلن مضمر (اطرق کرا) مستفعلن مضمره (اننّنعا) مستفعلن
مضمر (متفلقرا) متفاعلن سالم (بغاثکم) مفاعلن عقل (فی‌ارضنا) مستفعلن
مضمره (استنسرا) مستفعلن مضمر (استنسرا) مستفعلن مضمردرخی یورلمیه
(بو ایکی بیت دخی تشبیه ضمنی قبیلندن اولمغله شرح اولندی (اطرق باب
افعالدن صیغهٔ امردر ساکن اول دیمکدر اسکن معناسنه فرائد الخرائده
اسکت معناسنه دیمش (کرا اصلی کروان ایدی بونده ایکی شاذ واردر
(اولکیسی اسم جنسدن حرف ندانك حذفیدر (ایکنجیسی علمك غیرنده
ترخیمدر زیرا کروان نکره‌در کروان فتح کاف وراء مهمله وواو ایله ککلك دیدکلری
جنس طیره دیرلر بعضیلر طورنه و بعضیلر قاز کبی بر بیوك قوشك اسمیدر دیمشلر
خلیل دیمشکه ارککیدر و بطه‌یه مشابه طائردر (النعامة فتح ایله انك اسمیدر
نعامه فتح نون ایله دوه قوشنه دیرلر اسم جنسدر حمام وحمامه کبی فی القری
اننك خبریدر (بغاثکم فی ارضنا مبتدادر (استنسری استنسری خبریدر
بغاث تثلیث باء موحده وغین معجمه ایله رخمه‌دن کوجورك بطیء الطیران
لونی غبره‌یه مائل طائردر جمعی بغثان کلور غزال وغزلان کبی بعضیلر ذکر
وانثیه بغاثه دیرلر جمعی بغاث‌در نعامه ونعام کبی دیمش بعضیلر بغاث الطیر
طیرك شراری وصید اولنمیانه دیرلر دیمش (استنسری بو زاده‌سین صیرورت

ایچوندر نسر کبی اولدی دیمکدر نسر کرکس دیدکلری قوشدر ترکیده آق بابا
دیرلر (معنای بیت) ای کروان سکاندا ایدرم ساکن اول ومطیع اول یاخود
سکوت ایله تحقیق دوه قوشی که‌سندن بیوکدر صید اولنور وقراده‌در یعنی قرایه
کوتوریلورسن دخی نعامه کبی صیددن قورتلمازسین صید اولنورسین و بزم
ارضمزده سنك کبی اواجق قوش نسر کبی اولور یعنی اطاعتله سکوتده نسر کبی
اولور بعضیلر دیمشکه *اطرق کرن اطرق کری ان النعامة فی القری*
قولی رقیه وافسوندر واقعا عرب بو الفاظی افسون عد ایدوب کروان طیران
ایدر ایکن بلند اغاز ایله تلفظ ایدرلر وکروانی صید وشکار ایدرلر و بونك
خاصه‌سندندر که قراءت وتلفظ ایتدکلری ساعت کروانك طیرانه مجالی قالمیوب
حیرت کنان شاشقن قاز کبی اطراف وانحایه نکران ایده رك یوزلری
اوسننه دوشرلر درعقب عرب اثوابلرینی اوزرلرینه آتوب کرفته وصید ایدرلر
بو تقریر وتحریر بزم کتب نحویه‌ده بسط وتمهید وتسطیر اولنانه‌در امامجمع الامثالده
میدانی دیمشکه * اطرق کری اطرق کری ان النعامة فی القری* بلا تغییر
ضروب امثالدندر بر کیمسه تکبر ایدوب اندن اشرف اولان کیمسه تواضع
ایتمسنده ضرب اولنور اما صحاحده عجب ایدن کیمسه‌ده ضرب اولنور دیمش
وفرائد الخرائده عندنده غنا اولمیان کیمسه ده ضرب اولنور وسوزسو بلمك
بلمیان کیمسه سوزسو بلمك بیلنك عندنده سو یلمه‌ده ضرب اولنور دیدی
* بغاثکم فی ارضنا استنسری * ان البغاث فی ارضنا یستنسر
مثلندن مأخوذدر البته ضعیف اولان قوی اولور دیجك یرده ضرب اولنور
اما صحاحده بو مثلك اصلی بزه مجاورت ایدن بزه غالب اولور دیجك یرده ضرب
اولنور دیدی

*) ولازوردیة تزهو بزرقتها * بین الریاض علی حمر الیواقیت (*

*) کانها فوق قامات ضعفن بها * اوائل النار فی اطراف کبریت (*

بو ایکی بیت بحر بسیطك ضرب ثانیٔ مقطوعندندر تقطیعی (ولازور)
مفاعلن مخبون (دیتن) فاعلن (تزهو بز) مستفعلن (قتها) فعلن مخبونه
(بیزریا) مستفعلن (ضعلا) فعلن (حمرلیوا) مستفعلن (قیتی) فعلن مقطوع
(کانها) مفاعلن مخبون (فوققا) فاعلن (ماتنضعف) مستفعلن (نبها)
فعلن مخبونه (اواءلن) مفاعلن مخبون (نارفی) فاعلن (اطرافکب) مستفعلن
(ریتی) فعلن مقطوعدر قائلی ابو العتاهیه‌در (بنفسجی وصف ایدر ابن خلکان

ابن خلكان وامام سيوطى ابو القاسم بن هذيل اندلسى يه نسبت وعزو ايتديلر وعباسى ابن رومى نك قصيده سندندر ديمش و بعضيلر قائلى ابن المعتز در ديمش ولازورديه ده اولان واورب معناسنه در لازورديه لازورده منسوب ديمكدر لازورد كسر زاء خالصه ايله رثاء غليظه ايله اولان لاژوردك تعريبيدر لونده بنفسجه مشابه برازرق حجر نفيسدر و بوراده على طريق التشبيه بنفسج مراددر تزهو لازورديه نك نعتيدر (تزهو تكبر وتفخر ايتدى ديمكدر جوهرى صحاحده ديديكه صيغهٔ مجهول اوزرينه (زهى الرجل دينلور تكبر ايتدى ديمكدر اسم فاعلى مزهودر و بونده لغت اخرى واردر كه انى ابن دريد نقل ايلدى زها يزهو زهوا در (بزرقتها تزهو يه متعلقدر وضميرى لازورديه يه راجعدر (زرقت حمرته راجعه اولسه بنفسجدن لازورديه ايله تعبيرده نوع اشعار واردر كه بزرقتها ده اولان باسببيه اوله وا كر زرقت موجوده اولسه بامع معناسنه اولور بيت انجق لازورديه نك تكبرندن تعجب اولور بين الرياض تزهونك ظرفيدر بعض رواياتده سكون سين ايله (وسط الرياض واقع اولمشدر وسط دخى بين معناسنه در و بين الرياض اقتضا ايدر كه لازورديه نك تكبر وتفخرى على وجه الخفا اولميوب علانية اوله كذا فى الاطول (رياض كسر را ايله روضه كلمه سنك جمعيدر زهور ايله مزين اولان موضعدر على حمر اليواقيت تزهو يه متعلقدر حمر ضم حاء مهمله وسكون ميم ايله احمر كلمه سنك جمعيدر اليواقيت يه اضافتى صفتك موصوفه اضافتى قبيلندندر تقديرى (اليواقيت الحمر ديمكدر بعضيلر يواقيت حمر ايله مراد ازهار محمره در كه يواقيته تشبيه ايلدى ديمش اطولده ديركه يواقيت ياقوتك جمعيدر وجواهردن معربدر ياقوت احمر وغير احمر اولور واجود واعلاسى رمانيدر و بونك منافع كثيره سى واردر بعضيسى يانك اولكى بيتنده بيان اولندى وغايت ايله سحق اولنوب شرب اولنمسى وسواس وخفقان وضعف قلبه نفع ويرر وتعليق اولنسه جمودمه فائده ويرر و بونك اوزرينه تكبر وتفخرده مزيد تعجب واردر وحمر يواقيتدن مراد شقايق نعماندر وحمر يواقيتى عين شقايق قيلمسى ولاژوردى بنفسجى كنديه منسوب قيلمسى شبهينك تفاوتنه اشارتدر زيرا شقايق واوراقى يواقيته لون وتشكل جهتندن شبيه در بنفسج بونك خلافنه در زيرا لاژورده انجق لون جهتندن شبيه در و بونكله حمر يواقيتى ازهار حمر ايله تفسيرده قايقدن غفلته مبنى اولديغى ظاهر اولدى و بونده بنفسجك تكبرنه وجه تعجب واردر

كأنها

(كأنها ده اولان ها لازورديه عائد و كان نك اسميدر فوق قامات كأنها نك ضميرندن حالدر عاملى تشبيه در (ضعفن بهاده اولان ضمير مرفوع قاماته وضمير مجرور لازورديه يه عائددر و بهاده اولان باسببيه در زيرا لازورديه سببيله رؤس قامات منحنيه اولور وضعفن بها جمله سى قاماتك نعتيدر (اوائل النار كان نك خبريدر (فى اطراف كبريت اوائل النارك نعتيدر النار دن حال اولمقده جائز اولور كبريت برحجاره در كه انكله نار ايقاد اولنور كوكرد لفظنك معربيدر ديمشلر و ياقوت احمر وذهب معنالرينه ده كلور (معناى بيت) چوق بنفسج واردر كه زرقتى سببيله روضه لر ارا سنده شقايق نعمانه تفخر ايدركو يا اول بنفسج كندى ايله ضعيفه اولان قاماتى سببيله اطراف كبريتده اوائل ناردر زيرا اطراف كبريته نارك اتصالنك صورتى نك ذهنده حضورى نادر اولوردكلدر مسكدن بحرلر موجى ذهب اولمسنك ندرتى كبى لكن بنفسجك صورتنك ذهنده حضورى قتنده اطراف كبريته نارك اتصالنك صورتنك ذهنده حضورى نادر اولور پس ايكى صورت متباعده نك ميانده عناق ومعانقه يى مشاهده دن اوتورى مستطرف اولور

*) و بدا الصباح كأن غرته * وجه الخليفة حين يمتدح *

بو بيت بحر كاملك ضرب رابع احذندندر تقطيعى (و بدصصبا) متفاعلن (حكأنغر) متفاعلن (رتهو) فعلن احذه (وجهل خلى) مستفعلن مضمر (فتحينيم) متفاعلن (تدحو) فعلن احذدر (قائلى محمد بن وهيب نام شاعردر مأمونى مدح ايلديكى قصيده سندندر (بدا ظهر معناسنده صيغهٔ ماضيدر (بدو وزنا ومعنى ظهور كبيدر (الصباح رفعله بدانك فاعليدر صباح اول بهار وضوء معنالرينه دز بوراده سواد ليلده اولان حمرت شمسى مراد ايدر غرته كأن نك اسميدر (غره ضم غين معجمه وتشديد راء مهمله ايله اصلنده درهمدن بيوجك جبههٔ فرسده اولان بياضه ديرلر ايدى صكره هر شيئك اعز واكرمنه واولنه اطلاق اولندى غرة الشئ وغرة الهلال وغرة الصباح كبى مطولده رالطولده غرة الصباح بياضنه ديرلر ديديار وجه الخليفة كأن نك خبريدر جملهٔ تشبيهيه صباح ايچون ثانى انشا ياخود اخباريه اولوب صباحدن حالدر حين ظرفنك عاملى معناى تشبيه در ومابعدنه مضافدر (يمتدح باب افتعالدن صيغهٔ مضارع مجهولدر يمدح معناسنه مدح اولنور ديمكدر لكن افتعالده تصرف واردر و حين يمتدح قولنده ممدوح حاضرين قتنده مدحى

اصغا ایدوب مادحك حقنی معرفت وشاننه تعظیم ایله اتصافی وممدوح كرمده كامل ومدحی استماع قتنده بشروطلاقت ایله اتصاف اوزرینه دلالت واردر (معنای بیت) دخی صباح ظاهر اولدی كو یاخلیفه مدح اولندیغی حینده اول صباحك غره سی خلیفه‌نك وجهیدرخفی بیورلمیه شاعر خلیفه‌نك وجهنك وضوح وضیاده غرهٔ صباحدن اتمیتی ایهامنی قصد ایتدیكندن وجهی مشبه‌به غرهٔ صباحی مشبه قیلدی و بوراده تشبیه‌دن غرض مشبه‌به عودت ایدر و بوغرضده ایكی قسمدر بری وجه تشبیه‌ده مشبه‌به مشبهدن اتمیتی ایهامیدر و بوده تشبیه مقلوبده اولور یعنی من جهة المكان طرفلری قلب اولنان تشبیه ده اولور بوراده اولدیغی كبی و بری مشبه‌بهه اولان اهتمامی بیاندر و بوتشبیهه اظهار المطلوب تسمیه اولنور بوده ایكی قسمدر بری وجه تشبیه‌ده ناقصی الحاق ایله حقیقت مراداولنه تشبیه‌دن غرض مشبهه عودت ایدن تشبیهده اولدیغی كبی یاخود وجه تشبیهده زائد ایله ادعا مراد اولنه تشبیهدن غرض مشبه‌بهه عودت ایدن تشبیهده اولدیغی كبی و بری برامرده ایكی شیئك جمعی مراداولنور ایسه احسن اولان احدمتساوبینی ترجیحدن احترازدن اوتوری تشبیهی تشابه ایله حكمه تركدر انشاالله تعالی بوتشابه ایله حكم ابو اسحق صابی نك بیتلرنده بیان اولنسه كركدر

*) تشابه دمعی اذجری ومدامتی * فمن مثل مافی الكأس عینی تسكب (*

*) فوالله ماادری ابالخمر اسبلت * جفونی ام من عبرتی كنت اشرب (*

بودو بیت بحر طویلك ضرب ثانیسندندر تقطیعی (تشاب) فعول مقبوض (هدمعی اذ) مفاعیلن مقبوض (جراو) فعول مقبوض (مدامتی) مفاعلن مقبوضه (فمنمث) فعولن (لمافلكا) مفاعیلن (سعینی) فعولن (یتسكبو) مفاعلن مقبوض (فوالا) فعولن (هماادری) مفاعیلن (ابلخم) فعولن (راسبلت) مفاعلن مقبوضه (جفون) فعول مقبوض (یاممنعب) مفاعیلن (رتیكن) فعولن (تاشربو) مفاعلن مقبوضدر قائلی ابو اسحق صابیدر كوزینك یاشی حمرتده خمر كبی اولدیغنی وصف ایدر (تشابه مشاركت ایچوندر (دمع بكا وقتنده اولان كوز یاشنه دیرلر (اذ جری تشابه‌نك ظرفیدر وظرفك فائده‌سی تعمیم درکه بونی استمراری مفیده اولان صیغهٔ تسكب تأییدایدر و بو جری ایله كثرت بكاسنه اشارت ایدوب دیمك استركه دمعم حد تقاطری تجاوز ایتدی حد جریانه رسیده اولدی (مدامه ضم میم اول وفتح میم ثانی ایله خمر

ابو اسحق صابی بغدادده
خلیفه‌نك كاتب انشاسی ایدی
عز الدوله الدیلمی اسلامنه
جوق جهد ایتدی اسلامه
كلمدی *

معناسنه در دمعی ومدامتی تشابهده مشتركاردر (فمن مثل مافی الكأس ده اولان فا تشابهی تعلیلدر كأس جامدر مادامكه ایچنده شراب اوله ومن ابتدائیه‌در علیتی افاده ایدر (مثل مافی الكأس ایله حبیبه‌نك طعم واونده خمره مشابه اولان ریق وشفه‌سیدر واكرمثلی كأسده اولانه مماثل دمعدن عبارت قیلارسن من تبعیضیه اولور عینی افراد اوزرینه در لكن اكثر نسخه‌ده كورلدی تثنیهٔ منصوبه رسمی اوزره ضبط وشكل اولنمش وزن دخی بونی اقتضا ایدر بعضیلر تثنیه خطادر دیوب بلكه مرفوعه اولوب استمراری افاده ایتسون ایچون تسكب‌نك اوزرینه تقدیم اولنمشدر (وتسكب‌نك مفعولی محذوفدر تقدیری تسكب عینی الدموع دیمكدر دیمش (معنای بیت) اول بكا وقتنده جریانی حیننده كوزمك یاشی وشرابم بربرینه مشابه اولدی زیرا جامده اولان شراب مثلیدن كوزم دموعی اقیدر شاعرك اعتقادنده دمع ایله خمر میاننده تساوی اولوب احدهما حمرتده زائده وآخرنك ناقص اولدیغنی قصد ایتمیوب بینهماده تشابه ایله حكم وتشبیهی ترك ایلدی و بونی تصدیق ایچون ترویجه محتاج اولوب بیت ثانی یی فاوقسم ایله تصدیر ایلدی (ماادریده اولان ما نافیه‌در ابالخمرده اولان همزه استفهام ایچوندر (اسبلت فعلنه مسلطدر ضرورهٔ تقدیم اولنمشدر (بالخمرنك باسی اسبلت كلمسنی تعدیه ایچوندر بعضیلر زائده دیدیكی توهمدر (اسبل المطر والدمع دینلور یغمور وكوز یاشی تتابعا سیلان وجریان ایتدی دیمكدر (جفونی اسبلت كلمه‌سنك فاعلیدر (جفون ضم جیم وفا ایله جفن كلمه‌سنك جمعیدر كوزقپاغنه دیرلر ام من عبرتی ابالخمر اوزرینه معطوفدر ومن با معناسنه اولمسی احسندر (عبر فتح عین مهمله وسكون باء موحده ایله كوز یاشنه دیرلر كنت اشرب بالخمر قولنك نعتیدر (معنای بیت ثانی) والله بلمم كوزمك قپاقلری نوش ایلدیكم خمریمی تتابعا سیلان ایتدردی یوخسه كوزیمك یاشنی تتابعا سیلان ایتدردی

) والشمس كالمرءاة فی كف الاشل (

بحر رجزدندر تقطیعی (وششمسكل) مستفعلن (مرءاتفی) مستفعلن (كففلاشل) مستفعلن (بومصراع مرور ایتدی تكرار تحریر اولندیغنك وجهی مشبه‌به ومشبه مختلفان اولدیغنه مثالدر (والشمس ده اولان واو حالیه‌در جمله مصراع سابقدن حالدر ومضمون بیت صیاد صید ایتدی حال بوكه شمس كف اشلده مرءات كبیدر پس مشبه‌به كه مرءاتدر كف اشلده اولمق ایله مقیددر مشبه كه شمسدر برشی ایله مقید دكلدر

اکر سؤال اولنورسه مشبه اولان شمس مطلقه دکلدر بلکه حرکتی حالنده دیمکدر بو تقدیرجه مقیده اولور جوابنده دیرزکه وجه تشبیهده ملاحظه اولنور مشبهده قید اعتبار اولنماز وینه سؤال اولنورسه شمس مطلقه مرءات مذکوره کبی دکلدر بلکه زمان مخصوص یعنی صباح یا عصر ایله مقیده در پس بوندن خالی دخی دکلدرکه تقییددن قورتوله جواب بودرکه بلی زمان مخصوصدن قورتولماز لکن زمان مخصوص نظم کلامده اعتبار ونظم کلامده تصریح اولنورسه طرف مقید اولور دیدیلر

*) یاصاحبی تقصیا نظریکما * تریا وجوه الارض کیف تصور (*

*) تریا نهارا مشمسا قدشابه * زهر الربی فکأنما هو مقمر (*

بو ایکی بیت بحر کاملك ضرب اول سالمندندر تقطیعی (یاصاحبی) مستفعلن مضمر (یتقصصیا) متفاعلن (نظریکما) متفاعلن سالمه (تریا وجو) متفاعلن (هلارضکی) مستفعلن مضمر (فتصوورو) متفاعلن سالم (تریا نها) متفاعلن (رنمشمسن) مستفعلن مضمر (قدشابهو) مستفعلن مضمره (زهررربا) متفاعلن (فکأنما) متفاعلن (هومقمرو) متفاعلن سالمدر (قائلی ابو تمامدر بو نکله معتصم باللهی مدح ایدر بعضیلر ربیعی وصف ایدردیمش مرکبی مفرده تشبیهه مثالدر بو قاریده حین تقریرده سبق ایتدی ایدی (یاصاحبی اصلی یاصاحبین ایدی اخرینه بریاء متکلم کتوروب مضاف قیلمغله نون دوشوب کلمهده ایکی یا جمع اولدی یا یاده ادغام اولنوب یاصاحبی اولدی دائما عربك دأب وعادتیدر کندو ایله بیله جمعیته دلالت ایتسون ایچون تثنیه ایله ایراد ایدرلر یاخلیلی کبی (تقصیا تقصی دن تثنیه مخاطبدر استقصا ایلیکز دیمکدر (نظریکما تقصیانك مفعولیدر ضمیر مخاطب تثنیه یه اضافتله نون دوشمشدر اساس البلاغهده دیمشکه تقصیت فی المسئلة دینلور اجتهاد ایله غایتنه بالغ وواصل اولدم دیمکدر بو استعماله کوره ترکیبك تقدیری تقصیا فی نظریکما دیمك اولور یعنی ای ایکی صاحبلرم نظرده اجتهاد ایدوب اقصای نظریکزه بالغ اولیکز دیمکدر (تریا رؤیه دن مأخوذ تثنیه مخاطب مجزوم اولوب مخاطب وامرك جوابیدر وصاحبینه خطابدر وجوه الارض تریا کلمهسنك مفعولیدر تصورك اصلی تتصور اولوب تانك بری حذف اولنمشدر تنزل الملائکة ده اولدیغی کبی وصورة دن مأخوذدر تصوردن مأخوذ دکلدر صوره الله صورة حسنة فتصور دینلور (اطولده

تصور ضم تا ایله تصورك مضارع مجهولیدر صورتلنور دیمکدر تریا نهارا مشمسا قولی تریا وجوه الارض دن بدلدر نهارا تریانك مفعولیدر مشمسا اسم فاعلدر نهارا کلمهسنك نعتیدر (غیم ستر ایتمش وغیمدن عاری اولان شمس صاحبی دیمکدر صیغهٔ شابهده اولان ضمیر نهاره عائددر (شاب شوبدن مأخوذدر خالط معناسنه قارشدی دیمکدر شاب الشیء غیره دینلور شیء غیر یسنه قارشدی دیمکدر زهر الربی شابهنك فاعلیدر (زهر قرو زنی اوزره زهرة نك جمعیدر زهرهده کثره وبرکه کبیدر چچك شکوفه معناسنه ونضارت وحسن معناسندهده کلور (ربی ضم راء مهمله ایله هدی وزنی اوزره ضم ایله ربوه کلمهسنك جمعیدر ورحمه وزنی اوزره ربوهده کلمشدر وربوه ارض مرتفعه دیرلر پس زهر الربی تخصیصك نکتهسی ایکیدر بری نضارت وتازه لکی زیاده وخضرتی اشد وبری مقصود بالنظر اولدیغیدر برنکتهٔ اخری دخی اطلاده ذکر اولنمشکه ارض مرتفعه اولدیغندن شمس اول طلوعنده انکله مخالطه ایدر واول نهاری لیل مقمره تشبیهندنده ظاهردرکه انده نور شمس اضعفدر (هو نهار مشمسه راجعدر یاخود ذکر اولنانك مجموعنه راجعدر (مقمر اسم فاعل صیغهسیلهدر موصوف محذوفك صفتیدر تقدیری لیل ذو قمر دیمکدر بو مطولك تقریریدر لکن قاموسده مقمر اول کیجهدرکه انده قمر اوله بوکا کوره موصوف تقدیرینه حاجت قالماز هوادیده دیدیکه مقمر مضئ اولان لیله دیرلر حتی اقمر اللیل دینلور ضیالی اولدی دیمکدر واقمر القمر بونك کبیدر قمرهدن مأخوذدر قمره بیاض معناسنه شاعر شمسك ضوءندن اخضراری ناقصه سوادهمائله اولان ازهار ربینك مشوب اولدیغی نهار مشمسی لیل مقمره تشبیه ایله پس مشبه که اشیاء عدیدهدن ضوء شمسه حاصله اولان هیئتدر مرکبدر ومشبه به که مقمردر مفرددر وبو تسامحدن خالی دکلدر زیرا مشبه که کندو ایله ازهار ربی مخالطه ایدن نهار مشمسدر ومشبه به که مقمردر تقدیری لیل مقمر دیمکدر پس بونلر ترکیبده متساویاندر بویله اولنجه احدهما مرکب اخر مرکب دکلدر دیو حکم تحکمدر فافهم (معنای دو بیت) ای ایکی مصاحبلرم نظریکزده استقصا ایدیکز یعنی نظرده اجتهاد ایدوب اقصای نظریکزه بالغ اولوکز وجوه ارضی نبات ربیع ایله نه کیفیتله صورت حسنهده اولور کورسکز بو کوردیکزدن بدل اراضیٔ مرتفعهنك ازهاری کندویه مخالطه ایدن غیمدن عاری شمس صاحبی نهاری کویا قمر

صاحبی لیله مشابه کوررسکز

*)کان قلوب الطیر رطبا و یابسا * لدی وکرها العناب والحشف البالی(*

بو بیت بحر طویلك ضرب اولندندر تقطیعی (کاان) فعول مقبوض (قلوبططی) مفاعیلن (ررطبن) فعولن (ویابسن) مفاعلن مقبوضه (لدی ولك) فعولن (رهلعنا) مفاعیلن (بولح) فعول مقبوض (شفلبالی) مفاعیلن سالمدر (قائلی امرئ القیسدر عقابی یعنی طوشنجلی چوق طیور صید ایدر دیو وصف ایدر (قلوب الطیر نصب واضافت ایله کانك اسمیدر قلوب قلبك جمعیدر صنوبری الشکل کبده مقارن ومتصل ریه تحتنده معلق بر لحمدر بوراده مرادیورکدر زیرا قلوب انسانك غیریده یوقدر طیر طائرایچون اسم جمعدر رطبا و یابسا منصوبلراولوب قلوبدن حالدر و بونده عامل کاندر (لدی وکرها لدی عند معناسنه وکرهاده اولان ضمیر عقابه عائددر وکر فتح واو وسکون کاف ایله یووه آشیان معناسنه (العناب کانك خبریدر الحشف البالی العناب اوزرینه معطوفدر البالی الحشفك نعتیدر (عناب رمان وزنی اوزره میوهٔ معروفدر (حشف فتح حاء مهمله وفتح شین معجمه ایله فرس وزنی اوزره خرمانك زیاده اچنی یاخود چکردکی اولمیان ضعیفنه یاخود یابس فاسدینه دیرلر امافلس وزنی اوزره حشف قوری اتمکه دیرلر (بالی چورو بوجی دیمکدر عتیق معناسنه ده کلور شاعر قلوب طیردن رطب طری وتازه یی عنابه وینه قلوب طیردن یابس عتیق حشف بالی یه تشبیه ایلدی زیرا بونلرك اجتماعی ایچون هیئت مخصوصه یوقدر که کند وایله اعتیاد وتشبیهی قصد اولنه بو تقدیرجه مرکبی مرکبه تشبیه قبیلندن اولور اوقدر وارکه اولامشبهتین اولان قلوب طیری رطبا وقلوب طیری یابسا صکره مشبه بهما اولان عنابی وحشف بالی یی علی الترتیب ذکر ایلدی بوکا اصطلاح اهل بیانده تشبیه ملفوف دیرلر یعنی اولامشبهاتی کرك علی طریق العطف کرك غیریله اتیان صکره مشبه بهانی کذلك اتیاندر بعضیلر بو بیت برشیئ برشیئه صورة وهیئة تشبیه قبیلندن استعارهٔ تمثیلیه در دیمش (معنای بیت) کویا طیریورکلری رطب وطری وتازه اولدیغی عناب ویابس بالی اولدیغی حالده یابس فاسد خرمادر عقابك یووه سی عندنده یعنی عقاب طیوری صید ایدوب یووه سنه کتورر واکل ایدر وقلوبنك بعضبسنی عناب کبی تازه اولدیغی حالده طرح ایدر و بعضبسنی یابس خرما کبی طرح ایدر کونشده قوررکیدر

النشر

*)النشر مسك والوجوه دنا * نیر واطراف الاکف عنم(*

بو بیت مدور بحر سریعك ضرب رابع مخبول مکسوفندندر تقطیعی (انتشرمس) مستفعلن (کنولوجو) مستفعلن (هدنا) فعلن مخبوله مکسوفه (نیرنواط) مستفعلن (رافلاکف) مستفعلن (فعنم) فعلن مخبول مکسوفدر (قائلی مرقش اکبردر نساء حسنانی وصف ایدر بعضیلر عمبسنی مرثیه ایدر دیمش (النشر مبتدادر (نشر فتح نون وسکون شین معجمه ایله رایحه طیبه معناسنه رایحهٔ طیبه ایله وصفده حبیبه نك شرفنه دلالت واردر زیرا طیبی استعمال عادت اشرافدر وروایح ذاتیه لری اراده اولنمق جائزدر وعرب سمعت نشرا حسنا دیرلر ثناء حسن ایشتدم دیمکدر (والنشرنك الف لامی مضاف الیهدن عوضدر تقدیری نشر تلك النساء دیمکدر (بعضیلر نشردن مراد صاحبیدر دیمشلر (مسك مبتدانك خبریدر والوجوه دنانیر النشر مسك اوزرینه عطفدر الوجوه ده اولان الف لام ینه مضاف الیهدن عوضدر تقدیری و وجوه تلك النساء دیمکدر (دنانیر دینارك جمعیدر واطراف الاکف عنم باقربنه یابدینه معطوفدر (اکف کف کلمه سنك جمعیدر کف ید معناسنه یاخود کوعه وارنجه دیرلر اکفك اطرافندن اکف قرینه سیله مراد اصابعدر ینه الاکفك الف لامی مضاف الیهدن عوضدر تقدیری واطراف اکف تلك النساء دیمکدر (عنم فتحه ایله قرمزی یومشق بر آغجدر جواربنك پرمقلری بوکا تشبیه اولنور واولر تبه ده یومشقدر که دوکوملمسی مراد اولنسه دوکوملمك ممکندر اشعار متقدمین جمع اولمش بر نسخهٔ قدیمه ده (واطراف البنان عنم کورلدی بو احسندر زیرا اطراف بنان یعنی پرمقلرك اطرافی اناملدر که عادتده حنا وردقلری مواضعدر اما اطولده دیدیکه اطرافك البنانیه اضافتی بیانیه در بو تقدیرجه انامل ارادهسنه حاجت قالماز (معنای بیت) تلك النسانك رایحهٔ طیبه لری لطف وبهاده یاخود صاچلری سیاهلقده یاخود رایحهٔ ذاتیه لری مسك کبیدر و یوزلری اشراق واستداره وصفاده دنانیر کبیدر واللرینك اطرافی یعنی پرمقلری لین ولونده عنم کبیدر یاخود پرمقلرینك اطرافی یعنی انامل ینه لین ولونده عنم کبیدر پس بوراده رایحهٔ طیبه لرینی لطف وبهاده مسکه و یوزلرینی اشراق واستداره وصفاده دنانیره واطراف اکفنی لین ولونده عنمه تشبیه بری برعقبنده علی طریق العطف برمشبه و برمشبه به وینه برمشبه و برمشبه به وینه برمشبه و برمشبه به اتیان ایلدی بوکا اصطلاح اهل بیانده

تشبيه مفروق ديرلر

*) صدغ الحبيب وحالى كلاهما كالليالى * وثغره فى صفاء وادمعى كاللآلى (*

بو ايكى بيت بحر مجتثدندر تقطيعى (صدغلجى) مستفعلن (بوحالى) فعلاتن مجزوو مخبونه (كلاهما) مفاعلن مخبون (كلليالى) فاعلاتن مجزو سالم (وثغرهو) مفاعلن مخبون (فيصفاءن) فاعلاتن مخبون سالمه (وادمعى) مفاعلن (كللآلى) فاعلاتن مجزو سالمدر (قائلى رشيد الدين وطواطدر (صدغ الحبيب مبتدادر صدغ ضم صاد مهمله وسكون دال مهمله وآخرنده غين معجمه ايله اذن ايله عينك ميانه ديرلر و بوموضعه متدلى اولان شعرده ديرلر كه زلفدر و بوراده مراد بودر وحالى صدغ الجبيب اوزرينه عطف اولنور كلاهما ده كلا كسر كاف ايله لفظا مفرد ومعنى مثنى در ونصا وتحقيقا تثنيه داله اولان معرفه يه مضافدر ومراد كل منهما ديمكدر (كالليالى مبتدانك خبريدر (وثغره مبتدادر ضميرى حبيبه عائددر (ثغر فتح ثاء مثلثه وسكون غين معجمه ايله اولك ديشاره ديرلر فى صفاء وجه شبه در خبر اولان كاللآلى يه متعلقدر (وادمعى ثغره اوزرينه معطوفدر خفى بيورلميه بو ايكى بيتدن هر برنده تشبيه تسويه واردر اصطلاح اهل بيانده مشبه متعددى مشبه به واحده تشبيهه ديرلر زيرا اولكنده حبيبك صدغنى وحال نفسنى سوادده لياليه تشبيه ايلدى وحاله سوادك ثبوتى تخييلدر ايكنجيده حبيبنك ثغرينى وكندينك كوزينك ياشنى صفاده لآلى يه تشبيه ايلدى (معناى دو بيت) حبيبك زلفى و بنم حالم ايكيسى سوادده ليالى كبيدر وحبيبمك ديشى و بنم كوزمك ياشى صفاده لآلى كبيدر

*) بات نديمالى حتى الصباح * اغيد مجدول مكان الوشاح (*

*) كانما يبسم عن لؤلؤ * منضد او برد او اقاح (*

بو ايكى بيت بحر سريعك ضرب اول مطوى موقوفندندر تقطيعى (بات ندى) مفتعلن مطوى (من لى حت) مفتعلن مطوى (تصصباح) فاعلان مطويه موقوفه (اغيدمج) مفتعلن مطوى (دول مكا) مفتعلن (نلوشاح) فاعلان مطوى موقوفدر (كاننما) مفاعلن مخبون (يبسم عن) مفتعلن مطوى (لؤلؤن) فاعلن مخبون (منضضدن) مفاعلن مخبون (اوبردن) مفتعلن مطوى (اواقاح) فاعلان مطوى موقوفدر (قائلى بحتريدر ابو نوح عيسى بن ابراهيمى مدح ايلديكى قصيده سندندر نديما بات كلمه سنك فاعلى اولان اغيددن حالدر لى نديما كلمه سنه متعلقدر حتى الصباح باتدن مستفاد اولان بيتوتتك غايتيدر اغيد ناعم البدن

يعنى

يعنى بدنى وجسدى يومشق اولانه ديرلر (مجدول مكان الوشاح رفع و بر برينه اضافت ايله اغيدنك نعتيدر بات ونديما واغيدنك تذكيرى كلام مذكرده اولمغى اقتضا ايدر (مكان الوشاح كلام محبوبه ده اولمغى اقتضا ايدر ملا خسرو مطول حاشيه سنده ديديكه مأمولدر كه بات ونديما كلمه لرينك فاعلنك تذكيرى شخص اعتباريله اوله مجدول مفتول ومطوى ومحكم معناسنه مكان الوشاح ايله مراد خاصره بعضيلر صدر ردر ديمش (وشاح ضم وكسر واو ايله لؤلؤ وجوهردن نظم اولنمش ايكى قلاده در برى آخرك اوزرينه معطوفدر ياخود جوهر ايله مرصع بصى دريدر انى مرأه عاتقه سيله كشحى ميانه شد و بند ايدر (يبسم يضرب كبيدر تبسم ضحكك اقلى واحسننه ديرلر ويبسمك مستكنى اغيده راجعدر عن لؤلؤ يبسم يه متعلقدر منضد لؤلؤنك نعتيدر منضد منظم معناسنه او برد لؤلؤ اوزرينه معطوفدر (برد جمد كبيدر حب الغمامه ديرلر يعنى طولويه ديرلر منظم ايله وصفلدى زيرا ذهن لؤلؤيى وصفدن اكا منساق اولور و بوكا اولك ديشلرى تشبيه ايدرلر اواقاح ياقر بنه يا بعدنه معطوفدر (اقاح كسر همزه ايله مشهوردر لكن صحيحى فتحله در حتى اطولده كسر همزه سهودر ديدى عنفوان وزنى اوزره اولان اقحوان كلمه سنك جمعيدر بوكا اطبا بابونج ديرلر تركيده پاپديه ديدكلرى چچكدر بوكا اولك ديشلرى تشبيه ايدرلر محبوبك اولك ديشلرينى اوچ شيئه يعنى انجويه وطولويه و پاپديه يه تشبيه ايلدى مطولده ديركه بو ايكى بيتك باب تشبيهدن اولديغنده نظر واردر زيرا مشبه يعنى ثغر لفظا وتقديرا مذكور دكلدر اوقدر واركه استعاره اولميوب تشبيه اولديغنه كانما لفظى دلالت ايدر خفى اولميه بو اوچ شيئك هر برى باشلى باشنه مشبه به اولديغنه تنبيه ايچون كلمهٔ او ايله ايراد ايلدى وكلمهٔ او تسويه ايچوندر ابهام ايچون دكلدر كه حتى لايق اولان واو كتورمليدى ديوب او واو معناسنه در ديو توجيه وارد اوله و نيجه واو معناسنه اولور كه او اشياء ثلثه نك مجموعى مشبه به قيلمق ايهامى وضعه سندن خلوى ايچون واودن احسندر (معناى دو بيت) ناعم البدن خاصره يا صدرى وشاح ايله محكم اولان محبوب صباحه دك بكا نديم اولديغى حالده بيتوتت ايلدى كويا اول ناعم البدن اولان محبوب منظم اولان لؤلؤ ياخود طولو ياخود پاپديه كبى اولان اولك ديشلرندن تبسم ايدر

*) سيصحم العبس بى والليل عندفتى * كثير ذكر الرضى فى ساعة الغضب (*

فقير ديرمكه بو نظرده بحث واردر
زيرا ايلبسم لفظى لعن دلالت ايدر
بو تقديرجه ثغر تقدير اولنمش
اولور *

)صدفت عنه ولم تصدف مواهبه عنى وعا وده ظنى فلم يخب (*

*) كالغيث ان جئته وافاك ريقه * وان ترحلت عنه لج فى الطلب (*

بو ابيات ثلاثه بحر بسيطك ضرب اول مخبوننددر تقطيعى (سيصب) فعول مقبوض (حلعبسى) مستفعلن (والبل عن) مستفعلن (دفتن) فعلن مخبونه (كثيرذك) مفاعلن مخبون (رررضا) فاعلن (فى ساعتل) مستفعلن (غضى) فعلن مخبون (صدفت عن) مفاعلن مخبون (هولم) فعلن مخبون (تصدفوا) مستفعلن (هبهو) فعلن مخبون (عنى وعا) مستفعلن (ودهو) فعلن مخبون (ظنى فلم) مستفعلن (يخبى) فعلن مخبون (كالغيث ان) مستفعلن (جئتهو) فاعلن (وافاك ري) مستفعلن (يقهو) فعلن مخبونه (وان ترح) مفاعلن مخبون (حلتعن) فاعلن (هلج جفط) مفاعلن مخبون (طلبى) فعلن مخبوندر (قائلى ابوتمامدر حسن بن سهله انشا ايلديكى قصيده سندندر (العبس سيصبح نك فاعليدر (عبس كسر عين مهمله ايله ابل بيضدر كه بياضنه شقره قرشمش اوله كثير ذكر الرضى فتى نك نعتيدر صدفت عنه الخ فتى نك صفتيدر صدفت اعراض وعدول ايلدم ديمكدر عنده اولان ضمير فتى يه راجعدر لم يصدف اعراض ايلدى ومنصرف اولدى ياخود صرف ايلدى ديمكدر لازم ومتعدى استعمال اولنور بو تقديرجه (مواهبه رفع ايله فاعلى نصب ايله مفعولى اولور ومواهبه نك ضميرى فتى يه عائددر عنى لم يصدف كلمه سنه متعلقدر عاوده اكا رجوع ايلدى ديمكدر ضميرى فتى يه عائد در (كالغيثده اولان كاف مثل معناسنه در (غيث مطر معناسنه در (وافاك اتاك معناسنه موافاتدن مأخوذدر اتيان معناسنه ان كلمه سنك جوابيدر ظنى نك مظنونى محذوفدر تقديرى ظنى الى عطائه ديمكدر (ريقه فعله فى روق شبابه وريقه دينلور فلان كيمسه شبابنك اوائلنده فلان شيئى اشلدى ديمكدر (وينه اصابه ريق المطر دينلور مطرك اولى اكا اصابت ايتدى ديمكدر وينه ربق كل شئ دنيلور هر شيئك افضلى ديمكدر (لج فى الطلبده اولان الف لام مضاف اليهدن عوضدر تقديرى لج فى طلبك ديمكدر يعنى سنك طلبكده سعى ايتدى وسكا ادرا كده جد ايتدى ديمكدرخنى اوليه شاعر مشبهى وصف ايتدى يعنى ممدوحك عطاياسى اوزرينه فائضه دركرك اعراض ايتسون كرك ايتسون ديو ممدوحى وصف ايتدى و بونك كبى مشبه بهى وصف ايتدى يعنى غيثى سكا اصابت ايدر كرك غيثه كلكرك غيثدن ترحل ايله وبو ايكى وصف وجه شبهى يعنى طلب

وعدم

وعدم طلب حالتلرنده واوزرينه اقبال واندن اعراض حالتلرنده افاضه بى مشعرلردر (معناى ابيات ثلاثه) قريبانى ابل صباحه ادخال ابدر حال بوكه كيجه ايله يتوتم برفتى نك قتنده در كه زمان غضبنده رضابى ذكرى كثيردر يعنى رضاى خدا اولان عفوى چوقدر اويله فتى كه اندن اعراض ايلدم ينه اول عطاياسنى بندن اعراض ايتدرمدى ياخود انك عطاياسى بندن اعراض ايتمدى و بنم ظن و يقينم اعطاسنه رجوع ايلدى خائب وخاسر اولمدى يعنى بكا جود وسخاسى سببيله مال اعطا ايدرديو ظن ايدر ايدم ظنم كبى چيقدى وظنمى تحقيق ايلدى واول فتى غيث كبيدر اويله غيث كه اكر سن اكا كلور ايسك انك دخى ريق وفضلى سكا كلور واكر اندن ترحل وانتقال ايدوب كلمز ايسك ينه انك عطا وفضلى سنى طلبده سعى وسكا ادرا كده جد ايدر

*)حملت ردينيا كان سنانه * سنا لهب لم يتصل بدخان (*

بو بيت بحر طويلك ضرب ثالث محذوفندر تقطيعى (حملت) فعول مقبوض (ردينين) مفاعيلن (كان) فعول مقبوض (سنانهو) مفاعلن مقبوضه (سنال) فعول مقبوض (هبنلميت) مفاعيلن (تصاب) فعول مقبوض (دخانى) فعولن محذوفدر (قائلى امرئ القيس در (ردينيا حملت نك مفعوليدر وموصوف محذوفك صفتيدر تقديرى رمحا ردينيا ديمكدر يعنى ردينيه يه منسوب رمح ديمكدر اطولده دير كه ردينه برامرأه نك اسميدر بونك زوجنك اسمنه سمر ديرلر و بونلرك ايكيسى ده رمح وقناة ييارلر اكرچه ردينه ييارسه (رمح ردينى وقناة ردينية) ديرلر واكرچه سمهر ييارسه (رمح سمهرى وقناة سمهريه ديرلر (سنانه كان نك اسميدر وضميرى ردينى يه عائددر (سنان فتحيله ومحك دمرننه ديرلر اما تنصيصده كسر ايله مضبوطدر (سنا لهب اضافت ايله كان نك خبريدر (سنا فتحيله وقصر ايله ضوء برق وضوء لهبه ديرلر (لهب فرس وزنى اوزره دخاندن خالص اولان نارك اشتعالنه ديرلر كذا فى القاموس بوكا كوره (لم يتصل بدخان صفتى لغو اولور ياخود تأكيد اولور سيد سندك حواشى سنده لهب شعلهٔ ناردر كه اكا دخان عالى اوله بوكا كوره صفت برنده اولور (دخان ضم ايله لهبك استصحاب ايتديكى شيدر جمعى دواخن كلور پس سنانى دخاندن مجرد اولديغى حالده اخذ ايلدى زيرا تشبيه مذكورده قدح اولندى وعدمنى اعتبار سزده وجه شبه تمام اولماز ابو الحسن دن نقل اولنديكه بو تشبيه برشئى برشئ آخره صورت ولون وحركت وهيئت جهتندن تشبيه

قبيلندندر اطولده ديركه محتملدر تشبيه كثرت تأثير وسرعت تأثيرده ده اوله و بوراده سنانك خشبه متصل اواقلغى اعتبار اولنمق تشبيهك غرابت ولطفندندر لهبك دخى سنايه اتصالى بويله‌در (معناى بيت) ردينه منسوب اولان ميز راغى بوكلندم كويا اول ميزراغك دمرنى دخانه متصل اولميان نارك اشتعالنك لون وضيا ولمعانيدر پس لهبده شكل ولون ولمعانى اعتبار ايدوب دخانه اتصالى ترك وسلب ايتدى

*) لم تلق هذا الوجه شمس نهارنا * الا بوجه لبس فيه حياء (*

بو بيت بحر كاملك ضرب ثانيسندندر تقطيعى (لم تلقها) مستفعلن (ذلوجه شم مستفعلن مضمر (سنهارنا) متفاعلن سالمه (اللابوج) مستفعلن مضمر (هنليسفى) مستفعلن مضمر (هحياؤ) فعلاتن مقطوعه‌در (قائلى ابو الطيبدر هارون بن عبد العزيزى مدح ايلديكى قصيده‌سندندر (لم تلق تصادف ايتمدى ديمكدر (هذا الوجه لم تلق‌نك مفعوليدر و هذا الوجه‌دن مراد ممدوحك وجهيدر (شمس نهارنا رفع واضافتله لم تلق‌نك فاعليدر اكرچه هذا الوجه شمسه اشارت اوله رق لم تلق‌نك فاعلى قيلنسه و شمس نهارنا ممدوحدن كنايه اوله رق لم يلق‌نك مفعولى قيلنسه غايت لطافتده تصرف اولور ايديكه شمسى شمس نهار اولمدن عزل ايدوب ممدوحى شمس نهار اولمغى امر ومقرر قيلمق اولور ايدى (الا بوجه استثناء مفرغدر الا بروجه‌له ملاقى وتصادف ايتدى ديمكدر بو وجه ايله مراد شمسك وجهيدر (لبس فيه حياء قولى بوجه قولنك نعتيدر (فيه لبس‌نك خبريدر (حياء لبس‌نك اسميدر حياء مدايله نفسك قبايحدن انقباضيدر (معناى بيت) نهارمز بورك شمسى حسن و بهاده ممدوحك وجهنه تصادف وتقابل ايتمدى الا بروجه ايله تصادف وتقابل ايتديكه اول وجه‌ده حيا يوقدر اكر شمسك يوزنده حيا اوليدى ممدوحك يوزينه تصادف وتقابل ايتمزايدى بوراده تشبيه برامرى مشبه‌به اثباتنه مبنى اولديكه اول امر مشبه‌به‌ده يوقدر شمسك عدم حياسى كبى پس وجه حسنى شمسه تشبيه قريب مبتذلدر لكن حديث حياء انده اولان دقت وخفا تشبيهى ابتذالدن غرابته اخراج ايلدى خفى اولميه اكر لم تلق قولى ابصرته معناسنه اولان لقيته دن مأخوذ اولورسه لم تلق لم تر ولم تبصر معناسنه اولوب معنى شمس دعواى مشابهته حدنى تجاوز ايليوب عظيم القدرك وجهنى كورمدى والتفات ايتمدى سوء ادبى عدم حياسندندر ديمك اولور بوكا كوره تشبيه مكنى

وضمنى

وضمنى اولوب مصرح اولماز پس شاعر استحيا ايتدى صريحا شمسك مشابهت دعواسنى يانده‌ده تشبيهى مكنى قيلدى واكر مقابلته وعارضته معناسنه اولان لقيته‌دن مأخوذ اولورسه لم تلق لم تعارض معناسنه اولوب معنى نهارمزك شمسى شو وجهه معارض اولمدى ديمك اولور بوكا كوره تشبيه صريح اولوب ملاقات تشبيهدن اشعار ايدر برفعل اولور و بو ايكنجى شق معناده كوسترلدى فافهم

*) عزماته مثل النجوم ثواقبا * لو لم يكن للثاقبات افول (*

بو بيت بحر كاملك ضرب ثانيسندندر تقطيعى (عزماتهو) متفاعلن (مثلن نجو) مستفعلن مضمر (مثواقبن) متفاعلن سالمه (لو لم يكن) مستفعلن مضمر (لثثاقبا) مستفعلن (تأفولو) فعلاتن مقطوعدر (قائلى رشيد الدين وطواطدر عزماته مبتدادر ضميرى بيت سابقده اولان ممدوحه عائددر (عزمات فتح عين مهمله وزاى ايله بناء مره اولان عزمة كلمه‌سنك جميدر عزمدن مأخوذدر عزم فعلك اوزرينه جزم وقطع ايله اول فعلى اراده‌يه ديرلر سيرامى عزم رأى وفكر معناسنه‌در ديمش بيضاوى * فان ذلك من عزم الامور * آيت جليله سنك تفسيرنده عزم اصلنده رأيك برشى اوزرينه ثباتيدر ديدى مجملده ديمشكه عزيمة كبى فعلنى اراده ايلديكى شيئك اوزرينه قلبك عقديدر مثل النجوم مبتدانك خبريدر ثواقبا نجومدن حالدر معناده مفعولدر تقديرى عزماته تماثل النجوم ديمكدر وثاقب كلمه سنك جميدر ثقبه دن مأخوذدر انى خرق ايتدى يعنى بكدى ديمكدر يعنى ظلمتى خرق ايدوب ظلمته نفوذ ايدن نجوم كبى اموره نافذلردر مطولده ثواقبى لوامع ايله تفسير ايلدى كويا ثقب النار دن قيلش نارى پارلتدى ديمكدر (للثاقبات لم يكن كلمه سنك خبريدر افول اسميدر افول ضم همزه ايله وضم فا ايله غروب معناسنه‌در (معناى بيت) آراء وافكارى اهتداده نجومه مشابهدر ثواقب يعنى لوامع ياخود امورده نوافذ اولديغى حالده اكر ثاقباته غروب اولميدى پس رأيى اهتداده نجمه تشبيه ايلدى و بوقريب مبتذلدر لكن بونى عدم افول شرطى ابتذالدن غرابته اخراج ايلدى و بو تشبيهه تشبيه مشروط ديو تسميه اولنور يعنى شول تشبيه‌دركه انده مشبه ياخود مشبه‌به ياخود ايكيسى وجودى وعدمى شرطيله قيدلنه و بو عدمى‌نك اوزرينه لفظ صريح ياخود سياق كلام دلالت ايده

*) والريح تعبث بالغصون وقد جرى * ذهب الاصيل على لجين الماء (*

بو بيت بحر كاملدندر تقطيعى (ورريح تع) مستفعلن مضمر (بث بلغصو) متفاعلن (نوقدجرا) متفاعلن (ذهبل اصى) متفاعلن (اعلا لجى) متفاعلن (نلماءى) مفعولن مكسوفدر (قائلى نامعلومدر (والريح ده اولان واو يا زائده در ذهن متكلمده اولان شيئه عطفدر يا استئنافيه يا ابتدائيه‌در (الريح مبتدادر تعبث خبريدر يعنى ريح اطراف وجوانبه ميل رقيق ايله ميل ايتديرر ديمكدر با ايله تعديه ايتديكندن مفعولنى با ايله كتوروب بالغصون ديدى تعبث‌ك مفعوليدر (غصون ضمه‌لر ايله غصن كلمه سنك جمعيدر دال وشاخ معناسنه خفى بيورلميه غرضى ريحى اعتدال ايله مدحدر و بو ريح مطلوبدر كه نتكيم خبر آثارده كلدى رسول اكرم صلى الله تعالى عليه وسلم ريح اسديكى وقتده سعادتله * اللهم اجعلها رياحا ولا تجعلها ريحا * ديو بيوررلر ايدى (وقد جرى يا حالى حال اوزرينه عطفدر يا حال مترادفه‌يى ياحال متداخله‌يى حالك تعقيبيدر * ذهب الاصيل اصلى الاصيل كالذهب ديمكدر (اصيل بعد العصر مغربه دكين وقتك اسميدر سحر كبى اوقات طيبه‌دن عد اولنور و اول وقتده اولان شعاع شمسه ديرلر زيرا شمس اول وقتده مصفر اولور اول وقت اصفرار وصفرت ايله وصفلنور صفرت ايله وصفلنديغى * ورب نهار للفراق اصيله * ووجهى كلا لونيه‌هما متناسب * قولنده اولديغى كبى معناسى فراق ايچون چوق نهار واردركه اول نهارك اصلى يعنى صفرتله موصوف اولان وقتى و بنم وجهم ايكيسنك لونى صفرتده بربرينه متناسبدر پس ذهب اصيله اضافت قرينه‌سيله شعاع شمس ايچون استعاره اولندى على لجين الماء اصلى على ماء كاللجين ديمكدر تمثيل ايله مقصودده بودر (لجين فضۀ خالصه‌در كه بياض وصفاده اكا ماء تشبيه اولنور و بوكا تشبيه مؤكد ديرلر وناسدن بعضيسى كلامك لجين ايله لجينى مياننى تميز ايتيوب وكلامك هجانى هجينندن دخى فرق ودرك ايتميوب لجين لام وكسر جيم ايله شجردن ساقط اولان ورق معناسنه ديوب بوكا وجه مايى تشبيه ايلدى ديمش و بعضيسى اصل كندى ايچون اصل وعرق اولان شجردر و بو اصيلك ذهبى ورقيدركه برد خريف ايله اصفرار ايدوب اندن وجه مايه دوشر ديمش وبو وهمينك فسادى بياندن مغنيدر (معناى بيت) شاعر طيب زمان وطيب مكانى وصف ايدوب ديركه طيب زمان وطيب مكانكه ريحى دخى اشجارك اغصانى اطراف وجوانبه ميل رقيق ايله ميل ايتديرر يعنى ريحى معتدلدر و اول مكانك اطرافنده نهر جارى اولمغله بعد العصر

صفرتده ذهب كبى اولان شعاع شمس فضه كبى اولان ماء اوزرينه جريان ايتدى پس بعد العصر شعاع شمس معناسنه اولان اصيلى صفرتده ذهبه تشبيه ومايى بياض وصفاده فضۀ خالصه معناسنه اولان لجينه تشبيه ايدوب ادات تشبيهى تصريح ايلمدى جرى الاصيل الذى كالذهب على الماء الذى هو كاللجين ديمدى بلكه ادات تشبيهى حذف ايدوب الاصيل ذهب واللجين ماء باقى قالدى صكره مشبه بهى مشبهه مبالغه‌دن اوتورى تشبيه ايدوب ذهب الاصيل على لجين الماء ديدى

*(لدى اسد شاكى السلاح مقذف * له لبد اظفاره لم تقلم)*

بو بيت بحر طويلك ضرب ثانيسندندر تقطيعى (لداء) فعول مقبوض (سدنشاكس) مفاعيلن (سلاح) فعول مقبوض (مقذذفن) مفاعلن مقبوضه (لهول) فعول مقبوض (بدناظفا) مفاعيلن (رهولم) فعولن (تقللمى) مفاعلن مقبوضدر (قائلى زهير بن ابى سلميدر لدى اسد بو كلامك اصلى كان ما كان عند رجل كالاسد ديمك اولوب ايجاز ياخود ضرورت ايچون كان ما كان حذف اولنمشدر لدى عند معناسنه بوراده اسد حسا امر متحقق اولان رجل شجاع ايچون مستعاردر (شاكى السلاح اسد كلمه سنك صفتيدر شاك السلاح تخفيف كاف ايله شاك السلاح تشديد كاف ايله وشائك السلاح وشوك السلاح وشاكى السلاح آخرنده يا ايله سلاحى كسكين ديمكدر كذا فى القاموس اما صحاحده شاك السلاح قولنى الملابس السلاح التام ايله تفسير ايدوب شائك السلاح وشاكى السلاح قولنى سلاحى كسكين ايله تفسير ايلدى پس مطولده شاكى السلاح قولنى تام السلاح ايله تفسيرى بونلردن برينه موافق دكلدر معلومدركه بونلرى كتب لغات تصحيح ايدر هواديده رجل شاك السلاح دينلور رجلك سلاحى شوكت وحدتلى اولسه ديدى وشاك السلاحك اصلى شايك السلاح ايدى وشايك حدت و بأس معناسنه اولان شوكه‌دن مأخوذدر وشايك لفظنك ياسى الفه قلب اولنوب بعده التقاء ساكنين‌دن اوتورى حذف اولندى واعراب كاف اوزرينه جريان ايدوب اخرنده يا يازلمادى (سلاح كسر سين مهمله ايله آلت حربدر ياخود اول آلتك حديده سيدر اما ضميله نجو معناسنه در مقذف اسد كلمه سنك نعتيدر قاموسده اولديغنه كوره معظم وزنى اوزره اسم مفعولدر كندويه لحم رمى اولنان كيسه‌يه يعنى غداسى لحم اولانه ديرلر جسم نبيل معناسنه مطولده چوق كره وقايعه رمى اولنان شجاع ايله

تفسير ايلدى يعنى چوق كره وقايع وحروبه كيرمش شجيع ديمكدر (له مقدم خبر وضميرى اسده عائددر (لبد مؤخر مبتدادر مبتدا مع الخبر اسد كلمه سنك نعتيدر (لبد عنب وزنى اوزره اولوب حكمه وزنى اوزره اولان لبدة نك جمعيدر لبدة اسدك كتفيى بيننده متراكب اولان شعره ديرلر ولبدة نك جمعى اولمسنده اسدك كال ضخامتنى اشعار واردر واسده ذولبده ديرلر مثلده هو امنع من لبدة الاسد كلمشدر (اظفاره رفع ايله مبتدادر لم تقلم خبردر مبتداء مع الخبر ينه اسدك نعتيدر (اظفار فتح همزه و سكون ظاء معجمه ايله ظفرك جمعيدر طرنق ناخن معناسنه تقليم قطع معناسنه اولان قلمده مبالغه در ومناسب اولان مبالغه نفيه راجعه قيلنمقدر ونفى مبالغه اوزرينه داخل قلنمامقدر وبونك نظيرى * وما انا بظلام للعبيد * آيت جليله سيدر وتقليم اظفار ضعفدن كنايه در كشاف حواشى سنده فلان مقلوم الاظفار ديرلر ضعيفدر ديجك يرده خفى بيورلميه مصراع ثانيده اوج مبالغه واردر اولكيسى اسدى لبد صاحبى قيلمسى كويا ممدوح اسوددر ديمك اولدى زيرا براسداًيچون برلبده اولور ايكنجى لبده يى اسده حصردر ظرفك تقديمى بو حصرى افاده ايتديكى كبى اوچنجى ضعفى نفيده مبالغه (معناى بيت) اولان شى اولدى بر رجلك قتنده كه اسد كبيدر اويله اسد كه سلاح تامى ملابس غداسى لحمدر ياخود چوق كره وقايع وحروبه كيرمش كتفيى ميانده شعر متراكبى واردر اظفارى تقليم اولنمامشدر يعنى ضعيف دكلدر

*) اسد على - وفى الحروب نعامة * فتخاء تنفر من صفير الصافر (*

بو بيت بحر كاملدندر تقطيعى (اسد نعلى) متفاعلن (يو فلحرو) متفاعلن (بنعامتن) متفاعلن سالمه (فتخاءتن) متفاعلن (فرمنصفى) متفاعلن (رصصافرى) مستفعلن مضمردر (قائلى عمران بن حطاندر حجاجك حقنده ديمشدر (اسد مبتدادر و مشبه به در خفى بيورلميه مشبه به اولان اسد ما وضع له سنده استعمال اولنمديغندن جار ومجرور اولان على فعله ياخود فعل معناسنه اولانه تعلق واجب اولور تقديرى مجترئ على - ياخود صائل على - ديمك اولور پس مجترئ مبتدانك خبرى اولوب على - اكا متعلق اولدى مجترئ اجترادن مأخوذدر دلير اولمق ديمكدر (صائل حمله معناسنه اولان صوله دن مأخوذدر نعامه مبتدادر خبرى فى الحروب در ضرورة تقديم اولنمشدر (نعامة فتح نون ايله دوه قوشنه ديرلر مذكر ومؤنث اولور ونعام اوزرينه جعلنور

فتخاء

فتخاء فتح نون وفا ايله ومدله فتوح كلمه سنك جمعيدر قانيه جق قدر صواپچن فرسه ديرلر غايت اعلى صو يدر جنكده حمله وصوله ايدر (تنفر تنصر وتضرب كبى صيغهٔ مضارع اولوب فتخانك خبريدر مبتدا مع الخبر محلا مجرور فى الحروبنك نعتيدر (من صفير تنفريه متعلقدر صفير اصلق ديدكلريدر تاج اللغدده بانك كركس ايله تفسير اولنمشدر صافر اصلق چالانه ديرلر (معناى بيت) اويله حرب كه اسد كبى اولان كيمسه اوزريمه مجترى وصائل ايدى وجنكده نعامه واردر يعنى آتش خوار وقرمزى كوزلى شجعان واردر اويله حروب كه جنك باز اولان تازى فرسلر بر اصلق چالانك اصلغندن نفرت ايدر يعنى اوركر وقچار

*) والطير اغربة عليه باسرها * فتخ الصراة وساكنات لصاف (*

بو بيت بحر كاملك ضرب ثانئ مقطوعندندر تقطيعى (وططيراغ) مستفعلن مضمر (ربتنعلى) متفاعلن (هباسرها) متفاعلن سالم (فتخصصرا) متفاعلن (توساكنا) متفاعلن (تلصافى) فعلاتن مقطوعدر (قائلى معريدر ظاهر ايله ملقب اولان شريف ابو احمد موسوى يه مرثيه ايلديكى قصيده سندندر (اغربة غراب كلمه سنك جمعيدر و بو جمع قلتدر جمع كثرتى غربان كلور خفى بيورلميه بيت سابقده اولان جار ومجرور كبى بوراده اولان جار ومجرور دخى مشبه به اولان اغربه يه متعلق اولميوب يا فعله يا معناى فعله متعلقدر تقديرى باكية عليه ديمك اولور ياخود باكيه تأويليله اغربة كلمه سنه متعلقدر (باسرها باجمعها وبجميعها ايله تفسير اولنوب تأكيد ايچون ينه اغربه كلمه سنه متعلقدر ياخود مجموعه تأويليله فاعلندن حالدر (فتخ الصراة واو مقدر ايله والطير اوزرينه معطوفدر (فتخ فتح فا و سكون تاء مثناة فوقيه وخاء معجمه ايله لين معناسنه (صراة صادك فتحى وراءنك تخفيفيله شول نطفه در كه ترك نكاح ايله اركك ارقه سنده چوق مكث وقرار ايتمش اوله هذه نطفة صراة دينلور شو نطفهٔ محتبسه دردیمكدر پس فتخ الصراة نك اضافتى صفتك موصوفنه اضافتى قبيلندن اولوب معنى لينه اولان نطفهٔ محتبسه ديمك اولور معوالده فتح فاء وفتح تاء مثناة فوقيه وخاء معجمه ايله فتخاء نك جمعيدر عقاب فتخاء دينلور جناحلرى لينه ديمكدر ظاهر اولان جناحلرى دوشوك اولان عقابك وصفيدر ديمشى بوكا كوره دخى صفتك موصوفنه اضافتى قبيلندن ايلور لكن مياللرنده مطابقت بولنسون ايچون صراة دن جنس اراده

اولمق لازمدر پس بوكا كوره معنى لينات اولان جنس نطفهٔ محتبسه ديمك
اولور خفى بيورلمه جمع نسخه سى وزنه زياده اوفقدر امامفرد نسخه سنه كوره
وزن مضمرا واور (اصاف قطام كبى غير منصرفدر بعضيلر معرب قيلوب غير
منصرف مجراسنه اجرا ايلدى (اصاف جبلد رصحاحده منازل بنى تميم دن
بر موضعدر (معناى بيت) جميع طيور مرثيه اولان شريفك اوزرينه غرابلر
كبى باكيه در ولينه اولان نطفهٔ محتبسه ياخود لينات اولان جنس نطفهٔ
محتبسه انك اوزرينه باكيه در وجبلده ساكنه لر انك اوزرينه باكيه در خفى
بيورلمه بو بيتده غلوى ارتكاب واردر

*) قامت تظللنى من الشمس * نفس اعز على من نفسى (*

*) قامت تظللنى ومن عجب * شمس تظللنى من الشمس (*

بو ايكى بيت بحر كاملك ضرب ثالث احذ مضمرندندر تقطيعى (قامتظل)
مستفعلن مضمر (للنيمنش) متفاعلن (شمسى) فعلن حذه ومضمر (نفسن اعز)
مستفعلن مضمر (زعليمن) متفاعلن (نفسى) فعلن احذ مضمر (قامتظل)
مستفعلن (للنيومن) متفاعلن (عجبى) فعلن حذه (شمستظل) مستفعلن
للنيمنش) متفاعلن (شمسى) فعلن احذ مضمردر (قائلى ابو الفضل بن العميددر
ماند آفتاب برتازه حقنده ديمشدر ابن العميد بر كون برتفر جكاهه واروب
كونشده اوتوردى والنه بر كاغد الوب شعر انشا وتحريرينه باشلدى اول حينده
باشى اوجينه ماند آفتاب برتازه تحرير ايلديكنه نظر ايچون قائم اولدى درحال
بو ايكى بيتى انشا وتحرير ومحبوب مذكورك يدينه ويروب الفت ومعامله لرينه
وسيله اولدى ديو مشايخمزدن مسموعدر ياخود ادعائى وتصورى اوله اما
مطولده برغلام حقنده ديمشدر كه ابن العميدك باشى اوزره طوروب كونشدن
حفظ ايدر ايدى يعنى كولكلنديرر ايدى ديدى اطولده كندى غلامى حقنده
ديديكنى اثناء تقريرده تصريح ايلدى (قامت صيغه سنك فاعلى نفسدر (تظللنى
مطولده ظلى اوزريمه ايقاع ايدر ديو تفسير ايلدى اطولده شمس حرارتى
مدافعه ايدر ديو معنى ويرلمشدر وتظللنى محلا منصوب نفسدن حالدر تقديرى
قامت نفس هى اعز على من نفسى مظللة ديمكدر (من الشمس تظللنى يه
متعلقدر (ومن كلمه سى اجليه در شمس اجلندن ديمكدر ياخود شمسدن مراد
نفس غلام اوله بوكا كوره معنى غلامك نفسى شمسدن حاصل اولان ظلى
اوزريمه ايقاع ايدر ديمك اولور اولكيسى شمس تظللنى من الشمس قولنه

موافقدر اعز على نفس كلمه سنك صفتيدر من نفسى ياء متكلمه مضافدر ياخود
من نفس تنكير ايله اولوب كسره سى اشباع اولنمشدر (الشمسده كسره اشباع
اولنديغى كبى بوكا كوره معنى من كل نفس ديمك اولور وبو ابلغدر وينه قامت
وتظللنيده اولان ضمير مستكن نفسه عائددر وبو قامت تظللنى قولنده شائبهٔ
تكرار نمودار اولمغله مطولده فاقول يا عجبا ومن عجب روايت اولندى ديدى
شمس مبتداء مؤخردر وبو شمسدن مراد حسن وبهاده شمس كبى اولان غلام
وانساندر تظللنى شمسك صفتيدر من عجب خبر مقدمدر تقديرى قامت تلك
النفس مظللة لى وشمس مظللة من الشمس من عجب ديمكدر پس شاعر غلام
مذكور ايچون شمس حقيقى معناسنى ادعا ايتمدى وغلام مرقومى حقيقة شمس
قيلايدى بو تعجبك معناسى اولمازايدى زيرا حسن الوجه اولان انسان انسان
آخرك اوزرينه ظلنى ايقاعده تعجب يوقدر لكن بو سوزده نظر واردر زير
جائزدر كه تعجب حسنده درجهٔ شمسه بالغ اولانى استخدامندن اوله ياخود
انك كندويه انقياد وخدمتندن اوله (معناى بيت) بنم نفسمدن اعز ياخود
جميع نفسدن اعز اولان نفس شمسك حرارتنى مدافعه اجلندن اوزريمه ظلى
ايقاع ايدر اولديغى حالده قائمه اولدى بويله اولان نفس قالقمشده اوزريمه
ظلى ايقاع ايدر برشمسكه شمس حقيقينك حرارتنى مدافعه اجلندن اوزريمه
ظلى ايقاع ايدر اويله اولان شمس عجبندندر يعنى تعجب اولناجق شيدندر

*) لا تعجبوا من بلا غلالته * قد زرا زراره على القمر (*

بو بيت بحر منسرحك ضرب اولندندر تقطيعى (لا تعجبوا) مستفعلن (من بلاغ
فاعلات مطوى (لالتهى) مفتعلن مطويه (قدززراز) مستفعلن (رارهوع)
فاعلات مطوى (للقمرى) مفتعلن مطويدر (قائلى ابو الحسن بن طباطبا
علوينكدر بو بيت مرور ايتدى وتفصيلى بورايه حواله اولندى ايدى من بلا
لا تعجبويه متعلقدر (بلا كسر باء موحده وفتح لام وقصر ايله مصدردر بلى
الثوب وابلاه الغير دينلور ثوب چورودى وثوبى غير چوروتدى ديمك اولوب لازم
ومتعدى استعمال اولنور (غلالته كسر ايله بلا كلمه سنك مضاف اليهيدر وضميرى
محبوبه عائددر (غلاله كسر غين معجمه ايله شعاردر كه تحت الثوب الباس اولنور
وتحت الدرع دخى الباس اولنور شعار بدنه مماس وملاقى وبدنى ولى ايدن ثوبدر
بوكا قيص دخى ديرلر اكثريا كتان بزندن اولور (قد زرا لا تعجب ديين كيمسه لره
جوابدر ياخود قد زرا الخ تعجبدن نهيك تعليليدر حتى ابيات معانيده شرح اولنان

بيتده تعليل معناسى اختيار اولندى ايدى (زر ضم زاى وتشديد را ايله صيغهٔ ماضى مجهولدر ايلكلندى وبغلندى ديمكدر * زرت القميص عليه ازره * ديلورانك اوزرينه قيصى باغلدم و باغلرم وايلكلدم وايلكلرم ديمكدر (ازراره رفع ايله زرك نائب فاعليدر ازرار زر كلمه سنك جمعيدر (زر كسر زا وتشديد را ايله ايلك ديدكلريدر (على القمر زريه متعلقدر پس اكر محبوبى قمر حقيقى قيلبيدى تعجبدن نهايت معناسى اولمازدى زيرا كتانه قمر حقيقينك ملابسه سى سببيله بلى سرعت ايدرحسنده قمر كبى اولان انسانه ملابسه سى سببيله سرعت ايتمز وبيتده اولان قمره استعاره دكلدر دينلمز زيرا مشبه غلالته وازرارده ذكر اولان ضميرلردر زيرا بز ديرز كه بو وجه اوزره ذكر استعاره يه منافى اولديغى مسلم دكلدر * سيف زيدفى يد اسد * ده اولديغى كبى زيرا استعاره نك تعريفى بوكا صادقدر (معناى بيت) اول محبوبك قيصنك چوروسندن تعجب ايتميكز نيچون تعجب ايتيم ديدكلرنده جواب وپروب ديديكه اول محبوبك قيصنك ايلكلرى قمر كبى اولان تن بللور ياخود سينهٔ بللور اوزرينه ايلكلندى خفى بيورلميه خاصهٔ قمرده برقاج نسنه تحرير اولنمشدر برى كتان بزى نمناك قره قارشو سرلسه ابلا ايدر عمرى هدم ايدر دينى تكثير ايدر اجرت منزلى موجب اولور مائى تبريد ايدر الوانى تغيير ايدر سارقه اعانت ايدر عاشق طارقى افضاح ايدر

*) وان تعافوا العدل والايمانا * فان فى ايماننا نيرانا (*

بو بيت بحر رجزك ضرب ثانيسندندر تقطيعى (وان تعا) مفاعلن مطوى (فلعدل ول) مستفعلن (ايمانا) مفعولن مقطوعه (فاننفى) فاعلن مطوى (ايماننا) مستفعلن (نيرانا) مفعولن مقطوعدر (قائلى خطيبك ايضاحده تصريحنه كوره بعض اعرابدر (تعافوا يى تكرهوا ايله تفسير ايلديلر عاف الطعام اوالشراب دينلور بونلرك غيريلرينه ده دينلور مضارعنده يعافه ويعيفه مصدرنده عيفا وعيفانا وعيافة وعيافا ديرلر طعامى ياخود شرابى كريه كوردى يمدى وايچمدى ديمكدر (العدل نصب ايله ان تعافوانك مفعوليدر عدل ظلمك مقابليدر و بو عدلى توحيد معناسنه حمل ايتمك بعيد دكلدر نتكيم الله تعالانك * ان الله يأمر بالعدل والاحسان * قول شريفنده اولان عدل توحيد ايله تفسير اولندى و بو عدلى ذكره تخصيصك وجهى عدل اول ايماندر والايمانا العدل اوزرينه معطوفدر والفى اشباع ايچوندر (خفى بيورلميه ايمانك حقيقتى غيرى يى امانده قيلق معناسنه اولوب بنفسه متعدى ايدى صكره

اقرار واعتراف معناسى تضمين اولنوب باايله تعديه اولندى * آمنت بالله و برسوله * كبى الله تعالى يى ورسولنى تصديق واعتراف ايتدم ديمكدر كاهيجه لام ايله ده تعديه اولنور (ايمان شرعده رسول الله صلى الله عليه وسلمك من عند الله كتورديكى شيئى ضرورة تصديقدر تفصيلا بيلنديكى يرده تفصيلا واجمالا بيلنديكى يرده اجمالا تصديقدر و بو ماجاء به يى تصديقده تلفظه قادر اولانه تلفظ شرطدر و بو كبائر كيمسه خلل كتورسه كافر اولور بو تقديرجه عمل ايماندن جزء اولمز بعض محققين عندنده عمل ايماندن جزدر لكن عملك كتمسندن ايمانك كتمسى لازم كلمز انساندن شعر وظفر كبى شجردن بوداق واوراق كبى سلفدن بعضيلرى بوكا ذاهب اولديلر تفصيلى كتب كلاميه ده مسطوردر بعضيلر الايمانا قولنى فتح همزه ايله قراءت ايدوب قسم معناسنه اولان يمينك جمعيدر ديوب خطا ايتمشدر خفى بيورلميه وان تعافوا شرطنك جوابى محذوفدر تقديرى * تلجأون الى العدل والايمان * ديمكدر * فان فى ايماننا نيرانا * قولى جزانك علتيدر جزا مقامنه اقامت اولندى (ايمان فتح همزه ايله شمالك مقابلى يمين كلمه سنك جمعيدر (نيران كسر نون ايله يا نورك ياخود نارك جمعيدر (سيوف ياخود رماح ايچون استعاره اولندى ومعروف اولديغى اوزره نيرانى سيوفه تخصيص ونوردن استعاره اولميوب مشهوره كوره ناردن استعاره اولمسى منظوردر لكن انظار سليمه ايچون منظور دكلدر پس تعافوادن مستفاد اولان كراهتك عدل وايماندن هر برينه تعلق نيران ايله مراد شعلهٔ نيران كبى لمعان ايدن آلت حرب اولان سيوف اولديغنه قرينه دز زيرا جزا وجواب شرط محاربه يعنى * تحاربون وتلجأون الى الطاعة بالسيوف * اولديغنه دلالت ايدر وشرعده ظلم وكفرك جزاسى اولان نار ايله سيوفدن تعبيرده لطافت بينه واردر وديلديكه فى ايماننا قرائندندر زيرا نار اللر ايله اخذ اولنماز و بونده ضعف واردر كه اهلنه خفى دكلدر (معناى بيت) حقه مخالف اولنلره خطاب ايدوب ديركه اكر عدل وايمانى كريه كوروب ظلم وكفرى استحباب ايدرسكز بزه بأس يوقدر بلكه سزه بأس واردر زيرا بزم ايدئ يمنامزده لمعان وافناده شعلهٔ نيران كبى سيوف ياخود رماح واردر ايمان وايمان ميانده جناس واردر

*) وصاعقة من نصله تنكفى بها * على ارؤس الاقران خمس سحائب (*

بو بيت بحر طويلك ضرب ثانيسندندر تقطيعى (وصاع) فعول مقبوض (قتن منص) مفاعيلن (لهيتن) فعولن (كفى بها) مفاعلن مقبوضه (علار)

فعولن (ء سل اقرا) مفاعلن (نخمس) فعول مقبوض (سحابی) مفاعلن مقبوضدر (قائلی بحتریدر (وصاعقة) واورب ایله مجروردر یاخود ظرف ایله موصوف مبتداء مرفوعدر خبری تنکفیدر یاخود رب نك جوابیدر صاعقه رعد شدیدده سمادن دوشن ناردر و بو صاعقه‌نك سببی دخان میان سحابده محتبس اولوب تکاثف وتزاحم ایله و یمین وشماله اضطراب ایله حرارتی مشتد اولدقده سحابی مزق ایدر واول مزق سببیله رعد حاصل اولوب سحابده اولان اجزاء ارضیه‌یی احراق ایدرودرعقب اجزاء ارضیه‌دن حدید وصفره وفضه وذهب و بونلرکبی معادندن مستعد اولان جسده منقلب اولور و سحابدن منفصل اولوب دوشرودوشدیکی یری خراب ایدر بو اهل حکمتك کلامیدر اما اهل لغت صاعقه اوج معنایه در دیمشلر بری موت معناسنه در * فصعق من فی السموات * آیت جلیله سنده اولدیغی کبی و بری عذاب معناسنه در * انذرتکم صاعقة * نص کریمنده اولدیغی کبی و بری نار معناسنه در * و یرسل الصواعق قول شریفنده اولدیغی کبی وحدی دیرکه بو اشیا سمادن صوت ورعد شدید معناسنه اولان صاعقه‌دن متولده‌در مجموعی شیٔ واحددر و بو اشیا صاعقه‌دن ناشئه تأثیرایدر (نصله صاعقه‌یی بیاندر یعنی صاعقه کبی نصلدر ونصله‌نك ضمیری ممدوحك سیفنه عائددر نصلی اشتعال وتأثیرده صاعقه قیلدی ومرادی نصلدن ناشئه اولان صاعقه‌در پس صاعقه وهمیهٔ تخییلیه‌در کویا نصل ایچون صاعقه واردر اعدایی احراق ایدر اولکبسی اظهردر وایکنجی‌یه شارح محقق مطولده ذاهب اولدی (ونصل صحاحدن فهم اولندیغنه کوره سیفك حدیدر قاموسده اولدیغنه کوره مقبضی اولمیان نفس سیفدر پس بوکا کوره ممدوحك الندە سیفنك مقبضی اختفا ایدوب کویا مقبضی یوق کبی اولدی (تنکفی مهموز و لازم ایدی همزه‌سی تلیین اولنوب علی غیرالقیاس یایه قلب اولندی ومأخذی انکفادر انقلاب ایتدی دیمکدر (بهاده اولان باتنکفینك تعدیه‌سی ایچوندر وضمیری صاعقه‌یه عائددر * علی ارؤس الاقران تنکفی‌یه متعلقدر (ارؤس رأس کلمه‌سنك جمعیدر وارؤس اکرچه جمع قلتدر لکن مقام مدحه داعی اولمغله جمع کثرت مراد اولندی هوادیده جمع قلت جمع کثرت ایچون استعاره اولندی‌زیرا فضیلت کثیرینه غلبه‌ده‌در دیمش الاقرانده اولان الف لام ارؤس کلمه‌سنك اضافتی کبی استغراق ایچوندر (اقران فتح همزه ایله‌در کسرقاف وسکون را ایله اولان قرن کلمه‌سنك جمعیدر شجاعتده رجلك کفوینه دیرلر یاخود مطلقا کفو معناسنه‌در (خمس سحائب

رفع

رفع ایله تنکفینك فاعلیدر وسحائبه مضافدر وسحائب کسره‌یی اشباع ایله قراءت اولنور کرچه فتحه ایله قراءت اولنملی ایدی لکن قافیه‌یه رعایت ایچون صرف اولندی سحائب کثرتده سحابه‌نك جمعیدر خمس سحائبدن مراد انامل خمسدرکه جودده وعموم عطایاده سحائبدر خفی بیورلمیه بو بیتده استتباع واردر یعنی شجاعت ایله مدحه سخا ایله مدحی تضمین ایتدی حتی بعضیلر بیتده استتباع اولدیغنی عدم درکندن مقامه مناسب وملایم ذکر ایلمدی دیو توهم ایتمش ونزول صاعقه ونزول نارده انامل سحائب عذاب قیلمق ممکندر وظاهر اولان خمس سحائب ایله مراد اصابعدر کویا شجاعتده مزید مبالغه مراد ایدوب اقرانی انامل ایله تقلیب ایدر اهلاك لرنده اعمال اصابعه محتاج دکلدر و بو سببدن ارؤس اقراندن کثرتیله بیله جمع قلت ایله تعبیرینك وجهی وانامل خمسدن جمع کثرت ایله تعبیرینك نکته‌سی ارؤس کثرتیله بیله کویا انامل خمسه نسبتله قلیله‌در انامل خمسی ارؤسی احاطه وشمولندن اوتوری پس بوتقدیرجه سحائب ایله انامل ارادسنه قرینه قلان معانیٔ ملتئمه‌نك مجموعی صاعقه‌یی ذکریدر وصاعقه ممدوحك سیفنك نصلندن ناشئه اولدیغنی بیاندر وصاعقه‌یی ارؤس اقرانه جلبدر ومقام مدحی ضمیمه ایله بیله سحائبی اناملك عددیله متعدده قیلمقدر زیرا مقام مدحدن نظری قطع ایتمك خمس سحائب ایله اصابع مراد ایتمك ایله‌در پس خمس سحائبی انامل ایله تفسیر ومقام مدحی ضمیمه‌یی ترك ذمی ایراث ایدر (معنای بیت) ممدوحك سیفنك نصل وحدتدن ناشئه چوق صاعقه واردرکه اول صاعقه‌یی جود وعطاياده سحائب اولان انامل خمس تقلیب وحربده کندونك جمیع اقران واکفاسنك باشلری اوزرینه صب ایدوب انلری اول صاعقه ایله هلاك ایدر * قال رسول الله صلی الله تعالی علیه وسلم خیرالناس رجل ممسك بعنان فرسه کلما سمع هیعة طار الیها اورجل فی شعفة فی غنیمة حتی یاتیه الموت * علامهٔ زمخشری اساسده دیمشکه هیعه شول صیحه وصوتدرکه اندن فزع اولنور واصلی هاع یهیع دن مأخوذدر قورقدی دیمکدر طار فعلنی رجله اسناد مجازدر تأویلی طار فرسه بسعیه الیها دیمك اولور شعفه رأس جبله دیرلر (معنای حدیث شریف) ناسك خیرلیسی شول رجلدرکه فرسنك عنانی آخذ جهاد فی سبیل الله‌ه مستعد نه وقتکه صیحهٔ حربی استماع ایتسه اول صیحه‌یه مانند طیران زیاده سرعت ایدر یاخود شول رجلدرکه ناسدن عزلت ایدر وکندینك

رعی ایتدیکی غنم قلیلی ایله بیله بعض رؤس جبالده ساکن وادر معاشنده اول غنم قلیل ایله اکتفا ایدوب موت کندی یه کلنجه یه دك الله تعالی یه عبادت ایدر بو بش بلاغت مأثرده جهاد اوزرینه حث وناسدن تجانب وعزلته دخی تحریض واردر خفی اولمیه که طیران عدو فرس ایچون استعاره اولندی وجامع ایکیسنك مفهومنده داخلدر زیرا عدو وطیرانك میاننده جامع سرعت ایله قطع مسافه در که عدو وطیرانده داخلدر زیرا طیران سرعت وجناح ایله قطع مسافه در وعدو سرعت واقدام ایله قطع مسافه در اولکی هواده قطع مسافه در ایکنجیسی ارضده قطع مسافه در شارح محقق مطولده بوکا اعتراض ایدوب دیدیکه سرعت طیرانك مفهومنده داخل دکلدر بلکه طیران جناح ایله مجرد قطع مسافه در جوابنده دیمشلر که طیرانك غالبی اکثرده سرعت ایله در

*) عودته فیما ازور حبابی * اهماله وکذاك کل مخاطر (*

*) واذا احتبی قربوسه بعنانه * علك الشکیم الی انصراف الزائر (*

بو بیت بحر کاملدندر تقطیعی (عوودتهو) مستفعلن مضمر (فیما زو) مستفعلن مضمر (رحبابی) متفاعلن سالمدر (اهمالهو) مستفعلن مضمر (وکذا ککل) متفاعلن (مخاطری) متفاعلن سالمدر (واذاحتبا) متفاعلن (قربوسهو) متفاعلن (بعنانهی) متفاعلن سالمدر (علکشکی) متفاعلن (مالنصرا) متفاعلن (فززائری) مستفعلن مضمردر (قائلی یزید بن مسلمة بن عبد الملکدر فرسنی مؤدبدر نزول اولنوب عنانی قربوس سرجه القا اولنسه عودت ایدنجیه دك مکاننده طورر دیو وصف ایدر (عودته ده اولان ضمیر عودتنك مفعول اولی اولوب فرسه راجعدر عودت تعویددن صیغهٔ متکلمدر معناسی تعلیم ایله فرسه عادت قیلدم دیمکدر (فیماده ما مصدریه در حبابی ازورنك مفعولیدر حباب حبیبه نك جمعیدر (اهماله نصب ایله عودت نك مفعول ثانیسیدر ضمیری فرسه عائددر عودت اهمالهنك معناسی فرسی ترکی فرسه عادت قیلدم دیمکدر (وکذاك کل مخاطری سؤال مقدره جوابدر کویا ذوی العقولدن اولمیان فرسی براغوب کیتمك مخاطره دکلمیدر دیو سؤال اولندی جوابنده بلی بنم کبیدر جمیع مخاطره یعنی کندوبی خطره القایدنلر دیدی احتبی احتباءدن مأخوذ صیغهٔ ماضیدر احتبا کشی ایکی الیه سی اوزرینه اوتوروب دستار یله یاخود اللر یله یاخود بونلرك غیری جله کبی برشیء ایله

ظهر یله صاقلرینی بریره جمع ایتمکه دیرز چله کشان اولان درویشانك هیئت شریفه لری کبی صکره احتباء فرسك باشیله اکرینك ارك قاشی دزکین ایله جمع ایتمکده استعاره اولندی اکثریا فارس فرسی دیکلندرمك ایچون دزکین ایله فرسك برمقدار باشنی قاصوب دزکینك اوجنی اکرك اوك قاشنه صارر وبر رسن رقیق ایله کزدیرر قربوسه احتبی نك مفعولیدر وضمیری فرسه عائددر قربوس فتحتین ایله در اما تخفیفی ضرورت ایچون اولور لکن بوراده ضرورت یوقدر قاپوسده اکرك جانبنه دیرلر حنو السرج معناسنه دیدی ومطولده مقدم السرج ایله تفسیر اولندی مقدم السرج اکرك اوك قاشی دیمکدر پس قاموسك تفسیری ایله مطولك تفسیری مآلده بردر اما صحاحده یالکز سرجه دیرلر دیدی صحاحك کلامنه بناء اطولده مطولك تفسیرینه اعتراض ایدوب مضاف تقدیرینه حاجت یوقدر دیدی وصاحب هوادی دخی قربوس انجق سرج معناسنه اولدیغنه ذاهب اولوب دیدیکه بو سرجی فرسك باشیله جمع ایتمك وعنانی سرجك طرف مقدمنك داخلنه یعنی اوك قاشنه القا ایله حاصل اولور واحتبایی قربوسه اسناد مجازدر کرك احتبا ایله معنای مصدری مراد اولنسون کرك مصدر ایله حاصل اولان هیئت مراد اولنسون لکن تحقیق اولان قاموس ومطولنکی تحریره حقیقدر زیرا قدیمدنبرو اکرك اوك قاشی دزکین صارمغه وتاصمغه محل مشهوردر وصدده بونده در ومجاوزدن رهایاب اولنور (بعنانه احتبایه متعلقدر وضمیری فرسه راجعدر (عنان کسر عین مهمله ایله دزکین دیدکلریدر (علك صیغهٔ ماضیدر مضغ معناسنه چیندی دیمکدر الشکیم علك نك مفعولیدر (شکیم شکیمه ایکبسدد فرسك اغزنده اولان حدیده دیرلر ترکیده بوکا کم دیرلر انواعی واردر الی انصراف الزائر علك یه متعلقدر وبو نکله علکك غایتنی بیان ایدر وزائر ایله مراد شاعرك کندوسیدر (معنای دو بیت) حبیبه لریمی زیارتده فرسه تعلیم ایله فرسی برمحلده دزکنی اکر قاشنه صاروب اهمالی یعنی براقمغی عادت ایتدم کرچه فرسی بویله براقمق مخاطره در لکن جمیع مخاطر بونك کبیدر یعنی کندوبی خطره القایدنلر بونك کبیدر یعنی بنم کبیدر وچون بنم کبی عاشق فرسك باشیله اکرینك اوك قاشنی عنانیله جمع ایتسه وحبیبه سنی زیارته کتسه اولقدر مؤدب فرسدر که زائرك انصراف وعودتنه یعنی بنم انصراف وعودتمه دکین کمی چینر طورر براقدیغی محلدن آیرلمز دیمکدر خفی بیورلمیه شاعر فرسك

باشیله‌ا کرینك اوك قاشنی عنانیله جمع ایتمك هیئتنی رجلك ایكی الیه‌سی اوزرینه
اوتوروب دستاریله ظهر وساقلرینی بر یره جمع ایتمك هیئتنه تشبیه ایدوب
احتبای یعنی رجلك ظهر وساقلرینی دستارایله جمع ایتمسی عنانك قربوس
سرجده وقوعنه استعاره ایلدی پس وجه شبهك غرابتندن اوتوری
استعاره‌ده غریبه‌اولدی

*) ولماقضینامن منی كل حاجة * ومسح بالاركان من هوماسح (*
*) وشدت علی دهم المهاری رحالنا * ولم ینظر الغادی الذی هورائح (*
*) اخذنا باطراف الاحادیث بیننا * وسالت باعناق المطی الاباطح (*

بو ابیات ثلاثه بحر طویلك ضرب ثانیسندندر تقطیعی (ولما) فعولن (قضینامن
مفاعیلن (منكل) فعولن (لحاجتن) مفاعلن مقبوضه (ومسس) فعول
مقبوض (حبلاركا) مفاعیلن (نمند) فعول مقبوض (وماسحو) مفاعلن
مقبوض (وشددت) فعولن (علادهمل) مفاعیلن (مهاری) فعولن (رحالنا)
مفاعلن مقبوضه (ولمین) فعولن (ظرلغادل) مفاعیلن (لذیه) فعول
مقبوض (ورائحو) مفاعلن مقبوض (اخذنا) فعولن (باطرافل) مفاعیلن
(احادی) فعولن (ثیبنا) مفاعلن مقبوضه (وسالت) فعولن (باعناقل)
مفاعیلن (مطییل) فعولن (اباطحو) مفاعلن مقبوضدر (قائلی كثیرعزه‌در
قضینا یرینه كتوردك دیمكدر (منی كسر میم وقصرایله مكه‌ده برموضعك
اسمیدر كل حاجة نصب واضافتله قضینانك مفعولیدر (مسح مسحده مبالغه‌در
بالاركان مسح یه متعلقدر اركان ركنك جمعیدر (ركن شیئك جانب اقواسنه
دیرلر (من موصول مسح نك فاعلیدر (هوموصوله عائد مبتدادر (ماسح خبریدر
جمله‌سی من موصولك صله‌سیدر (شدت صیغهٔ مجهولدر باغلندی دیمكدر
علی دهم المهاری شدت كلمه‌سنه متعلقدر (دهم ضم دال مهمله وسكون‌ها ایله
دهماءنك جمعیدر دهماء ادهمك تأنیثیدر مهاری مهریه نك جمعیدر مهریه
قضاعه‌دن بطن اولان مهرة بن حیدانه منسوبه اولان ناقه‌یه دیرلر بونلرده
نجائب واردر یعنی خیلی سبق ایدن ابل واردر ودهم المهاری ده اولان
اضافت صفتك موصوفه اضافتی قبیلندندر (رحالنا رفعله شدت كلمه‌سنك
مفعول مالم یسم فاعله‌سیدر رحال رحلك جمعیدر بوراده یوك وثقل معناسنه
الغادی محلا مرفوع لم ینظر كلمه‌سنك فاعلیدر مفعولی هورائح‌در (غادی
غین معجمه ایله صباحدن ظهره دكین سیرایدنه دیرلر رائح ظهردن

مغربه دكین سیرایدنه دیرلر اخذنا شرعنا معناسنه اولوب لمانك جوابی اولور
باطراف الاحادیث اخذنایه متعلقدر اطراف بوراده مجازا انواع معناسنه‌در
(باعناق المطی ده اولان با سالت كلمه سنی متعدی قیلمق ایچوندر پس
سالت اقتدی دیمك اولور (اعناق عنق كلمه سنك جمعیدر كردن معناسنه
(مطی كسر طاء وتشدید یا ایله مطیه نك جمعیدر ابل معناسنه (الاباطح سالت
كلمه سنك فاعلیدر اباطح ابطحك جمعیدر ابطح صویك سیلان ایدیجك
مكانیدركه ایچنده اوفاجق طاشلر اوله (معنای ابیات) وقتا كه منی دن هر حاجتی
قضا ایلدك یعنی مناسك حجی ادادن فارغ اولدق وماسح اولانده اركانی
مبالغة مسح ایلدی یعنی طواف وداعده اركان بیتده مسح ایلدك ورحالمز
یعنی یوكلریمز ناقهٔ دهمالر اوزرینه باغلندی واستعجالدن اوتوری صباحدن
ظهره دكین سیرایدن كیمسه ظهردن مغربه دكین سیرایدر
كیمسه یه ده نظر ایتمز یعنی منتظر ومترقب اولمازمیانمزده درلو درلو
سوزلره باشلادق وایچنده دقاق حصی اولان مسیل ماد نخی اعناق مطایانی
سیلان ایتدردی حاصلی بز انواع كلامه شروع ومطایا دخی
سرعت مضی یه شروع ایلدی خفی بیورلمیه مصراع اخیرده اباطحده
واقعه اولان سیولك سیلانی لین وسلاستی مشتمله اولان غایت سرعتده
سیر حثیث ایله سیرایدن ابلك سیری ایچون استعاره ایلدی وبونده شبه كه
سرعت ولین وسلاست ایله قطع مسافه‌در ظاهر عامیدر لكن شاعر
بونده لطفی یعنی استعاره‌یی وغرابتی افاده ایدن شیئله تصرف ایلدی پس
تصرفنك بیانی بودركه شاعر سالت فعلنی مطی كلمه‌سنه اسناد ایتمیوب اباطحه
ایلدی واعناقی سیرده ادخال ایلدی زیرا سیرابلده سرعت وبطوء اعناقده
ظاهر وسرعت وبطوءك امری هوادیده متبین وباهر اولوب سائر اجزاسی
حركتده هوادی یه مستند وثقل وخفتده هوادی یه تابع اولور

هوادی هادیه‌نك جمعیدر * مقام العنق معناسنه

*) اعیرتنا البانها ولحومها * وذلك عاریا ابن ریطة ظاهر (*

بو بیت بحر طویلك ضرب ثانیسندندر تقطیعی (اعیر) فعولن (تناالبا)
مفاعیلن (نهاو) فعول مقبوض (لحومها) مفاعلن مقبوضه (وذال) فعول
مقبوض (كعارنیب) مفاعیلن (نریط) فعول مقبوض (تظاهرو) مفاعلن
مقبوضدر (قائلی سبرة بن عمرو فقعسی حماسیدر ضمرة بن نهشلی كثرت مال و
وفرت ابل وجمال ایله تعییب ایتدیكی حینده انشاد ایلدیكی ابیاتدندر (اعیرتناده

اولان همزه انکاریه در (عیره کذا دنیلورانی تعییب ایتدی دیمکدر وتاسی ایله ابن ربطه یه خطاب ایدر (البانها نزع خافضبت اوزره منصوب عیرتنانك مفعول به غیر صریحیدر (البان لبن کلمه سنك جمعیدر وعمیری ایله راجعدر ولحومها البانها اوزرینه معطوفدر (لحوم ضم لام وضم حاء مهمله ایله لحم کلمه سنك جمعیدر وذلك ده اولان واو حالیه در ذلك عیردن منفهم اولان تعبیره اشارتدر وذلك مبتدادر عار خبریدر عار عیب معناسنه (ظاهر عار لفظنك نعتیدر ظاهر بوراده زائل معناسنه در بو بیتده محل استشهاد ظاهر لفظنك زائل معناسنه کلمسیدر ابن ربطه دن مراد ضمرة بن نهشلدر که والده سنك اسمی ربطه در ربطه کعب بن سعد بن تمیم بن مره نك قزیدر ربطه لغتده هر لین رقیق اولان ثوبه دیرلر بونکله امرأه تسمیه اولندی (معنای بیت) ای ضمرة بن نهشل بزی ابلك کثرت البانی ووفرت لحومی ایله تعییبی ایدرسین حال بو که ای ابن ربطه سنك بو تعییبك عیب زائلدر زیرا قدیم وحدیثده ابلی بوغازلمق مباح ولحومیله انتفاع عقل ودینده جائز ومحتاجلره تفریق احسان ومعروفدر معولده تحریر اولنان معنی بودر

*) وعیرها الواشون انی احبها * وتلك شكاة ظاهر عنك عارها (*

بو بیت بحر طویلك ضرب ثانیسندندر تقطیعی (وعی) فعول مقبوض (رهلواشو) مفاعیلن (نانی) فعولن (احببها) مفاعلن مقبوضه (وتلك) فعول مقبوض (شكاتنظا) مفاعیلن (هرنعن) فعولن (کعارها) مفاعلن مقبوضدر (قائلی تابعیندن ابو ذؤیب ایله مکنی خویلد بن خالد رضی الله تعالی عنهدر (عیرها عیر باب تفعیلدن صیغهٔ ماضیدر تعییب ایتدی دیمکدر وضمیر بارز عیرنك مفعولی اولوب حبیبه یه عائددر (الواشون عیرنك فاعلیدر (واشون واشینك جمعیدر تمام معناسنه اصلی واشیون ایدی وشی کلامه دینلور کذب ایتدی * وشی به الی السلطان وشایه * دینلورسعی ایتدی دیمکدر (انی احبها فتح همزه ایله لانی احبها دیمك اولوب تعیرك تعلیلی اولور (احب متکلم وحده در ضمیر بارزی حبیبه یه عائددر (تلك مبتدادر تعییب حالتنه اشارتدر امامعولده بنی انلرك وشایه لری دیو تفسیر ایدوب وشایه لرینه اشارت قیلمشدر شكاة خبریدر (شكاة فتح شین معجمه ایله شکایت معناسنه درشکوت فلانا شکوا وشکایة وشكاة دینلور انك ایشلدیکی کونی ایشدن اکا خبرویردم دیمکدر ظاهر بوراده زائل معناسنه در بو بیتده دخی محل استشهاد ظاهر لفظنك

زائل

زائل معناسنه کلمسیدر عنك حبیبه سنه خطابدر بونده التفات واردر عارها ظاهر کلمه سنك فاعلیدر عار عیب معناسنه ضمیری شكاة کلمه سنه راجعدر (معنای بیت) نماملر حبیبه یی تعییب ایتدیلر بنم انی سودیکمدن اوتوری و بو تعییب حالتی یاخود بنی انلرك وشایه لری شکایتدر ای حبیبه اول شکایتك عار وعیبی سندن زائلدر بوندن سکا برشی لازم کلمز

*) جمع الحق لنا فی امام * قتل البخل وان احیا السماحا (*

بو بیت بحر مدیدك ضرب اولندندر تقطیعی (جمع الحق) فعلاتن مخبون (قلنا) فعلن مخبون (فی امامن) فاعلاتن (قتللبخ) فعلاتن مخبون (لوان اح) فعلاتن مخبون (یسسماحا) فاعلاتن سالمدر (قائلی ابن معتزدر پدری معتز بالله مقتدری فسادندن اوتوری خلافتدن خلع ایدوب یرینه خلیفه اولدقده پدری مدحنه انشاد ایلدیکی قصیده سندندر (جمع ماضیٔ مجهولدر الحق جمعك مفعول مالم یسم فاعله سیدر حقدن مراد عدل وانصافدر لنا مؤخر امام کلمه سنه متعلقدر فی امام جمع به متعلقدر (قتل صیغهٔ ماضیٔ معروفدر فاعل مستتری امامه عائددر البخل مفعولیدر (قتل البخل جملهٔ فعلیه سی اعرابدن محلا مجرور امامك صفتیدر (واحیا السماء قتل البخل اوزرینه معطوفدر اعرابی معطوف علیهك اعرابی کبیدر (سماح فتح وکسر سین ایله قاموسده اولدیغنه کوره جود وکرم معناسنه در بوراده مراد جوددر (قتل صیغه سی ازاله ایچون استعاره اولندی احیا صیغه سی اظهر ایچون استعاره اولندی وایکیسنك ده قرینه لری مفعوللریدر زیرا حقیقة قتل واحیا بخل جوده تعلق ایتمزلر وفعلده اولان استعاره یه استعارهٔ تبعیه دیرلر خفی بیورلمیه احیانك فاعلی دخی احیاده قرینه در زیرا احیا حاصل اولماز الا الله تعالیدن اولور پس قتل واحیادن هر بری انجق مفعول کندنده قرینه اولاندن قیلمق غفلته مبنیدر (معنای بیت) حق یعنی عدل وانصاف بزم امامزده جمع اراندی یعنی الله تعالی جمع ایلدی او یله امام که بخلی ازاله وجود وسماحتی اظهار ایلدی

*) نقریهم لهذمیات نقدبها * ما کان خاط علیهم کل زراد (*

بو بیت بحر بسیطك ضرب ثانیٔ مقطوعندندر تقطیعی (نقریهمو) مستفعلن (لهذمی) فاعلن (یاتنقد) مستفعلن (دبها) فعلن مخبونه (ما کان خا) مستفعلن (طعلی) فعلن مخبون (همکللزر) مستفعلن (رادی) فعلن مقطوعدر (قائلی قطامیدر (نقریهم قریدن مأخوذ

صيغهٔ متكلم مع غيره در (قرى كسر قاف ايله ضيافت معناسنه ومفعول
اولى اولان هم ضميرى اخوه يه راجعدر معناسى بز اخوه يه ضيافت ايدرز
ديمكدر وبو مثلليده ميمك ضمه سنى اشباع لغتدر وبونى ابن كثير قراءت ايلدى
ياخود ضرورت وزن ايچون لهذميات نقريهم كلمه سنك مفعول ثانى سيدر
(لهذميات فتح لام وسكون هاء وفتح ذال معجمه ايله وكسر ميم وتشديد يا ايله
لهذميه نك جمعيدر لهذم اسنه دن قاطع اولانه ديرلر پس لهذميات ايله
مرادى اسنهٔ قاطعه يه منسوب اولان طعنات وجراحات در ياخود اسنه نك
كنديدر بو اراده اسنه اراده سى اولى واحرى در ولهذميات ده اولان
نسبت احمرى ده اولان نسبت كبى مبالغه ايچوندر (نقدبها محلا منصوب
لهذميات كلمه سنك نعتيدر (نقد قددن مأخوذ صيغهٔ متكلم مع غيره در قد
تشديد دال مهمله ايله قطع معناسنه بها نقديه متعلقدر وضميرى لهذمياته عائددر
(ماكان الخ نقدنك مفعوليدر ما موصولدر كان نك اسمى اولان ضمير مستكن
ماء موصوله عائددر (خاط عليهم كل زراد محلا منصوب كان نك خبر منصوبيدر
وكان مع اسمه وخبره ماء موصولك صله سيدر (خاط خيطدن مأخوذدر صيغهٔ
ماضيدر ديكدى ديمكدر عليهم خاطيه متعلقدر ضميرى اخوه يه عائددر كل زراد
خاط نك فاعليدر (مزسترى ديركه ياخود تنازع فعلين ده رأينك اختلافنه
كوره كان نك اسميدر زراد لفظا ومعنى سراد ونساج كبيدر وزرد الدرع
دنيلور درعى سرد ونسج ايتدى ديمكدر خفى بيورلمسنه نقريهم كلمه سنك
مفعول ثانيسى اولان لهذميات نقرى نك استعاره اولديغنه قرينه در زيرا
قرى مطعومه نسبتله اولور پس تشبيه ده مبالغه ايچون طعن افراد قرى دن
فرد قيلوب برشيئك باطنه اتصالى جامعى ايله طعنى قرى يه تشبيه ايليوب
قرى نك اسمنى طعنه اطلاق ايلدى صكره قرى دن مشتق قيلوب نقريهم
ديدى ولهذميات استعاره يه قرينه اولمق ايچون نقريهمى لهذمياته
نسبت ايتدى (معناى بيت) اول اخوه يه طعنات وجراحاتى ياخود اسنه نك
كندونى ضيافت ايدرز اويله اسنه كه انكله اول اخوه اوزرينه هر نساجك
دوكديكى يعنى كيدكلرى درعى قطع ايدرز

*) غمر الرداء اذا تبسم ضاحكا * غلقت لضحكته رقاب المال (*

(بو بيت) بحر كاملك ضرب ثانى مقطوعنده اضمار جائز اولان ابياتندندر
تقطيعى (غمرردا) مستفعلن مضمر (ءاذا تبس) متفاعلن (سم ضاحكن)

متفاعلن سالمه (غلقت لضح) متفاعلن (كته رقا) متفاعلن (بلمالى) مفعولن
مضمر مقطوعدر (قائلى كثير عزه نام شاعردر كثير كثيرك تصغيرى در بوكا
صاحب عزه ديرلر (غمر الرداء مبتداء محذوفك خبريدر تقديرى هو غمر الرداء
ديمكدر غمر الرداء كثير العطاء ديمكدر (رداء كسر راء مهمله ومد ايله ثوبدر كه
لبس اولنور رداء عطا ايچون استعاره اولندى زيرا جامع عطا صاحبنك
عرضنى حفظ وصيانت ايدر رداء غبار ودنا يسدن صاحبنك اوزرينه القا
اولنان شيدن حفظ وصيانت ايتديكى كبى وقرينهٔ استعاره سياق كلامدر يعنى
اذا تبسم ضاحكا قوليدر (وغمرى تجريد اولمق اوزره قرينه اوله رق
ذكر ايلدى زيرا غمر ماء كثير معناسنه در پس غمرى عطايه مضاف ايدوب
غمر ايله كثير مراد ايلدى وعطانك كثرت ايله وصفى شايع ومتعارف اولوب
ردا اولمادى علامهٔ زمخشرى ديمشكه اكر شاعرك قصدى تجريد اولميوب
ترشيح اولايدى سابغ الردا ديرايدى زيرا رداسبغ وسعه ايله موصوف اولوب
كثرت ايله موصوف اولماز بو اراده جميع شراحك ذكر ايلدكلرى بودر
اطولده ديركه قاموسده تسطير اولنديغنه كوره غمر ثيابدن سابغ وواسع
اولندر وغمر مطلق ماء كثير در پس ردايه مضاف اولان غمر ترشيحه
اشبه در شو كا بناء كه اكرچه غمر كثرته حمل اولنسه مادن تجريده محتاج اولور
و بو اراده برنكته واردر كه اوزرينه تنبيه دن لابددر اول نكته بودر كه تحقيق
مستعارله ايچون ايكى ملايم مجتمع اولسه احدهما قرينه ايچونمى تعيين ايدر
ياخود سامعك اختيارينه حواله اولنوب ديلديكنى قرينه آخرى تجريدمى ايدر
بعض افاضل ديديلركه اراده اوزرينه دلالتده اقوى اولان قرينه در آخر
تجريددر بز ديرز كه قنقيسى مراد اوزرينه دلالتده سبق ايدرسه قرينه در
آخر تجريددر نيچه اولماسون زيرا قرينه مراد اوزرينه دلالت ايتمك ايچون
نصب اولنان شيدر ودلالتده احد امرينك سبقندن صكره نصب لاحقك
معناسى اولماز پس بوكا كوره غمرك تجريد اولمسى وبونده سياق كلام قرينه
اولمسى محل نظردر واوجه اولان ملايمين مجتمعين دن هربرى قرينه
اولمقلغه صالح اولورسه قرينه در وبونكله بيله كه استعارهٔ مجرده درحال بوكه
مجرده ايله متعددة القرينه ميانده تقابل يوقدر بلكه متعددة القرينه مجرده در
تبسم تفعلدن صيغهٔ ماضيدر بسم وتبسم وابتسام ضحكك اقل واحسنى در
هواديده ديمشكه ضاحكا شروعده مستعمل فعلدن مشتقدر ضحكه

شروع ایدیجی دیمكدر لكن مطولده بو معنانك تبسم فعلندن نشأت
ایتدیكی مصرحدر پس ضاحكا قولی تبسم ده مستكندن حال مؤكده در
وحال مقیده قیلمقده اولور زیرا كریمك تبسمی كاهیجه مقام انعامده اولور
وانجاح سؤاله علامت اولور وكاهیجه مجرد ضحك ایچون اولور پس ضاحكا
قولی معطی وسؤاله مجیب اولدیغی حالده تبسمدن احتراز در یعنی ممدوح
عطاسندن ناشی سائللری امواله متملك قیلان سؤالك اجابتنی اراده سز
ضحكی حالنده تبسم ایتكه بالغ اولدی ومراد واقعده تملیكدر سائللرك
طننده دكلدر تنكیم ظن اولندی زیرا بونده مقام مدحه رعایت واردر
(غلقت كسر لام ایله صیغهٔ غائبه در واذانك جوابی در (غلق الرهن فی
ید المرتهن) دنیلور راهن ید مرتهندن رهنی انفكا كه قادر اولماسه و بو مجاز
مشهودر اصلی زمان جاهلیتده راهن اولان كسنه اوزرنده كی دینی وقت
مشروطنده ادا ایلمسه مرتهن رهنه مستحق ومالك اولور ایدی كذا فی الفایق
(لضحكته علقت كلمه سنه متعلقدر (ضحكه فتح وكسر ضاد معجمه ایله
بناء مرة یا بناء نوعدر ضمیری ممدوحه عائد در (رقاب المال رفع واضافتله
علقت فعلنك فاعلیدر (رقاب كسر راء مهمله ایله رقبه كلمه سنك جمعیدر
اصل عنقك مؤخریدر (والمال ده اولان الف لام مضاف الیهدن عوضدر
تقدیری رقاب ماله دیمكدر خفی بیورلمیه مال استعارهٔ مكنیه در ورقاب استعارهٔ
تخییلیه در توضیح كلام مال مشبه به اولان رجل غیرمذكوردر پس مشبهی
مشبه بهده استعمال استعارهٔ مكنیه در ورقاب مشبه بهك ملایمیدر مشبه اولان
ماله اثباتی تخییلیه در (معنای بیت) ممدوح كثیر العطادر ضاحك اولدیغی
حالده تبسم ایله یاخود ضحكه شروع ایله بر ضحكه یا خود بردرلو
ضحكه سندن اوتوری رقاب مالی ایدیٔ سائلین ومحتاجینه داخله اولور
حسن چلبی مرحوم مطول حاشیه سنده حاصل معنانی شویله تحریر ایدر كه
سائللر مال ممدوحی بیلمكسزن اخذ ایدرلر وحضورینه كلورلر ممدوح تبسم
ایدر وانلردن مالی اخذ ایتزنلر ماله مالك اولورلر

*) لدی اسد شاك السلاح مقذف * له لبد اظفاره لم تقلم (*

بو بیت بحر طویلك ضرب ثانیسندندر تقطیعی (لداء) فعول مقبوض (سدن
شاكس) مفاعیلن (سلاح) فعول مقبوض (مقذذفن) مفاعلن مقبوضه
(لهول) فعول مقبوض (بدن اظغا) مفاعیلن (رهولم) فعولن (تقللمی)

مفاعلن مقبوضدر (بو بیتك قائلی وتفصیلا شرح وبیانی مرور ایتدی
بوراده تجرید وترشیح جمع اولدقلرینه مثالدر خفی بیورلمیه شاكی السلاح
مستعار له اولان رجل شجاعك وصفیدر پس مستعار له ده لازم وملایمی
مستعار منه اولان اسده مقارن قیلمغه استعارهٔ تجریدیه دیرلر اطولده دیدیكه
اكر مقذف چوق كره وقایعده واقع اولان كسنه ایله تفسیر اولنسه بو دخی
تجرید اولور اما كندویه لحم رمی اولنان یعنی غداسی لحم اولان كسنه ایله
تفسیر اولنسه ترشیح اولوب اسده انسب اولور * له لبد اظفاره لم تقلم *
مستعار منه اولان اسد حقیقینك وصفیدر پس مستعار منه اولان اسد حقیقینك
لازم وملایمی ینه كندویه مقارن قیلمغه استعارهٔ ترشیحیه دیرلر اطولده
دیدیكه عدم تقلیمك ترشیح اولمسنده نظر واردر زیرا اسد عدم تقلیم
ظفر ایله وصفدن بعیددر بلكه عدم تقلیم تجریده اشبه در زیرا عدم تقلیم
ظفر ایله تقلیم شانندن اولان شی وصفلنور اگر عدم تقلیم ظفر ایله ضعفك سلبی
اراده اولنورسه شروح كشافده فلان مقلوم الاظفار ضعیفدر دیجك یرده
دینلدیكنه كوره اسددن ورجل قوی شجاعدن برینه عدم تقلیمك اختصاصی
یوقدر اوقدر وار كه عدم ضعف ایله وصف اسده اخصدر دینله

*) ویصعد حتی یظن الجهول * بان له حاجة فی السماء (*

(بو بیت) بحر متقاربك ضرب اولندندر تقطیعی (ویصع) فعول مقبوض
(دحتا) فعولن (یظننل) فعولن (جهولو) فعولن سالمه (بانن) فعول
مقبوض (لهوحا) فعولن (جتنفس) فعولن (سمائی) فعولن سالمدر (قائلی ابو
تمامدر خالد بن شیبانی یه انشا ایلدیكی قصیدهٔ مرثیه سندندر بو بیت ایله خالدك
والدنی مدح وعلونی ذكر ووصف ایدر (یصعد یعلم كبی صیغهٔ مضارع
معروفدر صعود ایدر دیمكدر فاعل مستتری ممدوحه عائددر حتی یظن صعودك
غایتیدر (یظن مطولده صیغهٔ مضارع معروف ایله در اما اطولده لام ابتدا ایله
صیغهٔ ماضیٔ معروف اولدیغی روایت مشهوره یه نسبت ایتمشدر (الجهول
رفع ایله یظن نك فاعلیدر (جهول فتح جیم ایله صیغهٔ مبالغه در (بان له
حاجة فی السماء قولی یظن نك مفعولیدر له ان نك مقدم خبریدر ضمیری
ممدوحه عائددر حاجة ان نك مؤخر اسمیدر فی السماء حاجة كلمه سنه متعلقدر
خفی بیورلمیه صعودی علو قدر ومدارج كماله ارتقا ایچون استعاره ایلدی
پس صعود مشبه علو قدر ومدارج كماله ارتقا مشبه به اولوب صكره علو مكان

وسمایه ارتقا اوزرینه بنا اولنان شیئی علوقدر ومدارج کماله ارتقا اوزرینه بنا ایلدی ولفظ جهولده مدحدن زیاده مبالغه واردر زیرا جهولده ممدوح ایچون سماده حاجتی وارلغی انجق جهول ظن ایدر ایدیکنه اشارت واردر اما عاقل بیلورکه ممدوح ایچون سماده حاجت یوقدر بلکه سائر کمالات ایله متصفدر وبومعنی بعضیلری اوزرینه خفی اولاندن اولمغله ممدوحك علونی وصفده بیتده تقصیر وارلغی توهم ایتمیوب اشیایی بیلکده کامل الجهله بوظنی اثبات ایلدی (معنای بیت) دخی ممدوحك اول رتبه علوقدری ومدارج کماله ارتقاسی واردرکه حتی زیاده جاهل اولان کمسنه ممدوح ایچون سماده حاجت واردر ظن ایدر زکی عارف نزده قالدی زکی عارف بالاولویه بیلور

*) قامت تظللنی ومن عجب * شمس تظللنی من الشمس (*

تقطیعی مرور ایتدی خفی بیورلمیه بو بیتی تکرار ایراددن مراد بونده اولان تعجب تشبیهك تناسیدن اوتوری علو مکان اوزره بنا قلنان شی علو قدر اوزرینه بنا مثلایدر

*) لا تعجبوا من بلا غلالته * قد زرازراره علی القمر (*

تقطیعی مرار امرور ایتدی (بو بیتی) تکراردن غرضی بونده اولان تعجبدن نهی دخی تشبیهك تناسیدن اوتوری علومکان اوزرینه بنا اولنان شیئی علو قدر اوزرینه بنا مثلیدر اکر تشبیهی تناسی وانکاری قصد اولنمایدی تعجب وتعجبدن نهی ایچون جهت اولماز ایدی

*) هی الشمس مسکنها فی السماء * فعز الفؤاد عزاء جمیلا (*

*) فلن تستطیع الیها الصعودا * ولن تستطیع الیك النزولا (*

(بو ایکی بیت) بحر متقاربك ضرب اولندندر تقطیعی (هیششم) فعولن (سمسك) فعول مقبوض (نهافس) فعولن (سمائی) فعولن سالمه (فعززل) فعولن (فؤاد) فعول مقبوض (عزاءن) فعولن (جمیلا) فعولن سالم (فلنتس) فعولن (تطیع) فعول (الیهص) فعولن (صعودا) فعولن سالمه (ولنتس) فعولن (تطیع) فعول مقبوض (الیکن) فعولن (نزولا) فعولن سالمدر (قائلی عباس ابن احنفدر (هی ضمیری مبتدا اولوب حبیبه یه عائددر الشمس مبتدانك خبریدر (مسکنها مبتداء ثانیدر ضمیری شمسه راجعدر فی السماء خبریدر مبتداء ثانی مع خبره الشمس نك نعتیدر یاخود

الشمس

الشمس دن حالدر (فعز عزاءدن امردر انی عزایه حمل ایتدی دیمکدر عزاء فتح عین مهمله وزای ومدایله صبر معناسنه در (الفواد فعزنك مفعولیدر عزاء مفعول مطلق موضعنده در صبرا دیمکدر جمیلا عزاء کلمه سنك نعتیدر فلن تستطیع ده اولان فا تعلیلیه در و بو بیت ثانی فعز الفواد قولنی تعلیل ایچوندر لن تستطیع صیغهٔ خطابدر البته سن استطاعت ایده مزسین دیمکدر اولکی تستطیع نك فاعلی انت در وایکنجی تستطیع نك فاعلی شمسه راجع اولان ضمیردر الیها والیك ده عامل اکر مصدر اوزرینه ظرفك تقدیمی تجویز اولنورسه بعدلرنده اولان مصدردر اکر تجویز اولنمازسه عامل محذوفدر ظاهر یعنی الصعود والنزول اول عاملی تفسیر ایدر یاخود الیها ظاهره یعنی الصعود قولنه متعلقدر ضمیری شمسه عائددر لن تستطیع نك مستتری شمسه عائددر یاخود الیك ظاهره یعنی النزولا قولنه متعلقدر خفی بیورلمیه هی الشمس تشبیه در استعاره دکلدر حال بوکه تشبیه ده اصل اولان مشبهی اعتراف واردر بونکله بیله شاعر کلامی فرع اولان مشبه به یعنی شمس اوزرینه بنا ایلدی نقدر مشبه به اقوی واعرف ایسه تحقیق مشبه غرض کندویه عودت ونفی واثبات ایله کلامده مقصود اولدیغی جهتدن اصلدر حاصلی من جهة الاصاله مشبهك ذکرینی طی وکلام اندن خالی قیلنوب حدیث وکلام مشبه به نقل اولندی وبعض اشعار عجمده ادات تشبیهی تصریح ایله بیله تعجبدن نهی واقع اولدی * آن زلف مشکبار بر آن روی چون بهار * کر کوتهست کوتهی از وی عجب مدار * شب در بهار میل کند سوی کوتهی * آن زلف چون شب آمد وآن روی چون بهار * یعنی اول بهار کبی اولان رخسار اوزره مشکبار اولان زلف اکر کوتهدر اول کوتهلکدن تعجب ایتمه معلوم درکه کیجه بهارده کوتهی وقصر جانبنه میل ایدر اول زلف دخی تشبیه ده شب کبی کلدی واول رخسار بهار کبی کلدی وبو معناده اولان غرابت وملاحت خفی بیورلمیه (معنای بیت) اول حبیبه مسکنی سماده اولان شمسدر یعنی شمس کبیدر بویله اولنجه سن قلبکی صبره حمل ایله صبر جمیل اولملق ایله زیرا سن اول شمسه صعوده البته قادر اولامزسین واول شمس دخی سکا نزوله البته قادر اولامز حاصلی سنك اکا انك سکا وصلتکز میسر دکلدر همان اول سکا شمس کبی جانك کوستررو سن قناعت ایدرسین

*) واذا المنية انشبت اظفارها * الفيت كل تميمة لا تنفع (*

(بو بيت) بحر كاملك ابيات زحافاتندندر (تقطيعى (واذلمنى) متفاعلن (يةانشبت) متفاعلن (اظفارها) مستفعلن مضمر (الفيتكل) مستفعلن مضمر (لتميمتن) متفاعلن (لاتنفعو) مستفعلن مضمردر (بو بيت ابوذؤيب هذلينك برقصيدهٔ طويله سندندر كه برسنه ده بش نفر اولادى طاعوندن رحلت كردهٔ دار بقا اولدقلرنده مرثيه لرنده نظم ايلمشدر (اذا شرطيه‌در انشاب اظفار ايله تقوىٔ حكمه داله اولان جملهٔ فعليه ياخود جملهٔ اسميه يه مضاف اولمشدر (منيه اصلنده مبيع وزنى اوزره صفتدر مأخذى منى الشيدر شبئى تقدير ايلدى ديمكدر صكره عرف موته نقل ايلدى زيرا موت الله تعالينك تقديريله كلورتاسى وصفيتدن اسميته نقل ايچوندر (انشبت صيغهٔ ماضيدر باتردى ديمكدر فاعل مستترى منيه يه عائددر (انشاب باترمق اعلاق معناسنه اظفارها انشبت كلمه سنك مفعوليدر وضميرى منيه يه عائددر (الفيت صيغهٔ مخاطبدر بولدك ديمكدر وجدت معناسنه (كل تميمة الفيتك مفعول اوليدر لا تنفع مفعول ثانيسيدر (تميمة فتح تاء مثناة فوقيه ايله شول عوذه دركه عرب زعملرنده آفت عين وجندن حفظ ايچون صبيانك كردنلرينه تعليق ايدرلر واهل جاهليه بوكا تمام دوادر ديو اعتقاد ايدرلر ايدى بوندن رسول اكرم صلى الله تعالى عليه وسلم حضرتلرى نهى بيوروب *من علق تميمة فلا اتم الله له *ديو بيورديلر بعضيلر تميمه خرزه ومهره يعنى بونجقدر ديمش خفى بيورلميه بيتده استعارهٔ مكنيه يا متروك اولان لفظ سبعدر يا خود لفظ منيه در يا خود اختلاف مذاهبه كوره سبعى منيه يه تشبيه مضمردر و بونلرك جميعسنه كوره اظفارها قولى مكنيه نك قرينه سيدر بوهوادينك تقريريدر اما متن ومختصرك تقريرى بودر كه نفاع وضرارك مياتى من غير تفرقة نفوسك قهر وغلبه ايله اغتيال واهلا كنده هذلى كندى نفسنده منيه يى سبعه تشبيه ايدوب سبعده اغتيال مزبور آنسز كامل اولميان اظفارى تشبيه ده مبالغه يى تحقيقدن اوتورى منيه يه اثبات ايلدى پس منيه يى سبعه تشبيه استعاره بالكنايه در واظفارى منيه يه اثبات استعارهٔ تخييليه در (معناى بيت) چونكه موت طرنقلرينى برشيئه باترسه جميع عوذه‌يى نفع ويرمز بولورسين حاصلى موت برشيئى كيد رمك ايچون اكا مخلبنى باترسه اوراده حيل باطله اولور (حكايه اولنوركه معاوية بن سفيان خسته

اولدقده حسن بن على رضى الله عنهما افنديمز حضرتلرى مزبورك عياده سنه كلمشيدى پس معاويه حضرت حسنك قدومنى كوردكده قالقوب اوتوردى واظهار تجلد ايدوب ابوذؤيب هذلينك قصيدهٔ مرثيه سندن بو بيتى اوقودى (بيت) وتجلدى للشامتين اريهم * انى لريب الدهر لا اتضعضع * (معناسى شامتاره تجلدم سببيله ظن اولنورم كه تحقيق بن حوادث روزكار ايله ضعيف ومحزون اولور دكلم ديمكدر پس (نعم الناصر الجواب الحاضر) مصداقنجه حسن بن على رضى الله تعالى عنهما حضرتلرى دخى مقابله سندن ينه قصيدهٔ مذكوره دن على الفور بو بيتى يعنى شرح ايلديكم بيتى انشاد بيورديلر

*) ولئن نطقت بشكر برك مفصحا * فلسان حالى بالشكاية انطق (*

(بو بيت) بحر كاملك ضرب اولنه دندر تقطيعى (ولئن نطق) متفاعلن (تبشكربر) متفاعلن (ركمفصحن) متفاعلن سالمه (فلسانحا) متفاعلن (ليبشكا) مستفعلن (يةانطقو متفاعلن سالمدر (قائلى عتبيدر ولئن شرطيه‌در نطقت فعل وفاعلدر بشكر برك نطقت‌يه متعلقدر بشكر برك اضافت ايله‌در (بركسر باء موحده ايله احسان معناسنه‌در (مفصحا نطقت نك فاعلندن حالدر (مفصح) اسم فاعلدر مظهر معناسنه مفصحا يرينه مرة ده روايت اولنمشدر فلسان ده اولان فا شرطك جوابيدر خفى بيورلميه مصرع اول تجدد وحدوثه دلالت ايدن جملهٔ فعليهٔ شرطيه ومصرع ثانى دوام واستمراره دلالت ايدن جملهٔ اسميهٔ جزائيه اولور (فلسان حالى مبتدادر بالشكاية انطق‌يه متعلقدر خفى بيورلميه شاعر حالى مقصود اوزرينه دلالتده انسان متكلمه تشبيه ايلدى و بو استعاره بالكنايه در انسان متكلمك دلالتنك مابه القوام والنظامى اولان لسانى حاله اثبات ايلدى و بو اثبات استعارهٔ تخييليه در (معناى بيت) اكراى ممدوح سنك مجدد ونادرت اوزره اولان بر احسانك شكرنى مظهر اولديغم حالده نطق وتكلم ايتسم لسان حالم ايتديكك اساءتدن ناشى شكايتى انطقدر يعنى مستمر انطقدر شاعرك بو بيتدن مرادى ممدوح مخاطبك كندويه اساءت دائمه وعلى سبيل الندره احسان ايتديكنى بياندر زيرا بيتده استمرار جور ودوام اساءتنه وندرت احسانه دلالت ايدن الفاظه رعايت ايدوب شرطى تجدد وحدوثه داله اولان جملهٔ فعليه وجزائى دوام واستمراره داله اولان جملهٔ اسميه كتوردى

*) صحا القلب عن سلمى واقصر باطله * وعرى افراس الصبى ورواحله (*
بو بيت بحر طويلك ضرب ثانيسندندر تقطيعى (صحلقـل) فعولن
(بعنسلما) مفاعيلن (واقص) فعول مقبوض (رباطله) مفاعلن مقبوضه
(وعرر) فعول مقبوض (يافراسص) مفاعيلن (صبار و) فعول مقبوض
(رواحله) مفاعلن مقبوضدر (بو بيت زهير بن ابى سلمى نك قصيده سنك
مطلعيدر خفى بيورلميه (بو بيت بيتان مر بوران كبى استعاره بالكنايه
واستعارۂ تخييليه يه مثال اولديغندن غيرى استعارۂ تحقيقيه يه ده محتمل
نشالدر ان شاء الله تعالى تحقيق اولنسه كركدر (صحا سكرنك خلافى اولان
صحودن مأخوذ صيغۂ ماضى معروفدر و بوراده مجازا سلا معناسنه در
سلا عن الحب سلوة دنيلور دوستلقدن كسلمككله كسلادى ومحبتدن
خروج ايتدى ديمكدر (القلب صحانك فاعليدر اما اطولده صحا يه ذهب معناسنى
ويروب صحوك ملايمى اوله رق القلب نك اوزرنده مضاف تقدير ايدوب ذهب
سكرهوى القلب ديمشدر (عن سلمى صحا يه متعلقدر اطولده ذهب نك فاعلندن
صددك ملايمى برحال كوزدوب معرضا عن سلمى ديوب معرضا كلمه سنه تعلق
ايتدرمش (سلمى فتح سين مهمله ايله اعلام نسادندر (مرسترى مضاف تقدير
ايدوب عن حب سلمى ديمكدر ديدى بو مصرعده دخى استعاره بالكنايه وتخييل
واردر كه قلبى سكرانه تشبيه وسكرانك ملايمى اولان صحوى قلبه اثبات ايلدى
واقصر صحا اوزرينه معطوفدر باطله رفعله اقصرنك فاعليدر وضميرى قلبه
راجعدر اقصر باطله سلمانك محبتنك لوازمندن اولان قلبك باطلى نهايته
رسيده اولدى ديمكدر اقصر وقصر وتقاصر دينلور نهايته رسيده اولدى
وتوكندى ديمكدر بو معنايه كوره كلامده حذف اولماز ومعناده ظاهردر
واقصر عنه دنيلوراندن عاجز اولدى ديمكدر بوكا كوره تقدير اقصر عنه باطله
ديمكدر پس بو تقديرجه لا محالة كلامده قلب واردر زيرا عاجز قلبدر باطل
دكلدر زيرا عجز اختيار شانندن اولانه نسبت اولنور بو اطولك تقريريدر
اما مطولده (اقصر عن الشئ دنيلور شيئك اوزرينه قادر ايكن شيئدن
متناع ايلدى وشيئى حالى اوزره ترك ايلدى ديمكدر ديدى بعضيلر قصر عنه
دنيلور شيدن عاجز ايكن شيدن امتناع ايلدى ديمكدر ديمش باطل
القلب قلبك هوايه ميل وميلانه وساوسنه وشهواتنه ديرلر (وعرى تعريه دن
مأخوذ صيغۂ مجهولدر عريته دنيلور انى لباسدن عريان قيلسه (افراس

الصبى

الصبى عرى نك مفعول مالم يسم فاعله سيدر (ورواحله افراس اوزرينه
معطوفدر وضميرى صبايه عائددر خفى بيورلميه زهيرك مرادى زمان محبتده
ارتكاب ايتديكى جهل وغيى يعنى ازغونلغى تركنى وارتكاب ايتديكى
شيئك معاوده سندن دخى اعراضنى بيان ايتمك اولديسه زهير كندى نفسنده
صبايى حج وتجارت كبى كندندن وطر وحاجت قضا اولنوب آلاتى ترك اولنان
جهات مسيردن برجهته تشبيه ايلدى و بوراده وجه شبه اول مسيرده
مهلكه دن مبالى ومعركه دن محترز اولميه رق اشتغال تام ومسالك صعبه يه
ركوبدر و بو نفسنده مضمر اولان تشبيه استعاره بالكنايه در صكره تلك الجهته
مختص اولان شيئك بعضيسيكه جهت مسير وسفرك قوام ونظامى كنديله
اولان افراس ورواحلى صبايه اثبات ايلدى و بو افراس ورواحلى صبايه
اثبات استعارۂ تخييليه در پس بو تقديره كوره صبى جهله ميل معناسنه اولان
صبوه دن مأخوذ اولوب فتح صاد ايله اولان صبادن مأخوذ دكلدر (سمع
سماعا كبى صبى صباء دنيلور صبيان اويناى ديمكدر بوندن بويله
زهيرك اراده سنده ايكى احتمال دخى واردر احتمالينك برى زهيرك افراس
ورواحل ايله مرادى نفوسك دواعى وشهواتى واستيفاء لذاتده نفوسه حاصله
اولان قوى اوله و برى زهيرك افراس ورواحل ايله مرادى وقت وآوان صبى
وعنفوان شبابك غيريده غى وازغونلقدن آزكره كندوايله مؤاخذه اولنان مال
ومنال واعوان كبى اسباب اوله پس بو ايكى احتماله كوره افراس ورواحلك
استعاره سى استعارۂ تحقيقيه اولور كه اولسكنه كوره معناسى عقلا ايكنجى يه كوره
معناسى حسا تحقق ايتديكندن اوتورى (معناى بيت) سلمادن معرض
اولديغى حالده قلبك هواسنك سكرى كتدى وقلبك هوايه ميل وميلانى نهايته
رسيده اولدى وتوكندى وصبانك افراس ورواحلى عريان اولدى يعنى سلمانك
محبتنده ارتكاب اولنان جهل وغى ترك اولندى و بوكا معاوده دن اعراض اولندى
ياخود نفوسك دواعى وشهواتى واستيفاء لذاتده حاصل اولان قواسى ترك اولندى
ياخود سلمانك محبتنده ازغونلغه اسباب اولان مال ومنال واعوان ترك اولندى
) الضاربين بكل ابيض مخذم ۞ والطاعنين مجامع الاضغان (
بو بيت بحر كاملك ابيات زحافاتندندر تقطيعى (اضضار بى) مستفعلن مضمر
(نبكلل اب) متفاعلن (يضمخذمن) متفاعلن سالمه (وططاعنى) مستفعلن
مضمر (نمجامعل) متفاعلن (اضغانى) مفعولن مقطوع ومضمردر قائلى عمرو بن

معدی کرب زبیدیدر و بو بیت کنایه معنای واحددن عبارتدر دیدیکنه مثالدر (بکل ابیض الضاربین یه متعلقدر (ابیض غیر منصرفدر (سیف ابیض صدئی مصقول اولان سیفه دیرلر (مخذم کسر میم ایله وسکون خاء معجمه ایله وفتح ذال معجمه ایله سیف قاطع معناسنه ابیض صفت واقع اولمشدر والطاعنین الضاربین اوزرینه معطوفدر مجامع الاضغان نصب واضافتله الطاعنین نك مفعولیدر (مجامع مجمع کلمه سنك جمعیدر اضغان ضغن کلمه سنك جمعیدر ضغن حقد معناسنه در خفی بیورلمیه مجامع اضافتله مقید لفظ واحددر قلوبدن کنایه در پس مجامع الاضغان قلوبدن کنایه معنای واحددر (معنای بیت) اهلر قاطع اولان هر سیف ابیض مصقول ایله رقاب اعدایی ضاربلردر دخی اهلر مجامع احقاد اولان قلوب ناسی اسنه والسنه ایله طاعنلردر

*) ان السماحة والمروة والندی * فی قبة ضربت علی ابن الحشرج (*
بو بیت بحر کاملدندر تقطیعی (انسما) مستفعلن مضمر (حتولمرو) متفاعلن (وتونندا) متفاعلن سالمه (فی قبتن) مستفعلن مضمر (ضربتعلب) متفاعلن (نلحشرجی) مستفعلن مضمردر (قائلی ابن زیاد اعجم در عبد الله بن حشرجك حقنده دیمشدر (السماحة نصب ایله اننك اسمیدر سماحت کرم معناسنه در جود معناسنه دکلدر زیراندی تطویل اولمق لازم کلور هوادیده سماحت صدق لسان ودفع اذای جیران واخوانه احسانه دیرلر دیدی ابن انباری دیمشکه سماحت عطاده سهولتدر وندی اعطا ایله سخادر مجموعی بری برینه متقاربدر حق اولان بونك امثالی تعاطف انجق مدحده توکید ومبالغه یی افاده ایچوندر والمروة السماحة اوزرینه معطوفدر (مروه ضم میم وراء مهمله وتشدید واو ایله وابقاء همزه ایله ده انسانیت معناسنه در مطولده کمال رجولیت معناسنه دیدی والندی یاقرینه یابعدنه معطوفدر (فی قبة مقدر کائن کلمه سنه متعلقدر تقدیری کائن فی قبة دیمکدر وبو اننك خبریدر (قبه ضم قاف وتشدید باء موحده ایله خیمه دن بیوك خیمه در که پادشاهانه مخصوصدر بوکا اوتاغ دیرلر هوادیده قبه بنادن بر نوعدر جمعی قبب وقباب کلور دیدی (ضربت صیغۀ مجهولدر فاعل مستکنی قبه یه عائددر وضربت الخ فی قبة نك نعتیدر علی ابن الحشرج ضربت فعلنه متعلقدر (حشرج جعفر وزنی اوزره بر رجلك اسمیدر (معنای بیت) تحقیق سماحت وکرم وانسانیت وکمال رجولیت وجود بر قبه ده

اولیجیدر که اول قبه ابن حشرجك اوزرینه ضرب وبنا اولندی شاعرك مرادی ابن حشرجك صفات مذکوره یه اختصاصنی اثبات وابن حشرج یه صفاته منحصر ومختصدر دیو تصریحی ترك وکنایه یه میل ایدوب صفات مذکوره یی ابن حشرجك اوزرینه مضروبه اولان قبه ده قیلدی حاصل معنی بو اولدیکه ابن حشرجك سماحتی واردر یاخود سماحت ابن حشر جکدر یاخود ابن حشرج سماحتلو اولدی یاخود ابن حشرجده سماحت حاصل اولدی یاخود ابن حشرج سماحتلودر

*) اوما رأیت المجد القی رحله * فی آل طلحة ثم لم یتحول (*
(بو بیت بحر کاملك ضرب اولندندر تقطیعی (اومارأی) متفاعلن (تلمجدال) مستفعلن مضمر (قارحلهو) مستفعلن مضمر (فی ال طل) مستفعلن مضمر (حتثملم) متفاعلن (یتحوولو) متفاعلن سالمدر (قائلی بحتریدر اوما رأیت رأیت دیمکدر یعنی استفهام اقراریدر رأیت علمت معناسنه (المجد نصب ایله رأیتنك مفعول اولیدر القی رحله مفعول ثانیسیدر (القاء رحل اقامتدن عبارتدر فی آل طلحة القی یه متعلقدر (لم یتحول فاعل مستکنی مجده عائددر تحول ایله مراد ارتحالدر (معنای بیت) تحقیق بیلدککه مجد وشرف آل طلحه ده اقامت ایتدی وجنابلرندن ارتحال ایتمدی * هذا آخر ما وفقنا علیه من شرح ابیات البیان مع بیان ما فیهما من الغرایب والبدایع ونسئله التوفیق لاختتام شرح ابیات البدیع والحفظ من العیوب الظاهریة والباطنیه والموانع (الهی هب لنا العصمة والمعصومیة الدائمتین سببا وذریعة الی کمال اتباع اعظم الشرایع وبصرنا بجاه حبیبك فی انوار العمل باسرار المعارف والبدایع واحرسنا عن السنة ذوی الاضغان من ابناء الزمان فی الوقایع

*) تردی ثیاب الموت حمرا فما اتی * لها اللیل الا وهی من سندس خضر (*
(بو بیت) بحر طویلك ضرب اولندندر تقطیعی (ترددا) فعولن (ثیابلم) مفاعیلن (وتحمرن) فعولن (فما اتا) مفاعلن مقبوضه (لهللی) فعولن (لاوهی) مفاعیلن (منسن) فعولن (دسنخضرو) مفاعیلن سالمدر (قائلی ابو تمامدر ابو نهشل محمد ابن حمید شهید اولدقده اکا مرثیه ایلدیکی قصیده سندندر (تردی فعل ماضی غائبدر مستتری ابو نهشله عائددر تردیت الثوبدن مأخوذدر ثوبی ردا اخذ ایلدم وردا قیلدم دیمکدر (ثیاب الموت نصب ایله تردی نك مفعولیدر مطولده ثیاب الموتدن مراد دم ایله قاریشق

ثيابدر ديدى شارح ابيات ثياب الموت ايله مراد اكفاندر ديمش اطولده ديديكه ثياب الموت ايله مراد اول ثيابدر كه ايچنده اوله ديمك اولوب اضافت ادنى ملابسه ايچون اولور وبنى صحيحدر كه ثياب الموت ايله مراد ممدوحك بدننه دماء شهادت قريشوب اول دماء كيدوكى ثياب كبى اوله بوكا كوره موته اضافتك نكتهسى كويا ثياب مذكورهيى اكا موت الباس ايلديكه موتك كلمسيله اول ثيابى كيدى وثوبك جمعى اولان ثيابى اتيانده نكته ممدوحك جراحاتنك تعددنه اشارتدر كه حتى اكا هر جراحت برثوب احمر الباس ايتدى (حمرا نصب ايله ثياب الموتدن حالدر (حمر احمرك جمعيدر فاده ما نافيهدر لهانك لامى على معناسنهدر ضميرى ثيابه عائددر (الليل رفع ايله اتى نك فاعليدر وهى ثيابه راجع مبتدادر من سندس خبريدر (سندس سين ودال مهملتينك ضمى وميانده سكون نون ايله معربدر ديبانك اينجهسنه ديرلر (خضر خطيبدن منقول حاشيدهده لفظا مرفوع خبر بعد خبردر زيرا قوافئ قصيده حركهٔ ضم اوزره مبنيهدر ديمش وعرفه موافق وواضح اولان خضر لفظا مرفوع مبتداء محذوفك خبرى اولوب جملهسى سندس لفظنه صفت اولمقدر (بيضاوى دير كه خضر ضم ايله اخضرك جمعيدر اخضر سواده قريب بياض وسواد ميانده برلوندر (معناى بيت) ابونهشل دماء ايله مخلوطه ثيابى ياخود دماء ايله مخلطا اكفانى كه آنك ثيابيدر ياخود نفس دماى حمر اولدوغى حالده ردا قيلدى پس بونلرك اوزرينه ياخود تلك الدمانك اوزرينه بركيجه كلمدى وبركون كچمدى مكر اول ثياب ياخود اول دماء سندس خضردندر ياخود سندس جنتدن خضردر يعنى اول كون اول ثياب مذكوره ياخود اول دمانك يرينه حلل جنت الباس اولندى خفى بيورلميه بوراده حمر ايله خضر جمع اولنوب ثياب حمردن مقصد يا قتلدر ياخود نصب سيفدر وخضردن مقصد حيات ابديه اولان دخول جنتدر ياخود لذات جنتدر پس لذت ونصب وقتل وحيات متضاداندر پس بيت كنايه قبيلندندر بوكا تدبيج الكنايه ديرلر تدبيج قاموسده اولديغنه كوره ديباج ايله تزييندر دستورده اولديغنه كوره مطلقا تزييندر مطولده ديديكه دبج المطر دنيلور مطر ارضى تزيين ايلدى ديمكدر وبونلر معناى اصطلاحيسنه مناسبدر اصطلاحده مدح وغير مدحده من جهة المعنى كنايه ياخود توريه قصدى ايچون الوان ذكر اولنمقدر وبومثالده تعريف تدبيجده اولان الوان ايله مراد مافوق

الواحدا اولديغنه تنبيه واردر اما تدبيح حاء مهمله ايله معناى اصطلاحيسنه عدم مناسبتدن غيرى كتابلرنده مضبوط دكلدر

*) لا تعجبى يا سلم من رجل * ضحك المشيب برأسه فبكى (*

بو بيت بحر كاملك ضرب رابعندندر تقطيعى (لا تعجبى تعجبى) مستفعلن مضمر (ياسلمن) مستفعلن مضمر (رجلن) فعلن حذه (ضححكلمشى) متفاعلن (برأسهى) متفاعلن (فبكا) فعلن حذهدر (قائلى دعبل نام شاعردر (دعبل زبرج وزنى اوزرهدر وبو خزاعئ رافضى در ياسلم يا امرأهنك اسميدر ياخود اسم امرأه اولان سلمادن مرخمدر ياخود مراد عيوب بدن سالمه ديمكدر بوكا كوره سلا سالمهده مستعمل سلامت معناسنه اولور رجل ايله شاعر كندو ونى مرادايدر كندويه وصف بالجمله ممكن اولسون ايچون كندندن رجل ايله تعبير ايلدى ضحك المشيبده المشيب رفع ايله ضحكك فاعليدر مشيب شيب كبى شعره وبياض شعره ديرلر تنصبصده ضم ميم ايله ضبط ايدوب پيرشدن ايله تفسير ايلدى ضحكى مطولده ظهور تام ايله ظهور ايتدى ديو تفسير ايدوب ضحكى ظهور تامدن كنايه قيلدى زيرا مشيبك ظهور تامى يا صاحبنى ناسه ضحكه قيلق ايلهدر ياخود ضحك شفتينك مستوراتندن خفى اولانك ظهورينى استلزام ايلهدر (بوراده شيخم علامة الدنيا ابو الصفا الشيخ ابراهيم الحلبى رحمه الله بيورديلر كه ضحك ايله شيب رأس ارا سنده مناسبت بودر كه شيب رأس بياض اولديغى كبى ديش دخى بياضدر بناء عليه ضحك قولنى اختيار ايلدى (برأسهده اولان باظرفيه اولوب ضحكه متعلقدر (فبكى نك فاعل مستترى رجلدر مصراع ثانى رجلك صفتيدر (معناى بيت) كويا بو رجلك اغلمسندن سلمى تعجب ايدرايدى اكا جواب ويروب دير كه اى سلمى تعجب ايله بر رجلدن كه آنك باشنده مشيب ظهور تام ايله ظهور ايتدى پس اول رجل موتى تذكر ايله ياخود زمان شبابه تأسف ايله اغلدى بو معنى مطول واطولدن مستفاددر اما شارح ابياتك ويرديكى معنى بودر كه اى حبيبه رجل شابك تغير حالندن تعجب ايله آنك تغير حالى بدع دكلدر زيرا بركيمسه شان حبدن بنم مبتلا اولديغمه مبتلا اولسه لا محاله حالى تغير ايدر خفى بيورلميه ظهور شيب ايله بكا ميانده تقابل بوقدر بلكه ميانلرنده تلازم اولمق قريبدر لكن ضحكك معناى حقيقيسى ايله بكانك ميانده تقابل واردر بوكا ايهام تضاد تسميه اولنور زيرا غير متقابلين اولان معنيين مذكورين ايكى لفظ ايله تعبير اولنديلر كه شهرتيله بيله معنيين حقيقين

باخود مجاز ينلرى ميانده تضادى ايهام ايدرلر ممكندر كه مشبهك ضحكى ايله مرادسرورى اوله قوت وغلبه سندن سرور ايدن رجله مشبهى تشبيهدن اوتورى وبكا ايله مراد حزن اوله پس بوحينده اصل طباقدن اولور

*)ما احسن الدين والدنيا اذا اجتمعا * واقبح الكفر والافلاس بالرجل(*

بو بيت بحر بسيطك ضرب اولندندر تقطيعى (ما احسند) مستفعلن (دين ود) فاعلن (دنيا اذج)مستفعلن (تمعا) فعلن مخبونه (واقبحل) مفاعلن مخبون (كفرول) فاعلن (افلاسبر) مستفعلن (رجلى) فعلن مخبوندر (قائلى ابودلامه نام شاعردر (ما احسن ذه ما نكرهٔ تامهٔ موصوفه در شى معناسنه ومبتدادر ومبتدا اولمسى معناى تعجبى تضميندن اوتوريدر احسن صيغهٔ ماضيدر صكره تعجبه نقل اولندى (الدين احسننك مفعول بهيدر معناسى نه متعجب شئ عظيم دركه دينى حسن قيلدى ديمكدر (احسن الدين قولى مانك خبرى موقعنده در بوتقريرشيخمدن مسموعدر (بالرجل اجتماعه متعلقدر اطولده ديركه رجل ذكرى تغليبدر ياخود حديث مرأه بطريق الاولى معلومدركه چون رجل كمال رجولتيله كفر وافلاسك قبحنى دفع ايليه مرأه نقصانله نيجه دفع ايده بيلور (معناى بيت) چون دين واسلام ودنيا ومال بر رجلده اجتماع ايتسه نه عجب شى ءعظيمدركه بونلرى حسن قيلدى وكفر وافلاس اجتماع ايتسه نه عجب شئ عظيمدركه بونلرى قبيح قيلدى شاعر مقابله طريقى اوزره اولا اوچ شيئى اتيان ايدوب بعده ترتيب اوزره هر برينك مقابلنى كتوروب حسنى قبحه دينى كفره دنيايى افلاسه مقابل قيلدى

*)كالقسى المعطفات بل الاسهم * مبرية بل الاوتار(*

(بو بيت مدور بحر خفيفك بيت تشعيثندندر تقطيعى (كلقسيل) فاعلاتن (معططفا) مفاعلن (تبللاس) فعلاتن مخبون (همبرى) فعلاتن مخبون (يتنبلل)مفاعلن مخبون(اوتارى)مفعولن مشعثدر (قائلى بحترى نام شاعردر ضعف وهزال ونحافتده ابلك صفتنده ديمشدر (كالقسى مبتداء محذوفك خبريدر تقديرى الابل المذكورة كالقسى ديمكدر (قسى كسر قاف وسين ايله قوس كلمه سنك جمعيدر (المعطفات القسينك صفتيدر (معطفات تكثيرى افاده ايدن تشديد طاء مهمله ايله منحنيات معناسنه عطف العود وعطفه دنيلور عودى منحنى ايلسه (بل الاسهم جر ايله القسى اوزرينه معطوفدر سهم كلمه سنك جمعيدر (مبرية نصب ايله اسهمدن حالدر (مبريه برأه دن مأخوذ اسم مفعولدر برأه اتى يوندى ديمكدر (اوتار وتر كلمه سنك جمعيدر كرش زه

معناسنه (معناى بيت) اول ابل ضعف وهزال ونحافتندن ناشى اكلمش يايلر كبيدر بلكه بونلمش اولديغى حالده اولانا وقلر كبيدر بلكه يايلرك كريشلرى كبيدر بومثللى يه مراعات النظيرديرلر شاعر برى برينه مناسب اولان قسى وسهم واوتارى جمع ايلدى خفى بيورلميه ابلك هزالده تنزل وانحطاطنه اشارتدن اوتورى اولا انحناده قسى يه بعده اسهم مبريه يه بعده اوتاره تشبيه ايلديكه برى برندن ضعيفدر واولكى تشبيهنده بعده ايكنجى تشبيهنده خطاسنه تنبيه دن اوتورى بل اضرابيه كتوردى

*) اذا لم تستطع شيئا فدعه * زجاوزه الى ما تستطيع(*

(بو بيت بحر هزجدندر لكن فارسيده استعمال اولنان كبى مسدس محذوف استعمال اولنمشدر تقطيعى (اذالم تس) مفاعيلن (تطع شيئن) مفاعيلن (فدعهو) فعولن محذوفه (وجاوزهو) مفاعيلن (الاماتس) مفاعيلن (تطيعو) فعولن محذوفدر (قائلى عمرو بن معدى كرب نام شاعردر (اذا لم تستطع فعل شرطدر استطاع الامر دنيلور اول امرى متحمل اوادى واكا طاقت كتوردى ديمكدر (شيئا لم تستطع كلمه سنك مفعوليدر (فدعه جزاء شرطدر ضميرى شيئا لفظنه عائددر (وجاوز جاوزعنه تقديرنده در ضميرى شيئا لفظنه عائددر (الى ما تستطيع جاوزه نك مفعول ثانيسيدر بو بيت ارصاده مثالدر ارصاد لغتده حاضرلمق اعداد معناسنه در بوكا كوره وجه تسميه متكلم آخرده كلزدن اول كلجكى حاضرلديغندن دينلمشدر مطولده ديمشكه ارصاد رقيبك طريقده نصبيدر ولو بوكا لغت مساعده ايدرسه دخى وجه مناسبت مخاطبى عجزه منتظر ومترقب قيلمق ديمك اولور اصطلاحده فقره دن وبيتدن قبل العجز عجزه دلالت ايدن شيئى قيلمقدر اكررَوى بيلنورسه بوكا بعضيلر تسهيم تسميه ايتديلر تسهيم لغتده سهمدن مأخوذ نصب معناسنه در بوكا كوره وجه تسميه متكلم كلامه حسندن نصيبى اعطا ايتديكندن دينلمشدر (معناى بيت) نه زمان برشيئه كه تحمل ايده ميه سين وطاقت كتوره ميه سين اول شيئى ترك ايله اول شيدن متحمل اولديغك وطاقت كتورديكك شيئه كيت

*)قالوا اقترح شيئا نجدلك طبخه * قلت اطبخوالى جبة وقميصا(*

بو بيت بحر كاملك ضرب ثانى مقطوعندندر تقطيعى (قالقترح)مستفعلن مضمر (شيأن نجد)مستفعلن مضمر (لكطبخهو)متفاعلن سالم (قلتطبخو)

مستفعلن مضمر (ليحبتن) متفاعلن (وقيصن) فعلاتن مقطوعدر (قائلى ابو رقق نام شاعردر قالوا نك فاعلى مضيفلره عائددر (اقترح افتعالدن صيغهٔ امردر اقترحت عليه شيئا دنيلور اكا من غير تفكر سؤال ايتدم ديمكدر وبو كونه سؤال ميان اصدقاده اولور اما مطولده اقترحت عليه شيئا دنيلور اول شيئى اكا من غير روية سؤال ايلدم وعلى سبيل التحكم والتكليف طلب ايلدم ديديكى ايكى معنابى برى برينه قارشدرمقدر زيرا اقتراح صحاحده اولديغنه كوره من غير روية سؤال معناسنه كلور قاموسده اولديغنه كوره ينه تحكم معناسنه كلور بوكا بناء كه اجادهٔ طبخ تكليف وتحكمه توقف ايتمسى لايق دكلدر بلكه مجرد اشارت ايله تحقق ايتمسى لايقدر واقترح ابتداع معناسنه ده كلور يتك بوكا دخى احتمالى اولوب ديمك اولور كه سؤال ابتداع ايله وسؤالى معتاد اولميان مثللى شيئى سؤال ايله خفى بيورلمىء بومعنى سائلك امرينهٔ انقياده ابلغدر سؤالى معتاد اولميان مثللى شيئى سؤال ايتدكده امرينه انقيادن علامهٔ سعد بوندن ذهول ايدوب اقترح الشئ ابتدعه دن دكلدر زيرا مناسب اولمديغى خفى دكلدر ديدى شيئا اقترح امرينك مفعوليدر (نجد ضم نون ايله متكلم مع غيره صيغه سيدر وامرك جوابى اولمق اوزره مجزومدر اجاده دن مأخوذدر تحسين معناسنه وبو روايت ودرايتك مقتضاسيدر نقدر نجد وجدن اولوب وجه صحت اولورسه ده لك نجد كلمه سنه متعلقدر طبخه نجد كلمه سنك مفعوليدر اطبخوا جمله سى مقول قولدر (اطبخوا ضم با ايله قتل بابندن امردر خيطوا معناسنه شاعر جبه نك خياطه سنى لفظ طبخ ايله ذكر ايتديكى خياطه طبخ طعام صحبتنده اولديغندن اوتورى بوكا مشاكله ديرلر مشاكله لغتده موافقت معناسنه در ومناسبت ظاهره در اصطلاحده غيرك لفظيله برشيئى ذكر ايتمكدر اول شى غيرك صحبتنده وقوعى وقتنده اطولده ديديكه خياطه دن طبخ ايله تعبيرينك نكته سى طبخ ايله اكرام انلرك قتنده مرغوب وشانلرينه شايان اولمغين خياطه يى طبخه تشبيه دن اوتورى تعبير ايلدى زيرا انلر نجدلك طبخه ديمكله معلوم اولديكه شاعر ايچون طبخه رغبت ايتديلر شاعرده صورت طبخى تصوير ايله انلرى خياطه يه ترغيب ايلدى پس بو تقريردن مشاكله معتاد نه اولديغى ظاهر اولدى بويله اولنجه صدور قاصر بنده وسوسه ويرن شبكه مشاكله الفاظى تجاوز ايتمز حق محسنات لفظيه دن عد اولنمقدر واقتراح

ابتداع معناسنه اولمسنه اشد ملايمتله ملايمدر زيرا طبخ جبه وطبخ قيص سؤالى اصلا مسموع اولميان سؤال مبتدعدر ديدكلرى مضمحل اولدى (معناى بيت) ديديلر كه نه كونه شيئى من غير رويه ومن غير تفكر استرسين سكا انك طبخنى كوزل ايده لم بنده ديدمكه بنم ايچون اكل وشربه متعلق برشى لازم دكلدر هوا غايت صوغوقدر برجبه وبرقيص طبخ ايديكز يعنى ديككز ديمكدر

*) اذا ما نهى الناهى فلج بى الهوى * اصاخت الى الواشى فلج بها الهجر (*

(بو بيت بحر طويلك ضرب اولندندر تقطيعى (اذاما) فعولن (نهناهى) مفاعيلن (فلج) فعول مقبوض (بيلهوى) مفاعلن مقبوضه (اصاخت) فعولن (اللواشى) مفاعيلن (فلج) فعول مقبوض (بهلهجرو) مفاعيلن (قائلى بحتريدر متوكل باللهك وزيرى اولان فتح بن خاقانى مدح ايلديكى قصيده سندندر (اذاما نهى الناهى فعل شرطدر وما زائده در ونهى صيغهٔ ماضيدر منع ايلدى ديمكدر الناهى نهى نك فاعليدر وسباق قرينه سيله تقديرى لناهى عن حبها ديمكدر فلج شرطه مفرعدر (الهوى فلج نك فاعليدر تعريفى مضاف اليه دن عوضدر تقديرى هواها ديمكدر ضميرى محبوبه يه عائددر هوى عشق ومحبت معناسنه (اصاخت الى الواشى شرطك جزاسيدر (فلج بها الهجر جزايه مفرعدر (اصاخت صيغهٔ ماضيدر قولاق طوتدى يعنى دكله دى ديمكدر اصاخه دن مأخوذدر قولاق طوتمق استماع معناسنه ضمير مستترى محبوبه يه عائددر (الى الواشى اصاخت كلمه سنك مفعوليدر (واشى وشى دن مشتق صفتدر نمام قوبجى اولانه ديرلر كلامنه زينت ورونق ويرديكندن دينلمشدر فلج صيغهٔ ماضيدر ملازمت ايتدى ديمكدر اولكى فلج ده بو معنايه در بها اولان ضمير محبوبه يه عائددر ولج نك مفعوليدر الهجر فاعليدر (هجر فتح ها وسكون جيم ايله افتراق معناسنه در (معناى بيت) اول محبوبه نك حبندن نهى ومنع ايديجى نهى ومنع ايتديكى حينده انك عشقى ومحبتى ملازمت ايتدى بونده نهى ومنع عمل ايده مدى دخى اول محبوبه نمامه قولاق طوتدى يعنى نمامك ميانمزده برودت وافتراقه دال اولان افتراسنى استماع ايدوب تصديق ايتدى بو سببدن بندن هجر وتباعده ملازمت ايتدى بونده واشينك وشايه سى عمل ايتدى پس شاعر شرط ايله جزاده واقع ناهيك نهى ومحبوبه نك واشى يه اصاخه سى يعنى واشينك سوزينى استماعى ميانىٔ هر برلرى هوا وهجرك ملازمتلرى اوزرلرينه ترتب ايتمه ده مزدوج قيلدى بوكا مزاوجه ديرلر مزاوجه لغتده ازدواج

معناسنه دراصطلاحده شرطله جزاده واقع ایکی معنانك میانتی هر برلری
شیٔ آخرك اوزرینه ترتب ایتمه‌ده مزدوج قیلمقدر

*) قف بالدیار التی لم یعفها القدم * بلی وغیرها الارواح والدیم (*

(بو بیت بحر بسیطك ضرب اولندندر تقطیعی (قفبدیا) مستفعلن (رللتی) فاعلن (لم یعفهل) مستفعلن (قدمو) فعلن مخبونه (بلاوغی) مفاعلن مخبون (یرهل) فعلن مخبون (ارواح ود) مستفعلن (دیمو) فعلن مخبوندر (قائلی زهیر بن ابی سلمیدر هرم بن سنانی مدح ایلدیکی قصیده سنك مطلعیدر (قف وقوف ایله نفسنه امردر یاخود هر خطابه صالح اولانه امردر (بالدیار ده اولان باقی معناسنه‌در قف کلمه‌سنه متعلقدر (دیار دارك جمعیدر (التی لم یعفها القدم) جمله‌سی بالدیارك صفتیدر (یعف محو ومندرس ایدر معناسنه صیغهٔ مضارعدر وضمیر مفعول دیاره عائددر (القدم یعفنك فاعلیدر قدمدن مراد تقادم عهد وتطاول زماندر وغیرهاده اولان واو زائده در بعضیلر عاطفه‌در دیمش اطولده دیرکه بلی دنصکره بر محذوف اوزرینه معطوفدر پس بونده واوی زائده قیلمغه برداعی یوقدر بل غیرها قوه‌سنده قیلمغه دخی برداعی وسبب یوقدر (الارواح غیرنك فاعلیدر ارواح ریح کلمه‌سنك علی غیر قیاس جمعیدر ریاح وارياح کبی صحاحده کاهیجه ارواح اوزره جمعلنور زیرا اصلی واودر ماقبلنك کسریله ریاحده یایه قلب اولنور وارواحده کسره زائل اولدی ویایی ابقادن روحك جمعی اولان ارواحه التباسك رفعنی قصد ایلدی دیمش (الدیم الارواح اوزرینه عطف اولنور (دیم کسر دال مهمله وفتح یاء مثناة تحتیه ایله کسر دال مهمله ایله دیمه‌نك جمعیدر دیمه رعد وبرقسز مطلقا دائم اولان مطره دیرلر یاخود بش کون یاالتی کون یایدی کون یابر کون بر کیجه یاخود اقلی ثلث نهار یاثلث ایل دائم اولان مطره دیرلر (معنای بیت) سن محبوبه‌نك دیارنده وقوف ایله که انی تطاول زمان وتقادم عهد وآوان مندرس ایتمامشدر صکره شاعر بو کلامنی نقض ایدوب دیرکه بلی اوادیاری ریحلر ومطر دائملر تغییر ایتدی دیدی بونده نکته بودر که شاعر تحیر وتدلهنی وکآبه وحزنی اظهاردر کویا شاعر حیرتندن ناشی من غیر شعور اولا تحقق اولمیان شیٔله خبر ویروب بعده بعض افاقت ایله فائق اولوب کلام سابقنی مصراع ثانی ایله نقض ایلدی بوکا رجوع تسمیه اولنور اصطلاحده بر نکته‌دن اوتوری
نقض ایله کلام سابقه عودتدر

*) اذا نزل السماء بارض قوم * رعیناه وان کانوا غضابا (*

(بو بیت بحر وافرك ضرب اول مقطوعندندر تقطیعی (اذانزلس) مفاعلتن (سماء بار) مفاعلتن (ضقومن) فعولن مقطوفدر (رعیناهو) مفاعیلن معصوب (وان کانو) مفاعیلن معصوب (غضابا) فعولن مقطوفدر (قائلی جریر نام شاعردر دیمشلر لکن حق اولان معود الحکما ایله شهیر معاویة بن مالك بن جعفردر (السماء نزل نك فاعلیدر سما ایله مراد مجاورت علاقه‌سیله مطردر بارض قوم نزل یه متعلقدر وسببیت علاقه‌سیله رعیناه ده سمایه راجع اولان ضمیر ایله مراد نبتدر بوکا استخدام دیرلر اصطلاحده بر لفظك ایکی معناسی اولوب بری کندیله مراد وبری کندویه عائد ضمیر ایله مراد اولمقدر یاخود اول لفظك کندویه راجع ایکی ضمیری اولوب بریله بر معناسی وبریله آخر معناسی مراد اولنمقدر اولکسنك مثالی بو بیتدر ایکنجیننك مثالی بیت آتیدر (معنای بیت) نه زمان بر قومك ارضنه یغمور یاغسه اوت بتورر اول اوت ایله حیوانلریمزی اوتلدیرز نقدر اول قوم غضبان اولورسه‌ده اطولده دیرکه ظاهر اولان شاعرك بو بیتدن مرادی قومنی سائر اقوام اوزرینه غلبه وقدرت وجرأت ایله وصفدر لکن بو مقام بعض اعلامدن بویله مسموع اولدیکه بو بیت الله تعالینك عبادی حقنده قدرت وانعامنی اظهاردر نقدر اول عباد الله تعالایه شاکرین دکللر ایسه‌ده پس بوکا کوره (معنای بیت) بویله دیمك اولور که الله تعالی ارضی تربیه واول ارضدن رعی ایتدرمکلرینه صالح اولمق ایچون سما ومطری
ارض قومه انزال ایلدی نقدر انلر غضبان وغیر شاکرین ایسه‌ده

*) فسق الغضا والساکنیه وان هم * شبوه بین جوانح وضلوع (*

(بو بیت بحر کاملك ضرب ثانی مقطوعندندر تقطیعی (فسقلغضا) متفاعلن (وسساکنی) مستفعلن مضمر (هوانهمو) متفاعلن سالمه (شببوهبی) مستفعلن (نجوانحی) متفاعلن (وضلوعی) فعلاتن مقطوعدر (قائلی ابو عباده بحتریدر فسقی نك ضمیر مستتری الله تعالایه راجعدر وبو صیغه دعادر صوارسن دیمکدر (الغضا فسقی نك مفعولیدر (غضا سریع الاحتراق بر نوع شجردر که بعیر اکل ایدر مغیلان دیدکلریدر بعضیلر رماد ایله پوشیده اولنسه ناری قرق کون منطفی اولماز بر شجره دیرلر دیمش (والساکنیه ده غضایه راجع اولان ضمیر مجرور ایله مراد محلیت علاقه‌سیله شجر غضا اولان موضع ومکاندر (وشبوه ده غضایه راجع اولان ضمیر منصوب ایله مراد

مجاورت وسببيت علاقه‌سيله شجرهٔ غضادن حاصله اولان نارد، وان همده
ان وصليه در همك ميمى ضروت شعرايچون مضموم اوقونملد ر (شبوه
ياقديلرديمكدر ان وصليه‌نك مدخولنى مفسردر (جوانح جانحه‌نك جمعيدر
صدرك كوكلرى تحتنده اولان ضلعك اسميدر (ضلوع ضلع كلمه‌سنك جمعيدر
ظهرينى ولى ايدن كوكلرد رجوانح وضلوعك بيندن مراد قلبدر
ونارى هواده وعشق شديده استعاره ايلدى (معناى بيت) الله تعالى غضانام
شجرى صوارسون واول شجرك مكاننده ساكن اولنلرى اسقا ايتسون نقدر
اول ساكن اولنلر اول شجردن حاصله اولان نارى بنم جوانح وضلوعم
اراسنده ياقديلر ايسه بيله شاعرك دعاده سقيا ايله قصدى الله تعالى مدعوله يى
مراد ايتديكى شيده ونما ونضارتنده مد ودائم ايتسون ديمكدر

*) كيف اسلو وانت حقف وغصن * وغزال لحظا وقدا وردفا (*

بو بيت بحر خفيفك ضرب اولنـدندر تقطيعى (كيف اسلو) فاعلاتن
(وانت حق) مفاعلن مخبون (فنوغصنن) فاعلاتن سالمه (وغزالن) فعلاتن
مخبون (لحظنو قد) مستفعلن صحيح (دنوردفا) فاعلاتن سالمدر (قائلى
ابن حيوش نام شاعردر (حيوش حاء مهمله وضم ياء مثناة تحتيه واخرنده معجمه
ايله تنور وزنى اوزره در وحيوش طبرانيدنك شيخيدر كنيه‌سى ابن رزق الله در
كيف بوراده استفهام انكارى ايچوندر (اسلو صيغهٔ متكلم وحده در سلاه
وسلاعنه دنيلور انى اونوتدى واندن اونوتمه واقع اولدى ديمكدر پس
كيف اسلونك معناسى نيجه اونوتدى ديمك اولور (وانت ده واو حاليه در
انت مبتدادر حقف خبريدر (حقف كسر حاء مهمله وسكون قاف ايله
مستدير اولان رمل عظيمدر عظم واستداره ده بوكا كفل تشبيه اولنور
(وغصن حقف اوزرينه معطوفدر (غزال ياقرينه يابعدنه عطف اولنور
لحظا غزالك تميزيدر (قدا غصن كلمه‌سنك تميزيدر (ردفا حقف كلمه‌سنك
تميزيدر (معناى بيت) نيجه‌سنك حبكدن چيقارم سنى اونوديرم حال بوكه
سن ردف يوندن عظيم سين وقد وقامت يوندن غصن سين ولحظ وحسن
عين يوندن غزال سين بونده نشر على غير ترتيب اللف واردر يعنى شاعر
اولا حقف وغصن وغزالى جمع ولف ايلدى بعـده من غير ترتيب اللف
نشر ايدوب لحظى غزاله قدى غصنه ردفى حقفه رد ايلدى

*) علمت يامجاشع بن مسعده * ان الشباب والفراغ والجده (*

) مفسدة للمرأ اى مفسده (

بو اوچ بيت بحر رجزك مشطورندندر تقطيعى (علمتيـا) مفاعلن مخبون
(مجاشعب) مفاعلن مخبون (نمسعده) مفاعلن مخبونه ومخبون (اننششبا)
مستفعلن (بولفرا) مفـاعلن مخبون (غولجده) مفـاعلن مخبونه ومخبون
(مفسدتن) مفتعلن مطوى (للمرءاى) مستفعلن (يمفسده) مفاعلن مخبونه
ومخبوندر (بونلرك قائلى ابو العتاهيه نام شاعردر اطولده ديركه عتـاهيه
كراهيه وزنى اوزره ابو اسحق محمد بن اسماعيل بن سويدك لقبيدر صاحب
قاموس ديركه ابو العتـاهيه ابو اسحقك لقبيدر كنيه‌سى دكلدر جوهرينك
وهمى كبى اطولده ديركه بو سوز غريبدر مشهوره مخالفتدر كه لقب اب وابن وا
وبنت ايله مصدر اولمازو جميع علم لقب كبيدر بو يله اولنجه ابو العتاهيه كنيه‌در
مجاشع اسم فاعلدر مخاطبك علميدر (ان الشباب حيز علمده اولمغله همزه‌نك
فتحى واجب اولور اطولده ديركه بيت اشعار مشهوره‌دن اولوب ابو العتاهيه
تضمين ايتمش اوله بو تقديرجه كسر ايله قراءت اولنسه مضرت يوقدر والفراغ
نصب ايله ان‌نك اسمى اوزرينه معطوفدر فراغ اطولده هوايه اتباعدر
مانع اولان شغلدن خلاصدر ديدى بعضيلر فراغ هوا وعشقدن موانعك
انتفـاسيدر ديمش (والجده نصب ايله ياقرينه يابعدنه عطف اولنور (جده
عده وزنى اوزره استغنا معناسنه‌در وجد فى المال وجدا ووجدا وجدة دنيلور
استغنا ايلدى ديمكدر بعضيلر جده غنا معناسنه‌در ديمش لكن ارباب فرقدن
دكل ايمش (مفسده ان‌نك خبريدر مفسده مطولده صاحبنى فساده دعوت ايدن
شيئه ديرلر ديدى بعضيلر فساده منشأ وموضع وداعى وسببه ديرلر ديمش
اطولده مفسده مصلحه وزنى اوزره اولوب مصلحه‌نك ضديدر ديدى (للمرء
مفسده‌يه متعلقدر بونده تغليب واردر ياخود اشياء متعدده‌نك مرأه‌يه مفسده
اولمسى بطريق الاولى بيلنور اى مفسده مفسدهٔ عظيمه ديمكدر مفسده‌نك
صفتيدر مقول فى حقها اى مفسده تقديرنده در بو كا جمع ديرلر اصطلاحده
حكمده يعنى محكوم به واحده متعددك بينى جمع اولنمقدر بوراده شباب وفراغ
وجده‌نك مفسده يعنى فساده سبب اولمقلقده جمع اولنديغى كبى (معناى بيت)
اى مجاشع بن مسعده شباب وعشقك موانعك انتفاسى واستغنـا كشى يى
نه كونه فساد عظيمه داعى وسبب اولديغنى بيلدك

*) مانوال الغمام وقت ربيع * كنوال الامير يوم سخاء (*

*) فنوال الامير بدرة عين * ونوال الغمام قطرة ماء (*

بو ایکی بیت بحر خفیفك ابیات زحافاتندندر تقطیعی (ما نوالل) فاعلاتن
(غماموق) مفاعلن مخبون (تربیعن) فعلاتن مخبونه (کنوالل) فعلاتن مخبون
(امیریو) مفاعلن مخبون (مسجائی) فعلاتن مخبون (فنوالل) فعلاتن مخبون
(امیربد) مفاعلن مخبون (رتعین) فعلاتن مخبونه (ونوالل) فعلاتن مخبون
غمامقط) مفاعلن مخبون (رتمائی) فعلاتن مخبون (قائلی رشیدالدین وطواطدر
مانوال الغمامده) ماالبس معناسنه (نوال الغمام مانك اسمیدر نوال نول ونائل
کبی عطا معناسنه در (غمام سحاب معناسنه غمامه نك جمعیدر سحاب سحابه نك
جمعی اولدیغی کبی (وقت ربیع منفینك ظرفیدر مع هذا ربیع غمامك ثروتی
وقتیدر ربیع ایکیدر بری شول فصلدر که آنده انوار وازهار پیدا اولور و بری
شول فصلدر آنده اثمار ایریشور (کنوال الامیر مانك خبریدر یوم سخاء نوال
الامیرك ظرفیدر مع هذا یوم سخاء امیرك یوم فقریدر کثرت سائلینه کمال بذلندن
اوتوری (فنوال الامیر مبتدادر اضافت لامیه اولمغله استغراقه حمل اولنوب امیرك
جمیع نوالی دیمك اولور (بدرة عین مبتدانك خبریدر (بدرة عیندن مراد درهم
ایله مملوه کچی یاوروسنك دریسیدر زیرا بدره کچی یاوروسنك دریسنه دیرلر
مطولده بدرة عین اون بیك درهمه دیرلر دیدی وصحاحده دخی بو یله در لکن
قاموسده بدره اون بیك درهمك اسمی اولدیغنی انکار ایدوب بدره انجق
جلدة السخله در دیو تصریح ایلدی ونوال الغمام مبتدادر (قطرة ماء
خبریدر (معنای بیت) سحابك وقت ربیعده اولان عطاسی کبی دکلدر
زیرا امیرك عطاسی اون بیك درهمدر وسحابك عطاسی برقطره مادر بوکا
تفریق دیرلر اصطلاحده نوع واحددن ایکی امرك میاننه تباینی ایقاعدر
بوراده نوع واحددن ایکی نوالك میانی متباینین اولان بدره وقطره یی
ایقاع ایله تفریق کبی

*) ولا یقیم علی ضیم یرادبه * الا الاذلان عیرالحی والوتد (*

*) هذا علی الخسف مربوط برمته * وذا یشج فلا یرثی له احد (*

بو ایکی بیت بحر بسیطك ضرب اول مخبوننندر تقطیعی (ولایق) مفاعلن
مخبون (معلا) فعلن مخبون (ضیمن یرا) مستفعلن (دبهی) فعلن مخبون
(اللاذل) مستفعلن مخبون (لانعی) فاعلن (رلحییول) مستفعلن (وتدو)
فعلن مخبون (هذاعلل) مستفعلن (خسفمر) فاعلن (بوطنبرم) مستفعلن

(متهی) فعلن مخبون (وذایشج) مفاعلن مخبون (جفلا) فعلن مخبون
(یرثیلهو) مستفعلن (احدو) فعلن مخبوندر (قائلی متلمس نام شاعردر و بو
جریر بن عبدالمسیح در (ولا یقیم تقدیری ولا یقیم احد دیمك اولوب عام اولان
مستثنی منه حذف اولنمشدر معناسی مواطن ظلمده توطن ایتمز دیمکدر (علی ضیم ده
اولان علی مع معناسنه در ضیم ظلم معناسنه در (یرادبه ضیم کلمه سنك صفتیدر
به نك ضمیری عام مقدر اولان مستثنی منه یه عائددر مستثنی منه لفظی احدایدی
اما یرادنك ضمیری ضیم کلمه سنه عائددر (الا الاذلان بو استثناء مفرغ اولوب
ظاهرده لا یقیم فعلی کندویه اسناد اولنمشدر یعنی لا یقیم نك فاعلیدر اما
حقیقتده لا یقیم فعلی عام محذوفه اسناد اولندی عیرالحی رفع ایله الا الاذلان دن
بدلدر (عیر فتح عین مهمله ایله حمار وحشی وحمار اهلی یه دیرلر مطولده
بوراده مناسب اولان اهلیدر دیدی لکن اطولده تحقیق ایدوب عیرك الحی یه
اضافتی اهلی اولدیغنی معینه دردیدی حی قبیله معناسنه والوتد رفع ایله عیرالحی
اوزرینه معطوفدر (وتد میخ معناسنه هذا مبتدادر عیرالحی یه راجعدر (خسف
فتح خاء معجمه وسکون سین ایله ذل معناسنه (مربوط مبتدانك خبریدر (رمه ضم
راء مهمله وتشدید میم ایله کندو ایله ربطدن خلاص سهل وآسان اولان حبل
بالیه قطعه سنه دیرلر یاخود رمه باشدن ایاغه دکین تمامه دیرلر ذهب فلان برمته
دینلدیکی کبی اولکی معنایه کوره برمته ربطك صله سی اولور ایکنجی معنایه
کوره الخسف نك صله سی اولوب علی الخسف مربوط لفظنه متعلق اولور
وعلی کلا التقدیرین برمته نك ضمیری عیره عائددر وذا وتده راجعدر (یشج
صیغهٔ مضارع مجهولدر دق اولنور و باشی دق ایله شق اولنور دیمکدر (فلا یرثی
صیغهٔ مضارع معروف رقت ومرحمت ایتمز دیمکدر اطولده دیرکه له ده اولان
ضمیر وتده عائددر احد فلا یرثینك فاعلیدر (خفی بیورلمیه عدم رحم عیرالحی
ایله وتد میانده مشترکدر پس اولی اولان له نك ضمیری هر بریسی ایچون
قیلنوب (فلا یرثی قولی ربط وشجه متفرع قیلنه و بوده خفی دکلدر که هذا وذا
بقدر مشار الیهدن برشی ایله متعین دکللر ایسه ده لکن حکم مذکور بونلردن
هر بریله بیله عیره اشارت اوزرینه قرینه در زیرا ربط عیره وشج وتده
ملایم اولور بونکله مطولده ذکر اولنان سؤال مندفع اولور سؤال بودرکه
هذا وذا قریبه اشارتدر متساویلردر پس احتمالدر که بونلردن هر بری
عیره ووتده اشارت اولوب تعیین تحقق ایتمه و بو تقدیرجه بیت لف ونشر

قبیلندن اوله مطوّاده بو سؤاله آخر جواب ایله جواب ویریلوب دینلدیکه تساوی مسلم دکلدر بلکه حرف تنبیهده قرب اقل اولدیغنه ایما اولوب تنبیه مایه محتاج اولمغله اشارت عیر الحی یه اولور واکر تسلیم اولنوب هذا عیره وذا وتده یاذا عیره هذا وتده اشارت قلنسه برابردر ینه تعیین حاصل اولور غایة مافی الباب تعیین محتملدر بو مثللی لف ونشرده بو قدر (مزستری دیدیکه هذا علی الخسف قولی سؤال مقدره جوابدرکو یا سؤال اولندیکه اذل اولانلرك حالی نه کیفیتله در جوابنده دینلدیکه شونك حالی شویله و بونك حالی بویله در (معنای بیت) برکسنه ظلم ایله بیله اقامت ایتمز یعنی ظلمه تحمل ایتمز اویله ظلم که انکله اول کسنه قصد اولنور الا ایکی ذلیل تحمل ایدر بری قبیله نك حماریدر وری وتددر زیرا قبیله نك حماری برقطعه حبل بالیه سیله ذل اوزره مربوطدر وتد دخی باشی دق ایله شق اولنور برکیمسه اکا مرحمت ایتمز حاصلی بو ایکیسی ظلمه تحمل ایدرلر دیمکدر شاعر بو راده عیر ووتدی ذکر ایدوب ولکنه کوره خسف ایله اولان ربطی مضاف وایکنجی یه تعیین اوزره شیئی مضاف ایلدی بوکا تقسیم دیرلر اصطلاحده متعددی ذکر ایدوب صکره علی التعیین متعددك هر برینه برشی مضاف قیلقدر تقسیمك اخصر اولان تعریفی بودرکه متعددی ذکر بعده هر برینه برشی تعیندر

*) فوجهك كالنار فی ضوئها * وقلبی كالنار فی حرها (*

بو بیت بحر خفیفك ضرب ثالث محذوفندندر تقطیعی (فوجهك) مفاعل مشكول (كنارفی) مستفعلن (ضوء ها) فاعلن محذوفد (وقلبی) مفاعل مشكول (كنارفی) مستفعلن (حرها) فاعلن محذوفدر (تنصیصده بحر متقاربدندر بحر خفیفدن دیدكلری قلم ناسخدن سهودر دیدی (قائلی رشید الدین وطواطدر (فوجهك مبتدادر (كالنار خبریدر (فی ضوئها ضمیری ناره عائددر مصراع ثانینك دخی اعرابی بونك كبیدر (معنای بیت) ای محبوبه سنك یوزك نار كبیدر ضوئنده و بنم قلبم نار كبیدر حرارتنده شاعر قلبنی ومحبوبه سنك وجهنی نار كبی اولمقده جمع ایلدی صكره یینلرینی تفریق ایدوب وجهده وجه شبهی ضوء ولمعان قلبده حرارت واحتراق ایلدی بوكا جمع مع التفریق دیرلر اصطلاحده ایكی شیئی برمعنایه ادخال ایدوب وادخالك جهتلرینك میاننی تفریق ایتمكدر

*) حتی اقام علی ارباض خرشنة * تشقی به الروم والصلبان والبیع (*

بو بیت بحر بسیطك ضرب اول مخبوننددر تقطیعی (حتتااقا) مستفعلن (معلا) فعلن مخبون (ار باضخر) مستفعلن (شتتن) فعلن مخبونه (تشقی بهر) مستفعلن (روموص) فاعلن (صلبانول) مستفعلن (بیعو) فعلن مخبوندر (قائلی ابو الطیبدر سیف الدوله یی مدح ایلدیکی قصیده سندندر حتی اطولده دیرکه بیت سابقده قاد المقانب اوزرینه عطف ایچوندر مطولك عبارتنك ایهام ایتدیکی کبی بیت سابقده اولان قاد فعلنه متعلق حرف جر دکلدر زیرا جار فعله داخل اولماز اقام نك فاعل مستتری سیف الدوله نام ممدوحه راجعدر اقامت تسلیط معناسنی تضمنندن اوتوری علی ایله تعدیه ایتدیروب علی ارباض دیدی (اطولده دیرکه اقام لفظنی احاط لفظی اوزرینه اختیارینك نکته سی بودرکه اقامت ممدوحك فتح قلاع وحصونده عزمینك تصمیمی اوزرینه اشارتدر حتی ممدوح اول قلاع وحصونك اطرافنده فتح اولنجه یه دك مفارقت ایتمیوب توطن واقامت ایدردیمکدر ومحاربهٔ حصونده اهل جرأتك شانی استعلا اولمغله معنای استعلایی تضمیندن اوتوری علی ارباض دیدی و بو تضمین تسلیط تضمیندن اولیدر (ارباض ربض کلمه سنك جمعیدر مدینه نك ماحولی معناسنه در اطولده سور معناسنه در دیدی (خرشنه دحرجه وزنی اوزره بلاد رومدن بر بلده در (تشقی به شقی فلان دینلور بدبخت اولدی دیمکدر به ده اولان با سببیه در ضمیری ممدوحه عائددر (الروم تشقی نك فاعلیدر (روم رومی یه جنسدر تمر تمره یه جنس اولدیغی کبی (والصلبان الروم اوزرینه معطوفدر صلبان کفران وزنی اوزره صلب لفظنك جمعیدر نصارانك معبود اتخاذ ایتدکلری شیدر فارسیده چلیپای ترسایان وترکیده خچ دیرلر (والبیع یاقرینه یابعدنه معطوفدر بیع کسر بعده فتح ایله بیعه نك جمعیدر بیعه قطعه وزنی اوزره کابسا معناسنه نصارانك تعبد مکانی دیمکدر (معنای بیت) ممدوح عسکری سوردی حتی بلاد رومدن خرشنه نام بلده نك اطرافنه متسلط وغالب اولدیغی حالده نازل اولدی اول ممدوح سببیله روم وصلیبلر وبیعلر شقی یعنی بدبخت ومغلوب اولدیلر شاعر بو بیتده رومك ممدوحه اولان شقاوتی تشقی نك تحتنده اجمالا جمع ایلدی زیرا رومك شقاسی قتل ونهب وسبی وغیر ذالکه شاملدر صکره بیت ثانیده تقسیم وتفصیل ایدوب دیرکه

*) للسبی ما نکحوا والقتل ما ولدوا * والنهب ما جمعوا والنار مازرعوا (*

تقطيعى (اسسبيا) مستفعلن (نكحو) فعلن (ولقتلا) مستفعلن (ولدو)
فعلن مخبونه (ونهبا) مستفعلن (جمعو) فعلن مخبون (ونارما) مستفعلن
(زرعو) فعلن مخبوندر (ما نكحوده اولان مايى من يرينه ذكرنده نكته
بودركه اهانته دلالت ايدوب وانلردن مبالاتى قليله اولديغنى اشعار اولوب
كويا انلر ممدوحك قتنده ذوى العقولدن دكلدر ديمك اوله (والنهب ما جمعوا
والنار مازرعوا قوللرينه دخى موافقت وملايمت ايچون اوله اطولده فاضل
محقق ديركه مانكحوانك تقديرى نكحوهن ديمكدر لفظ مايى اتيانك نكتهسى
مفهوم صفتى يعنى منكوحه يى قصد ايچوندر اخواتى اولان ماردخى بونك
كبيدر پس ما اصلى اوزرينهدر بويله اولنجه ما جمعوا مازرعوا قولنه موافقته
مراعاتدن اوتوريدر ياخود انلرى منزلهٔ غير العقلايه تنزيل ايله اهانتدن
اوتوريدر ديدكلرينه حاجت قالمز ونكحوا قولنده تغليب واردر يعنى نكاح
ايدهنه واولنانه ديمكدر اكر نكحوا حالى اوزرينه ترك اولنسه نسالرندن صبيهيه
شامل اولورما ولدوا مايقابلى قرينهسيله ذكوردن ديمكدر اكر ولدوا مجهول
قراءت اولنسه كندولرندن طوغان ديمك اولوب ذكوره مخصوص اولورايدى
(والنار مازرعوانك تقديرى وللنار ديمك اولوب انلرك اشجارلرى قدرلك تحتنده
احراق ايچوندر ومزروعاتى طبخ ايچوندر ديمكدر يوخسه اشجارلرينى احراقه
ومزروعاتى تضييع ايتمكه حمل ايتمك قصدى فتح حصن اولانه مناسب دكلدر
بلكه اهل حصنه اضرار ايله مانع وفتح حصندن عاجز اولانك شانيدر (معناى
بيت) رومك نكاح ايتدكلرى يعنى زوجاتى سبى اولديلر طوغردقلرى يعنى اولادى
قتل اولنديلر وجمع ايتدكلرى يعنى ماللرى نهب اولندى وزرع ايتدكلرى يعنى
اكنلرى واشجارلرى نار ايچون اولدى يعنى ياقلدى بوكا يعنى اولا اجمال
ثانيا تفصيل وتقسيمه جمع مع التقسيم ديرلر اصطلاحده متعددى بر حكمك
تحتنده جمع ايدوب صكره تقسيم ايتمكدر ياخود متعددى تقسيم ايدوب
صكره بر حكمك تحتنده جمع ايتمكدر اولكينك يعنى جمع قبل التقسيمك مثالى
بيتان مزبوراندر اما ايكنجينك يعنى تقسيم قبل الجمعك مثالى بيتان آتياندر

*) قوم اذا حاربوا ضروا عدوهم * اوحاولوا النفع فى اشياعهم نفعوا (*
*) سجية تلك منهم غير محدثة * ان الخلائق فاعلم شرها البدع (*

بو ايكى بيت بحر بسيطك ضرب اول مخبوننددر (تقطيعى (قوم اذا)
مستفعلن (حاربو) فاعلن (ضرروعدو) مستفعلن (وهمو) فعلن مخبونه

او

(اوحاولن) مستفعلن (نفع فى) فاعلن (اشياعهم) مستفعلن (نفعو) فعلن
مخبون (سجيتن) مفاعلن (تلكمن) فاعلن (همغيرمح) مستفعلن (دثتن)
فعلن مخبونه (انالخلا) مستفعلن (ئقفع) فعلن (لمشرهل) مستفعلن
(بدعو) فعلن مخبوندر (بو ايكى بيت حسان بن ثابت رضى الله عنهك قول
شريفيدر قوم غسانى غلبه ايله وصف ايدر قوم مبتداء محذوفك خبريدر
تقديرى هم قوم ديمكدر (حاولوا طلبوا معناسنه مأخذى محاولهدر طلب معناسنه
فى اشياعهم حاولوا يه متعلقدر (اشياع اتباع وانصار معناسنه شيعه كلمهسنك
جمعيدر سجية تلك نك خبريدر طبيعت وخلق معناسنه بر صفتدر كه انسان
آنك اوزرينه مجبولدر تلك مبتدادر خصلت مذكورهيه يعنى اعدايه مضرت
اوليايه منفعته راجعدر غير محدثة سجيه نك صفتيدر موصوف ايله صفت
ميانينه مبتدا فصل ايتمشدر خلايق خليقهنك جمعيدر طبيعت وخلق معناسنه
ياخود ناس معناسنهدر اولكينه كوره شرها البدع قولى ظاهرى اوزرهدر
ايكنجى يه كوره حذف مضاف ايله شرها صاحب البدع ديمك اولور
فاعلم كلمهسى ان نك اسمى ايله خبرى اراسنده فاايله جملهٔ معترضهدر (بدع
عنب وزنى اوزره اولوب حكمة وزنى اوزره اولان بدعهنك جمعيدر بدعه دخى
علم وزنى اوزره اولان بدع كلمهسنك جمعيدر (بدعه شول امردركه اولا بولنه
وبدعه دينده بعد الاستكمال واقع اولان حدث معناسنده كلور ياخود
نبى مكرم صلى الله تعالى عليه وسلمدن صكره مستحدث اولان اهوا واعمالدر
بوراده مناسب اولكيدر پس معناى ثانى يه تفريع ايدوب مستحدثاتدن مجاز
قيلنمه حاجت قالماز مطولده اولديغى كبى ان الخلايق فاعلم شرها البدع
قولى مثل مجراسنه جاريدر يعنى بونلر قدرتياب اولدقلرى شى اوزرينه ثابت
وبونلرده نفع وضرر طبيعى غير محدثدر ديمكدر لكن خلايق ناس معناسنه
اولديغنه كوره در (معناى بيتين) بر قوم نه زمان جنك ايتسهلر دشمنلرينه
ضرر ويررلر يعنى غالب اولورلر ياخود اتباع وانصارلرينه نفع وفائدهيى
استهسلر نفع وفائده ويررلر بو خصلت اول قومدن غيرى محدثه بر طبيعتدر
زيرا معلومك اولسونكه طبيعتلرك شرى مبتدعات ومحدثاتدر طبيعت محدثهنك
دوامى يوقدر ياخود ناسك شرى صاحب بدعدر حسان رضى الله عنه
بو بيتده حال قومى ضرر اعدا ونفع اوليايه تقسيم ايدوب اول حالات مقسومهيى
طبيعتده جمع ايلدى

(* ساطاب حتی بالقنا ومشایخ * کانهم من طول ما التثموا مرد *)

(* ثقال اذا لاقوا خفاف اذا دعوا * کثیر اذا شدوا قلیل اذا عدوا *)

(بو بیتلر بحر طویلك ضرب اولندندر تقطیعی (ساطل) فعول مقبوض (بحققبیل) مفاعیلن (قناو) فعول مقبوض (مشایخن) مفاعلن مقبوضه (کانن) فعول مقبوض (همومن طو) مفاعیلن (للت) فعول مقبوض (ثمومردو مفاعیلن سالمدر (ثقالن) فعولن (اذالاقوا) مفاعیلن (خفافن) فعولن (اذادعو) مفاعلن مقبوضه (کثیرن) فعولن (اذاشددو) مفاعیلن (قلیلن) فعولن (اذاعددو) مفاعیلن سالمدر (بو بیتلرك قائلی ابو الطیبدر علی بن محمد بن المکرم تمیمی یی مدح ایلدیکی قصیده سندندر (بالقنا حذف مضاف طریقی اوزره شبان القنا تقدیرنده در بعضیلر روایت صحیحه فا ایله فتی اولوب تفسندن کنایه در دیوب مشایخدن مراد قوم اصحابیدر دیمش مرد امردك جمعیدر کویا انلرك لحیه لری کورنمدیکندن مرد اولمشلر (التثام جنکده اغزه و بورنه لثام قومقدر و بو عادت عربندر (ثقال ثقیلك جمعیدر مدح اوزره مرفوع اولوب مشایخ قولنك صفتیدر تقدیری هم ثقال دیمکدر بومثللی مقامده مبتدایی حذف قاعدهٔ مستمره در بعضیلر ثقال کسر ایله مشایخدن بدلدر دیمش اطولده کسر ایله مشایخك صفتیدر دیدی و بونلرك ثقلیله مراد دشمن ایله ملاقات وقتنده دشمنه غلبه لریدر میرانده خفیف اوزره ثقیلك غلبه سی کبی لاقوا حاربوا معناسنه خفاف خفیفك جمعیدر خبر بعد خبردر کثیر وقلیل دخی بویله در بونلرك خفتلرندن مراد مهمه کفایته وملمی دفعه دعوت اولندقلری وقتده اجابته سرعتلریدر وکثیر مفرد وجمع بیننده مشترکدر کثیرون یرینه کثیر لفظنی اختیارده نکته بودر که انلر کثرتلرنده برحسن نظام برتوافق التیام اوزره درکه امر واحد تخیل اولنورلر وکثیر ایله وصفنده نکته بودر که جمله لری حیننده هر برندن آثار کثیر صادر اولور اشتراك مذکورده قلیل دخی بویله در (شدوا نك صله سی محذوفدر تقدیری شدوا علی العدو دیمکدر شد علیه دنیلور انك اوزرینه حمله ایلسه اذا کلمه سی مواضع اربعه ده ما قبللرینك ظرفیدر (معنای بیتین) حقمی شبان قنا یاخود فتی وقوم واصحابم ایله طلب ایدرم کویا اول قومم طول التثاملرندن امردلردر و اول قومم نه زمان جنك ایتسه لر اعدا اوزرینه شدت وطأتلری ایچون ولقا اوزره ثباتلری ایچون ثقیللردرونه زمان کفایته مهم ودفاع

ملمه

ملمه دعوت اولنسه لر اجابته سرعت ایدیجی خفیفلردر ونه زمان اعدا اوزرینه حمله ایلسه لر انلردن هر بری جماعت مقامنه قائم اولدیغندن کثیرلردر ونه زمان عدا اولنسه لر قلیللردر شاعر شبان قنانك احوالنی واحوال مشایخی ذکر ایدوب صکره بونلردن هر برینه مناسب اولان شیئی مضاف ایلدی بودخی تقسیم قبیلندندر

(* وشوهاء تعدو بی الی صارخ الوغی * بمستلئم مثل الفنیق المرحل *)

بو بیت بحر طویلك ضرب ثانیسندندر تقطیعی (وشوها) فعولن (اتعدوبی) مفاعیلن (الاصا) فعولن (رخلوغا) مفاعلن مقبوضه (بمستل) فعولن (ئممثلل) مفاعیلن (فنیقل) فعولن (مرحلی) مفاعلن مقبوضدر (قائلی امام بن مالکك عزوینه کوره ذوالرمه غیلان بن عقبه در (وشوهاء ده اولان واو رب معناسنه (شوهاء مد ایله قبیح المنظر فرسه دیرلر که فرسده صفت محموده در شاهت الوجوه دن مأخوذدر وجوه قبیحه اولدی دیمکدر اغزینك ایی یعنی آوردی ومخرینی بول یاخود کندویه شدائد حرب اصابت ایتدیکندن قبیح المنظر اولمش (تعدو بی بنی سرعت ایله کوتورر دیمکدر وبی ده اولان باملابسه ایچوندر (الی صارخ الوغی ده اولان اضافت فی معناسنه در تقدیری الی صارخ فی الوغی دیمکدر (صارخ مستغیث یعنی یاردم طلب ایدیجی دیمکدر (وغی فتح ایله حرب وجنك معناسنه حربده صوت اولدیغندن دینلمشدر بمستلئم بی دن بدلدر و بو بی دن تجرید در باسی مصاحبت ومعیت معناسنه در (مستلئم اسم فاعلدر لامه کیجی یعنی درع کیجی دیمکدر (مثل الفنیق کسر لام ایله شوهاء کلمه سنك صفتیدر فنیق فعیل وزنی اوزره اهلنك عندنده فحل مکرمدر که بنلمامش و یوك قونلمامش اوله (مرحل اسم مفعولدر مکانندن ایرلنمش و بر بلده دن بر بادیه یه کوندرلمش دوه یه دیرلر (معنای بیت) مکرم ومرحل فحل مثللی چوق قبیح المنظر فرس واردر که بکا ملابس و بندن بدل لابس درعه مصاحب اولدیغی حالده جنکده یاردم طلب ایدیجی یه سرعت ایله کوتورر یعنی بن لابس الدرعی و بن بهادری اویله جنك بازاولان فرس جنکده امداد طلب ایدنلره بنی سرعت ایله کوتورر شاعر حربه استعداد ایله اتصافنده مبالغه ایدوب کندندن لابس درع برمستعد آخری انتزاع ایلدی بوکا تجرید دیرلر اصطلاحده صفت صاحبی برامردن تلك الصفتده کندویه مماثل برامری انتزاع ایتمکدر صفت صاحبی اولان امرده

اولان صفتك كاننده مبالغه دن اوتوری و بو تجریدك اقسامی واردر بری
منتزع منه باء مصاحبتك دخولیله اولوب بو بیتده اولدیغی و بری بر حرف توسط
ایتمکسزین اولور فلئن بقیت بیتنده اولدیغی کبی وبری انسان نفسنه خطاب
ایتمك ایله اولور لاخیل عندك بیتنده اولدیغی کبی و بری کنایه طریقیله اولور
یاخیرمن بیتنده اولدیغی کبی

*(فلئن بقیت لارحلن بغزوة * تحوی الغنائم اویموت کریم)*

بو بیت بحر کاملك ضرب ثانی مقطوعندندر تقطیعی (فلئن بق) متفاعلن
(تلارحلن) متفاعلن (نبغزوتن) متفاعلن سالمه (تحولغنا) مستفعلن مضمر
(ئم اویمو) متفاعلن (تکریمو) فعلاتن مقطوعدر (قائلی قتادة بن مسلمهٔ
حنفیدر و بو بیت حماسیدر (لئن ده اولان لام قسم محذوفك توطئه سیدر
(ولارحلن ده اولان لام قسم محذوفك جوابیدر تقدیری والله لئن بقیت لارحلن
دیمکدر (رحل منع کبی انتقال ایلدی دیمکدر (تحوی جمع ایدر دیمکدر (وتحوی
الغنائم جمله سی غزوه نك صفتیدر راطولده دیرکه تحوینك فاعلی غزوه یه عائد اولان
ضمیردر یاخود غزوه یه عائد اولان ضمیر محذوف اولوب تقدیری تحوی فیها الغنائم
اولور بو تقدیرجه الغنائم تحوینك فاعلی اولور و بو تکلمدن خطابه التفات
اولور پس بیتده اوچ التفات واردر اوچ التفاتدن هر بری بر قسمدندر
نحو الغنایم ده روایت اولندی و بو ظرف ارحلن ایله منصوبدر امام مرزوقی
بو روایتی شرح حماسه ده اصل قیلوب تحوی الغنایم بعضك روایتی قیلدی
(او یموت ده اولان او الادن بدلدر یموت ان مضمره ایله منصوبدر تقدیری
الا ان یموت کریم دیمکدر کریم ایله نفسی مراد ایدر (معنای بیت) والله
اگر بن باقی قالورسم البته بن بر غزوه یه کیدرم او یله غزوه که غنیمتلری جمع ایدر
والا کریم اولورسه یعنی بن اولورسم موت بنی اول غزوه یه ارتحالدن منع ایدر
قتلدن موت ایله تعبیرك نکته سی شاعر خصمك قتلدن ارفع و بری اولوب
بلکه شاعرك موتی اجلك تحققی ایله اولدیغنه اشارتدر و بالجمله کندی نفسندن
کریم ایله تعبیرك نکته سی کرمده برحده بالغ و واصل اولدیکه کندندن کندی
مثللی بر کریم انتزاعی صحیح اولدی و بو اجلدن او اموت دیمدی وجائزدرکه
او یموت کریم تعظیم ایچون موضع مضمره ظاهری وضع قبیلندن اوله

*(یاخیرمن یرکب المطی ولا * یشرب کأسا بکف من بخلا)*

بو بیت بحر منسرحك ضرب اولندندر تقطیعی (یاخیرمن) مستفعلن

(یرکبلم) فاعلات مطوی (طییولا) مفتعلن مطویه (یشربکأ) مفتعلن
مطوی (سنبکفف) فاعلات مطوی (من بخلا) مفتعلن مطویدر (قائلی
اعشیدر (مطی مطیه نك جمعیدر سیرنده سرعت ایدن دابه یه دیرلر (بکف
من بخلا کأسا کلمه سنك صفتیدر یاخود یشربه متعلقدر (ولا یشرب جمله سی
کندنده معنای مفعول اولدیغندن منادادن حالدر دیدیلر (معنای بیت)
ای مطیه یه رکوب ایدنلك خیرلیسی دخی بخیل اولانك الیله کأس نوش ایتمز
یعنی جواد و کریم الیله نوش ایدر کسنه نك خیرلیسی اطولده دیرکه شاعر علی
طریق الکنایه ممدوحدن بر جواد انتزاع ایدوب اول جوادك الیله کأس
ایچدیکنی ذکر و افاده ایتدی زیرا بخیل الیله ایچمدی دینلسه جواد الیله ایچدی
دیمك اولور و بو جواد و کریمدن مراد ممدوحك کندیدر زیرا کشی کندی
الیله ایچر بونده ایکی وجه ایله بحث واردر بری بخیل الیله کریمك میانده
واسطه نك ثبوتندن اوتوری بخیلك الیله شربی نفی کریمك الیله شربی مستلزم
دکلدر و بو ایراد استلزام معونت مقام ایله دردیو دفع اولندی و بری کریم الیله
شربی ذلك اکریمك نفسنه اسناد کندندن بر کریم آخری انتزاعی
مقتضی دکلدر یامن یشرب بکف قولمزدن شخص آخرك انتزاعنی اقتضا
ایتدیکی کبی پس تجرید سوزی ثابت اولدی بو اجلدن اگر خطاب
نفسنه دخی اولورسه ینه تجرید در والا تجرید دکلدر بلکه ممدوح بخیل
اولمامدن کنایه در دینلدی بو یله اولنجه صاحب مطولك ایرادی وارد اولمز
ایرادی بودرکه بونك کنایه اولمسی تجرید اولمسنه منافی دکلدر واگر خطاب
نفسنه اولورسه لاخیل عندك بیتنده اولان تجرید قسمندن اولور

*(لاخیل عندك تهدیها ولا مال * فلیسعد النطق ان لم تسعد الحال)*

بو مطلع بحر بسیطك ضرب ثانیسندندر تقطیعی (لاخیلعن) مستفعلن
(دکته) فعلن مخبون (دیها ولا) مستفعلن (مالو) فعلن مقطوعه
(فلیسعدن) مستفعلن (نطق ان) فاعلن (لم تسعدل) مستفعلن (حالو)
فعلن مقطوعدر (قائلی ابو الطیبدر بعضیلر مال عند العرب دوه یه اطلاق
اولنوردیوب تخصیصك نکته سی نه اولدیغی نمایان دکلدر دیمش عندك
انسانك نفسنه خطابدر (تهدیها بو دخی خطابدر ضمیری خیله عائددر
حال مؤنث سماعیدر مراد غنادر حال عاقبت کبیدر نه زمانکه اطلاق اولنسه
حال حسنه مراد اولنور (معنای بیت) ای نفس سنك قتکده خیل یوقدرکه

ممدوحه هدیه ایده سین ومال یوقدر که هدیه و اعطا ایده سین بو یله اولنجه ممدوحك مدحنده نطق وفکرسکا مساعده ایتسون اکرحال وغناك مساعده ایتمز اینسه یعنی سن شاعرسین خیل ومال هدیه سنه قادر دکل سین باری شعرایله مدح وثنا ایله دیمك استرخی یورلمیه مطولده اولدیغی اوزره بوراده حالدن غنا اراده اولندی اطولده حالدن فقراراده ایدوب فقراهدایه مساعده ایتمز بلکه غنا مساعده ایدر دیو معنی ویروب پس حالی غنا ایله تفسیر جدیر دکلدر ظاهر اولان فقر ایله تفسیردر واسعاد نطقی عدم اهداده عذر اوزرینه حمل ایتمك لازمدر دیدی پس کویا شاعر فقر خیل ومالده کندی مثللی برشخصی انتزاع وتجرید ایلدی

*) فعادی عداء بین ثور ونعجة * دراکا فلم ینضح بماء فیغسل (*

بو بیت بحر طویلك ضرب ثانیسندندر تقطیعی (فعادا) فعولن (عداءبی) مفاعیلن (نثورن) فعولن (ونعجتن) مفاعلن مقبوضه (دراکن) فعولن (فلم ینضح) مفاعیلن (بماءن) فعولن (فیغسلی) مفاعلن مقبوضدر (قائلی امرئ القیسدر برفرسی وصف ایدر که نقدر قوشدیراسه درلمز و بو صفت فرسده صفت محموده در (فعادی سرعت ایلدی دیمکدر فاعلی فرسدر (عداء عادانك مفعول مطلقیدر (عداء کسر ومد ایله طریق واحدده بری بری اردنجه هلاك اولان ایکی صیدك میانده موالاتدر (ثور بقر وحشینك ارککیدر (نعجه بقر وحشینك دیشیسنك اسمیدر (دراکا متتابعا معناسنه در (لم ینضح درلمز دیمکدر (نضح اصلنده صویی رش ایتمکدر (فیغسل صیغهٔ مجهول مجزومدر ینضح اوزرینه معطوفدر اما لامك تحریکی قافیهٔ مطلقه اولدیغندن اوتوریدر فیغسل قولنك فائده سی مبالغه یی حد امکاندن عادة خروجدن حفظدر زیرا عدم نضح حد عادتدن خارجدر لکن عدم غسلی مستعقب اولان عدم نضح حد عادتده داخلدر (معنای بیت) اول فرس سریع السیر اولان بقر وحشینك دشیسی و ارککی اراسنده متتابعا سرعت ایتمکك ایله سرعت ایلدی و برقطره درلدی وډری ایله غسل اولنمدی یعنی نه آز ونه چوق درلر دیمکدر پس شاعر فرسنی مضمار واحدده ثور ونعجه یه درك ایدوب درلمز دیو ادعا ایلدی و بو عقلا وعادة ممکن اولان مبالغهٔ مقبوله دندر بوکا تبلیغ دیرلر

*) ونکرم جارنا مادام فینا * ونتبعه الکرامة حیث مالا (*

بو بیت بحر وافرك ضرب اول مقطوفندندر تقطیعی (ونکرم جا) متفاعلن

(رنا

(رنامادا) مفاعیلن معصوب (مفینا) فعولن مقطوفه (ونتبعهل) مفاعلتن (کرامتحی) مفاعلتن (ثمالا) فعولن مقطوف (قائلی عمر بن ایهم تغلبیدر (جارنا نکرمنك مفعولیدر ونکرم تجدده دلالت ایدر (مادامده ما مصدریه وقبلنده اسم زمان محذوفدر تقدیری مدة دوامه دیمکدر (نتبعه اتباعدن مأخوذ درنرسل معناسنه (کرامة عطا واحسان معناسنه (مالاده اولان الف اشباع ایچوندر مال میلدن مأخوذ فعل ماضیدر میل ایلدی دیمکدر (معنای بیت) بز جارمزه اکرامی تجدید ایده رز مادامکه یوتمزده دریاخود جوارمزده درجارمز قنقی محله میل ایدرسه وکیدرسه و اقامت ایدرسه دخی آنك اثرنجه احسان واعطایی وقت وقت ارسال ایده رز پس شاعر جاره اکرامده برحد بلوغنی ادعا ایلدیکه جارمزیه کیدرسه اثری اوزره کرامت وعطایی اتباع وارسال ایدرز دیدی بونقدر عقلا ممکن ایسه عادة دکلدر و بوکا اغراق دیرلر عالم صمدانی سعدالدین تفتازانی بوکا عادة ممکن دکل عقلا ممکندر دیدکاری فی زماننا عقلا ممتنعه ملحقدر دیدی

*) واخفت اهل الشرك حتی انه * لتخافك النطف التی لم تخلق (*

بو بیت بحر کاملك ابیات زحافاتندندر تقطیعی (واخفتاه) متفاعلن (لششرکحت) مستفعلن مضمر (تاانهو) مستفعلن مضمره (لتخافکن) متفاعلن (نطفللتی) مستفعلن (لم تخلق) مستفعلن مضمردر (قائلی ابو نواسدر بونکله رشیدی مدح ایدر (واخفت خوفه دوشردك دیمکدر (اهل الشرك اخفتنك مفعولیدر (انه ده اولان ضمیر شانه راجعدر (لتخافك اننك خبریدر ولام لام ابتدادر تخافكده حذف وایصال واردر تقدیری تخاف عنك دیمکدر نطف تخافنك فاعلیدر نطفه نك جمعیدر (التی لم تخلق نطف کلمه سنك صفتیدر (معنای بیت) ای ممدوح سن اهل شرکی خوفه دوشردك حتی تحقیق شان خلق اولنمیان نطفه لر سندن قورقدی پس شاعر ممدوحدن نطف غیر مخلوقه خوف ایدر دیو ادعا ایلدی و بو عقلا وعادة ممتنعدر بوکا غلو دیرلر

*) عقدت سنا بکها علیها عثیرا * لوتبتغی عنقا علیه لامکنا (*

بو بیت بحر کاملك ضرب اولندندر تقطیعی (عقدت سنا) متفاعلن (بکها علی) متفاعلن (هاعثیرن) مستفعلن مضمر (اوتبتغی) مستفعلن مضمر (عنقعلی) مستفعلن (هلامکنا) متفاعلن سالمدر (قائلی ابو الطیبدر

بونكله بدر بن عماری مدح ایدر (عقدت باغلدی وطوتدی دیمکدر (سنابکها عقدت کلمه‌سنك فاعلیدر (سنابك ضم سین وسکون نون وضم با ایله اولان سنبك کلمه‌سنك جمعیدر فرسك طرنغنه دیرلر دیدی (وسنابکهالك ضمیری افراس جیاده راجعدر علیهالك تقدیری علی رأسها اولوب اول جیادك باشی اوزرنده دیمك اولور (عثیرا عقدت کلمه‌سنك مفعولیدر عثیر کسر عین مهمله ایله غبار معناسنه‌در علامه نك مفتاح شرحنده اولان لطائفدن بعضدرکه عثیر غباردر بوراده عین فتح اولنمسون دیمش عالم ربانی سعدالدین تفتازانی مختصرنده دیرکه بوندن دخی الطف بودرکه سوق بغدادده بر قاطرجی قاطرینی سوروب کیدر ایکن قاطر ضرطه چکدی مکر دارالقضا عدولندن بعضیسی اوراده حاضر ایدی قاطرجی قاطرك ضرطه‌سنی ایشتدیکی کبی دأب وعادتلری اوزره بلحیة العدل دیدی (عدل کسر عین ایله دنکك برطرفنه ویرشقنه دیرلر درحال بعض ظرفا افتح العین دیدی یعنی کوزیکی آج عدولدن اولان مولی بونده در دیدی وعالم ربانی سعدالدین تفتازانی دیرکه وینه بوقبیلدندر بنم قصیده لریمك برنده واقع اولدی

*) علا فاصبح یدعوه الوری ملکا * وریثما فتحوا عینا رأوا ملکا (*

بو بیت بحر بسیطك ضرب اولندندر تقطیعی (علا فاص) مفاعلن مخبون (بحید) فعلن مخبون (عوهلوزا) مستفعلن (ملکا) فعلن مخبونه (وریثما) مفاعلن مخبون (فتحو) فعلن مخبون (عینزأو) مستفعلن (ملکا) فعلن مخبون علا ضمیری ممدوحه عائددر عالی اولدی دیمکدر (فاصبح ده اولان فا عاطفه‌در عطف مرادف قبیلندندر اصبح صار معناسنه‌در (یدعوه تسمیه ایدر دیمکدر ضمیری ممدوحه راجعدر (الوری ناس معناسنه (ملك کسر لام ایله در (ریثما بر وقتدنصکره دیمکدر (رأوا رؤیه‌دن مأخوذدر کوردیلر دیمکدر (ملك فتح لام ایله در بو بیتك معناسی اول ممدوحه جمیع ناس ملك تسمیه ایدر اولدی و بو ناس بر وقتدنصکره کوزلرینی آچدیلر ملك مذکوری ملك کوردیلر یعنی ملك لفظنك عین الفعلی لامدر چون فتح لام ایله اوقنسه ملك اولور و بو مقامه مناسب اولاندندرکه بنم اصحابمدن بعضیسی اکثریا حرکاتی فتحه طرفنه اماله ایدنلردن ایدی بکا بر کتاب کتوردی اکا دیدمکه بو کتاب کیمکدر اول دخی فتح عین ایله مولامز عمرکدر دیدکده مجلسده حاضر اولانلر کولدیلر اول دخی کولدکلرینك سببنی بیلمك ایچون وطریق صواب کوسترلمك ایچون

بکا نظر ایتدکده بنده کوزیمی یومدم وضم ایلدم مقصودی اکلدی و مجلسده حاضر اولنلر بونی ظرفه عد ایلدیلر (تبتغی طلب معناسنه ضمیری جیاده راجعدر (عنقا تبتغیسك مفعولیدر عنق بر دراز بورویوشه دیرلر اطوالده ایل ودابه‌یه مخصوص سیر سریعدر دیدی (علیه‌ده اولان ضمیر عثیره راجعدر اطوالده علیه‌نك ضمیرینی مقصوده ارجاع ایدوب ای علی ذلك المقصود ایله تفسیر ایلدی (لامکناده اولان الف اشباع واطلاق ایچوندر فاعلی عنقه راجعدر اطوالده امکنانی تکثیر ایچون تثنیه اعتبار ایدوب مقامه مناسب اولانده بودر دیدی (معنای بیت) اول جیادك طرنقلری باشلری اوزره غباری طوتدی و باغلدی اکر جیاد مذکوره اول غبارك اوزرنده یورومك دیلسه‌لر یورومك ممکندر پس شاعر حوافر خیلدن باشلری اوزره تکاثف ایدن غبار ارض اولدی اوزرنده یورومك ممکندر دیو ادعا ایلدی و بو عقلا وعادة ممتنعدر لکن تخییل حسندر

*) یخیل لی ان سمر الشهب فی الدجی * وشدت باهدابی الیهن اجفانی (*

بو بیت بحر طویلك ضرب اولندندر تقطیعی (یخیی) فعول مقبوض (للیانسم) مفاعیلن (مرششه) فعولن (بفد دجا) مفاعلن مقبوضه (وشددت) فعولن (باهدابی) مفاعیلن (الیهن) فعولن (ناجفانی) مفاعیلن سالمدر (قائلی قاضی ارجانیدر ارجان بلاد فارسدندر طول لیلدن واول ایلده سهردن شکایت ایدر یخیل صیغهٔ مجهولدر (سمر بودخی صیغهٔ مجهولدر (سمرت الشیء تسمیرا دینلور اول شیئی مسمار ایله محکم قیلدم (ان سمرده ان مصدریه اولوب محلا مرفوع یخیلنك فاعلیدر (شهب ضم شین معجمه وسکون ها ایله شهابك جمعیدر نار ساطعه‌نك شعله‌سنه دیرلر مراد نجمدر شهبی باشلری مدور ولمعان ایدن مسماره تشبیه ایلدی (دجی ظلمت معناسنه لکن مراد دجاء لیلدر (ولام عهد ایچوندر (وشدت صیغهٔ مجهولدر باغلندی دیمکدر (باهدابی شدت کلمه‌سنه متعلقدر (اهداب هدبك جمعیدر (اشفار عین اوزرنده ثابت اولان شعره دیرلر (اجفانی شدت کلمه‌سنك فاعلیدر اجفان جفنك جمعیدر کوز قپاغنه دیرلر (معنای بیت) بکا تخییل اولنور که یعنی تخییل ایدرمکه یعنی خیالمه واقع اولورکه ظلمت لیلده یلدزلر مسامیر ایله میخلندی مکانندن زائل اولمامق ایچون محکم اولدی و کوزومك قپاقلری دخی کیر بکلرمله اول کیجه طول سهرمدن اوتوری یلدزلره باغلندی

و بو عقلا و عادة امر ممتنعدر لكن تخييل حسندر تخييل لفظى دخى حسنى
زياده ايدوب صحته تقريب ايدن شيدندر

*) اسكر بالامس ان عزمت على * الشرب غدا ان ذا من العجب (*

بو بيت مدور بحر منسرحك ضرب اولندندر تقطيعى (اسكر بل) مفتعلن مطوى (امس انع) فاعلات مطوى (زمت علش) مفتعلن مطوى (شر بغدن) مفتعلن مطوى (انذام) فاعلات مطوى (نلعجبى) مفتعلن مطويدر (قائلى نامعلومدر (ان ذامن العجب قولى جواب شرطدر و بعضيلر ان ذامن العجب قولى مقوله سنه تذييل ديرلر زيرا كلام تمام اولدى ايدى بونكله تذييل ايلدى ديمش (معناى بيت) يارن شراب ايچمكه بوكون عزيمت ايلسم دون سرخوش اولوردم تحقيق بو حالت عجيبه دندر بو دخى هزل و خلاعه مخرجنه اخراج اولناندر

*) خلفت فلم اترك لنفسك ريبة * وليس وراء الله للمرء مطلب (*

بو بيت بحر طويلك ضرب ثانيسندندر تقطيعى (خلفت) فعول مقبوض (فلم اترك) مفاعيلن (لنفس) فعول مقبوض (كريبتن) مفاعيلن مقبوضه (وليس) فعول مقبوض (وراء للا) مفاعيلن (هللمر) فعولن (ء مطلبو) مفاعلن مقبوضدر بونك ومابعدنده اولان ابياتك (قائلى نابغه درفى الاصل ملك عراق اولان نعمان بن المنذرك شاعرى اولوب شامده آل جفنه يه كيدوب انى مدح ايتمش ايدى بعض نمام آل جفنه طرفنه ذهابنى و آل جفنه يى مدحنى وسنى آل جفنه يه غيبت ايدى ديو افترا ايتمكله اندن نفسنى تبرى ايدوب اعتذارانه بو قصيده يى انشا و طرف ملوكانه سنه اهدا ايتدى (ريبة كسر راء مهمله ايله شك وگمان معناسنه (وليس ده اولان واو حاليه در (وراء الله ليس نك خبريدر اسمى اولان مطلب اوزرينه تقديم اولنمشدر (وراء غير معناسنه وقدام ونقيضى معناسنه ده كلور اضداددندر بعضيلر قدام ونقيضى يننده اشتراك معنوى ايله مشتركدر اضداددن دكل ديمشلر بعد معناسنه ده كلور ومصراع ثانى ليس وراء الله مرمى حديث شريفندن مقتبسدر و بو حديث شريفى قاضى عياض ومشارق شرحنده و ابن اثير نهايه ده روايت ايدوب وراء كلمه سنى بعد ومرمى يى مطلب معناسنه قويوب بر طالبك الله تعالينك بعدنده بر مطلبى يوقدر زيرا عقول اورادده واقفه ومتحيره در بويله اولنجه الله تعالينك ومعرفتنك واكا ايمانك ورالرنده رمى وقصد اولنه جق بر غايت

يوقدر ديمشلر (معناى بيت) سنك نفسكه شك وزيبى ترك ايتمدم باقى قومادم ديو قسم ايتدم نيجه كاذبا الله تعالى يه تحليف اولنور حال بوكه كيسه نك الله دن غيرى مطلبى يوقدر زيرا ايمانده اعظم مطالب الله تعاليدر

*) لئن كنت قد بلغت عنى جناية * لمبلغك الواشى اغش واكذب (*

تقطيعى (لائنكن) فعولن (تقد بللغ) مفاعيلن (تعنى) فعولن (جنايتن) مفاعلن مقبوضه (لمبل) فعول مقبوض (غكلواشى) مفاعيلن (اغشش) فعول مقبوض (واكذبو) مفاعلن مقبوضدر (لئن كنت ده اولان لام قسم مضمره توطئه ايچوندر تقديرى والله لئن كنت ديمكدر (جنايه دراية وزنى اوزره ذنب معناسنه در لكن بوراده مراد غيبت ديمكدر (لمبلغك ده لام مضمر اولان قسمه جواب ايچوندر ومبتدادر خبرى اغش در و لمبلغك دن مفعول ثانى محذوفدر تقديرى لمبلغك الجناية ديمكدر (واشى نمام معناسنه (اغش اسم تفضيلدر غش دنيلور خائن اولسه بوراده مفضل عليه محذوفدر تقديرى اغش من كل غاش ديمكدر (واكذب اغش اوزرينه معطوفدر بونده دخى مفضل عليه محذوفدر (معناى بيت) والله اكر جنايت وغيبت بندن تحقيق سكا تبليغ اولنورا ولدى ايسه تحقيق سكا تبليغ ايدن نمام زياده خائن وزياده كاذبدر

*) ولكننى كنت امرء لى جانب * من الارض فيه مستراد ومذهب (*

تقطيعى (ولاكن) فعولن (نيكنتم) مفاعيلن (رائل) فعول مقبوض (يجانبو) مفاعلن مقبوضه (منلار) فعولن (ضفيهمس) مفاعيلن (ترادن) فعولن (ومذهبو) مفاعلن مقبوضدر (ولكننى قولى لمبلغك للواشى قولنك معناسندن استدرا كدر جانب ارضدن مراد شام جنتى مشامدر فيه ده اولان ضمير جانبه راجعدر (مستراد رزق طلب ايچون تردد اولنان موضعدر بعضيلر اقبال معناسنه ديمش (مذهب حاجات ايچون موضع ذهابدر (معناى بيت) ولكن بن بر كيمسه يمكه بكا ارضدن بر جانب واردر اويله جانبكه انده رزق طلب موضعى واردر ياخود انده اقبال واردر وحاجات ايچون موضع ذهاب واردر

*) ملوك واخوان اذا ما مدحتهم * احكم فى اموالهم واقرب (*

تقطيعى (ملوكن) فعولن (واخوانن) مفاعيلن (اذاما) فعولن (مدحتهم) مفاعلن (احكك) فعول مقبوضدر (مفى اموا) مفاعيلن (لهم و) فعول مقبوض (اقرر بو) مفاعلن مقبوضدر (ملوك بدل اشتمال طريقيله جانبدن بدلدر واخوان

ملوك اوزرينه معطوفدر یاخود ملوك واخوان ابتدائيت اوزره مرفوعدر
خبری محذوفدر تقديری فی ذلك الجانب ملوك واخوان ديمكدر وملوك واخوان
ايله آل جفنه يی مراد ايدر زيرا انلری مدح ايلدی وانلرشامده ايدی (احكم
زنة مجهول اوزره حاكم ومتصرف قيلنورم ديمكدر تشديد ايله حكمت الرجلدن
مأخوذدر تصرف وحكمی اكا تفويض ايتدم ديمكدر (واقرب احكم اوزرينه
معطوفدر رفيع المرتبه قيلنورم ديمكدر (معنای بيت) اول جانبدن بدل
بنم ايچون پادشاهلر واخوان واردر كه ياخود اول جانبده ملوك واخوان
واردر چون انلری مدح ايلسم مالرنده ديلديكم كبی تصرف ايدرم وعندلرنده
رفيع المرتبه قيلنورم

*) كفعلك فی قوم اراك اصطنعتهم * فلم ترهم فی مدحهم لك اذنبو (*
تقطيعی (كفعل) فعول مقبوض (كفيقومن) مفاعيلن (اراكص) فعولن
طنعتهم) مفاعلن مقبوضه (فلمت فعول مقبوض (رهم فی مد) مفاعيلن (حهمل
فعول مقبوض (كاذنبو مفاعلن مقبوضدر (كفعلك سنك اشلديكك كبی كما تفعل
انت معناسنه اصطنعتهم انلره احسان وانلره تربيه ايلدك ديمكدر (اصطنعه
دنيلور اكا احسان واكا تربيه ايلدی ديمكدر اطولده ديركه اولی اولان فلم ترهم
اراءه دن مجهول قيلنمقدر زيرا انلری مذنبين ظنی نفی اولور زيرا ظن اولان يرده
ظنی نفی علمی نفيدن ادخلدر (معنای بيت) سنك قومكه فعلك كبی كه سنك
انلره ايتديكك احسانكی كوردم زيراسن انلری مدحلرنده سكا كناه ايتدكلرينی
كورمدك ای ممدوح بكا انعام واحسان ايديجی آل جفنه نك مدحی اوزره بكا
لوم وعتاب ايتمه سنی مدح ايدوب احسان ايتديكك قومه عتاب ايتمديكك
كبی وبو حجت فقهانك قياس ديدكاری تمثيل طريقی اوزره در وبونی قياس
استثنائی صورتنده ردی دخی ممكندر تقريری اكر بنم آل جفنه يی مدحم
ذنب اولیدی ذلك القومكده سنی مدحی ذنب اولوردی لكن لازم باطل ملزوم
دخی باطلدر بوكا اصطلاح اهل بديعده مذهب كلامی ديرلر

*) لم تحك نائلك السحاب وانما * حمت به فصبيبها الرحضاء (*
بو بيت بحر كاملك ضرب ثانيسندندر تقطيعی (لم تحك نا) مستفعلن مضمر
(الكسحا) متفاعلن (بوانما) متفاعلن سالمه (حمت بهی) مستفعلن مضمر
(فصبيبهر) متفاعلن (رحضاؤ) فعلاتن مقطوعدر (قائلی ابو الطيب
متنبی در (لم تحك مشابه اولمازديمكدر نائل نول كبی عطا معناسنه در (سحاب

فتح سين ايله سحابه نك جمعيدر لكن استعمالی تمر وتمرة كبيدر (حمت صيغة
مجهولدر وضمير مرفوعی سحابه عائددر حم الرجل دنيلور محموم اولدی
ديمكدر وبه ضميری نائله راجعدر وباسی باء سببيه در (فصبيبها ده
صبيب مصبوب معناسنه در ومصبوب مطر معناسنه در وضميری سحابه عائددر
(رحضاء ضم راء وفتح حاء مهملتين وضاد معجمه ومد ايله حمی نك اثرندن
حاصل اولان عرق معناسنه در مطرى عرقه تشبيه مؤكد ايله تشبيه ايلدی
(معنای بيت) ای ممدوح سنك عطاكه سحاب بكزه مزانجق سحاب عطاك
سببيله محمومه اولدی زيرا سحابدن منصب اولان مطر حمی سنك دريدر
حاصلی سنك عطا واحسانك بر رتبه كثيردر كه سحاب انفعالندن محمومه اولوب
حماسندن ناشی درلر بوخسه سحابك جود وسخاسندن دكلدر ديمك استر پس
سحابدن مطرك نزولی بر صفت ثابته در كه انك ايچون عادتده علت ظاهره اولماز
شاعر ايسه ممدوحك عطاسی سببيله حادثه اولان حمی سنك دريدر ديو
تعليل ايدر بوكا حسن تعليل ديرلر اصطلاحده غير حقيقی بر اعتبار لطيف ايله
بر صفت ايچون علت مناسبه ادعا اولنمقدر بوده درت قسمدر زيراكندی ايچون
علت مناسبه ادعا اولنان صفت يا ثابته در اوزرينه بيان قصد اولنور يا غير
ثابته در اثباتی اراده اولنور اولكسی يا اول صفت ايچون عادتده علت ظاهره
اولماز بو بيتده اولديغی كبی ياخود علت مذكوره نك غيری علت ظاهره اولور
مابه قتل اعاديه بيتنده اولديغی كبی وصفت غير ثابته ده يا ممكنه دريا واشيا
بيتنده اولديغی كبی يا غير ممكنه در لولم يكن بيتنده اولديغی كبی

*) مابه قتل اعاديه ولكن يتقی * اخلاف مايرجو الذئاب (*
بو بيت بحر رملك ضرب اولندندر تقطيعی (مابهيقت) فاعلاتن (لاعادی)
فعلاتن مخبون (هولاكن) فعلاتن مخبونه (يتقی اخ) فاعلاتن (لافماير) فاعلاتن
(جذ ذئابو) فاعلاتن سالمدر (قائلی ابو الطيبدر (اعادی اعدانك جمعيدر
اعداء عدو كلمه سنك جمعيدر (اخلاف كسر ايله مصدردر ومفعولنه مضافدر
(خلف وعد بر شيئی سويلوب استقبالده آنی اشلمامكدر (ذئاب ذئب كلمه سنك
جمعيدر مهموز وغير مهموز استعمال اولنور (معنای بيت) اول ممدوح ايله
دشمنلرينی قتل ايتمك يوقدر يعنی دشمنلرينی قتل ايتمز ايدی ولكن اول ممدوح
ذئبلرك رجا ايتديكی نسنه يه خلف وعد ايتمدن احتراز ايدر پس شاعر لحوم
قتلی نك تناولنی رجا ايدن ذئابك رجالرينه اخلاف وعددن احترازا ايله

قتل اعادی‌یی تعلیل ایلدی امابوراده علت ظاهره اعادینك مضرتلرینی دفع ایتمك ایدی بومقوله‌یه حسن تعلیل دیرلر هوادینك تقریری بودر اما مختصرده اولان تقریر پس عادتده اعدایی قتل ایتمك مضرتلرینی دفع وتملکی منازعه‌لرندن صفوت ایچوندر شاعرك ذکرایلدیکی نسنه‌دن اوتوری دکلدر شاعرك ذکرایتدیکی بودرکه طبیعت کرم ممدوحه غالب ورجاایدنلرك رجاسنك صدقنه ممدوحك محبتی ممدوحی دشمنلرینك قتلنه باعثدر وممدوح بیلورکه حربه توجه ایتسه ذئاب قتل اولنان دشمنلرك لحومیله رزقلرینك اتساعنی رجاایدرلر و بوممدوحی کمال جود وسخاایله وصف ضمننده کمال شجاعت ایله وصفدر حتی بوشجاعت حیوانات عجمه دخی ظاهرم اولدی دیمك استر

*) یاواشیاحسنت فیناساءته * نجی حذارك انسانی من الغرق (*

(بو بیت بحر بسیطك ضرب اولندرتقطیعی (یاواشین) مستفعلن (حسنت فعلن مخبون (فیناسا) مستفعلن (اتهو) فعلن مخبونه (نجیا حذا) مستفعلن (رکان) فعلن مخبون (سانی‌منل) مستفعلن (غرق) فعلن مخبوندر (قائلی مسلم بن الولیددر (واشی نمام معناسنه اطولده واشی سلطانه وشی وسعی ونماملق ایدنه دیرلر دیدی بعضیلر واشی کذبنی تزیین ایدن کسنه‌در دیمش (حسنت فینا واشی‌نك صفتیدر فیناده مضاف محذوفدر تقدیری فی حقنادیمکدر اساءته حسنت کلمه‌سنك فاعلیدر وضمیری واشی‌یه عائددر وبوراده مخاطبدن غائبه التفات اولور (اطولده اساءتدن مراد اساءتی قصداولنان شیدر یاخودخود ذاتنده اساءتدر دیدی (نجی حذارك قولی تعلیل مجراسنه جاری استیناقدر (نجی نجاءدن مشتق صیغهٔ ماضیدر قورتاردی دیمکدرفاعلی حذارك‌در وحذارك ده اولان اضافت مصدرك مفعولنه اضافتی قبیلندندر وفاعلی متروکدرتقدیری حذاری ایاك دیمکدراطولده محاذرتك ایله تفسیرندنصکره حذاری منك دیو تقدیرایدوب خطیبك حذاره منه قولی بوکادلالت ایدر وسعدالدینك حذاری ایاك تقدیری حذارنك بنفسه تعدیه‌سنه دلالت ایدر دیدی انسانی (نجی‌نك مفعولیدر و بونده مضاف الیه حذف اولنمشدر تقدیری انسان عینی دیمکدر اطولده دیرکه انسانده اولان اضافت استغراقیه‌در تقدیری کلامن انسان عینی دیمکدر (من الغرق نجی‌یه متعلقدر (معنای بیت) ای نمام سکا ندا ایدرم او بله نمام که بزم حقمزده سنك اساءت ووشایتك کوزل اولدی زیراسنك خوفك نبی بکادن منع ایلدی وانسان عینی

دموع ایجره غرقدن تخلیص ایلدی وقتاکه حسن اساءت واشی عادة ممتنع اولدیسه انك علتنی بیان ایلدیکه نجی حذارك قولیدرپس واشینك اساءتنی استحسان ممکندرلکن اساءت مذکوره ناسك استحسان ایتمدیکی شی اولوب شاعرناسه مخالفت ایدوب واشیدن کندینك خوفی انسان عینی دموعده غرقدن تخلیص ایتدی زیرا بکایی انك خوفندن ترك ایلدی بوکاحسن تعلیل دیرلر سؤال اولنورسه مناسب اولان نفسنی غرقدن تخلیص ایتدی دیمك ایدی زیرا بو کثرت دمعه دالدر ومبالغه بونده در انسان عینی غرقدن تخلیصده دکلدر زیرا انسان عین دمع قلیلده غرق اولور جواب بودرکه بلکه مبالغه انسان عینی غرقدن تخلیصده‌در زیرا انسان عین ماء ماهرده ساکن اولاندر نه زمانکه کثرت دموعله غرق اولسه بالطریق الاولی نفسی ده غرق اولور و بو بیتده غایت ونهایتده کثرت دموعی موجب اولان کآبه وحزنك کمالنی حسن تضمین واردر

*) لولم تکن نیة الجوزاء خدمته * لمارأیت علیهاعقد منتطق (*

(بو بیت بحر بسیطك ضرب اولندر تقطیعی (لولم تکن) مستفعلن (نیتل فاعلن (جوزاءخد) مستفعلن (متهو) فعلن مخبونه (لمارای) مستفعلن (تعلی) فعلن مخبون (هاعقدمن) مستفعلن (تطق) فعلن مخبوندر مطولده دیرکه بو بیت خطیبکدر بیت فارسی بواوب ترجمه ایلمشدر بعضیلر بیت فارسی

*) کرنبودی عزم جوزا خدمتش * کس ندیدی درمیان اوکمر (* در دیمش اطولده دیرکه صاحب مطولك خطیبه نسبتنه سبب ایضاحده فکمعنی بیت فارسی ترجمه قولیدر و بو ترجمه‌ده ایکی احتمال واردر بری صیغهٔ متکلم وبری مصدراوله اولکینه صاحب مطول ذاهب اولوب بیتی خطیبه عزو ایتمشدر ایکنجی‌یه شارح ابیات ذاهب اولمشدر وظاهراولانده بودر زیرا ماضی اولسه مفعول ثانی‌یه باایله تعدیه ایتدیریلوب ترجمه بقولی دیمك واجب اولوردی اطولده دیرکه (منتطق انتطق‌دن مأخوذ اسم مفعولدر منطقه‌یی بغلدی دیمکدر وحول جوزاده اولان کواکبه منطقة الجوزاد دیلور مطولده انتطق‌دن مأخوذدرنطاق بندا ولدی دیمکدر وحول جوزاده اولان کواکبه نطاق الجوزاء دیلور دید وکندده نظروادر زیرابو کالغت مساعد ایتمز زیرا کتاب ورنده نطاق برشقه‌درکه انی امرأه لبس ووسطنه یعنی میانه شدوبند ایدوب اعلاسنی اسفلنه ارسال وروی ارضده جرایدرواتك حجره

وسارقانی یوقدر پس انتطق نطاق بنداولدی معناسنه کلر بلکه انتطق
منطقه‌یی شد و بندایتدی معناسنه کلور وجوزانك منقطه‌یه ونطاقه
مشابهتی یوقدر بو یله اولنجه جوزانك نیتی ممدوحك خدمتیدر و بوصفت غیر
ممکنه‌دردر (معنای بیت) اکر جوزانك نیتی ممدوحك خدمتی اولمیدی اول جوزانك
اوزرنده عقد منتطق کورمزایدك پس جوزانك نیتی ممدوحك خدمتی اولمسی
اثباتی قصد اولنان صفت غیرممکنه‌در بودخی حسن تعلیلدن برنوعدر

*) ربی شفعت ریح الصبا بنسیمها * آتی المزن حتی جادها وهو هامع (*
*) کأن السحاب الغر غیبن تحتها * حبیبا فارقی اهن مدامع (*

بو بیتین بحر طویلك ضرب ثانیسندندر تقطیعی (ربی ش) فعول مقبوض
(فعت ریحص) مفاعیلن (صباب) فعول مقبوض (نسیمها) مفاعلن مقبوضه
(اتلمز) فعولن (نحتاجا) مفاعیلن (دهاوه) فعولن (وهامعو) مفاعلن
مقبوضه‌در (کأ ننس) فعولن (سحابلغر) مفاعیلن (رغیب) فعولن (تحتها)
مفاعلن مقبوضه (حبیبن) فعولن (فاترق) مفاعیلن (لهنن) فعول
مقبوض (مدامعو) مفاعلن مقبوضه‌در (قائلی ابو تمامدر (ربی ربودن
مشتقدر تل وتپه ومکان مرتفع معناسنه ربی قولنك ارتفاعنده ایکی احتمال واردر
یا مبتداء محذوفك خبری اولوب تقدیری تلك الدیار ربی دیمك اولور یاخود
خبری محذوف مبتدا اولوب تقدیری فی تلك الدیار ربی دیمك اولور شفعت
شفاعه‌دن مشتقدر بعنی لجنه‌نك ظن ایتدیکی اوزره ضم معناسنه دکلدر
ریح صبانك مزنه شفاعتی مزنه شوق ویرمسیدر وتحریك ایتمسیدر نسیم الریح
هبوبی معناسنه‌در نفس ریحه‌ده اطلاق اولنور لکن فی الاصل مصدردر بوراده
مراد بودر مزن مزنه‌نك جمعیدر سحاب معناسنه (جادها جوددن مأخوذدر
جود عظیم القطر اولان مطر معناسنه‌در جادها ده اولان ضمیر ربی یه عائد در
حتی جادهانك معناسی حتی امطرها تا یاغدیره دیمکدر وهو کلام سابقدن
منفهم اولان مطره عائددر (هامع سائل معناسنه‌در سحاب مفرد وجمعیه
اطلاق اولنان اسم جنسدر بعضیلر سحابة کلمه سنك جمعیدر دیمش (الغر
اغرك جمعیدر مراد ماطره کثیرة الماء اولان سحابدر زیرا اشرف سحبدر
تحتها ضمیری بیت سابقده مرور ایدن ربی یه عائددر (حبیبا غیبن نك مفعولیدر
ترقی نك اصلی همزه ایله ترقاء اولوب ضرورت وزن ایچون تخفیف اولندی
معناسی ساکن اولور دیمکدر ضمیری ولهن ضمیری سحابه عائددر مدامع مدمع

کلمه

کلمه سنك جمعیدر کوز عین معناسنه‌در وکاهیجه مدمع ایله کوز یاشی دمع مراد
اولنور وبوراده مراد بودر (معنای بیتین) تلك الدیار یاخود تلك الدیارده مکان
مرتفعلر واردر ریح صبا هبوبی اعانتیله یاخود صبانك کندی اول مکان مرتفعك
ریاضی ایچون سحابه شفاعت ایتدی یعنی شوق ویردی تا مزن کثیری امطار ایده
یعنی یاغدیره حال بو که سحاب سائلدر کویا کثیر الامطار اولان سحاب کثرت
امطارندن اول مکان مرتفعك تحتنده حبیبنی غائب ایتدیلر پس بو اجلدن
سحابك دموعی ساکن اولمدی یعنی کوزلرینك یاشلری دیکمدی اطولده سیلانك
دمعه نسبتی جریانك نهره نسبتی کبیدر وسحابك دموعنك عدم سکونی بوراده
یاجریدر ظاهر اولانده بودر یاخود سیلان ایله ربایی دفع ایدوب تحت الربا محبوبه
سنی بولمقدر دیدی مطولده دیر که بعض نقاد دیمشکه قوم بو بیتی تفسیر ایدوب
دیدیلر که حبیب ایله نفسی مراد ایدر وبیلم بو تفسیرك وجهی ندر دیرمکه بو
تفسیرك وجهی شاعر قصیده‌نك مطلعنه ملایمت قصد ایتمسیدر ومطلع قصیده
(الاان صدری من غزالی بلاقع * عشیة شاقتنی الدیار البلاقع) در
اطولده دیر که بو ناقدك استفسارینك وجهی نفسندن حبیب ایله وجه
تعبیردن استکشافدر وبونی صاحب مطولك ذکر ایتدیکی افاده ایتمز وبونك
وجهی بودر که سحابك حبیبی اسالة میاهده سحابه مغیب
اولمقلغیدر

*) احلامکم لسقام الجهل شافیة * کما دماؤکم تشفی من الکلب (*

بو بیت بحر بسیطك ضرب اولندندر تقطیعی (احلامکم) مستفعلن (لسقا)
فعلن مخبون (ملجهلشا) مستفعلن (فیتن) فعلن مخبونه (کمادما) مفاعلن
مخبون (ءکمو) فعلن مخبون (تشفی منل) مستفعلن (کلبی) فعلن مخبوندر
(قائلی کمیتدر اهل بیتی مدح ایتدیکی قصیده سندندر (احلام فعل وزنی اوزره
اولان حلم کلمه سنك جمعیدر عقل ورأی معناسنه قفل وزنی اوزره حلم کلمه سنك
جمعی دکلدر زیرا حلم رؤیا معناسنه‌در (کلب فتح لام ایله فرس وزنی اوزره کلب
کلبك یعنی قودوزکو پکك عضندن انسانه حادث اولان شبه جنوندر
کلب کلب شول کلبدر که لحوم ناسی اکلدن کندو یی شبه جنون اخذ ایدوب
نه زمان انسانی عض ایتسه انسان کلبه یعنی شبه جنونه اوغرر ودیرلر که برینی
عض ایتسه نباح کلب کبی نباح ایدر پس آکایدی کون ترقب اولنور که اکرچه
خلقت کلاب اوزره تبول ایدرسه بر کلور والا عربك زعملرنده اولور ودیرلر که

بوكادم ملكی شر بدن تأثيرلی دوا اولماز (معنای بيت) سزك عقول وآرا يكز
سقام جهله شفا و يرجيدر علم تام وعقل كامل ايله وصفلدی سزك دملريكز
كلبدن شفا و يرديكی كبی ملوك واشراف اولمقلريله وصف ايلدی حاصلی
سزعقول راجحه اربابی سكز زيرا عقوللكرناسده متمكن جهلك سقامنه
شفا و يرلر وازاله ايدر وسز ملوك واشرافسكز زيرا دماكز كلب كلبك
عضه سندن شفا و يرر اطولده ديركه خطيب سقام جهله عقوللرينك شفاسيله
وصفی اوزرينه داء كلبدن دمالرينك شفاسيله وصفنی تفريع ايلدی و بزدير زكه
احلام وعقوللرينی دما منزله سنده قيلدی زيرا حيات عاقل عقل ايله در حيات
حيوان دم ايله اولديغی كبی وجهل كلب منزله سنده دركا هيجه اعداء اهل بيته
ودمالرينی قاصدلره عارض اولور زيرا اعدا كلاب كلبه سلكنده در انلرك دمالريله
استشفا ايدرلر زيرا طالب دنياده منهمكلردر وتحقيق بونلرك حقلرنده كلام
نبوت وارد اولدی *الدنيا جيفة وطالبها كلاب* سؤال اولنورسه ظاهر اولان
كلبدن دمالرينك شفاسيله وصفلری اوزرينه سقام جهلدن عقوللرينك
شفا سيله وصفی تفريعدر زيرا انی مشبه به قيلدی ومشبه مشبه بهه ملحقدر
جواب بودركه بلی بو ظاهر اولندر پس كلامنك توجيهنك غايتی مشبه بهی
ذكر مشبهك ذكرينك فرعيدر زيرا حالنی بيانه ادلدر وكلامده مشبه بهك
اثباتی مشبهی اثباتدن صكره در بوكا تفريع تسميه سی اثباتی اثبات اوزرينه
تفريع اولنديغندن اوتوريدر تفريع اصطلاحده بر امرك متعلقنه بر حكمك
اثباتی اولنمسيدر ذلك الحكمی ذلك الامرك متعلق آخرينه اثباتدن صكره

*) بناة مكارم واساة كلم * دماءكم من الكلب الشفاء (*

بو بيت بحر وافرك ضرب اولندندر تقطيعی (بناتمكا) مفاعلتن (رمنواسا)
مفاعلتن (تكلمن) فعولن مقطوفه (دماءكو) مفاعلتن (منلكلبش)
مفاعلتن (شفاؤ) فعولن مقطوفدر (قائلی ابو الفرج قاسم بن حنبل
حماسيدر بعضيلر حطيئه در ديمش بو بيت دخی تفريعه مثال اولمده بيت
سابقك عينيدر (بناة ضم باء موحده ايله بانی نك جمعيدر رواة راوينك جمعی
اولديغی كبی (مكارم مكرمه نك جمعيدر (اساة ضم همزه ايله آسينك جمعيدر
طبيب وجراحانه مداوی معنالرينه رام ورماة مثلليدر (كلم فتح كاف وسكون
لام ايله جراحت وجرح معناسنه در (دماؤكم ميمك ضمه سی وزن ايچون يا اصله
رعايت ايچون اشباع اولنمليدر (مرزوقی ضمير غائب ايله دماؤهم روايت ايدر

هر برينك وجهی واردر (معنای بيت) سزلر مكرمتلرك بانيلر يسكز
وجراحتلرك طبيبلری ومداويلر يسكز سزك دملريكزك شربی داء كلبدن شفادر
كيفيت شربی فاضل خلخالی بويله ذكر ايدركه برشريفك صول اياغنك
بنصرينی قنادوب اندن برقطره الوب برخورمه اوزرينه قويوب معضوضه
اطعام اولندقده درعقب باذن الله تعالی برء حاصل اولور

*) ولاعيب فيهم غيران سيوفهم * بهن فلول من قراع الكتائب (*

(بو بيت بحر طويلك ضرب ثانيسندندر تقطيعی (ولاعی) فعولن (بفيهم غی)
مفاعيلن (رانّ) فعول مقبوض (سيوفهم) مفاعلن مقبوضه (بهن) فعول
مقبوض (فلولن من) مفاعيلن (قراعل) فعولن (كتائبو) مفاعلن مقبوضدر
(قائلی زياد بن معاويه ديركه نابغه ذبيانی ديمكله مشهوردر بونكله عمرو
ابن حارث اصغری مدح ايدر اطولده ديركه ذبيان من جهة النحت منقوط
ومنقوطتين ايله وضم وكسر ايله قبيله در (بهن مقدر حاصل كلمه سنه متعلقدر
وباسی فی معناسنه در تقديری حاصل فی سيوفهم ديمكدر (و بهن فلول قولی
جمله اسميه محلا مرفوع ان كلمه سنك خبريدر وفلول حصول كبی ضمه لريله
مدكبی فل كلمه سنك جمعيدر (فل ثلمه وكسردر قليجك اغزنده اولسون كرك
غيريسنك اغزنده اولسون (قراع كسر ايله مقارعه در مضاربه معناسنه در
(كتائب كتيبه نك جمعيدر عسكر وجيش معناسنه (معنای بيت) انلرده تحقيق
سيوفلرينك غيری عيب يوقدر انلرك سيوفلرنده مضاربه جيوشدن كسرلر
واردر حاصلی انلرده اصلا عيب يوقدر الا شو عيب واردركه انلرك سيوفلری
مقارعه جيوشدن مفلوله در پس بو عيب دكلدر بلكه بونهايت مدحدر وبوكا
تأكيد المدح بما يشبه الذم ديرلر زيرا غيران سيوفهم قولی ما بعدنده كلامنك ذم
اولديغنی ايهام ايدر پس ما بعدنده كلان مدح اولديغندن مدحی تأكيد ايلدی

*) هو البدر الا انه البحر زاخرا * سوی انه الضرغام لكنه الوبل (*

بو بيت بحر طويلك ضرب اولندندر تقطيعی (هولبد) فعولن (راللان)
مفاعيلن (نهلبح) فعولن (رزاخرن) مفاعلن مقبوضه (سوان) فعولن
(نهضضرغا) مفاعيلن (ملاكن) فعولن (نهلوبلو) مفاعيلن سالمدر (قائلی
بديع الزمان ابو الفضل همدانيدر خلف بن احمد السجستانی يی مدح ايدر
زاخر البدردن حالدر (زاخر كثير الماء وممتلی معناسنه اسم فاعلدر زخر الوادی
دنيلور ما ايله امتلا اولدی ديمكدر (سوی بيدانی من قريش ده اولان بيد كبی

استثناو بورادە استثنا منقطعدر (ضرغام كسر ضاد ایلە اسد معناسندە لكنه
بورادە استثنانك فائدەسی افادەایدراستدراكدر (وانه ولكنه دە اولان ضمیرلر
ممدوحە راجعدر (وبل فتح واو وسكون باء موحدە ایلە عظیم القطر اولان
مطر معناسنە (معنای بیت) ممدوح حسن وجمالدە بدردر اوقدر واركه
كثرت عملده كثیر الماء وممتلی اولدیغی حالدە دریادر بوندن غیری اول ممدوح
جرأت وشجاعتدە اسددر لكن اول ممدوح منفعت وسخاوتدە عظیم القطر
اولان مطردر بوكا دخی تأكید المدح بما یشبه الذم دیرلر زیرا استدراك استثنا
مجراسنه جاریدر

) نهبت من الاعمار مالو حویته :: لهنئت الدنیا بانك خالد (

بو بیت بحر طویلك ضرب ثانیسندندر تقطیعی (نهبت) فعول مقبوض
(منلاعما) مفاعیلن (رمالو) فعولن (حویتهو) مفاعلن مقبوضه
(لهنن) فعول مقبوض (اتدنیا) مفاعیلن (بانن) فعول مقبوض (كخالدو)
مفاعلن مقبوضدر (قائلی ابو الطیبدر سیف الدولەیی مدح ایلدیكی
قصیدەسندندر (من الاعمار مالو حویته دە اولان مایی بیاندر (ونهبت یه
متعلقدر (اعمار عمرك جمعیدر مدت حیات معناسنه وماموصوله در صله سی
جملهٔ شرطیه در (حویته جمعته دیمكدر (هنئت صیغهٔ ماضیٔ مجهولدر
(خالد خلد یخلد دن مأخوذ اسم فاعلدر (معنای بیت) اعماری یعنی اعمار
كفاری یغما ایلدك اگر اعماری جمع ایلیدك یعنی دنیادە مخلد قالور ایدك
تحقیق دنیاسنك خلودك ایله تهنیه لنور ایدی ومسرور قیلنور ایدی شاعر
شجاعتدە نهایت ایله ممدوحی مدح ایلدی وقتللرینك عمرلرینك وارثی
قیلوب مخلد قالور دیدی وممدوحك مدحنی دنیانك صلاح ونظامنه سبب
اولمسنه مستتبع قیلدی (وعلی بن عیسی الربعی بو بیتدە مدحدن ایكی وجه
آخردخی واردر دیدی بری ممدوح اعماری نهب ایتدی اموالی ایتمدی علو
همتك مقتضاسی دخی بودر وبو وجه اعماری ذكرە تخصیص واموالدن
اعراضندن مفهومدر معلومدر كه نهب اموال لایق ایدی بلغا بونی محاورات
وخطابیاتدە اعتبار ایدرلر نقدر ائمهٔ اصول اعتبار ایتمز ایسه وبری ممدوح
اعادی یی قتلندە ظالم دكلدر اگر ظالم اولیدی خلودیله دنیا مسرور اولمازایدی
بوكا استتباع دیرلر اصطلاحدە شیٔ آخر ایله مدحی مستتبع اولور وجه اوزرە
شیئی مدحدر

*) اقلب فیه اجفانی كانی * اعد بها علی الدهر الذنوبا (*

بو بیت بحر وافرك ضرب اول مقطوفندندر تقطیعی (اقلبفی) مفاعلتن
(هاجفانی) مفاعیلن معصوب (كانی) فعولن مقطوفه (اعدبها) مفاعلتن
(علددهرذ) مفاعیلن (ذنوبا) فعولن مقطوفدر (قائلی ابو الطیبدر بونكله
علی بن سیار بن مكرمی مدح ایدر (فیه دە اولان ضمیر ابیات سابقه دە لیله عائددر
(اجفان فقر وزنی اوزرە جفن كلمه سنك جمعیدر اعلا و اسفلدە كوز قپاغنه
دیرلر (اعد مضارع متكلم صیغه سیدر (عددت شیٔ دن مأخوذدر شیئی احصا
ایلدم دیمكدر (بها دە اولان ضمیر اجفانه عائددر تقدیری (بتقلیبها دیمكدر
اگر به دیدی تقلب یه راجع اولوب اظهر اولور ایدی وسكا جائزدر (اقلب دن
مستفاد اولان تقلیباته راجع قیله سین (دهر اصلندە عالمك وجودینك مبدأندن
انقضاسنه دكین مدتك اسمیدر (هل اتی علی الانسان حین من الدهر) نص
جلیلنده اولدیغی كبی صكرە بونكله مدت كثیرەدن تعبیر اولندی زمان بونك
خلافنه در زیرا مدت قلیله یه واقع اولور (مسلمك ابو هریرە رضی الله تعالی عنهدن
تخریج ایلدیكی *لاتسبوا الدهر فان الدهر هو الله *حدیث شریفنك سببی
بودر كه عرب دهری ذم ایدوب نوازل وحوادث قتنده سب ایدرلر ایدی
واشعارلرندە دخی كتورررلر ایدی پس رسول اكرم صلی الله تعالی علیه وسلم ذم
وسبندن انلری نهی بیوروب بواشیانك فاعلی الله تعالادر دیو بیورررلر ایدی كذا
فی النهایه (الذنوبا دە اولان الف الف اشباعدر (معنای بیت) بن ذلك
اللیلدە كوزیمك قپاقلرینی تقلیب ایدرم كویا بن اول اجفان ایله یعنی اجفانك
تقلیبیله یعنی سهرك امتدادیله دهرك اوزرینه ذنوبی تعداد ایدرم پس شاعر
لیلی طول ایله وصف ایدوب دهردن شكایتی تضمین ایلدی بوكا ادماج دیرلر
ادماج لغتدە توبك ایچنه برشیئی لف ایتمكدر عرفدە مدح وغیر اولسون برمعنایه
سوق اولنان كلامك معنای آخری تضمیندر

*) خاط لی عمرو قبا * لیت عینیه سوا * قلت شعرا لیس یدری * امدیح ام هجا (*

بو ایكی بیت بحر رملك ضرب سادس مجزو محذوفندندر تقطیعی (خاطلی عم)
فاعلاتن (رنقبا) فاعلن مجزوه محذوفه (لیت عینی) فاعلاتن (هیسوا)
فاعلن محذوف (قلتشعرن) فاعلاتن (لیسیدرا) فاعلاتن مجزو سالمه (امدیحن)
فاعلاتن (ام هجا) فاعلن محذوفدر (قائلی بشار بن برد نام شاعردر بونی عمرو
نامنده براعور خیاط حقنده دیمشدر پس (لیس عینیه سوا قولی ایكی شبئه

احتمالی واردر بری کوزلرینك ابصارده ایکیسنك مساوی اولمقلغی تمنیدر
وبری کوزلرینك عمیده ایکیسنك مساواتی تمنیدر اولکیسی دعاءله اولور
ایکنجیسی دعاءعلیه اولور بوکا توجیه دیرلر ومحتمل الضدین دخی دیرلر
اصطلاحده وجهین مختلفین محتمل اولان کلامی ایراد ایتمکدر (معنای بیتین)
بنم ایچون عمرو قبا وقفتان دیکدی نه اولیدی ایکی کوزلری برابر اولیدی
بر بیت سویلدم بیلمدی مدحمیدر یوخسه هجومیدر

*) اذا ماتمیمی اتاك مفاخرا * فقل عدعن ذا کیف اکلك للضب(*
بو بیت بحر طویلك ضرب اولندندر تقطیعی (اذاما) فعولن (تمیمین) مفاعیلن
(اتاك) فعول مقبوض (مفاخرن) مفاعلن مقبوضه (فقلعد) فعولن
(دعنذاکی) مفاعیلن (فاکل) فعول مقبوض (کلضضبی) مفاعیلن سالمدر
(قائلی ابونواس نام شاعردر بونکله تمیم واسد قبیله لرینی هجوایدوب قحطان
ایله افتخار ایدر (اذاماده ما زائده در واذا اداتی اتاك یه مسلطدر (تمیمی
اتاك نك فاعلیدر تمیم بن مره منسوب دیمکدر (مفاخرا اتاك نك فاعلندن حالدر
(عد دال مشدده ایله فعل امردر تجاوز ایله دیمکدر صدر الافاضل دیر که
(عدعن ذاقولی عند المبرد اندن غیری یه انصراف ایله دیمکدر (ذا مفاخرا
کلمه سنك دال اولدیغی فخار ومفاخرته اشارتدر (کیف قولی اکلك دن خبردر
(ضب فتح ضاد معجمه وتشدید با ایله فارسیده سوسمار دیدکلریدر ترکیده کلر دیرلر
(معنای بیت) نه زمان سکا تمیمی مفاخر اولدیغی حالده کلسه سن اکا
شو مفاخرتکدن کچ دیو سویله ضبی اکلك نه کیفیتله در یعنی شجاعت
وبهادرلق ایله فخری براق ضبی نه کونه اکل ایدرسین اکا بقالم دیمکدر
ترکیده دینور که فلان کورد کلوب بنه شجاعت ایله مفاخرت ایدرسه اول
مفاخرتی براق بصلی نصل یرسین اکا بقالم دی بوکا هزل دیرلر لعب
معناسنه نقیضی جددر

*) ایاشجر الخابور مالك مورقا * کانك لم تجزع علی ابن طریف(*
بو بیت بحر طویلك ضرب ثالثندندر تقطیعی (ایاش) فعول مقبوض
(جرلخابو) مفاعیلن (رمال) فعول مقبوض (کمورقن) مفاعلن مقبوضه
(کانن) فعول مقبوض (کلمتجزع) مفاعیلن (علبن) فعول مقبوض
(طریفی) فعولن محذوفدر (قائلی لیلی بنت طریفدر که بوکا خارجیه دیرلر
قرنداشی ولیده مرثیه ایدر خابوردیار بکر ناحیه لرندن برینك اسمیدر

(مالك ده ما استفهامیه اولوب محلا مرفوع مبتدادر لك خبریدر وعاملی معنای
فعلدر تقدیری (ای شان وایه صنعه حاصل لك دیمکدر (مورقا اسم فاعل اولوب
حالیت اوزره منصوبدر دیمشلر (اورق الشجردن مأخوذدر شجر تازه ورق
صاحبی اولدی دیمکدر (لم تجزع جمله سی کأن نك خبریدر (معنای بیت)
ای شجر خابور سکا تازه ورق صاحبی اولمق یوقیدر کو یاسن ابن طریف اوزرینه
جزع ایتمیورسین پس خارجیه بیلور که شجر ابن طریف اوزرینه جزع ایتمز
لکن تجاهل ایدوب شکه دال اولان کأن یی استعمال ایلدی بوکا تجاهل
عارف دیرلر اصطلاحده معلومی غیر معلوم مساقنه برنکته دن اوتوری سوقدر
قول خارجیه ده شجره جزع ایتمیورسین دیو توبیخ کبی یاخود مطلقا جزع
ایتمینه توبیخ کبی اطولده دیر که تجاهل کأنك الخ قوانه خاص اولور دکلدر
بلکه مورق اولمق سببندن استفهامده ده اولور پس خارجیه بیلور که
سبب بونی مقتضی فصل و وقتدر اشبه اولان بیت تدله دن اولمقدر

*) المع برق سری ام ضوء مصباح * ام ابتسامتها بالمنظر الضاحی(*
بو بیت بحر بسیطك ضرب ثانیسندندر تقطیعی (المع بر) مفاعلن مخبون
(قنسرا) فاعلن (ام ضوءمص) مستفعلن (باحن) فعلن مقطوعه (ام بتسا)
مفاعلن مخبون (متها) فعلن (بالمنظرض) مستفعلن (ضاحی فعلن مقطوعدر
(قائلی بحتریدر متوکل بالله ك وزیری اولان فتح بن خاقانی مدح ایلدیکی
قصیده سنك مطلعیدر (المعده اولان همزه استفهام ایچوندر (لمع لمعان
ودرخشیدن معناسنه (برق لمعان السحاب معناسنه (سری برق کلمه سنك
صفتیدر (ام ضوء مصباح ضوء نورقویده استعمال اولندیغندن ضوء ایله
تعبیرده اکتفا ایدوب آخر وصف ایله وصفلمدی لکن شایسته اولان
ضوء مصباحی لیلده اولمقلغیله وصف ایتمك ایدی (منظر منظور معناسنه
موصوف محذوفك صفتیدر تقدیری فم منظور دیمکدر (ضاحی ضاد معجمه وحاء
مهمله ایله اسم فاعلدر ظاهر معناسنه ضحی الطریق دن مأخوذدر ظاهر اولدی
دیمکدر (معنای بیت) کیجه ایله یوررکن برقك لمعانی میدر یوخسه اول
محبوبه نك ظاهر اولان فم منظورینه ملابس ابتسام وتبسمی میدر شاعر
محبوبه نك ابتسام وتبسمنی بلکه دیشلرینك نورینی مدحده اطرا ومبالغه
ایدوب ابتسام ایله لمع برق وضوء مصباحك میاننی فرق ایتمدی وابتسامنی برق
وضوءه تشبیه ایلدی

(* وماادری وسوف اخال ادری * اقوم آل حصن ام نساء *)
بو بیت بحر وافرك ضرب اولندندر تقطیعی (وماادری) مفاعیلن معصوب (وسوف اخا) مفاعلتن (لادری) فعولن مقطوفه (اقومن آ) مفاعیلن معصوب (لحصن ام) مفاعیلن معصوب (نساؤ) فعولن مقطوفدر (قائلی زهیر بن ابی سلمی در (اخال متکلمك همزه سنك کسریله در افصح اولا نده بودر امابنو اسد فتح همزه ایله اوقورلر لغة ظاهر قیاس اولانده بودر (اخال اظن معناسنه و بو اخال کلمه سی سوف وادری نك مصحوبی میاننده ملغی ومعترضدر قومدن مراد رجالدر زیرا قوم رجاله خاص اولور (آل حصن ظاهرا اولان الف لام ایله آل الحصن دیمك ایدی اوقدر وار که شاعر تحقیرا ایچون آلك تنکیرینی مراد ایلدی (ام نساء صاحب مطولدیر که بونده قومك رجاله خاص اولدیغنه دلالت واردر اطولده دیرکه بونده بحث واردر زیرا رجال ونسادن مجتمعك مقابله سی نساء صرفه ایله صحیح اولور (معنای بیت) دخی بن بیلمدم قریبا بیلورم ظن ایدرم آل حصن رجالمیدر یوخسه نساميدر

(* بالله یا ظبیات القاع قلن لنا * لیلای منکن ام لیلی من البشر *)
بو بیت بحر بسیطك ضرب اولندندر تقطیعی (بللاهیا) مستفعلن (ظبیا) فعلن مخبون (تلقاعقل) مستفعلن (نلنا) فعلن مخبونه (لیلایمن) مستفعلن (کننام) فاعلن (لیلامنل) مستفعلن (بشری) فعلن مخبوندر (قائلی حسین بن عبد الله در بعضیلر ذوالرمه نکدر و بعضیلر عرجی نکدر و بعضیلر مجنونکدر دیمشلر (ظبیات فتیات وزنی اوزره سکون با ایله اولان ظبی کلمه سنك جمیدر قاع ارضدن مستوی اولانه دیرلر اولا لیلایی نفسنه اضافتده ثانیا اسمیله تصریحنده استلذاذ واردر ظاهری موضع مضمره وضع کبی اطولده درکه لیلایی نفسنه اضافتك نکته سی لیلای مشهوره اولمدیغی بیلنسون ایچوندر (ام لیلاده عدم اضافتك نکته سی اضافت سابقه دن صکره استباس اولمدیغندندر خفی بیورلیه لیلانك ظبیادن اولمسیله بشردن اولمسنده تردد یا لیلانك عیننك حسن سواد و بیاضنده در یا خود تنفر و وحشتده در (معنای بیت) مستوی ارضك ظبیلری سزه یمین و یریرمکه بزه سویلیکز لیلام سزدنمیدر یوخسه لیلا بشر دنمیدر بوکا حبده تدله دن اوتوری تجاهل عارف دیرلر (دله تحریك ایله هم وغمدن فؤادك ذوبیدر (داهه العشق تدلیها فتدله) دنیلور عشق انی ذوب ایتدی دیمکدر

(* قلت ثقلت اذا تیت مرارا * قال ثقلت کاهلی بالایادی *)
بو بیت بحر خفیفك ضرب اولندندر تقطیعی (قلت ثقل) فاعلاتن (تاذاتی) مفاعلن مخبون (تمرارن) فعلاتن مخبونه (قال ثقل) فاعلاتن (تکاهلی) مفاعلن مخبون (بلایادی) فاعلاتن سالمدر (قائلی ابن الحجاجدر دیمشلر (اذا تیت قلت یا خود ثقلت نك ظرفیدر پس شاعر بونی ایادی ایله عاتقه نك تثقیلنه حمل ایلدی (کاهل اوموز عاتقه معناسنه (ایادی ایدی کلمه سنك جمیدر نعمت معناسنه (معنای بیت) برقاج کره کلدیکمده ثقیل اولدم دیدم ومنن و نعمتلر ایله یعنی برقاج کره کلمك ایله اوموزیمی ثقیل ایلدك دیدی بوکا قول موجب دیرلر اصطلاحده غیرك کلامنده واقع اولان لفظی غیرك مرادینك خلافنه حمل ایتمکدر وقول موجب ایکی قسمدر و بو قسم ثانیدر

(* ان یقتلوك فقد ثللت عروشهم * بعتیبة بن الحارث بن شهاب *)
بو بیت بحر کاملك ضرب ثانیسندندر تقطیعی (ان یقتلو) مستفعلن مضمر (کفقد ثلل) متفاعلن (تعروشهم) متفاعلن سالمه (بعتیبتب) متفاعلن (نلحارثب) مستفعلن مضمر (نشهابی) فعلاتن مقطوعدر (قائلی بنی نضردن ربیعه بن عبید نام شاعردر (ثلت هدم ایتدك دیمکدر (قد ثلل عروشهم دنیلور عزتلری کتسه و حاللری پریشان و پراکنده اولسه (ان یقتلوك شرطنك جوابی محذوف اولوب علتی اولان (فقد ثللت الخ انلرك یرینه نائبدر تقدیری ان یقتلوك فلا تفتخروا لانك قد هدمت عروش عزهم ومجدهم بقتل سیدهم عتیبة بن الحارث بن شهاب دیمکدر (معنای بیت) اکر سنی قتل ایدرلر ایسه تحقیق سن انلرك عروش و بیوتلرینی هدم ایتدك رئیسلری اولان حارث بن شهابك اوغلی عتیبه یی قتل ایتمك ایله بوکا اطراد دیرلر اصطلاحده ممدوحك یا خود غیریسنك وآباسنك اسماسنی من غیر تکلف ترتیب ولادتی اوزره کتورمکدر

(* ما مات من کرم الزمان فانه * یحیی لدی یحیی بن عبد الله *)
بو بیت بحر کاملك ضرب مقطوعنده اضمار جائز اولان ابیاتندندر تقطیعی (ما مات من) مستفعلن مضمر (کرمززما) متفاعلن (نفاننهو) متفاعلن سالمه (یحیالدا) مستفعلن مضمر (یحیبنعب) مستفعلن مضمر (دللاهی) مفعولن مقطوع ومضمردر (قائلی ابو تمام نام شاعردر ابو الغریب یحیی بن عبد اللهی مدح ایلدیکی قصیده سندندر (ما موصوله درمن مانك بیانی ایچوندر

ما ، موصوله مع صلته مبتدادر خبری فا ایله مصدرا ولان جمله در اطولده دیرکه
جائزدرکه ما نافیه ومن زائده وفانه قولی تعلیل قیلنه (یحیی حیدن فعل
مضارع معلوم مفرد مذکردر (یحیی بن عبدالله دن مراد هارون الرشیدک
وزیری جعفر برمکینک برادریدر بودخی هارون الرشیده وزیر اولمشدر
بونلر کرم ایله نامدار ایدیلر (معنای بیت) کرم زماننددن شول شیکه اولدی
تحقیق اول کرم دائما یحیی بن عبدالله برمکینک قتنده دری اولور زیرا کریمدر
اقسام کرمدن برقسمی اولمکه قومازصاحب مطولك تعلیلی بودرکه
زیرا کریمدر کرمی احیا وتجدید کرم ایدر بزم ذکر ایتدیکمز ابلغدر فافهم
وصاحب مطولك توجیهنه کوره اکر تجدید کرم قیلنسه بونده مزید مبالغه
والطف اولور زیرا کرمی مقتضاسنجه کرم میته وجود هبه ایدر ایکی یحیانك
میاننده جناس تامدن مستوفی واقع اولمشدر مستوفی لغتده شول شیدرکه
حقی بالتمام اعطا اولنه اصطلاحده لفظان متفقانك نوعیندن اولمقلغیدر

*) اذا ملك لم یكن ذاهبه * فدعه فدولته ذاهبه (*

بو بیت بحر متقاربك ضرب ثالثندندر تقطیعی (اذام) فعول مقبوض (لکنلم)
فعولن (یکن ذا) فعولن (هبه) فعل محذوفه (فدعه) فعول مقبوض (فدول)
فعول مقبوض (تهوذا) فعولن (هبه) فعل محذوفدر (قائلی ابو الفتح البستیدر
بسته منسوبدر بست ضم ایله سجستانده بر بلده در (اذا ملك الخ شرطدر
جوابی فدعه قولیدر ملك لم یكن ظاهرك مفسرا ولدیغی لم یكن مقدرك اسمیدر
(ملك کسر لام ایله پادشاه معناسنه در اولکی (ذاهبه ذا ایله هبه دن مرکبدر
ذا حالت نصبده الف ایله صاحب معناسنه در (هبه بلا عوض اولان عطایه
دیرلر (وذاهبه مرکب لم یكن مقدرك خبریدر (فدولته ده اولان فا تعلیلیه در
(فدعه اترکه معناسنه دعی دن امردر ایکنجی ذاهبه ذهب یذهب ذهابادن
مأخوذ اسم فاعل مفرد مؤنثدر اکرچه اولکی ایله ایکنجینك آخرلری ساکن
اوقونورسه صورت کتابتده مساویدر دولتك ذهابی عدم بقاسندن کنایه در
بو کا جناس ترکیبدن متشابه دیرلر اصطلاحده احدهما مرکب اولان لفظان
خطده متفقان اولمقدر (معنای بیت) نه زمان بر پادشاه هبه وعطا صاحبی
اولماسه انی ترك ایله واکا التفات ایله زیرا انك دولتی کیدیجیدر باقیه دکلدر
دولة فتح دال ایله عقل معناسنه وضم ایله مال معناسنه در بو بیتده کرمه قندرمه
واستغنا ایله امر واردر

کلکم

*) کلکم قد اخذ الجام ولا جام لنا * ما الذی ضر مدیر الجام لو جاملنا (*

بو ایکی بیت مدور بحر رمل مجزوك خبن واقع اولان ابیات زحافاتندندر تقطیعی
(کللکم قد) فاعلاتن (اخذلجا) فعلاتن مخبونه (مولاجا) فعلاتن مخبون
(ملنا) فعلن محذوف مخبون (ملذی ضر) فاعلاتن (رمدیرل) فعلاتن مخبونه
(جام لوجا) فاعلاتن (ملنا) فعلن محذوف مخبوندر (قائلی ابو الفتح البستیدر
(کلکم مبتدادر (قد اخذ الجام جمله سی خبریدر وکل لفظی بحسب المقام
استغراق ایچون استعمال اولنور * کلکم راع وکلکم مسؤل عن رعیته * حدیث
شریفنده اولدیغی کبی (لا جام لنانك تقدیری لا جام مأخوذ لنا دیمکدر (قد اخذ
الجام یه ملایم اولسون ایچون تقدیر فعل عامی تقدیر اشبع ایسه (ما الذی ضر
استفهام انکاریدر واو تمنینك جوابیدر اکا برشی ضرر ویرمزدیمکدر (مدیر الجام
موضع مضمره مظهری وضع قیلنمشدر و بو شعرده من غیر نکتة مقبولدر
نکته نك وجوبی انجق نثرده اولور (مدیر ادار یدیر ادارة اسم فاعلدر اولکی
جام لنا زجاج وفضه دن قدح معناسنه اولان جام ایله لنادن مرکبدر ایکنجی جام
لنا مفعولنه متصل فعلدر بزه جمیل ایله معامله ایتدی و بزم ایله عشرتی کوزل
ایتدی دیمکدر بو کا جناس مرکبدن مفروق دیرلر لفظانك خطده افتراقندن
یاخود لفظان وخطانك متشابه ده افتراقندن اوتوری مفروق تسمیه اولندی
(معنای بیتین) هر بریکز قدحی الدی حال بو که بزم قدحمز یوقدر نه کونه
شی جامی اداره ایدیجی یه یعنی ساقی یه ضرر ویردی نه اولیدی بزه جمیل ایله
معامله ایدیدی یعنی بزم ایله عشرتی کوزل ایدیدی و بزه اسقا ایدیدی برشی
اکا ضرر ویرمزایدی بو مخاطبینه عتابدر و بو بیتده شاعرك حرمانی اوزرینه
تحسر واردر

*) یعدون من اید عواص عواصم * تصول باسیاف قواض قواضب (*

بو بیت بحر طویلك ضرب ثانیسندندر تقطیعی (یعدو) فعولن (نمنایدن)
مفاعیلن (عواصن) فعولن (عواصمن) مفاعلن مقبوضه (تصول) فعول
مقبوض (باسیافن) مفاعیلن (قواضن) فعولن (قواضبی) مفاعلن مقبوضدر
(قائلی ابو تمامدر ابو دلف نام کمسنه نك حقنده دیمشدر (یعدون یزیدون یاخود
یجرون معناسنه (من اید ده من زیاده اولوب یعدوننك مفعولی موقعنده واقع
اولمشدر اخفش مذهبی بودر یاخود من تبعیض ایچوندر (همزمن عطفه وحرك
بن نشاطده اولدیغی کبی یاخود من اید موصوف محذوفك صفتیدر تقدیری

رحلنده

(يمدون سواعد من ايد ديمكدر اطولده ديركه من ايد بعض ايد ديمكدر زيرا حرب واعمال سيف انجق يد ايله اولور پس سيفى مدايدن ايدينك بعضيله مدايدر پس ينه اخفش ايجابده من كلمه سنك زياده لكنى تجويزايله بيله بوراده زائده قيلمغه راضى اولماز زيرا بوكا برداعى يوقدر پس من كلمه سنى اخفشك مذهبنه كوره زائده قيلمق ياخود سعد الدينه كوره من كلمه سنى زياده اولمقدن حفظ جهتندن (يمدون سواعد من ايد تقديرى معناى لطيفدن ذهول وطريق خبندن عدولدر وسعد الدينك معطوف تقديرينه مقابل ذكرايلديكى يمدون سواعد من ايد تقديريله بيله من كلمه سى ينه تبعيضيه در زيرا سواعد بعض ايديدر من تبعيضيه يى اسم قيلمغه مبنيدر زمخشرى بونى كشافده تصريح ايدوب هذا مما استخرجته ديديكى سوزيدر (عواص عصاه بالعصا وبالسيفدن مأخوذ اسم فاعل اولان عاصيه نك جمعيدر عصا وسيف ايله ضرب ايتدى ديمكدر (عواصم عصمه دن مأخوذ اسم فاعل اولان عاصمة كلمه سنك جمعيدر انى حفظ ايتدى ديمكدر (عواصم كلمه سنك عواص كلمه سندن زياده برميم اولمغله بوكا جناسدن مطرف ديرلر (تصول نك تحتنده مستتر اولان ضميرى ايده كلمه سنه عائددر واعرابدن محلا منصوب ايد كلمه سنك صفتيدر (وصوله دن مأخوذ درحمله ايتمك ديمكدر (باسيافه بالتصول يه متعلقدر اسياف فتح همزه ايله سيفك جمعيدر (قواض قاضيه نك جمعيدر حاكمه معناسنه قضيه دن مأخوذ قطعه معناسنه در (قواضب قاضبه نك جمعيدر قاطعة معناسنه وآخرنده اولان زياده تنوينه عدم اعتداددن اوتوريدر (معناى بيت) انلر اللرينى مدايدرلر او يله اللر كه اعدايى ضاربلر ودوستانى حاميلردر واحيايى قتل ايله حاكمه واشيايى قاطعه اولان سيوف ايله اقران شجعان اوزرينه صوله وحمله ايدرلر

*) لاح انوار الهدى من * كفه فى كل حال (*

بو بيت بحر رملك ضرب خامس مجزوندندر تقطيعى (لاح انوا) فاعلاتن (رلهدى من) فاعلاتن مجزوو (كففهى فى) فاعلاتن (كللحالى) فاعلاتن مجزوودر (قائلى معلوم دكلدر (لاح صيغۀ ماضيدر ظاهر اولدى ديمكدر (انوار الهدى لاح نك فاعليدر انوار نورك جمعيدر (من كفه لاح يه متعلقدر وضميرى ممدوحه عائددر (فيومى ازهريدن شويله نقل ايدركه كف اصابع ايله بيله راحه نك اسميدر كف بدندن اذايى كف ومنع ايديكندن تسميه اولندى

(معناى بيت) هذاك نورلرى يعنى جنته موصل اولان عطا نورلرى هر حالده اول ممدوحك دست كرم پوسنندن ظاهر وهويدا اولدى بيتك اولنده وآخرنده اولان لاح وحال بيتك جناحى كبى اولمغله بو جناسك اسمنه مقلوب مجنح ديرلر

*) ان البكاء هو الشفاء * من الجوى بين الجوانح (*

بو بيت مدور بحر كاملك ضرب سابعنده اضمار وترفيل جائز اولان ابياتندندر تقطيعى (اننلبكا) مستفعلن مضمر (اهوششفا) متفاعلن سالم (امنلجوا) متفاعلن (بينلجوانح) مستفعلاتن مضمر مرفلدر (قائلى خنساء صحابيه رضى الله عنهادر برادرى صخرك مرثيه سنده انشا ايلديكى قصيده سندندر بكا ضم وكسر ياخود ثانى ايله كثرتندن اوتورى بوراده انسب اولان بودر. جوى حرقت قلبدر مراد بين الجوانح قولى قرينه سيله مجرد حرقتدر. جوانح صدرى ولى ايدن ترائبك تحتنده ضلوعدر جانحه نك جمعيدر بونوعه يعنى آخرده برحرفدن اكثر اولان نوعه مذيل تسميه اولنور (معناى بيت) تحقيق بكا ميان ضلوعده اولان حرقت قلبه ياخود مطلقا حرقته شفادر خنسادن بو كلام برادرى صخره كثرت بكاسى اوزرينه لائمى رد وانلره جوابدر بعضيلر صخره اولرتبه بكا ايلديكه عينيى بياض اولدى ديديلر

*) سريع الى ابن العم يلطم وجهه * وليس الى داعى الندى بسريع (*

بو بيت بحر طويلك ضرب ثالثندندر تقطيعى (سريعن) فعولن (البنلعم) مفاعيلن (يلط) فعول مقبوض (موجههو) مفاعلن مقبوضه (ولبس) فعول مقبوض (الاداعن) مفاعيلن (نداب) فعول مقبوض (سريعو) فعولن محذوفدر (قائلى دلائل الاعجازده اولديغنه كوره اقيشدر اسمى مغيرة بن عبد الله بن اسود اسدى اسلاميدر بعضيلر ابو الرقيش درديمش سريع مبتداء محذوفك خبريدر تقديرى هو سريع ديمكدر حذفنك نكته سى لسانى اندن تطهير وانى ذكر ايتمك لايق وجدير اولمديغنى اشعاردر (يلطم وجهه سريع كلمه سنك فاعلندن حالدر بعضيلر استينافدر يعنى سؤال مقدره جوابدر تقديرى سكانه اشلدى ونه يا بدى ديناد كده يلطم وجهه يعنى كف مفتوحه ايله ضرب ايدر ديو جواب ويردى ديمش لكن خوش دكلدر وجهه نك ضميرى ابن عمه عائددر (داعى طالب معناسنه (ندى وزنا ومعنى عطا كبيدر بعضيلر نداد ن بوراده مراد نصرتدر ديمشلر (معناى بيت) اول كيمسه

عمبسنك اوغلينك يوزينه كف مفتوحه ايله اوررا ولديغى حالده سر يعدر حال بوكه عطاونصرت طالبنه عطاويرمكه ونصرت ايتمكه سريع دكلدر صدر بيتده وآخرنده اولان سريع ميانده ردالعجز على الصدر واردر

بو بيتك تمامى

*) حريص على الدنيا مضيع لدينه * وليس لما فى بيته بمضيع (*

در (حريص مضيع كلمه لرينك اعرابى (سريع كلمه سنك اعرابى كبيدر (لبس نك اسمى (ولدينه و بيته ده اولان ضمير ممدوحه راجعدر (معناسى) بنه اول كسنه جمع دنيايه حريصدر دينى ضايع ايديجيدر حال بوكه خانه سنده مالنى ضايع ايديجى دكلدر ديمكدر (على الدنيا قولنده مضاف تقدير اولندى بو بيتده دخى ردالعجز على الصدر واردر (مزستزى بو ايكى بيتك سبب ورودنى بويله نقل ايدركه شاعر صاحب عسار فقير اولوب برمالدارك عمى زاده سى ايدى احيانا كيدوب اندن سؤال ايدر ايدى اولدخى ملأ ناسده منع ايدوب سكا چوق مال ويردم لكن سن مالا دينيه صرف ايتدك فيما بعد سكا برشى ويرمم ديدى پس شاعر ناس ايچره ذم ايدوب اندن شكايته آغاز ايتدى اولدخى غضبناك اولوب صورتنه برلطمه اورمغله بو ايكى بيتى انشا ايلدى

*) تمتع من شميم عرار نجد * فما بعد العشية من عرار (*

(بو بيت بحر وافرك ضرب اولندندر تقطيعى (تمتع من) مفاعيلن معصوب (شميم عرا) مفاعلتن (رنجدن) فعولن مقطوفه (فما بعدل) مفاعيلن معصوب (عشيتمن) مفاعلتن (عرارى) فعولن مقطوفدر (قائلى ابو صمة بن عبدالله القشيرى نام شاعردر (صمه همه وزنى اوزره در تمتع امردر تلذذ ايله ديمكدر شاعر رفيقنه خطاب ايدر من و با ايله استعمال اولنوب تمتعت من كذا و بكذا دنيلور انتفاع ايتدم ديمكدر من شميم ده اولان من با معناسنه در شميم شمه يشمه دن شم كبى مصدردر اكثرى فعيل وزنى اوزره كلان مصدر اصواتده اولور صهيل وشحيج كبى وغدير ونكير كبى (عرار فتح عين مهمله ايله رايحهٔ طيبه لو بوشاق صارى كلدر مفردى عراره در (نجد فتح وسكون جيم ايله بلاد عربدندر فما ده اولان فا تمتع ايله امرك تعليليدر ما ليس معناسنه در مانك خبرى ظرفدر واسمى عراردر ومن زائده در العشيه نك تعريفى عهد خارجى ياخود استغراق ايچوندر (معناى بيت) اى رفيقم ارض نجدك رايحهٔ طيبه لو بوشاق صاروكانى شمله تلذذ ايله زيرا بو يله قوقوسيله تلذذ ايده جك صارى كل عشيه دنصكره

بوقدر بيتك لفظى خبر معناسى تلهفدر

*) ومن كان بالبيض الكواعب مغرما * فما زلت بالبيض القواضب مغرما (*

بو بيت بحر طويلك ضرب ثانيسندندر تقطيعى (ومن كا) فعولن (نبلبيضل) مفاعيلن (كواع) فعول مقبوض (بمغرمن) مفاعلن مقبوضه (فمازل) فعولن (تبلبيضل) مفاعيلن (قواض) فعول مقبوض (بمغرمن) مفاعلن مقبوضدر (قائلى ابو تمامدر محمد ابن يوسف طائى يى مدح ايلديكى قصيده سنك مطلعيدر (بيض كسر باء موحده ايله بيضاءنك جمعيدر جاريه معناسنه بعضيلر موصوفهٔ محذوفه نك صفتى قيلوب تقديرى بالنساء البيض ديمكدر ديمش (كواعب كاعبه كلمه سنك جمعيدر هنوز ممه سى نهود وارتفاعه باشلمش جاريه يه ديرلر (مغرم مصحح نب وزنى اوزره غرامدن مأخوذ مولع وحريص معناسنه اطولده ديركه مغرم اسيرالحب معناسنه دخى بوراده كلور ايكيسده حسندر (فمازلت تعليلدر وشرط مقدره جوابدر تقديرى ما انا مغرم بهن لانى مغرم بالسيوف ديمكدر (بيض كسر باء موحده ايله ابيض كلمه سنك جمعيدر سيف معناسنه اطوالده سيوف مصقولهٔ محدده دن كنايه در ديدى تخصيصده ديركه بيض مصقوله و بريقه معناسنه اولوب موصوفهٔ محذوفه نك صفتيدر تقديرى بالسيوف البيض ديمكدر (قواضب قاضبه نك جمعيدر قاطع معناسنه (معناى بيت دخى شول كيمسه كه هنوز ممه لرى اغر شقلنمش جاريه لره مغرم وعاشق اولدى بن انلره حريص ومغرم واسيرالحب اولمام زيرا بن سيوف قاطعه لره مغرم وحريص اولمدن زائل اولمام ديمكدر بو بيت لفظ آخر مصراع ثانينك صدرنده اولديغنه مثالدر

*) وان لم يكن الا معرج ساعة * قليلا فانى نافع لى قليلها (*

بو بيت بحر طويلك ضرب ثانيسندندر تقطيعى (وانلم) فعولن (يكن اللا) مفاعيلن (معرر) فعول مقبوض (جساعتن) مفاعلن مقبوضه (قليلن) فعولن (فاننيا) مفاعيلن (فعنلى) فعولن (قليلها) مفاعلن مقبوضدر (قائلى ذوالرمه در معرج نصب ايله ان لم يكن كلمه سنك خبريدر اسمى ان لم يكن كلمه سنك تحتنده مستتر ضميردر كه بيت سابقده اولان الما امرندن مستفاد المامه راجعدر اطولده ديركه ان لم يكن فعلنك فاعلى بيت سابقده الما قولنى تضمين ايدن تعريج كلمه سنه عائد اولان ضميردر و بو كا قرينه الماتك على ايله تعديه ايتمسيدر بو فى الاصل با ايله تعديه ايدوب الم به دنيلور ايدى نزول ايتدى ديمكدر (قليلا تعريجك صفت مؤكده سيدر

زيراقلت لامحالة قليلاذكرا ولنمقسز ين ساعة كلمه سنه اضافتدن منفهم اولود
وتعريجي اضافت ايله تقييددن اول صفت ايله تقييده مجال يوقدر كه حتى وصف
واضافتدن هر برى صاحب مطولك ذكرايتديكى كبى تقييد اوله بعضيلر
قليلا تعريج كلمه سنك ساعة كلمه سنه اضافتدن فهم اولنان قلتك صفت
مؤكده سيدر ديمش بعضيلر معرج كلمه سنك صفت مقيده ومخصصه سيدر
تقديرى الا تعريجا قليلا فى ساعة ديمكدر ديمش (معرج مصدر ميميدر
اطولده ديركه معرج اسم مفعول وزنى اوزره اولوب بوراده تعريج معناسنه در
وتعريج اقامت ياخود مطيه يى برمنزلده حبس معناسنه در ساعت اجزاء
زماندن برجزءدر قليلها لفظا مرفوع نافع كلمه سنك فاعليدر اطولده ديركه
صاحب مطولك تجويز ايتديكى كبى قليلها مبتدا اولوب نافع خبر اولمسى جائز
اولماز زيرا مع التأخير فاعله ملتبس اولوب تقديمى واجب اولور زيد قام ده
اولديغى كبى ماقائم زيده امرينك جوازى سكا نفع ويرمز زيرا زيدك مع
التأخير مبتدا اولمسى تجويز قائمك اضطرارى مبتدا اولمسى التباسنه معارض
اولماز پس ابتدادن سعه اولان شيده زيدك مبتدا اولمسى جائز اولوب بونك
اوزرينه مانحن فيهى قياس تمام اولماز (نافع اننك خبريدر قليلهانك مضاف
تقديريله ساعت كلمه سنه عائد اولوب تقديرى قليل تعريج ساعة ديمك اولور
بوتقرير صاحب مطولكدر اما صاحب اطول ديركه اقرب اولان اقامت
تأويليله تعريجه عائد اولمقدر (معناى بيت) اكرنزول اولمازسه مكرازاجق
برساعت اقامت اولسون زيرا اول ساعتك ازاجق اقامتى تحقيق بكا نافعدر
يعنى وجد وعشقمك غليلنه شفادر ديمك استر بو بيت مكررك برى مصراع
ثانينك صدرنده اولديغنه مثالدر و بو بيتك اولى

*) الماعلى الدار التى لووجدتها * بها اهلها ما كان وحشا مقيلها (* در
تقطيعى (الما) فعولن (علددارل) مفاعيلن (لتيلو) فعولن (وجدتها)
مفاعلن مقبوضه (بهاه) فعولن (لهاماكا) مفاعيلن (نوحشن) فعولن
(مقيلها) مفاعلن مقبوضدر (الما الماءدن امرك تثنيه سيدر ازاجق نزول
ايديكز ديمكدر خطاب كندينك برابرنجه اولان ايكى دوستلرينه در دائما
عربك عادتلرندندر كه ايكى يه خطاب ايدوب (خليلى قفا ديرلر اطولده ديركه
تثنيه مأمورك تعددى ايچوندر (والماعلى الدارنك تقديرى الما معرجين
على الدار ديمكدر فافهم (ما كان ده اولان ما نافيه در (مقيلها اطولده قيلوله

محلى ديو تفسير ايدوب اسم مكان قيلشدر وضميرى داره عائددر اما غيريلرى
مصدر ميمى قياوب قيلوله معناسنه در ديمش قيلوله يعنى نصف النهارده
اويومقدر (معناى بيت) اى دوستلرم بنم ايله معا ازاجق نزول ايديكز شول
دار اوزرينه كه اكر انده اهلنى بولسم انده قيلوله وحشى اولماز ايدى بلكه
انس اولور ايدى ديمكدر خفى بيوزليه قيلوله ارل دار اهلنك تنعم وشرفندن
كنايه در زيرا عربده اهل ثروت قيلوله ايله استراحت ايدر اهل محنت
بونك خلافنه در زيرا اهل محنت قيلوله ده سعى وشغله مبتلادر

*) دعانى من ملامكما سفاها * فداع الشوق قبلكما دعانى (*
بو بيت بحر وافرك ضرب اول مقطوفندندر تقطيعى (دعانى من) مفاعيلن
معصوب (ملامكما) مفاعلتن (سفاهن) فعولن مقطوفه (فداعششو
مفاعيلن معصوب (قبلكما) مفاعلتن (دعانى) فعولن مقطوفه در (قائلى
قاضى ارجانيدر سعد الملك نام برو زيرى مدح ايدر (دعانى بنى ترك ايديكز ديمكدر
(دع امرينك تثنيه سيدر اتركانى معناسنه (ملام ملامت كبى مصدردر (سفاه
تميزيت اوزره منصوبدر (سفاه خفت وقلت عقل معناسنه در (فداع الشوقده
فاتعليليه در داعنك اصلى داعى ايدى اضافت ايله يا حذف اولنمشدر باعث
معناسنه (شوق عشق معناسنه (دعانى فداع الشوقنك خبريدر دعانى دعادن
مأخوذدر وفعل ماضى مفرد مذكرغائب اولان دعا ايله نون وقايه و ياء متكلمدن
مركبدر بو بيتده متجانس آخر مصراع اولك صدرينه اولنه مثالدر
پس جناس دعانى ودعانى ميانتده جناس تركيبدر زيرا ايكيسيده مركبدر
(معناى بيت) اى ايكى كيمسه خفت وقلت عقل جهتندن ايتديككز ملامتكزدن
بنى ترك ايتديكز زيرا سزدن اول شوق وعشقك باعثى بنى چاغردى ايدى
بويله اولنجه ملامتكز عبث اولور زيرا ايش ايشدن كچدى ديرلر

*) واذا البلابل افصحت بلغاتها * فانف البلابل باحتساء بلابل (*
بو بيت بحر كاملك ضرب اولندندر تقطيعى (واذلبلا) متفاعلن (بل افصحت)
متفاعلن (بلغاتها) متفاعلن سالمه در (فنفلبلا) مستفعلن مضمر (بلحتسا)
متفاعلن (ابلابلى متفاعلن سالمدر (قائلى ابو منصور عبد الملك ثعالبيدر اولكى
بلابل بلبل كلمه سنك جمعيدر عناصر وعنصر كبى و بو بين الناس مشهور اولان
عندليبدر (افصحت فصاحت ايله تكلم ايلدى ديمكدر ومجازا ترنم وتغنى ايلدى
ديمكدر (بلغاتهاده اولان با تكلم معناسنه اولان افصحتك صله سيدر تكلم

بالشیء ده اولان باء تکلم نك صله سی اولدیغی کبی یاخود افصح الصبحدن مأخوذ
ظهر معناسنه اولوب باء تعدیه معناسنه اولور وضمیری بلابله عائد در پس
بلغا تها اول بلابله مخصوصه لغات ایله دیمکدر ومجاز السانلریله دیمکدر (لغات
لغة کلمه سنك جمعیدر لغت معانی یه موضوعه اولان الفاظدر (فانف انوء
ینوء انفاء دن مأخوذ امردر (ایکنجی بلابل بلبال کلمه سنك جمعیدر (بلبال
مطولده فتح باء وسکون لام ایله حزن معناسنه دیدی لکن صاحب قاموس بونی
بلبله کبی قیلوب بلبال شدت هم ووساوس معناسنه در دیدی (باحتسا بلابلده
مضاف الیه اولان بلابل بلبله نك جمعیدر (بلبله ضم باء وسکون لام ایله ایچنده
خمر اولان ابرق وکوز معناسنه در اما بوراده مراد ذکر المحل ارادة الحال
قبیلندن اولوب نفس خمردر (احتسا حسا المرق واحتساه دنیلور شربه
معناسنه و بوراده متجانس آخردن حشوده اولان بلابلدر (معنای بیت)
نه زمان بلبلار کندولره مخصوصه لغاتلریله فصاحت ایله تکلم وفریاد یعنی
اسانلریله ترنم وتغنی ایلسه لر یاخود لغاتلری اظهار ایدوب نغمه لرینك
اختلافندن اوتوری لغات متعدده ایله متکلمه اولسه لر سنده شرابلری ایچمك
ایله حزنلری نفی ایله دیمکدر مرادی افصاح بلابلدن حادث اولان بلابلی
نفی در زیرا صوت لطیف احزان هوایی تحریك ایدر ومقصودی چوق چوق
خمری شرب ایله حزنی نفی ایتمکدر

*) فشغوف بایات المثانی * ومفتون برنات المثانی (*

بو بیت بحر وافرك ضرب اول مقطوفندندر تقطیعی (فشغوفن) مفاعیلن
معصوب (بایاتل) مفاعیلن معصوب (مثانی) فعولن مقطوفه (ومفتونن)
مفاعیلن (برناتل) مفاعیلن معصوب (مثانی) فعولن مقطوفدر (قائلی
مقامات صاحبی حریریدر قرق سکزنجی مقامه ده ایراد ایدر عصام محقق اطولده
دیرکه حریری بو بیت ایله اهل بصره یی وصف ایدوب دیمك استرکه بعضیلر
صلحادر تلاوت قرآن ومعانیسنی تأمل ایله مشغوللردر وبعضیلری اهل نشاطدر
آلات نشاطیه ایله مفتونلردر ظاهرا اولان معنی بودر بودخی احتمالدر که
بصره نك سکانندن اهل حق تفصیل اولوب معنی دیمك اولا که اهل بصره نك
بعضیلری زهاددر قرآن عظیم الشان ایله مشغوللردر و بعضیلری اهل وجددر
اصوات طیبه ایله مفتونلردر نتکیم اهل وجدك شانی بودر (فشغوفده اولان
فا تفصیلیه در (مثانی فتح میم ایله جمع مثنی قرآن معناسنه در یاخود قرآندن

مرة بعد اخری تثنیه قیلاندر یاخود الحمد لله دن براءة سوره سنه دکدر یاخود
طوال اولان سوره نك دونی ومفصل اولان سوره نك فوقی اولان هر بر سوره در
یاخود سورهٔ حج وقصص ونمل وعنکبوت وانفال ومریم وروم ویس
وفرقان وحجر ورعد وسبأ وملائکه وابراهیم وصاد ومحمد ولقمان وزخرف
ومؤمن وسجده واحقاف وجاثیه ودخان واحزابدر (مفتون محروق معناسنه
احراق معناسنه اولان فتندن مأخوذ اسم مفعولدر یاخود اعجاب معناسنه
اولان فتندن مأخوذ معجب معناسنه در یاخود جنون معناسنه اولان فتندن
مأخوذ مجنون معناسنه در (رنات رنه نك جمعیدر (رنه بوزن جنه انین وصوت
معناسنه در انتهی کلام انفاضل (اما علامهٔ سعد الدین مطولده (مثانیدن
مراد مزامیر یعنی مثقاللردر دیدی بوکا کوره (معنای بیت) اهل بصره نك
بعضیلری آیات قرآنیه یی تلاوته حریص و بعضیلری مثقاللرك هر بر قشلرینك
نغمه لرینه مفتوندر دیمك اولور شرح مسالکده متجانسینك اولکیسی قرآن
عظیم الشاندر ایکنجیسی مثنی کلمه سنك جمعیدر مثنی ثناه دن مأخوذ اسم
مفعولدر ایکی طاقدن مرکب مزمار معناسنه مشغوف مولع معناسنه مبتدا
محذوفك خبریدر مفتون دخی بویله در تقدیری فبعض الجیران مشغوف
و بعضهم مفتون دیمکدر مطرزی اولکی مثانی فاتحة الکتاب وایکیوز سورك
مادونیدر مثنی مثناه نك جمعیدر تثنیه دن مأخوذ دیمش ابن انباری ایکنجی
مثانی اوتار عیداندر دیمش

*) املتهم ثم تأملتهم * فلاح لی ان لیس فیهم فلاح (*

بو بیت بحر سریعك ضرب اولندندر تقطیعی (املتهم) مستفعلن (ثمتأم)
مفتعلن مطوی (ملتهم) فاعلن مطویه مکسوفه (فلاحلی) مفاعلن مخبون
انلیسفی) مستفعلن (همفلاح) فاعلات مطوی موقوفدر قائلی قاضی ارجانیدر
ارجان بلاد فارسدندر شمس الملك نام وزیری مدح ایلدیکی قصیده سندندر
(املتهم باب تفعیلدندر امل کبی رجا معناسنه در (تأمل مستبین اولانك
نظری معناسنه در (متجانسینك اولکی فا عطف ایله ظهور معناسنه اولان
لوح کلمه سنك ماضیسی اولان لاح دن مرکبدر ایکنجیسی فا ایله اسم مفرددر
نجات وفوز معناسنه (معنای بیت) انلردن رجا ایلدم صکره حاللرینه نظر
وحاللرینی تفکر ایتدم درعقب بکا ظاهر اولدیکه انلرده نجات وفلاح یوقدر

*) ضرائب ابدعتها فی السماح * فلسنا نری لك فیها ضریبا (*

بو بیت بحر متقاربك ضرب اولندندر تقطیعی (ضراء) فعول مقبوض

(بابدع) فعولن (تهافس) فعولن (سماحی) فعولن سالمه (فلسنا) فعولن
(نزال) فعول مقبوض (کغیها) فعولن (ضربا) فعولن سالمدر (قائلی
بحتريد رحدائقده (قائلی رقا ایله معروف احمد سری موصلیدردیمش
(ضرائب ضربیه نك جمعیدر ضربیه طبیعت معناسنه در رجل ایچون ضرب
اولنه ورجل انك اوزرینه مجهول اوله بوراده مراد بودر ضرب مثل معناسنه ده
کلور بوده مصراع ثانینك آخرنده اولان ضریبك معناسیدر وبونك ایکیسیده
ضربدن مشتقدر اولکیسی طبیعت معناسنه اولان ضربدن مشتقدر که درهم
ضرب دنیلور مصوغ معناسنه یاخود خلط اولان ضربدن مشتقدر که
ضرب الشیء بالشیء دنیلور شیء شیئه قارشدیرسه اما ضریب ثانی ضرب
بالقداحدن مشتقدر واصلی ضرب قداحدن مثلدر (نزی صیغهٔ معروف اوزره
معروفدر (لك نزی کلمه سنه متعلقدر فیها ضربیادن حالدر ضربیا نزی نك
مفعولیدر حال ذی الحال اوزرینه تقدیمی نكارتی ایچوندر بوکا کوره نزی
نبصر معناسنه اولور اکرچه فیهانزی نك مفعول ثانیسی اولوب اهتمام ایچون
تقدیم اولنمش اولورسه نزی نعلم معناسنه اولور ابلغ اولان نزی نظن معناسنه
نجهول اولمقدر (معنای بیت) ای ممدوح سماحت وسخاوت وانواع
کرمده اولان طبیعتلرینی ابداع واختراع ایلدك پس بزلر وطبیعتلرده اولیجی
اولدیغی حالده سکا مثل کررردکلز یاخود بزلر اول طبیعتلره مثل بیلیوز
*) اذا المرء لم یخزن علیه لسانه * فلیس علی شیء سواه بخزان (*
بو بیت بحر طویلك ضرب اولندندر تقطیعی (اذلمر) فعولن (ءلم یخزن)
مفاعیلن (علیه) فعول مقبوض (لسانهو) مفاعلن مقبوضه (فلیس) فعول
مقبوض (علاشیئن) مفاعیلن (سواه) فعول مقبوض (بخزانی) مفاعیلن
سالمدر قائلی امرئ القیسدر (علیه لسانه دن حالدر خزان خزانه دن مأخوذ
صیغهٔ مبالغه در زیاده حفظ ایدیجی وسکوت ایدیجی دیمکدر لسانك خزن
وحفظی سکوتدن کنایه در وبومنفینك مبالغه سیله نفیك مبالغه سنی
قصد ایلدی (وما الله بظلام للعبید) آیت جلیله سنده اولدیغی کبی
(معنای بیت) نه زمان برکسنه نك کندو اوزرینه ضرر ویریجی اولدیغی حالده
لسانی حفظ وامساك اولنمسه کندونك غیری برشی وبرکسنه اوزرینه ضرر
ویریجی اولدیغی حالده اولسان مبالغه ایله محفوظ دکلدر یعنی کندو نفسنه
ضررلو نطقدن سکوت ایتمسه کندونك غیری یه ضرر ویریجی دن اصلا

سکوت ایتمز دیمکدر عبد القادر بغدادی شواهد رضی نك شرحنده بو بیته
شویله معنی ویرر که نه زمان که کیشی کندی لسانی امساکه وغیریدن سرینی
کتمه قادر اولماسه غیریسی دخی اشیادن برشیده انی حافظ اولماز یخزن ایله
خزان من جهة الاشتقاق اصل واحد اولان خزن کلمه سنه راجعدر
*) لو اختصرتم من الاحسان زرتکم * والعذب یهجر للافراط فی الخصر (*
بو بیت بحر بسیطك ضرب اولندندر تقطیعی (لواختصر) مفاعلن
مخبون (تممل) فاعلن (احسانزر) مستفعلن (تکمو) فعلن مخبونه در
(والعذب به) مستفعلن (بجرال) فعلن مخبون (افراطفل) مستفعلن (خصری
فعلن مخبوندر (قائلی ابو العلاء معریدر (اختصرت الطریق مأخذاقربه
سالك اولدم دیمکدر اختصار کلام دخی بوندندر وحقیقتی معنی باقی قالدیغی
حالده لفظك تقلیلی اوزره اقتصاردر (احسان معروفدر (زرتکم ضمهٔ میمی
اشباع ایله قراءت اولنملیدر (عذب فتح بعده سکون ایله ماء طیبدر (هجر ترك
معناسنه (خصر معجمه ومهمله وتحریك ایله برودت معناسنه کسر عین ایله
بارد معناسنه در بو بیتده حسن تعلیل واردر (معنای بیت) اکر احسانکزی
اختصار ایدرسکز سزی زیارت ایدرم زیرا طاتلی صو برودتده افراطی
ایچون ترك اولنور بو بیتده شبه اشتقاق واردر
*) فدع الوعید فما وعیدك ضائری * اطنین اجنحة الذباب یضیر (*
بو بیت بحر کاملك ضرب ثانی مقطوعندندر تقطیعی (فدعلوعی) متفاعلن
(دفاوعی) متفاعلن (دکضائری) متفاعلن سالمه (اطنیناج) متفاعلن (نحتذبا
متفاعلن (بیضیرو) فعلاتن مقطوعدر (قائلی عبد الله بن محمد ابن ابی عیینهٔ
مهلبیدر نقل اولنور که علی بن محمد بن جعفر ابن محمد بن علی بن حسین بن علی
رضی الله عنه حضرتلری بو عبد اللهی مبیضه نك ظهورنده کندویه نصرت
ایچون دعوت ایلدکده اجابت ایتدی امام مشار الیه حضرتلری دخی توعد
بیوردقده مز بور دخی بو بیتی دیدی (دع اترك معناسنه امردر الوعید مفعولیدر
وعید شرده وعد خیرده استعمال اولنور وعید تخویف معناسنه (ضائر وضار
اسم فاعلدر (ضیر وضر بر معنایه در (اطنین ده استفهام انکار ایچوندر طنین
صدا وصوت معناسنه در بعضیلر بانك مکس معناسنه در دیمش اجنحه جناحك
جمعیدر الذباب یه اضافتنده نظر وادر زیرا هر زبابك ایکی جناحی واردر
(معنای بیت) ای کیمسه وعید وتخویفی ترك ایله زیراسنك وعید وتخویفك

بكا ضرر ويريجى دكلدر كورمزميسن ذبابك جناحلرينك صدا وصوتى ضرر ويرمى يعنى ويرمز مصراع ثانى يه ارسال مثل ديرلر مومى اليهك تهديدنى استحقارده وشاننه عدم مبالاتده صوت ذبابه تشبيه ايلدى ضائر و يضير ميانند جناس اشتقاق واردر

(* وقد كانت البيض الواضب فى الوغى * بواتر فهى الآن من بعده بتر *)
بو بيت بحر طويلك ضرب اولندندر تقطيعى (وقدكا) فعولن (نتلبيضل) مفاعيلن (قواض) فعول مقبوض (بفلوغا) مقبوضه (بوات) فعول مقبوض (رفهيلا) مفاعيلن (نمنبع) فعولن (دهيبترو) مفاعيلن سالمدر (قائلى ابوتمامدر محمد بن نهشلك شهادتى حيننده مرثيه ايلديكى قصيده سندندر بيض ابيضك جمعيدر سيف معناسنه (قواضب قاضبه نك جمعيدر قاطع معناسنه (فى الوغى بواتر كلمه سنه متعلقدر وغى فتح واو وغين معجمه ايله حرب معناسنه در (بواتر فتح باء موحده ايله باتره نك جمعيدر قاطعه معناسنه فهى نك هاسى وزن ايچون ساكن قيلنمشدر (الآن بترك ظرفيدر (بتر ضم باء موحده وسكون تاء مثناة فوقيه ايله بتراء كلمه سنك جمعيدر بتراء بتر كلمه سنك مؤنثيدر ابتر اصلنده هر قويريغى كسلمشه دنيلور ايدى صكره هر ناقصه دنيلدى بوندن فهم اولنديكه ملحقين قطع معناسنه اولان بتردن مشتق ايمش من بعد قواضبك بترينك ابتداسى ايچون بياندر ياخود الآندن بدلدر اكرمن فى معناسنه قيلنور ايسه (معناى بيت) دخى تحقيق جنكده سيوف قاطعه لر ممدوحك حسن استعماليله قاطعه درلر پس اول سيوف قاطعه ممدوحك شهادتندن صكره ناقصلردر ابترلردر زيرا ممدوحك استعمالى كبى استعمال ايديجيسى قالمدى

(* فهو يطبع الاسجاع بجواهر لفظه * ويقرع الاسماع بزواجر وعظه *)
بو ايكى فقره مقاماتدن مقامهٔ اولى ده حريرينك كلاميدر بوراده ترصيعه مثالدر (ترصيع رصع التاج والسيف دنيلور جواهر ايله حلى لندرسه اطولده تحليه ونشاطدن اصطلاحه نقل اولندى ومناسبت ظاهره در ديدى اصطلاحده احدى القرينتينده يا اكثرنده اولان الفاظ قرينهٔ اخرادن وزن وتقفيده مقابلى مثللى اولسه اكا ترصيع ديرلر پس قرينهٔ ثانيه ده اولان الفاظك جميعسى قرينهٔ اولى دن مقابل اولان الفاظك جميعسنه موافقدر اما فهو لفظى قرينهٔ ثانيه دن اكا برشى مقابل اولور دكلدر واكر الاسماع

بدلى الاذان دنليدى ثانيه ده اولانك اكثرى اولى دن مقابل اولانه موافق اولوب اكا مثال اولور ايدى يطبع يعمل معناسنه در (طبع السيف والدرهم والجرة من الطين دنيلور بونلرى عمل ايتدى يعنى اشلدى ديمكدر (الاسجاع نصب ايله يطبعك مفعوليدر (اسجاع فتح همزه ايله سجع كلمه سنك جمعيدر قاموسده هو الكلام المقفى او موالاة الكلام على روى ايله تعريف اولنمشدر اطولده ديركه سجع كلمهٔ اخيره نك كندوسنه اطلاق اولنور وسكاكيدن نقل اولنان كلامك ظاهرى بودر پس بوراده اسجاعدن مراد كلمات مقفيات اولور بو جواهر لفظه يطبع يه متعلقدر (جواهر جوهرك جمعيدر جوهر هر طاشدر اندن برشى استخراج اولنور انكله انتفاع اولنور ولفظه يه اضافتى مشبه بهك اضافتى قبيلندندر ولفظه نك افرادى متعددى اراده موضعنده در زيرا لفظ اصلنده مصدردر ويقرع يطبع اوزرينه معطوفدر دق ايدر ديمكدر (الاسماع نصب ايله يقرعنك مفعوليدر اسماع سمعك جمعيدر اكر اسماع مصدر اولورسه متعددى اراده ايله بيله افرادنى اراده صحيح اولور الله تعالى نك (ختم الله على قلوبهم وعلى سمعهم وعلى ابصارهم غشاوة) قول شريفنده اولديغى كبى اوقدر واركه اسماعك جمع اولمسنى ايجاب واقتضا ايدر بزواجر وعظه يقرع يه متعلقدر (زواجر زاجرك جمعيدر مانع معناسنه (معناى تركيب) پس اول ابوزيد سروجى مانند جواهر كلمات مقفيات ييار وملاهى ومناهيدن منع ايديجى وعظ ونصيحتيله سمعلرى دق ايدر

(* تجلى به رشدى واثرت به يدى * وفاض به ثمدى واورى به زندى *)
بو بيت بحر طويلك ضرب اولندندر تقطيعى (تجلا) فعولن (بهيرشدى) مفاعيلن (واثرت) فعولن (بهيدى) مفاعلن مقبوضه (وفاض فعول مقبوض بهثمدى مفاعيلن (وارو) فعولن (بهيرندى) مفاعيلن سالمدر قائلى ابوتمامدر بونكله نصر بن منصورى مدح ايدر (تجلى تفعلدن ظاهر اولدى ديمكدر (رشدى تجلى نك فاعليدر (واثرت ثروه دن مأخوذ صيغهٔ ماضيدر اثرى الرجل دنيلور اموالى كثيره اولدى ديمكدر (يدى اثرت كلمه سنك فاعليدر (فاض باقرينه يا بعدينه معطوفدر (ثمدى فاضنك فاعليدر ثمد كسر ثاء مثلثه ايله فى الاصل ماء قليل معناسنه ايدى شمدى بونكله بوراده مال قليل اراده اولندى قاموسده ثمد فتح وتحريك ايله ماء قليل معناسنه در وكندى ايچون ماده يوقدر ديدى ديوانده وصحاحده يينه فتحيله كلشدر واورى صيغهٔ

ماضيدر (زندى اوراتك فاعليدر ولى وزنى اوزره (ورى به الزند دیلور انكله
چقماغك آتشى چقدى ديمكدر اوريته وريته استوريته مجموعى برمعنايه‌در
پس اورى به زندى‌نك معناسى انكله زنديمك آتشى چقدى ديمكدر زيرا
افعل فعل معناسنه كلور اما مطولده همزه سنى صيرورت ايچون قيلوب
صار ذاورى ايله تفسير ايلدى بودخى قياس ايله قولدر زيرا كتب لغتده اورى
صيرورت معناسنه ثابت اولمدى وبو اورى فعلنى اخرج معناسنه قيلق ممكندر
بوكا كوره معنى انك سببيله زنديم كندى نفسندن آتشى اخراج ايلدى ديمك اولور
وبعضيلرى اورى كلمه سنى تصحيف ايدوب ضم همزه وكسر را ايله اوريت
ازندن يعنى افعالدن مضارع متكلم قيلدى بوايسه روايتك غيرى وظاهر
درايتك خلافيدر واورى به زندى مطلوبه ظفردن عبارتدر ودرت موضعده به
ضميرى بيت سابقده مذكور نصره عائدلردر وباسى سببيه‌در (معناى بيت)
ممدوحم نصر سببيله عقل ورشدم ظاهر وهويدا اولدى وينه انك سببيله يدم
اموال كثيره صاحبى اولدى وينه انك سببيله مال قليلم فائض وزائد اولدى
وينه انك سببيله مطلوبه ظفر بولدم وبيت سابق

*)ساجد نصرا ماحييت واننى * لاعلم ان قد جل نصر من الحمد(* قوليدر
تقطيعى (ساجم) فعول مقبوض (دنصرنما) مفاعيلن (حييت) فعول (واننى)
مفاعلن (لاعل) فعول مقبوض (مان قد جل) مفاعيلن (لنصرن) فعولن
منلحمدى) مفاعيلن سالمدر (معناى بيت) حياتده اولدقجه ممدوحم نصره حمد
ايدرم وتحقيق بيلورمكه نصر مذكور ايلديكم حمددن جليل وعظيم اولدى

*) تدبير معتصم بالله منتقم * لله مرتغب فى الله مرتقب (*
بو بيت بحر بسيطك ضرب اولندندر تقطيعى (تدبيرمع) مستفعلن (تصمن)
فعلن مخبون (بللاهمن) مستفعلن (تقمن) فعلن مخبونه (للاهمر) مستفعلن
(تغبن) فعلن مخبون (فللاهمر) مستفعلن (تقبى) فعلن مخبوندر (قائلى
ابو تمامدر معتصم بالله بلاد رومدن عموريه يى فتح ايتديكى حينده مدحنده
ديديكى قصيده سندندر (عموريه فتح عين مهمله وتشديد ميم مضمومه وتشديد
يا ايله بلاد رومدن بر بلده‌نك اسميدر مطولده ديركه تدبير معتصم بالله مبتدادر
خبرى بيت ثالث اولان * لم يرم قوما ولم ينهد الى بلد * الاتقدمه جيش من الرعب
قوليدر اما ابيات شارحى تدبير معتصم مبتداء محذوفك خبريدر تقديرى فتح
عموريه تدبير معتصم ديمكدر ديمش بوخوشدر تدبير عاقبت امورى تفكردر

معتصم بالله ايله جائزدر كه ممدوح اراده اولنه بوكا كوره على استعمال اولنور
وبو تقديرجه منتقم مابعديله موصوف بدله حمل اولنور وجائزدركه هر معتصم
بالله اراده اولنه بوكا كوره قلت اوزره نكره‌نى عمومده استعمال اولور
بو تقديرجه مابعدنده اولان اوصاف ايله موصوف اولور (مرتغب افتعالدن
اسم فاعلدر (الله تعالينك رضوان ورضاسنه مقرب اولان شيئه رغبت
ايديجى ديمكدر (مرتقب افتعالدن اسم فاعلدر الله تعالينك ثوابنه منتظر
عقابندن خائف ديمكدر پس بومعنايه كوره مرتقب لفظنك مفعولى محذوف
تقديرى مرتقب لله ديمك اولور ابيات شارحى ديركه مرتقب خائف
معناسنه‌در زيرا خائف عقابه ترقب وتوقع ايدر (فلان لايراقب الله فى اموره
دنيلور الله تعالينك عقابنه نظر ايدوب منتظر اولماز وباشنى معصيتدن
قالدرمز ديمكدر (معناى بيت) فتح عموريه معتصم باللهك تدبيريدر ياخود
خليفه‌نك تدبيريدر اويله خليفه كه الله تعالى معتصم وحبلنى متمسكدر
والله تعالى ايچون اعداسندن انتقام الجيدر والله تعالينك رضاسنه مقرب
اولان شيئه رغبت ايديجيدر والله تعالينك ثوابنه منتظر وعقابندن
خائفدر خفى بيورلميه شطر اولكه تدبير معتصم بالله منتقم‌در ميم اوزرينه
مبنيه سجعه‌در وشطر ثانى كه لله مرتغب فى الله مرتقبدر با اوزرينه مبنيه
سجعه‌در وبونلردن هر برى سجعه آخره مخالفدر بوكا تشطير ديرلر عالم
ربانى سعد الدين تفتازانى مطولده ديركه سجع نظمنده جريان ايتمكله تصريع
تسميه اولنان دخى سجع اقسامندندر تصريع عروضى ضربك تقفيه‌سى
كبى مقفاة قيلمغه ديرلر عروض بيتك مصراع اولنك اخريدر ضرب بيتك
مصراع ثانيسنك اخريدر ابن اثير ديمشكه تصريعى مراتبه منقسم اولور
اولكيسى هر مصراع معناسى فهم اولنمقده فى ذاته مستقل اولمقدر بوكا
تصريع كامل ديرلر امرء القيسك

افاطم مهلا بعض هذا التدلل * وان كنت قد ازمعت هجرى فاجملى
قولى كبى ايكنجيسى مصراع اول ثانى يه محتاج اولميه لكن مصراع ثانى
كلسه اوله مرتبط كله ينه امرء القيسك * قفانبك من ذكرى حبيب ومنزل *
بسقط اللوى بين الدخول فحومل * قولى كبى اوچنجيسى ايكى مصراعلر
برحيثيتده اولمقدركه هر برينى اخرك موضعنه وضع صحيح اوله ابن حجاج
بغداديك * من شروط الصبوح فى المهرجان * خفة الشرب مع خلو المكان

قولی کبی دردنجی مصراع اولك معناسی ثانی ایله فهم اولنه بوکا تصریع دیرلر
ابو طیبك * مغانی الشعب طیبا فی المغانی * بمنزلة الربیع من الزمان * بشنجی
تصریع ایکی مصراعلرده لفظهٔ واحده ایله اولور بوکا تصریع مکرر
دیرلر زیرا لفظهٔ یا مصراعینده متحدة المعنادر وعبید نام شاعرك
*فکل ذی غیبة یؤب * وغائب الموت لایؤب * قولی کبی وبومن جهة
الدرجه انزلدر یا خود مجازاً اولدیغندن مختلفة المعنادر ابو تمامك
فتی کان شربا للعفاة ومرتعا * فاصبح للهندیة البیض مرتعا * قولی کبی
التنجی مصراع اول برصفت او زرینه معلق اولاکه اول صفتك ذکری
ثانینك اولنده کله بوکا تعلیق دیرلر * الا ایها اللیل الطویل الا انجلی *
بصبح وما الاصباح منك بامثلی * قولی کبیکه مصراع اول صبحه معلقدر
بوغایت معیبدر یدنجی بیتده تصریع قافیه سنه مخالف اولمقدر بوکا
تصریع مشطور دیرلر ابو نواس نام شاعرك * اقلنی قدندمت من الذنوب *
وبالاقرار عدت من الجحود * قولی کبی اولکنده با ایله تصریع صکره ثانیده
دال ایله تقفیه ایلدی وبو ما نحن فیه دن خارجدر

*) مها الوحش الا ان هاتا اوانس * قنا الخط الا ان تلك ذوابل (*
بو بیت بحر طویلك ضرب ثالثندندر تقطیعی (مهلوح) فعولن (شألّلاان)
مفاعیلن (نهاتا) فعولن (اوانسن) مفاعلن مقبوضه (قنلخط) فعولن
(طاللاان) مفاعیلن (نتلك) فعول مقبوض (ذوابلو) مفاعلن مقبوضدر
(قائلی ابو تمامدر وزیر محمد بن عبد الملکی مدح ایلدیکی قصیده سندندر
مها الوحش مبتداء محذوفك خبریدر تقدیری هن مها الوحش دیمکدر هن
نسایه راجعدر (مها مهاة کلمه سنك جمعیدر بقرء وحشیه معناسنه (وحش
حیوان بری یه دیرلر فارسیده مادهٔ کاو دشتی دیدکلریدر پس اضافتی بیانیه
اولور یاخود تجریده مبنی اولور (هاتا ان نك اسمیدر ونسایه اشارتدر (اوانس
ان نك خبریدر (اوانس ضم همزه وکسر نون ایله انسة کلمه سنك جمعیدر
آنسه ضد وحشت اولان انسدن مأخوذ در باب طربدندر (قنا الخط تقدیرا
مرفوع مبتداء محذوفك خبریدر یاخود خبر بعد خبردر (قنا فتح قاف ایله
قناة کلمه سنك جمعیدر رمح معناسنه (خط فتح خاء معجمه ایله یمامه ده بر موضعدر
وبوکا خط هجر دیرلر رماح خطیه بوکا نسبت اولنور زیرا رماح بلاد هندن
اول موضعه حمل ونقل اولنوب انده قوام ونظام ویریلوب سائر بلاد عربه

اندن منتشر اولور (تلك ان نك اسمیدر قنایه اشارتدر ذوابل ان نك خبریدر
ذوابل ذابله نك جمعیدر یابس معناسنه ناضرك ضدیدر نسایی حسن عینده
اولا مهایه تشبیه ایدوب صکره قد قامتده قنایه تشبیه ایلدی ذبوللری ایله
استدراك ایدوب نساء حسناده ذبول یوقدر نواضردر دیدی خفی بیورلمیه
ایکی مصراعك الفاظی ها وتلك دن غیری بر برینه متوازنه در بوکا مماثله دیرلر
(معنای بیت) شاعر نساء محابیبی وصف ایدوب دیرکه اول نساء حسناء حسن
عیونده بقر وحشی کبیدر لکن اول نساء حسناء آنسه ومونسه لردر بقر
وحشی کبی اورکك دکللردر واول نساء حسناء قد وقامتده قنا الخط کبیدر اوقدر
وارکه اول قنا یوابسدر اما نساء حسناء نواضر ونازلردر آنلرده ذبول یوقدر

*) فاحجم لما لم یجد فیك مطمعا * واقدم لما لم یجد منك مهربا (*
بو بیت بحر طویلك ضرب ثانیسندندر تقطیعی (فاحجم) فعول مقبوض
(ملمالم) مفاعیلن (یجد فی) فعولن (کمطمعا) مفاعلن مقبوضه (واقد
فعول مقبوض (ملمالم) مفاعیلن (یجدمن) فعولن (کمهربا) مفاعلن
مقبوضدر (قائلی بحتریدر فتح بن خاقانی مدح ایتدیکی قصیده سندندر
اسد ایله مبارزه سنی ذکر ایدر ومماثلهٔ تامه یه مثالدر یعنی احدی القرینتینده
اولان جمیع الفاظ اخری دن جمیع مقابلی مثلیدر اما بیت سابق احدی
القرینتینده اولان الفاظك اکثری اخری دن مقابلی مثلی اولدیغنه مثالدر
هاتا وتلك نك عدم تماثلندن اوتوری احجم لم یجد اقدم لم یجد ده اولان ضمائر
مستکنه ممدوحك مبارزه ایتدیکی اسده راجعدر احجم احجامدن مأخوذ
صیغهٔ ماضیٔ معروفدر فیك ومنك ایکیسیده ممدوحه خطابدر (اقدم اقدامدن
مأخوذ صیغهٔ ماضیٔ معروفدر (معنای بیت) ای ممدوح اسد سنده مطمع
بولمدیغی حینده احجام وتأخر ایتدی وسندن مهرب بولمدیغی حینده اقدام
ایتدی بیلورکه اکرچه هرب ایتسه لاحق اولورسن

*) مودته تدوم لکل هول * وهل کل مودته تدوم (*
بو بیت بحر وافرك ضرب اول مقطوفندندر تقطیعی (مودتهو) مفاعلتن
(تدوم لکل) مفاعلتن (لهولن) فعولن مقطوفه (وهلکلن) مفاعیلن
معصوب (مودتهو) مفاعلتن (تدومو) فعولن مقطوفدر (قائلی قاضیٔ
رجا نیدر کندینك دوستلرندن برینی وفا ایله وصف ایدر یاخود نجم الدین
بوعبد اللهی مدح ایدر (مودته مبتدادر تدوم خبریدر (مودت فتح میم ایله

وزنا ومعنى محبت كبيدر لكل هول تدوم يه متعلقدر (هول فتحها وسكون واوايله فزع وخوف معناسنه هاله الشئ يهوله هولا دنيلور انى فزع ايتدرسه ومكان مهيل دنيلور مخوف ديمكدر وهل كل مقدم خبردر مودته تدوم جمله سى تأويل مفردده مؤخر مبتدادر معناسى هر برسيدرانك موتى دائم اولورديمكدر هل استفهام انكارى ايچوندر هل شيئك وجود وعدمندن سؤال ايچوندر جوابى نعم ياخودلادر و بو شيئك وجود وعدمندن سؤال ايچون اولان هل هل بسيطه در اما هل مركبه ايله وجود وعدمك غيرى صفتدن سؤال اولنور هل هوقائم ديندىكى كبى خفى بيورلميه بو بيت قلبه مثالدر قلب كلام اولك ترتيبنك عكسنه ديرلر زيرا بوراده مصراع ثانى مصراع اولك عكسيدر شول حيثيتله كه هول كلمه سنك واوندن ابتدا ايدوب مودته نك ميمنه انتها اولدى بعضيلر قلبدن مراد كلامى برحيثيتله وضعدر كه اخرندن ابداء اولنوب اوله سيرا اولنسه حاصل بعينه كلام اول اولور بيت مذكوركبى زيرا تدوم نك ميمندن مودته نك ميمنه دكين على التوالى حروف ايله نطق ايتسك كلام بعينه مودته نك ميمندن تدوم نك ميمنه دكين قراءت ايتديكك كبى اولور وقلبك نظمه اختصاصى يوقدر نثرده ده جارى اولور كل فى فلك وربك فكبر كبى و بو قلبك انواعى واردر اولكيسى قلب البعضدر شارع شاعر رقيب قريب راغب غراب كبى ايكنجيسى قلب الكلدر رب برد كبى اوچنجيسى قلب مستويدر بيت مذكوركبى (معناى بيت) اول دوستك موت ومحبتى هرهول وفزع وخوف ايچون دائم اولور هر بردوستك مودت ومحبتى دائم اولور وارميدر يوقدر ديمك اولور

(ارانا الاله هلالا انارا)

بو مصراع بحر متقاربك ضرب اولندندر تقطيعى (ارانل) فعولن (الاه) فعول مقبوض (هلالن) فعولن (انارا) فعولن سالمدر قلب مجموع بيتده اولديغى كبى مصراعده دخى اولديغنه مثالدر (ارانا) ده اولان نا ارى نك مفعول اوليدر (الاله رفع ايله ارى نك فاعليدر هلالا ارى نك مفعول ثانيسيدر (انارا افعالدن صيغهٔ ماضئ متعديدر الفى اطلاق ايچوندر وهلالا كلمه سنك نعتيدر (معناى مصراع) الله تعالى حضرتلرى بزه عالمى نورلنديرن هلالى كوستردى

*(ياخاطب الدنيا الدنية انها * شرك الردى وقرارة الاكدار)*

بو بيت بحر كاملك ابيات زحافاتندندر تقطيعى (ياخاطبد) مستفعلن مضمر

(دنيددنى) مستفعلن (يتانهها) متفاعلن سالمه (شركررذا) متفاعلن (وقرارتل) متفاعلن (اكدارى) مفعولن مضمر مقطوعدر (قائلى حريريدر يكرمى اوچنجى مقامه سنده كتورمشدر (خاطب اسم فاعلدر نكاح طلب ايديجى يه ديرلر (خطب المرأة خطبة كسريله در مرأه يه نكاح طلب ايتدى ديمكدر اما ضم ايله خطبه موعظه معناسنه فاعلنه خطيب ديرلر (الدنية الدنيانك نعتيدر دنيه خسيسه معناسنه انهاده اسم ان اولان ضمير دنيايه راجعدر (شرك الردى رفع واضافتله انك خبريدر (شرك فتحه ايله طريق ياخود حباله يعنى ظبيه ايچون طوزاقدردام معناسنه (ردى وزنا رحى كبى هلاك معناسنه (وقرارة الاكدار شرك الردى اوزرينه معطوفدر (قرارة فتح قاف ايله مقره معناسنه اكدار كدرك جمعيدر كدر كسر دال ايله صفوتك ضديدر خفى بيورلميه بو بيت تشريعه مثالدر تشريع اصطلاحده بيتى ايكى قافيه اوزرينه بنا ايتمكدر بو كانو شيح وذوالقافيتين دخى ديرلر پس بو بيتك ايكى قافيه سى واردر برى ردادر وبرى دارد رقنقيسنك اوزرينه وقف ايتسك معناى بيت صحيح اولور محصل كلام بو بحرك طقوز ضربى واردر و بو قصيده اون بيتدر ايكى قافيه اوزرينه انشا اولنمشدر اولكيسى الفدر ايكنجيسى راء مكسوره در پس راء مكسوره يه كوره بحر كاملك ضرب ثانيسندن اولور زيرا بو تقديرجه قصيده نك اجزاسى مسدسه وضربى مقطوعدر قطع وتدك ساكنى حذف وماقبلنى اسكاندر متفاعلن جزئنك نونى حذف ولامنى اسكان كبى والفه كوره بحر كاملك ضرب ثامنندندر زيرا بو تقديرجه مربعة الاجزا سالمة الضرب اولور (معناى بيت) مرأه مانند اولان دنياى دنيه وخسيسه نك نكاحنى طلب ايديجى سكا ندا ايدرمكه تحقيق دنياى دنيه هلاك طوزاغيدر وقدركدوراتدر مرادى دنياى دنيه دن اعراض ونفرت ايله ديمكدر خفى بيورلميه استعاره بالكنايه طريقى اوزره دنيايى امرأه يه تشبيه ايدوب استعارهٔ تخييليه طريقى اوزره امرأه نك ملايمى اولان خطبدى دنيايه اثبات ايلدى

*(ساشكر عمرا ان تراخت منيتى * ايادى لم تمنن وان هى جلت)*

*(فتى غير محجوب الغنا عن صديقه * ولا مظهر الشكوى اذا النعل زلت)*

*(رأى خلتى من حيث يخفى مكانها * فكانت قذى عينيه حتى تجلت)*

بو ابيات ثلاثه بحر طويلك ضرب ثانيسندندر تقطيعى (ساشك) فعول

مقبوض (رعمرن ان) مفاعيلن (تراخت) فعولن (منيتي) مفاعلن مقبوضه
(اياد) فعول مقبوض (يلتمسن) مفاعيلن (وان ه) فعول مقبوض
(يجلاتي) مفاعلن مقبوض (فتنغي) فعولن (رمحجوبل) مفاعيلن
(غناعن) فعولن (صديقهي) مفاعلن مقبوضه (ولامظ) فعولن
(هرشكوا) مفاعيلن (اذنتع) فعولن (لزللتي) مفاعلن مقبوضه (رءاخل)
فعولن (لتيمحي) مفاعيلن (يخفا) فعولن (مكانها) مفاعلن مقبوضه
(فكانت) فعولن (قذاعيني) مفاعيلن (همحتا) فعولن (تجللتي) مفاعلن
مقبوضدر (قائلی عبدالله بن زبیراسدیدر بونکله عمرو بن عثمان بن عفان
رضی الله عنهءیی مدح ایدر (زبیر فتح زای وکسر باء موحده ایله در امیر
واسیرکبی ومرزوقی قائلی محمد بن سعید کاتبدر دیمش بوکامطرزی وخوارزمی
موافقت ایدوب دیدیلرکه بونکله اشدق ایله ملقب عمرو بن سعید القاضی یی
مدح ایدر برکون اشدق محمد بن سعیدک کمنک تحتندن قیصنی ممزق کوروب
اون بیك درهم کوندردی اولدخی حقنده بوابیاتی سویلدی وعلامهٔ
شیرازی قائلی زیاد بن الاعجمدر دیمش ومراکشی لامیة العجم شرحنك اوائلنده
وبن قرقاش شرح بدیعیه ده بوابیاتك قائلی ابوالاسود ظالمدر دیمشلر
وابن خلکان یحیی بن هبیره نك ترجمه سنك قائلی ابراهیم صوایدر دیمش
بعضیلر قائلی عمرو بن کیلدر دیمش (عمرا ساشکرنك مفعولیدر (وعمرودن
مراد ممدوحدر اساسده کلمشکه (شکرت لله نعمته واشکروالی دینوب لام ایله
استعمال اولنور وکاهیجه (شکرت فلانا دینوب لامسز استعمال اولنوب
فلانك نعمتنی مراد ایدرلر بوراده کویا (ساشکر لعمرو دیمك مراد ایدوب جار
حذف اولندی وسبقی تأکید ایچوندر دیدیلر (منیتی تراخت فعلنك فاعلیدر
تراخت تأخرت معناسنه (منیه موت معناسنه خفی بیورلمیه (ان تراخت منیتی
شرط مؤخردر (ساشکر عمرا جزاء مقدمدر ضرورت شعر ایچون تقدیم
اولنمشدر (ایادی ایدینك جمعیدر بوده یدك جمعیدر نعمت ایچون استعاره
اولنور (وایادی عمرودن بدل اشتمالدر واکر ایادی عمروده مبالغه دن اوتوری
بدل کل قیلنسه کویا عمرو ایادیٔ موصوفه نك عینی اولوب لطیف اولور
ایدی (لم تمنن ایادینك نعتیدر (لم تمنن قطع ایتمدی ومنت ایله مخلوط
اولمدی دیمکدر تنصیصده مؤنث مجهول لفظی اوزره در ونائب فاعلی
ایادیدر دیدی (وبن اصل لغتده حبلی قطع ایتمکدر بوتقدیرجه منی نفینده

من

من اتصالده حبال کبی اولوب مستقدما دخی قطع اولمدیغنی اشعار واردر
(وان هی جلت ده اولان ان شکره وصل ایچون اولمق احتمالدر (تقدیری
ساشکر ایادی وان هی عظیمة دیمك اولور معلوم درکه عظیم النعم اولانك
شکری غایت مشکلدر (هی ضمیری ایادی یه راجعدر (جلت نك تحتنده اولان
مستتری ینه ایادی یه عائددر (فتی چونکه ایادی عمروده مبالغه ایتدیکندن
کویا کندر دیو سؤال وارد اولوب فتی ایله جواب ویردی فتی مبتداء محذوفك
خبریدر تقدیری هو فتی دیمکدر فتی بوصفات کریمه ایله متصف اولان شابه
دیرلر وبوصفاتك شباب ایله اجتماعی اغربدر یاخود سخی کریمدر زیرا فتی
بومعنایه کلور غیر محجوب الغنا فتی نك نعتیدر فتی نك غناسی ممنوع دکلدر
دیمکدر (غنا کسر غین معجمه ایله فقرك ضدیدر اطولده غنانك مال ایله ترادفنی
عنایه ایله افاده ایدوب یعنی فتی نك مالی محجوب اولوردکلدر دیدی عن صدیقه
غیر محجوب قولنه متعلقدر یعنی غنا ومال فتی نك صدیقندن ممنوع اولوردکلدر
یعنی صدیقی مالندن کمال انتفاع ایله انتفاع ایدر (ولامظهر کسر ایله غیر محجوب
اوزرینه معطوفدر مظهر مشهوره کوره اسم فاعلدر اما محجوب لفظنه
اشبه اولان اسم مفعول قیلوب مرفوعنه یعنی الشکوی یه مضاف اولمقدر
اذا النعل زلت شر ومحنتك زولندن وکشی یی امتحاندن کنایه ده زلت به القدم
وزلت به نعل دنیلور پس ولامظهر الشکوی اذا النعل زلت قولنك معناسی
ممدوحه بلا نزولی حیننده شکوایی اظهار ایدر دکلدر بلکه صبر ایدر دیمکدر
(معنای بیت) تحقیق صدیقه ممدوحك منافعیله انتفاع ایدر اصلا مضاریله
تضرر ایتمزکه حتی مضار ایله محزون اوله زیرا ممدوح مضاری اخفا ایدر
اظهار ایتمز واذا النعل زلت قولنی حال صدیقدن عبارت قیلمقده ممکندر
تقدیری زلت النعل بالصدیق وابتلی الصدیق دیمك اولوب معنی دیمك
اولورکه صدیق وبالی دفعنده تعبنك ثقلتی وحالنك اصلاحیله ابتلادن
شکوایی اظهار ایدردکلدر ابلغ اولان تعمیمدر واکر ولامظهر الشکوی قولنی
صیغهٔ مفعول اوزرینه قیلوب زلت النعل صدیق ایچون قیلنسه معنی دیمك
اولورکه صدیق عدم احتیاجندن اوتوری ابتلاسی قنده شکواسنی اظهار
ایتمز زیرا ممدوح صدیقنك حالنه کمال مراعاتندن صدیق اظهار شکوایه
محتاج اولماز خفی بیورلمیه بومعنانك مابعدینه زیاده ارتباطی واردر نقدر بوندن
بومعنایی فهمده نوع خفا دخی وارایسه (خلق رأی نك مفعولیدر خله

فتح خاء معجمه ایله حاجت وفقر معناسنه‌در مثلده الخلة تدعوا الی السلة سله
سرقه معناسنه پس خله‌نك فتق معناسنی مراد ایدرسین اول معنایه حمل ایله
یخفی مکانها خفا مکان الشیٔ دنیلور شیئك خفاسنده مبالغه‌در یاخود بمکانها
ایله مراد خله‌نك وجودیدر یعنی ممدوح حالمـه کمال ترقبی ایچون حاجتمی
کندندن اخفا ایتدیکم مکانده کورر دیمکدر (قذی علی وزنی اوزره کوزه
داخل اولان شیدرکه کوز انکله متأذی اولور مطولده کوزه ملازم اولان
داء کبی اولان شیدردیدی احتمالدرکه کوزلرینك قذاسی عدم غفلتدن کنایه اوله
وینه احتمالدرکه کوزلری قذی ایله مشغوله اوله قذاسندن غفلت ایتدیکی
کبی خفی یورلمیه حرف روی تادر و بوتادن اول لام مشدده مفتوحه‌یی التزام
ایتدیکه شعرده لازم دکلدر بلکه زلت ومدت وغیر بله تمام اولور ایدی پس
بوراده ملتزم اوچ شیـدرکه انلردن برشی لازم دکلدر بری فتحه وبری لام وبری
تشدیددر بوتقریرات ومعانی اطول صاحبنکدر اما مطولده ابیات ثلاثه‌یه
شو وجهله معنی ویروبدیرکه ممدوحم اولان عمروه شکر ایدرم اکر موتم تراخی
ایدرسه یعنی اولوم بکا مهل ویررسه عمرودن بدل عطـاباسنه شکر ایدرم
اویله عطایا که قطع اولنمدی ومنت ایله مختلط اولمدی نقدر عطایا عظیمه
اولورسه اول عمرو برفتی وشابدرکه صدیقندن غنـا ومالی محجوب وممنوع
اولوردکلدر وینه اویله فتی که کندویه حوادث زماندن بلایا نازله اولوب
شدتنه مبتلا اولسه شکایتی اظهار ایدیجی دکلدر وینه اویله فتی که بنم فقر
وحاجتمی کوردی شول حیثیتدن فقر وحاجتم که مکانی خفی اولور یعنی اول
فقر وحاجتـه تحمل ایله انی بن ستر ایدرم پس بنم فقر وحاجتم اول فتی‌نك
کوزلرینك قذاسی اولدی تا فقرم منکشف وزائل اولنجیه‌دك یعنی فتی
عطایاسیله فقریمی اصلاحیله منکشف اولنجیه‌دك حاصلی فتی‌نك حسن
اهتمامندن امر ملازم کبی قیلوب اصلاحیله فقریمی دفع ایلدی خفی یورلمیه
حرف روی تادر وابیاتده تادن اول لام مشدده مفتوحه کتوردی و بو سجع
تحقق ایتدیکندن اوتوری مذهب سجعده لازم دکلدر جلت ومدت ومنت
وانشقت کبی

*) اذا انت لم تنصف اخاك وجدته * علی طرف الهجران ان کان یعقل (*

*) ویرکب حد السیف من ان تضیمه * اذ لم یکن عن شفرة السیف مزحل (*

بو ایکی بیت بحر طویلك ضرب ثانیسندندر تقطیعی (اذاان) فعولن

تلم

(تلم تنصف) مفاعیلن (اخاك) فعول مقبوض (وجدتهو) مفاعلن مقبوضه
علاط) فعول مقبوض (رفلهجرا) مفاعیلن (نانكا) فعولن (نیعقلو) مفاعلن
مقبوض (ویرك) فعول مقبوض (بحدد سسی) مفاعیلن (فنان) فعولن
تضیمهو) مفاعلن مقبوضه (اذالم) فعولن (یکن عن شف) مفاعیلن
(رتسسی) فعولن (فزحلو) مفاعلن مقبوضدر (قائلی معن بن اوس مزنیدر
(لم تنصف انصافدن مأخوذ نهی مخاطبدر انصاف وعدل معناسنه‌در
اخاك الف ایله منصوب (لم تنصف کلمه سنك مفعولیدر اخدن مراد اخوت
صداقه یاخود اخوت نسبدر (وجدته فعل مخاطبدر واذا شرطك جزاسیدر
ضمیر مفعولی اخاك لفظنه راجعـدر علی طرف الهجران وجدته کلمه سنه
متعلق وجدتك مفعول به غیر صریحیدر و بوراده طرفدن مراد طرف
معنویدر صوری دکلدر ان کان یعقل قولی اخاك قولنك قیدیدر یعقـل
ضرب بابندندر اکر ظلمکدن نصکره برادر یکك عقلی باقی اولورسه دیمکدر
بونده سنك ظلمکله مجنون اولورلغه وهجران ایله عقلی باقی اولورلغه اشارت
واردر (یرکب حد السیف ایله قتل اولنمقلغه راضی اولور دیمکدر یاخود قتل
منزله‌سنده اولان شیئی ارتکاب ایدر دیمکدر مطولده حد سیفه رکوب ایله مرادی
تقطیع سیف ایله تقطیع وتأثیریله مؤثر اولان اموره تحمل ایتمکدر و بونکله
مرادی حرب وموته صبردر من ان تضیمه سنك برادر یکله ظلمك اجلندن دیمکدر
بوتقدیرجه من اجلیه اولور بعضیلر من لام معناسنه تعلیل یاخود تسبب
ایچون دیوب حد سیفه رکوب ایدر ظلمك سببیله دیمکدر دیمش (مطولده من
ان تضیمه قولی یرکب حد السیفدن بدل قیلوب من کلمه سنی بدل ایچون
قیلمش (عن شفرة السیف لم یکن کلمه سنه متعلقـدر (شفره فتح شین معجمه
وسکون فا وفتح را ایله سیفك حدینه دیرلر (مزحل لم یکن کلمه سنك اسمیدر
(مزحل فتح میم وسکون زای وفتح حاء مهمله ایله مبعد معناسنه‌در دفع
بابندن (زحل زحولا دنیلور بعد معناسنه (معنای بیتین) نه زمان سن برادریکه
عدل وانصاف ایتمسك یعنی اعطای نصفه ایتمیوب حقوقنی توفیه ایتمسك
اکر برادرك عاقل ایسه انی طرف هجران یعنی افتراق طرفنـده بولورسن
یعنی سنك ایچون هجرت ایدیجی وسنکله اولان مواخاتنی متبدل بولورسین
و برادریکه ظلم ایتدیککك اجلندن سیف ایله قتل اولنمقلغه راضی اولور یاخود
قتل منزله‌سنده اولان شیئی ارتکاب ایدر اکر حد سیفدن ظلمی قبولك غیری

مبعد اولمازايسه بيت ثانينك مطوّلده ومختصرده وريلان معناسى سنك برادرك شدائده تحمل ايدر تأثيرسيوف كندنده تأثيرايدن وتقطيع سيوف كندوينى تقطع ايدن كبى شدائده تحمل ايدرسنك اكاظلمكدن بدل اكر حدسيفه ركوبدن ومشاقه تحملدن مبعد اولمازايسه خفى بيورلميه شعر اخوان ايله مداراته حث وانلر ايله غلظتدن تجنبدر والا صديق وظهير قالمز بونده زيادهٔ مبالغه ايله * ولوكنت فظا غليظ القلب لانفضوا من حولك * آيت كريمه سنه تلميح واردر نقل اولنوركه عبدالله بن الزبير معاويه يه كلدى بوايكى بيتى انشاد وقراءت ايلدى معاويه عبد الله بن الزبيره * لقد شعرت بعدى ياابابكر ديدى يعنى معاويه عبدالله بن الزبيره بندنصكره وبنى كورمديه لى شعرى اخذ ايتمشسن وشاعر اولمشسن اى ابو بكر ديدى بوندنصكره عبدالله بن الزبير معاويه نك مجلسندن مفارقت ايتمز اولدى حتى بركون معن ابن اوس مزنى كلدى ومعاويه نك مجلسنه دخول ايدوب اولى * لعمرك ماادرى وانى لاوجل * على اينا تغدو المنية اول * قصيده سنى تمام اولنجيه دك معاويه نك حضورنده قراءت وانشاد ايلدى مكر بوايكى بيت معن بن اوسك قصيده سنده وار ايمش معاويه عبدالله بن الزبيره دونوب بوايكى بندر ديو بكا خبر ويرمدكمى ديدى عبدالله بن الزبير دخى بى مهابا لفظ ومعنى معن بن اوسكدر ديدكدنصكره معن بنم سود قرنداشمدر بن انك شعرينه اندن احقم ديدى مقصودى كمال اتحادلرى اولديغنى بيان اولسه كركدر خفى بيورلميه اصطلاح بديعده غيرك شعرينك جميع لفظ ومعناسنى من غيرتغيير اخذه نسخ وانتحال تسميه ايدرلر وبوغايت ايله مذمومدر زيرا عوام وخواصك بيلديكى سرقهٔ محضه در نسخ لغتده ابطال معناسنه در وانتحال شاعر غيرك شعرينى كندويه نسبت وبندر ديو ادعا ايتمكه ديرلر وينه خفى بيورلميه مطلقا اخذ وسرقه ايله مسمى اولان ايكى نوعدر برى ظاهردركه انجق نسخ وانتحاله واغاره مسخه مخصوصدر وبرى غير ظاهردركه انجق ذكرى آتى المام وسلخه مخصوصدر

*) دع المكارم لاترحل لبغيتها * واقعد فانك انت الطاعم الكاسى (*

*) ذر المآثر لاتذهب لمطلبها * واجلس فانك انت الآكل اللابس (*

بيت اول وبيت ثانى بحر بسيطك ضرب ثانيسندندر تقطيعى (دعلمكا) مفاعلن مخبون (رملا) فعلن مخبون (ترحللبغ) مستفعلن (يتهبا) فعلن مخبونه (وقعدفان) مستفعلن (نكان) فعلن مخبون (تططاعمل)

مستفعلن (كاسى) فعلن مقطوع (ذرلمئا) مفاعلن مخبون (ثرلا) فعلن مخبون (تذهبلمط) مستفعلن (ابها) فعلن مخبونه (وجلس فان) مستفعلن (نكان) فعلن مخبون (تلاكلل) مستفعلن (لابس) فعلن مقطوعدر بيت اول خطيئه نام شاعركدر زبرقانى هجو ايتديكى قصيده سندندر وميانلرنده اولان اولدى بركون حضرت عمر رضى الله عنه بو بيتى كوردى زبرقانه تلطيف ايدوب سنى هجو ايده نى كورميم سنى مدح ايده نى كوره يم ديدى درعقب حضرت حساندن سؤال ايتديلر آنى هجو ايتدى ديدكده حضرت عمر دخى اوزرينه صلح ايدوب حبس ايتدى بوقصد اغانيده مذكوره در بيت ثانى اولك من جهة المعنى عينيدركويا خطيئه نك قوانك جميع معناسنى جميع الفاظيله نظمنى تغيير ايتمكسزين اخذ ايدوب همان اكثر كلمه سنى مرادفنه ابدال ايله تغيير ايلمش بودخى قسم اول كبى مذمومدر خفى بيورلميه دع كلمه سنك يرينه مرادفى اولان ذر كلمه سنى مكارم يرينه مآثر لا ترحل يرينه لا تذهب ابغيتها يرينه لمطلبها اقعد يرينه اجلس فانك انت تغييراولنمامشدر طاعم يرينه آكل كاسى يرينه لابس كلمه سنى كتورمشدر معلولده ديركه دع اترك معناسنه ودع يدع دن امردر ماضيسى اماته اولنمشدر ودعدنيلز تركه دنيلور وادع دخى دنيلز لكن تارك دنيلور ضرورتده ودعه كلدى (المكارم دع كلمه سنك مفعوليدر مكارم مكرمه نك جمعيدر (لا ترحل رحل فلان وارتحل وترحل دنيلور اوچيده برمعنايه در ارتحال فارسيده ازمنزل برداشتن ايله تفسير اولنمشدر بعضيلر زاى معجمه ايله دردېمش (زحل عن مكانه زحولا وتزحل دنيلور مكاننددن تنحى وتباعد ايلدى ديمكدر (لبغيتها لا ترحيل كلمه سنه متعلقدر (بغيه كسر ايله ابتغا اولنان شيدر ضم ايله نفس حاجتدر جوهرى وبيهقى معناسى لطلبها ديمكدر ديمشلر (طاعم آكل معناسنه (طعم يطعم طعما فهو طاعم) دنيلور زيدى وطاتدى ديمكدر (كاسى مكسو معناسنه (عاصم معصوم معناسنه اولديغى كبى اطولده ديركه (رجل طاعم وطعم) دنيلور مطعمده حسن حالى اولان كيمسه ديمكدر (رجل كاس دنيلور كسا صاحبى اولان كيمسه ديمكدر پس معنى ديمك اولوركه سن دنى الهمه سين همان همتكك نهايتى طعام وكسادر حال بوكه طلب مكارم ايچون همت عاليه دن لازمدر مبذل اولان طاعم سمعه كبى طعمه دن مأخوذ اسم فاعلدر (كاسى رضى كبى كسودن مأخوذ اسم فاعلدر لبسه معناسنه بوتقدير جه

معنی دیمك اولورکه سن طالبی ایچون حاصل اولیان تنعم وثروت ومکارم طالبی سن بوتقریراطولکدر اما ابیات شرحنده شویله معنی ویرلشدرکه سن مکارم ومآثری ترك ایله ومکارمی طلب ایچون دخی کتمه همان سن اوتور زیرا سن ییجی وکیجیسن حاصلی یوب ایچمه‌دن وکیوب قوشانمدن غیری برشی بیلمزسین‌دون همت سین دیمك اولور

*) وقوفابها صحبی علی مطیهم * یقولون لاتهلك اسی وتجمل (*

بو بیت بحر طویلك ضرب ثانیسندندر تقطیعی (وقوفن) فعولن (بهاصحبی) مفاعیلن (علیی) فعول مقبوض (مطیهم) مفاعلن مقبوضه (یقولو) فعولن (نلاتهلك) مفاعیلن (اسنو) فعول مقبوض (تجمملی) مفاعلن مقبوضدر (قائلی امرء القیسدر طرفه بو بیتی قصیدهٔ دالیه سنده ایراد ایدوب فقط تجمل یرینه تجلد لفظنی ایراد ایتمشدر تجلد جلادتده تکلف ایتمکدر جلادت صبر معناسنه‌در بودخی بیت سابق کبی سرقهٔ محضه اولمغله مذمومدر (بهاده اولان ضمیر منازله راجعدر (زوزنی دیرکه وقوفا حالیت اوزره منصوبدر وقوف واقفك جمعیدر رکوع راکعك وشهود شاهدك وسجود ساجدك جمعی اولدیغی کبی (مطی مراکب معناسنه واحده سی مطیه‌در (اسی فرط حزنه دیرلر واسی مفعول له اولمق اوزره منصوبدر تجمل ایله مراد صبر ایله تجملدر (معنای بیت) اول منازلده اصحابم بنم ایچون مطیه لرینی واقف اولدقلری حالده بکا فرط حزندن هلاك اولمه وصبر ایله متجمل اول دیرلر ایدی

*) من راقب الناس لم یظفر بحاجته * وفاز بالطیبات الفاتك اللهج (*

*) من راقب الناس مات هما * وفاز باللذة الجسور (*

بیت اول بحر بسیطك ضرب اولندندر تقطیعی (من راقبن) مستفعلن (ناسلم) فاعلن (یظفر بحا) مستفعلن (جتهی) فعلن مخبونه (وفاز بط) مفاعیلن (طیبا) فاعلن (تلفاتكل) مستفعلن (لهجو) فاعلن مخبوندر بیت ثانی بحر بسیطك مجزو ومقطوع عروض وضربنده خبن واقع اولان ابیاتندندر تقطیعی (من راقبن) مستفعلن (ناسما) فاعلن (تهمما) فعولن مقطوع مخبون (وفازبل) مفاعلن مخبون (لذذتل) فاعلن (جسورو) فعولن مقطوع مخبوندر بیت اول بشارك قولیدر وبیت ثانی سلم خاسرکدر سلم فتح سین وسکون لام ایله‌در خاسر خاء معجمه ایله‌در (خاسر ایله تسمیه اولندیغنه

درت وجه تحریر اولنمشدر اولکیسی تجارتنده خسران ایدن اوتوری خاسر تسمیه اولندی ایکنجیسی اساسده نقل اولنورکه سلمك ارثا بر مصحفی وارایدی انی بیع ایدوب ثمننه ضرب ایچون برعود المغله خاسر تسمیه اولندی اوچنجیسی بر مصحفی وارایدی انی بیع ایدوب ثمننه دیوان شعر الدیغندن خاسر تسمیه اولندی دردنجیسی اموال کثیره واشیاء وفیره سی وارایدی ازمنهٔ قلیله‌ده مجموعنی تبذیر واتلاف ایتدیکندن خاسر تسمیه اولندی بو بیت اول وبیت ثانی اغاره ومسخه مثالدر اغاره ومسخ اصطلاح بدیعیده نظم لفظی تغییر ایله بیله جمیع لفظی یاخود بعض لفظی اخذ ایتمکدر بودخی اوچ قسمدر زیرا ثانی یا اولدن ابلغ یاخود اولدن دون یاخود اولك مثلی اولور اگر ثانی اولده بولنمیان حسن سبك یا اختصار یا ایضاح یا زیادهٔ معنی کبی برفضیلته اختصاصندن اوتوری اولدن ابلغ اولورسه ثانی ممدوح مقبولدر بشار وسلمك قوللری کبی بشارك بیتی اول وسلمك بیتی ثانیدر ان شاء الله تعالی بیت ثانینك ممدوح ومقبول اولمسنك وجهی بیت ثنینك معناسندنصکره بیان اولنور (راقب فاعل مستتری من موصوله عائددر مطولده اساسدن نقل ایدوب دیرکه رقبه وراقبه دنیلور اندن حذر وخوف ایتدی دیمکدر زیرا خائف عقابه ترقب وتوقع ایدر اطولده دیرکه راقب خاف معناسنه راقب الله فی امره دنیلور فلان کیمسه کندی امرنده الله‌دن قورقدی دیمکدر مألده ایکیسنك کلاملری بردر (الناس نزع خافضیت اوزره منصوب راقبك مفعولیدر تقدیری راقب عن الناس دیمکدر لم یظفر من موصولك جوابیدر ومستتری موصوله عائددر (بحاجته لم یظفر کلمه سنه متعلقدر بحاجته‌ده اولان ضمیر من موصوله عائددر وفازده اولان واو استینافیه‌در (فاز فوزدن مأخوذ ماضیدر بالطیبات فازیه متعلقدر اطولده دیرکه بالطیبات‌ده اولان الف لام مضاف الیه‌دن عوضدر تقدیری بطیبات الرزق دیمکدر گویا بو * یا ایها الناس کلوا من طیبات ما رزقناکم * آیت کریمه سنده اولانه اشارتدر الفاتك رفع ایله فازك فاعلیدر (فاتك فا وکسر تاء مثناة فوقیه ایله اسم فاعلدر شجاع وقتاله دیرلر اطوالده جری اولان شجاعه دیرلر دیدی (اللهج رفع ایله لفاتكك نعتیدر (لهج فتح لام وکسرها ایله صفت مشبهه‌در قتله ولوع وحرصی اولان کسنه‌یه دیرلر اطولده اغرا ایتدیکی امره مواظب اولان کمسندیه دیرلر دیدی مات هما من موصولك جوابیدر هما کلمه سنك نصبی یا مفعول له یا تمییز نیت

اوزره درهم حزن معناسنه باللذة فازیه متعلقدر لذت عندالمدرك كمال
خیراولان شیئه نیل وادراكدر (الجسور رفع ایله فازنك فاعلیدر (جسور
فتح جیم وضم سین ایله شدید الجرأه اولانه دیرلر بعضیلر جری اولانه دیرلر
دیمش (معنای بیت اول) ناسدن خوف ایدن كیمسه حاجت وطلبنه ظفر
بولماز محروم اولور اما طیبات رزقه ومستلذاته ظفریاب اولان شجاع
وقتال اولان كمسنه‌در حاصلی ناس اوزرینه تجاسر ایدن كمسنه طیبات
ومستلذاته ظفریاب اولور (معنای بیت ثانی) ناسدن خوف ایدن كمسنه
هم وحزن یوندن هلاك اولور وشدید الجرأه اولان لذته ظفریاب اولور
خفی بیورلمیه بیت ثانی بیت اولدن سبك یوندن اجوددر زیرا حزندن
اولمك حاجته عدم ظفردن ابلغدر ولفظ یوندن اخصردر بوظاهردر

*) هیهات لایأتی الزمان بمثله * ان الزمان بمثله لبخیل (*
*) اعدی الزمان سخاؤه فسخا به * ولقد یكون به الزمان بخیلا (*

بیت اول وبیت ثانی بحر كاملك ضرب ثانیسندندر تقطیعلری (هیهات لا)
مستفعلن مضمر (یأتزما) مستفعلن مضمر (نبمثلهی) متفاعلن سالمه
(انززما) مستفعلن (نبمثلهی) متفاعلن (لبخیلو) فعلاتن مقطوعدر
(اعدززما) مستفعلن مضمر (نسخاءهو) متفاعلن (فسخاءهی) متفاعلن
سالمه (ولقدیكو) متفاعلن (نبهززما) متفاعلن (نبخیلا) فعلاتن مقطوعدر
بیت اول ابوتمامكدر محمد بن حمید بعض غزواتده شهید اولدقده مرثیه سنده
دیمشدر بیت ثانی ابوالطیبكدر صاحب طرابلس شام اولان بدر بن عماری
مدح ایتدیكی قصیده سندندر وبیت اول وبیت ثانی اغاره ومسخك
قسم ثانیسنه مثالدر یعنی بیت ثانی اولده بولنان فضیلتك فواتندن اوتوری
بلاغتده اولك دونی اولدیغنه مثالدر وبویله اولان ثانی مذموم ومردوددر
ان شاء الله تعالی بیت ثانینك تقدیری اثناسنده مذمومیتی نه وجهله اولدیغی
بیان اولنور (هیهات بعد معناسنه اسم فعلدر ومستتری ممدوحه راجعدر
لایأتی الزمان بمثله قولی ممدوحك نعتیدر الزمان لایأتینك فاعلیدر واسنادی
مجاز عقلیدر بمثله ده اولان باء تعدیه لایأتی یه متعلقدر وممدوحه عائددر
ان الزمان الی آخره عدم اتیانك علتیدر الزمان اننك اسمیدر لبخیل اننك
خبریدر بمثله لبخیل یه متعلقدر ضمیری ممدوحه عائددر (معنای بیت اول ممدوح
بعید اولدی بزم ایله انك میاننده مسافه اوزادی زیرا ممدوح جنته واصل اولدی

وجنت ایله دنیای دنیه اراسنده چوق مقدار واردر لفظ خبر معنی تحسره
مبنیدر وبوندن مقصد بزم ایچون كندیله تسلی مأمول ایده جك برشی یوقدر
دیو تحسرده زیاده ایدوب زمان ممدوح مثللی بی كتورمز كه كندو ایله تسلی
اولنه دیدی بعده زمانك منفك اولمدیغی علت طبیعیه سی ایچون زمان
مثلنك عدم اتیانی تعلیل ایدوب زیرا تحقیق زمان ممدوح مثللی یه بخیلدر
دیدی وبونده نهایت تأكیده بالغ اولوب ان ولام وجمله اسمیه ایله ذكر ایلدی
وبونكله بطریق الاولی بخلی افاده ایلدی زیرا ممدوح مثللی بی زمان بخیل
اولسه ممدوحی بطریق الاولی بخیل اولور وافاده استمرار بخل زمان ایله
زمان ممدوحدن اول مثلنی اتیان ایتمدیكنه وبونی اتیان خارق عاده اولدیغنه
اشارت ایلدی بومعنی وتقریر صاحب اطولكدر اما مطول صاحبی
هیهاتنك ضمیرنی بیت سابقده ذكر اولنان نسیانه ارجاع ایتمشدر بیت سابق
*انسی ابانصر نسبت اذ یدی *من حیث ینتصر الفتی وینیل *در بوكا كوره
معنی دیمك اولور كه ممدوحی بنم نسیانم بعید اولدی اویله ممدوحكه زمان
مثلنی اتیان ایتمز زیرا تحقیق زمان مثلنی اتیانده بخیلدر عبدالقاهر مسائل
مشكله ده دیركه شیخ ابوعلی فارسی دیمشكه بو بیتده تقصیر واردر زیرا
بومثللیده غرض مثلی نفیدر یعنی ممدوح مثللی عزیزدر یاخود ممدوح مثللی
اولماز پس مثلنك فقدینك سببی مثلنی زمانك بخلی قیلنسه تحقیق غرضه
خلل ویروب مثلنك وجودینی تجویز ایتمش اولور وبونی من حیث هو منع
ایدر یوقدر بلكه زمانك بخلی حیثیتدن مثلنی زمان جودت ایدر اعدی
الامر دنیلور الزمان نصب ایله اعدی نك مفعولیدر سخاؤه رفع ایله اعدی نك
فاعلیدر وضمیری ممدوحه عائددر فسخاده اولان فاعل مستتر زمانه عائددر
الزمان یكون نك اسمیدر بخیلا خبریدر خفی بیورلمیه ابوطیبك مصراع
ثانیسی ابوتمامك مصراع ثانیسندن مأخوذدر نقدرمیانلرنده فرق اولورسه كه
ابوتمام صراحة بخلی ممدوح مثللی یه متعلق قیلدی ابوطیب بخلی ممدوحك
نفسنه متعلق قیلدی زیرا تفاوتدن بومقدار اخذه منافی دكلدر وبعضك
توهم ایتدیكی كبی من كل وجه مأخوذ ایله مأخوذ منهك معناده اتحادلری
دخی شرط قیلنمدی وابوطیبك مصراعی ابوتمامك مصراعندن دوندر وابن
جنی نك ذكر ایتدیكی اوزره بیتك معناسی دیمكدر كه زمان ممدوحك سخاسندن
سخایی تعلم ایدوب ممدوحی سخا وعدمدن وجوده اخراج ایلدی اكر زمانك

ممدوحدن استفاده وتعلم ایتدیکی سخاسی اولمییدی ممدوحی دنیایه اخراجده
بخیل اولوب کندی نفسی ایچون بقاسین طلب ایدردی و بو ابن جنی نك
معناسی ابن فورجه تزییف ایدوب بو معنی تأویل فاسد وغرض بعید در
زیرا غیر موجودك سخاسی عدوی ایله وصفلنمز دیوب شویله معنا ویردیکه
ممدوحك بعد وجوده سخاسی زمانه تجاوز ایدوب زمان دخی ممدوح ایله
اوزریه سخا و صا ایله بزی اسعاد ایلدی وعلی التقدیرین بونده مقام
ماضیه مضارعی وضعی وصمه سی واردر زیرا ابو الطیبك قصدی زمان
ممدوحی بخیل اولدی دیمك اولوب ضرورت وزن ایچون مضارعه عدول
ایلدی ایضاحده تقریر اولنان بودر صاحب اطول دیدیکه بن دیرمکه
اظهر اولان معنای بیت بودرکه ممدوحك سخاسی زمانه تجاوز ایلدی
وممدوحك سخاسنك عدوی و تجاوزی سببیله زمان دخی سخا ایتدی
بو تقدیرجه (به نك ضمیری عدوی یه عائد اولوب باسببیت معناسنده در سخانك
صله سی دکلدر بوکا کوره معنی دیمك اولورکه ممدوح کندو ایله اولنان شیء
عدوی وتجاوز سببیله زمانه سخا ایدی وتحقیق زمان ممدوحنك سخاسندن
صکره سخاسی بخیل اولدی زیرا ممدوحك کندندن صکره سخاسی زمانه
ساری اولمق ایچون زمانی سخی قلدیکه ممدوح مثللی بی سخا ایده صکره
صاحب ایضاح دیدیکه معنی ماضی اوزره اولمسی مسلم دکلدر بلکه معنی
دیمکدرکه زمان ابدا ممدوحك هلاکنی بخیل اولوب وجه دهر اوزره باقی قیله
و بو معنایی زمان ممدوحی سخا ایتدی دیو دفع ایلدی وسخا غیره بذل ایتمکدرکه
کندونك تحت تصرفندن بیرون اوله بو تقدیرجه زمان ممدوحك هلاکنی
سماحت ایتز اختیارینك معناسی یوقدر زیرا بو اخبار انجق ممدوحك هلاکنه
قادر اولان کمسنه ده مفید در و بو دفعه اعتراض اولنوب دنلدیکه تحقیق
زمان ممدوحی سخا ایتدی که ایجادیله تحت تصرفندن چیقه زیرا حاصلی
تحصیلدر اما زمانك اهلاك ایله تصرفی باقیدر وزمان ایچون اهلاکی
سماحت وبخل ایتمك واردر صاحب مطول صاحب ایضاحك بو اعتراضندن
جواب ویروب دیرکه بو معنی اوزرینه حملك احتمالی ضرر ویرمز زیرا بو حمل
ایله بیله ینه ابو تمامك مصراعندن ادون وابو تمامك مصراعی سبك یوندن
اجود در زیرا اوزرینه قرینه داله ظاهره اولیان مضافك تقدیرندن
استغناسی واردر بوکا بناء بیتی تفسیر ایدنلردن برکمسنه بو معنایه ذاهب اولمدی

*) لو حار مرتاد المنية لم يجد * الا الفراق على النفوس دليلا (*

*) لولا مفارقة الاحباب ما وجدت * لها المنايا الى ارواحنا سبلا (*

بیت اول بحر کاملك ضرب ثانیسندندر تقطیعی (لو حار مر) مستفعلن
مضمر (تادلمن) مستفعلن مضمر (یتلم یجد) متفاعلن سالم (الالفرا) مستفعلن
(قعلنفو) متفاعلن (سدلیلا) فعلاتن مقطوعدر (بیت ثانی بحر بسیطك
ضرب اولندندر تقطیعی (لولا مفا) مستفعلن (رقتل) فعلن (احبابما)
مستفعلن (وجدت) فعلن مخبونه (لهلمنا) مفاعلن (یالا) فاعلن (ارواحنا)
مستفعلن (سبلا) فعلن مخبوندر (بیت اول ابو تمامکدر نوح بن عمروی
مدح ایلدیکی قصیده سندندر (وبیت ثانی ابو الطیبکدر سعید بن عبد الله
انطاکی یی مدح ایلدیکی قصیده سندندر (حار صیغهٔ ماضیدر برشیئه
نظر ایدوب درعقب غشی اولسه وسبیلنه هدایت بولمسه حار دنیلور
(مرتاد ضم میم وسکون را ایله طلب معناسنه اولان ارتیاددن مأخوذ
اسم فاعلدر ومنیه یه اضافتی من معناسنه در یعنی اضافت بیانیه در (لم یجد
الا الفراق قولی دلیلا قولندن مستثنادر علی النفوس دلیلا قولنه متعلقدر
لهاده اولان ضمیر منایایه عائددر ومنایادن حالدر و بو سبلادن حال قیلنه
اقربدر ووجدت کلمه سنك فاعلیدر وجدت یاعلمت معناسنه در مفعول ثانی
الی ارواحنا قولیدرکه مفعول اولك اوزرینه تقدیم اولندی یاخود اصابت
معناسنه الی ارواحنا قولی حالدر نکارتندن اوتوری صاحبی اوزرینه
تقدیم اولندی بعضیلر اها لهاة کلمه سنك جمعیدر منایایه مضاف قیلندی
دیمش (لهاة حلق اوزرینه مشرفه اولان لحمیه دیرلر و بونی ید المنایا روایتی
تأییدایدر پس ابو الطیب جمیع معنایی بعض الفاظ ایله بیله اخذ ایتدی
مرادف منیه اولان فراق ومرادف نفوس اولان ارواح کبی وصاحب
مطول مراد فی اخذامر واحددن غیری یوقدر اما فراق ومنیه ووجدان
بعض الفاظی بعینه اخذ قیلندن اولدیغی محل نظردر خفی بیورلمیه
ابو الطیبك بیتی افضلدر شول حیثیتدنکه منایانك اهتداسنی ارواحه
حقیر ایتدی اما ابو تمام فراقی منیه حیرتی اوزرینه دلیل قیلدی وافاده ایتدیکه
وصال ایله بیله موت اولماز زیرا موته طریق یوقدر الا حال فراقده واردر
(معنای بیت اول) نفوسی طالبه اولان منیه اکر نفوسك اهلاکنه طریقده
[illegible] نفوسه منیه ایچون توصل ممکنده اولماسه منیه ایچون نفوس

اوزرینه دلیل اولماز الافراق اولور (معنای بیت ثانی) اکر احبابك مفارقتی اولمیدی ید منایا ارواحمزه طرق بولامزدی خفی بیورلمیه ابو الطیبك بیتی ثانیدر وابو تمامك بیتی اولدر ثانی اولك مثلی اولدیغنه مثالدر و بوذمدن ابعد در لکن فضل اولکدر

*) هو الصنع ان یعجل فخیر وان یرث * فللریث فی بعض المواضع انفع (*

*) ومن الخیر بطؤ سیبك عنی * اسرع السحب فی المسیر جهام (*

بیت اول بحر طویلك ضرب ثانیسندندر تقطیعی (هو صصن) فعولن (عان یعجل) مفاعیلن (فخیرن) فعولن (وان یرث) مفاعلن (فللری) فعولن (ثفیبعضل) مفاعیلن (مواضعی) مفاعلن مقبوضدر (بیت ثانی بحر خفیفك ابیات زحافاتندندر تقطیعی (ومنلخی) فعلاتن مخبون (ر بطأسی) مفاعلن مخبون (بکعننی) فعلاتن مخبونه (اسرعسسح) فاعلاتن (بفلمسی) مفاعلن (رجهامو) فعلاتن مخبوندر بیت اول ابو تمامکدر و بیت ثانی ابو الطیبکدر علی بن احمد خراسانی یی مدح ایلدیکی قصیده سندندر و بیت اول وثانی المام وسلخه مثالدر المام وسلخ اصطلاح بدیعیده یالکز معنانی اخذدر و بو سرقه واخذك نوع ثانیسندندر یعنی غیر ظاهرندندر و بوده اغاره ومسخ کبی اوج قسمدر یعنی بیت ثانی اولدن ابلغ یادون یامثلیدر اولکنه بو ایکی بیتلردر هو ضمیر شاندر الصنع مبتدادر (صنع ضم صاد مهمله وسکون نون ایله فعل جمیل واحسان معنالرینه در ان یعجل فخیر جملهٔ شرطیه سی مبتدانك خبریدر واحسن اولان هو ذهنده حاضره عائددر ومبتدا والصنع خبری وجملهٔ شرطیه ابتداء کلام اولمقدر و بو ابو العلاء معرینك قولی کبیدر هو الهجر حتی مایلم خیال * و بعض صدور الزائرین وصال * و بو انواع اعرابدن برنوع لطیفدر که بو کائمهٔ اعرابدن اذهان راضیه اکاه وواصل اولمادی یرث کلمه سنك مستتری الصنع یه راجعدر یرث یبطؤ معناسنه فللریث ده اولان لام ابتدائیه در ریث بطؤ معناسنه انفع فللریثك خبریدر (معنای بیت اول) شان صنع وفعل جمیل یعنی ممدوحك احسانی اکر عجله اولوب عجله اوزرینه واصل اواورسه اول عجله خیردر واکر بطیء اولورسه بطوء بعض مواضعده عجله دن انفعدر ومن الخیر مقدم خبر بطؤ سیبك مؤخر مبتدادر (بطؤ ضم باء موحده وسکون طاء مهمله ایله ابطاءدن اسمدر تأخر معناسنه سبب فتح ایله عطا معناسنه اسرع السحب مبتدادر (سحب ضم سین مهمله

وضرورة سکون حاء مهمله ایله سحابك یاخود سحابه نك جمعیدر جهام مبتدانك خبریدر (جهام فتح جیم ایله کندنده ما آ اولمیان سحابه دیرلر (معنای بیت ثانی) ای ممدوح سنك عطا واحسانك بندن بطؤ وتأخری خیردندر مثالی مسیرده سحابلرك اسرعی شول سحابدر که انده ما آ یوقدر حاصلی عطا واحسانکك بندن تأخرینی ترجیح ایتدرمکه سحاب کبی کثرتنه دلالت ایدر سحابدن بعضی جهامدر یعنی ایچنده صو اولمیاندر اما ایچنده صو اولان ثقیل اولمشیدر حال عطاده بویله در پس ابو الطیبك بیتی ایچون سحاب ایله ضرب مثل اولندیغی حیثیتدن مقصودی زیاده بیانه شامل اولمغله ابو تمامك بیتندن ابلغدر

*) واذا تألق فی الندی کلامه * المصقول خلت لسانه من عضبه (*

*) کأن السنهم فی النطق قد جعلت * علی رماحهم فی الطعن خرصانا (*

بیت اول مدور بحر کاملدندر تقطیعی (واذا تأل) متفاعلن (لقفنندی) متفاعلن (یکلامهل) متفاعلن سالمه (مصقول خل) مستفعلن (تلسانهو) متفاعلن (من عضبهی) مستفعلن مضمردر (بیت ثانی بحر بسیطك ضرب ثانیٔ مقطوعندندر تقطیعی (کأن ال) مفاعلن مخبون (سنهم) فعلن مخبون (فننطققد) مستفعلن (جعلت) فعلن مخبونه (علا رما) مفاعلن مخبون (حهمی) فعلن (فططعنخر) مستفعلن (صانا) فعلن مقطوعدر بیت اول بحترینکدر حسن بن وهبی یی مدح ایتدیکی قصیده سندندر بیت ثانی ابو الطیبکدر سعید بن عبد الله انطاکی یی مدح ایلدیکی قصیده سندندر خفی بیورلمیه بیت اول وثانی المام وسلخك قسم ثانیسنه مثالدر یعنی ثانی اولدن دون ومذموم اولدیغنه مثالدر و بوده غیر ظاهردر (تألق تفعلدن صیغهٔ ماضیدر لمعان ایتدی وظاهر اولدی دیمکدر (فی الندی تألق یه متعلقدر (ندی فعیل وزنی اوزره اشراف ناسه خاص اولان مجلسه دیرلر (قاموسده قومك مجلسیدر که قوم انده اوله لردیدی (کلامه رفع ایله تألق نك فاعلیدر وضمیری ممدوحه راجعدر المصقول رفع ایله کلامه نك نعتیدر (مصقول مجلو معناسنه جلالنمش دیمکدر وکلام مصقولدن مراد کندندن التباس اولمیان وضع ومنقحدر و بو صداسی ازاله اولنان سیف مصقولدن مستعاردر خلت فعل خطابدر حسبت معناسنه لسانه نصب ایله خلت نك مفعولیدر وضمیری ممدوحه عائددر من عضبه خلت یه متعلقدر ومن بوراده زائده اولوب

عضبه خلت نك مفعول ثانیسی اولور وضمیری ممدوحه عائددر (عضب فتح عین مهمله وسكون ضاد معجمه ایله سیف قاطع معناسنه‌در مطولده دیركه بونده استعاره بالكنایه واردرشول حیثیدنكه كلامی سیفه تشبیه ایدوب اكا تألق وصقاله‌یی اثبات ایلدی اظفاری منیه‌یه اثبات كبی وینه بونده اكالمعان وصقاله‌یی اثبات تخییل وآخری ترشیحدر زیرا تخییل ولماز الابراولوراوجه اولان دیمكدر كه كلامی كدردن صافی اولان ریقه تشبیه ایدوب اول كلامك مصقول اولمقلغیله كدردن خلوصنی اراده ایلدی واكالمعانی وشائبه كدردن خلوصی اثبات ایلدی وسیف قاطع مصقول كبی اولان لساندن ریقی ظاهر قیلدی ولسانی سیفدن بعض قیلدی زیرا لسان سیفك اوجنه مشابه‌در ولسانك وصفنی كمال فصاحت ایله تضمین ایلدی وكلامك ماضی اواسی سیفك قاطع اولمقلغیدر وشجاعت ایله وصفیدر پس خفی بیورلمیه بحترینك بیتنك فضلی مجرد استعاره تخییلیه‌یه شمولی دكلدر بلكه بیتده تشبیهات دقیقه واستتباع لطیف دخی واردر (السنهم كأننك اسمیدر السن فتح همزه وسكون لام وضم سین مهمله ایله لسانك جمعیدر فی النطق ده اولان فی عندمعناسنه‌در دیمشلر (طعن رمح ایله ضرب ایتمكدر بینلرنده مناسبت فقط ظرفیدر (جعلت مستتری السنهم كلمه سنه راجعدر علی رماحهم جعلت كلمه سنه متعلقدر فی الطعن ده اولان فی ینه عندمعناسنه‌در (خرصانا جعلت كلمه سنك مفعولیدر خرصان الشجر شجرك قضبان واغصانته دیرلر خرصان الرماح رماحك اسنه سنه دیرلر خرصانك مفردی ضم وكسر خاء معجمه ایله خرصدر حلقهٔ صغیره‌یه دیرلر دیمشلر (معنای بیت اول) نه‌زمان اشراف ناسه حاصل اولان مجلسده ممدوحك واضح ومنقح كلامی لمعان ایتسه لسانی نفاذ ومضاسنده كندینك سیف قاطعی ظن ایدرسین (معنای بیت ثانی) انلرك رماحلرینك فرط مضی ونفاذندن كویانطق عندنده انلرك لسانلری طعن عندنده رماحلری اوزره اسنه قیلندی بویله اوانجه نفاذده اسنه لسانلری كبی اولدی مرادی ممدوحك لسانی وطلاقتنی وصفدر خفی بیورلمیه ابوالطیبك بیتی بحترینك بیتندن دوندر زیرا ابوالطیب تألق ومصقول لفظلرینك افاده ایتدیكی استعاره تخییلیه‌یی فوت ایتدی وابوالطیب تشبیهده شكه دلالت ایدن كأن‌یی استعمال ایلدی اما بحتری رجحانه دلالت ایدن خلت لفظنی استعمال ایلدی اطولده دیركه ابوالطیبك بیتنده مزید مبالغه واردركه بیت بحتریده بوقدر

شول حیثیله كه تشبیه مقلوب طریقیله اسنه لرینی السنه لرینه شبیه قیلدی لكن بونكله بیله كه بیت بحتری كندندن اولان كثرت مزایاسیبیله ابوالطیبك بیتندن ابلغدر

*) ولم یك اكثرالفتیان مالا * ولكن كان ارحبهم ذراعا (*

*) ولیس باوسعهم فی الغنی * ولكن معروفه اوسع (*

بیت اول بحر وافرك ضرب اول مقطوفندندر تقطیعی (ولم یك اك) مفاعلتن (ثرلفتیا) مفاعیلن معصوب (نمالن) فعولن مقطوفه‌در (ولاكنكا) مفاعیلن معصوب (نارحبهم) مفاعلتن (ذراعا) فعولن مقطوفدر (بیت ثانی بحر متقاربك ضرب ثالث محذوفندندرتقطیعی (ولیس) فعول مقبوض (باوس) فعول مقبوض (عهمفل فعولن (غنا) فعل محذوفه (ولاكن فعولن (نمعرو) فعولن (فهواو) فعولن (سعو) فعل محذوفدر (بیت اول ابوزیاد اعرابینكدر بیت ثانی اشجع نام شاعركدر جعفر بن یحیی برمكی یی مدح ایتدیكی قصیده سندندرخفی بیورلمیه بیت اول و بیت ثانی المام وسلخك قسم ثالثنه مثالدر یعنی ثانی اولك مثلی اولادیغنه مثالدر بوده غیرظاهردر ولم یك اصلی یكن ایدی كثرت استعمالندن جزمی حالنده نون دخی حذف اولنمشدر (فتیان كسر فا وسكون تاء مثناة فوقیه ایله فتی نك جمعیدر سخی معناسنه مالا اكثرالفتیاندن تمیزدر ایضاحده مصراع اولك یرینه *وما ان كان اكثرهم سواما * روایت اولنمشدر سواما تمیزیت اوزره منصوبدر (سائمه وسوام وسوائم ابل راعیه‌یه دیرلر (ارحبهم نصب ایله كان نك خبریدر اساس البلاغه ده فلان رحب الباع والذراع * ورحیب الباع والذراع دنیلور سخی دیمكدر (ذراع كسر ذال معجمه ایله اصبع وسطی وساعدك طرفنه وارنجه مرفقك طرفنه دیرلر (باع یدینك مدی مقدارینه دیرلر اوسعهم ده اولان ضمیر * یروم الملوك مدی جعفر * ولا یصنعون كما یصنع * بیتنده اولان ملوكه عائددر (معروفه نصب ایله لكن نك اسمیدر (اوسع خبریدر معروف احسان معناسنه ضمیری ممدوحه عائددر (معنای بیت اول) اول ممدوح مال جهتندن سخیلرك اكثری اولمادی ولكن سخیلرك اسخی واجودیدر (معنای بیت ثانی) ممدوح غناده ملوكك اوسعی دكلدر ولكن احسانی اوسعدر

*) فلا یمنعك من ارب لحاهم * سواء ذوالعمامة والخمار (*

ومن فی كفه منهم قناة * كمن فی كفه منهم خضاب*

بيت اول و بيت ثانى بحر وافرك ضرب اولندندر تقطيعلرى (فلايمنع) مفاعيلن معصوب (كنارربن) مفاعيلن (لحاهم) فعولن مقطوفه (سواء ذل مفاعيلن معصوب (عمامتول) مفاعلتن (خمارى) فعولن مقطوفدر (ومنفيكف) مفاعيلن معصوب (فهيمنهم) مفاعيلن معصوب (قناتن) فعولن مقطوفه (كنفيكف) مفاعيلن معصوب (فهيمنهم) مفاعيلن معصوب (خضابو) فعولن مقطوفدر بيت اول جريركدر بيت ثانى ابو الطيبكدر سيف الدوله‌يى مدح ايلديكى قصيده سندندر قبائل عربك وبنو كلابك سيف الدوله يه ايتدكلرى خضوعلرينى ذكر ايدر (فلايمنع عينك سكونيله لفظ نهيدر (من ارب فلايمنعك كلمه‌سنه متعلقدر (ارب فرس وزنى اوزره حاجت معناسنه‌در (لحاهم ضم وكسر لام ايله اولان لحيه‌نك جمعيدر (سواء مقدم خبردر (ذو العمامة مؤخر مبتدا در (عمامه كسر عين مهمله ايله مغفر و بيضه و باشه صاريلان صارغه‌ديرلر دستار معناسنه عمامه‌يى معناى اول وثانى يه حمل ايلمغدر ومعناى ثالثه حمل اوفقدر (والخمار العمامة اوزرينه معطوفدر (خمار كسر خاء معجمه ايله نسانك باشلرينه اورتدكلرى شيئه ديرز خفى يورلميه بيت ثانيده مصراع اولك جمله‌سى ابتدائيه‌در مصراع ثانينك جمله‌سى خبريه‌در جريرك رجلدن ذو العمامه ايله تعبيرى ابو الطيبك رجلدن (ومن فى كفه قناة تعبيرى كبيدر (كف پنجهٔ دست معناسنه بعضيلر مع الاصابع راحه يه ديرلر ديوب بدنى اذادن كف ايتديكندن تسميه اولنمشدر ديمش مرور ايتدى (قناة رمح معناسنه ومرأه دن ذات الخمار ايله تعبيرى كن فى كفه منهم خضاب تعبيرى كبيدر (خضاب كسر خاء معجمه ايله مايخضب به نك اسميدر فارسيده رنك موى معناسنه‌در بعضيلر مطلق رنك معناسنه‌در ديمش ابو الطيبك بيتنده مزيد مبالغه واردر شول حيثيتدنكه انلردن حربه متهيئ يدنده خضاب اولان مرأه منعمه كبى قيلدى زيرا بويله اولان مرأه عمل وسعى اوزرينه متمرنه وخادمه وشدائده متحمله اولان مرأه‌دن اضعفدر و بونده صنعت توجيه واردر زيرا بيت شجاعتله مدحه متحملدر شول طريق ايله كه انلردن النده قناة اولان اوزرينه حمل اولنه انلردن النده خضاب اولان كمسنه كبى دم خصمله تلطخندن اوتورى و بو بيب ايچون بر احتمال دخى واردر كه بيتى تشابه معنيندن اخراج ايدر اول احتمال بودر كه انلردن كفنده قناة اولان كمسنه نك كفنده اول قناة انجق زينتدر زيرا اول كمسه

كندوبى

كندوبى حربدن كف ايتمكله كفنده قناتده زينتدن غيرى بر فائده يوقدر عينيله انلردن كفنده خضاب اولان كمسنه كبى كه خضاب انجق زينتدر و بونقدر ضعفلرينه دلالت ايدرسه دخى لكن نسا ايله ميانلرنده تسويه يه دلالت ايدر يوقدر (ايضاحده ديمشكه بيتين متشابهين دن احدهما نسبب وغزل واخرى مديح ياخود هجا ياخود افتخار ياخود غير ذلك اولملرى سنى مغرور قيلماسون زيرا شاعر حاذق بيتى نظم ايتمك ايچون معناى مختلسى قصد ايتديسه بيتى اخفاده حيله ايدوب لفظنى تغيير ونوعندن يعنى نسبب ياخود مديح ياخود غير ذلك دن ووزنندن وقافيه‌سندن صرف وعدول ايدر (معناى بيت اول) انلرك صقاللرى سنى حاجتدن منع ايلمسون يعنى حاجت ومطلبكدن كيرو قالمه آخردن طلب ايله انلرك صقاللرى سكا مانع اولمسون انلر صقاللى يدر رجالدندر ديوسنى آلداتمسين زيرا عمامه صاحبى وخمار صاحبه‌سى برابردر يعنى انلرك رجال و نسوانى ضعفده سياندر (معناى بيت ثانى) انلردن بعضيلرينك كفنده قناة اولان كيمسه انلردن بعضيلرينك كفنده خضاب اولان كبى يعنى انلرك كفنده قناة اولانيله خضاب اولانك ضعفده فرقى يوقدر حاصلى رجالى نساسندن قالمز ديمكدر

*) سلبوا واشرقت الدماء عليهم * محمرة فكأنهم لم يسلبوا (*

*) يبس النجيع عليه وهو مجرد * عن غمده فكأنما هو مغمد (*

بيت اول و بيت ثانى بحر كاملدندر تقطيعلرى (سلبو واش) متفاعلن (رقتد دما) متفاعلن (ء عليهمو) متفاعلن سالمه (محمرتن) مستفعلن مضمر (فكأننهم) متفاعلن (لم يسلبو) مستفعلن مضمردر (يبسنجى) متفاعلن (عليهوه) متفاعلن (ومجرردو) متفاعلن سالمه (عن غمدهى) مستفعلن مضمر (فكأنما) متفاعلن (هومغمدو) متفاعلن سالمدر بيت اول بحترينكدر اسحق بن ابراهيمى مدح ايلديكى قصيده سندندر بيت ثانى ابو الطيبكدر شجاع طائى يى مدح ايلديكى قصيده سندندر (سلبوا صيغهٔ مجهولدر نائب فاعلى سلب ماده‌سى قرينه سيله ثيابهم در (ضميرى قتلى يه عائددر اشرقت شروق شمسه داخل اولدى ديمكدر بعضيلر جفت معناسنه‌در ديمش بعضيلر حمرتده غايته بالغه اولدى بعضيلر حرتى مشتده اولدى ديمكدر ديمشلر (الدماء رفع ايله اشرقت كلمه‌سنك فاعليدر عليهم كائنة كلمه‌سنه متعلقدر عليهم الدماء دن حالدر محمرة كبى محمره اسم مفعولدر قرمزى يلمش ديمكدر

لم يسلبوا بنه صيغهٔ مجهولدر يبس تعب وزنى اوزره جف معناسنه در النجيع رفع ايله يبس نك فاعليدر (نجيع فتح نون وكسر جيم وسكون يا ايله سواده مائل اولان دمه ديرلر عليه يبس يه متعلقدر وضميرى سيفه عائدر وهو ده واو حاليه در هو سيفه راجع مبتدادر مجرد خبريدر عن غمده مجرد كلمه سنه متعلقدر وضميرى سيفه راجعدر (غمد كسرايله نيام شمشير معناسنه هو سيفه راجع مبتدادر مغمد خبريدر (معناى بيت اول) املرك ثيابلرى سلب اولندى وقان اوزرلرنده محمره اولديغى حالده شروق شمسه داخله اولدى كويا انلر سلب اولنمديلر يعنى ثيابلرى سلب اولنمدى زيرا دماء مشرقه انلره ثياب منزله سنده اولور (معناى بيت ثانى) سيفك اوزرنده دم قوريدى حال بوكه سيف غمدندن مجرددر كويا سيفك غمدلنمشدر خفى بيورلميه بيت ثانيده معنى محل آخره نقل اولندى بويله اولنجه بيت ثانينك معناسى دم يابس سيفك غمدى منزله سنده در ديمك اولوب قتلى وجرحى دن معنى سيفه نقل اولندى و بو بيت ثانيده معنانك محل آخره نقل اولنمسى غير ظاهردر

*) واذ غضبت عليك بنو تميم * وجدت الناس كلهم غضابا (*

*) لبس من الله بمستنكر * ان يجمع العالم فى واحد (*

بيت اول بحر وافرك ضرب اول مقطوفندندر تقطيعى (واذ غضبت) مفاعلتن (عليك بنو) مفاعلتن (تميم) فعولن مقطوفه (وجدتننا) مفاعيلن معصوب (سكلهمو) مفاعلتن (غضابا) فعولن مقطوفدر (و بيت ثانى بحر سريعك ضرب ثانيسندندر تقطيعى (لبس منل) مفتعلن مطوى (لاه بمس) مفتعلن (تنكرن) فاعلن مطويه مكسوفه (ان يجمعل) مستفعلن (عالم فى) مفتعلن مطوى (واحدى) فاعلن مطوى مكسوفدر بيت اول جريركدر و بيت ثانى ابو نواسكدر خفى بيورلميه بيت اولك معناسى ثانيدن اشمل اولوب وغير ظاهر اولديغنه مثالدر (بنو تميم غضبت كلمه سنك فاعليدر (الناس وجدت نك مفعول اوليدر (كلهم نصب ايله الناسنك تأكيديدر (غضابا وجدت نك مفعول ثانيسيدر (غضاب كسر غين معجمه ايله غضبان كلمه سنك جمعيدر (عطاش عطشان كبى ان يجمع العالم فى واحد قولى لبس نك اسميدر (بمستنكر من الله قولى خبريدر (و بمستنكرده با زائده در (وعالم ايله مراد انساندر و بوكا عالم صغير ديرلر (واحددن مراد عالم كبيردر كه فلكدر بوكا كوره معنى

الله تعالادن مستنكر ومستبعد دكلدر كه انسان وجميع موجودى درون فلكده جمع وخلق ايليه (معناى بيت اول) نه زمان بنو تميم سكا غضب ايتسه لر جميع ناسى غضب ايدبجيلر بولورسين زيرا بنو تميم جميع ناسك مقامنه قائم اولورلر (معناى بيت ثانى) عالمى برذاتده جمع ايتمك الله تعالادن استبعاد اولنور دكلدر يعنى عالمده اولانلرك فضائلنى برذاتده جمع ايتمك جناب قادر مطلقه مستنكر ومستبعد دكلدر پس بيت ثانى اولدن من جهة المعنى اشمل اولور زيرا اول بعض عالمه يعنى ناسه مختصدر ثانى ناسه وناسك غيريسنه شاملدر بو دخى غير ظاهردر روايت اولنور كه هارون الرشيد زماننده برمكينك كثرت افضال وفرط احسانى بالغ و واصل اولدقده تصكره تنكر ايدوب برمكينك حبسيله امر ايلدى درعقب ابو نواس كندويه بو ابياتى تحرير ايلدى * قولا لهارون امام الهدى * عند احتفال المجلس الحاسد * انت على مابك من قدرة * فلست مثل الفضل بالواحد * لبس من الله بمستنكر * ان يجمع العالم فى واحد * هارون الرشيد بو ابياتى قراءت ايلدكده برمكينك اطلاقنى امر ايدوب ابو نواسه خلعت الباس ايلدى

*) اجد الملامة فى هواك لذيذة * حبا لذكرك فليلمنى اللوم (*

*) احبه واحب فيه ملامة * ان الملامة فيه من اعدائه (*

بو ايكى بيت بحر كاملدندر تقطيعلرى (اجد لملا) متفاعلن (متفى هوا) متفاعلن (كلذيذتن) متفاعلن سالمه (حبن لذك) مستفعلن مضمر (ركفليلم) متفاعلن (نللوومو) مستفعلن مضمردر (احبهو) متفاعلن (واحببفى) متفاعلن (هملامتن) متفاعلن (اننلملا) مستفعلن (متفيهمن) متفاعلن (اعداءهى) مستفعلن مضمردر (بيت اول ابو الشيص نام شاعركدر و بو حماسيدر (بيت ثانى ابو الطيبكدر سيف الدوله يى مدح ايلديكى قصيده سندندر بو ايكى بيت قلبه مثالدر يعنى بيت ثانينك معناسى اولك معناسنك نقيضى اولمقلغنه مثالدر بو دخى غير ظاهردندر (الملامة اجد نك مفعول اوليدر فى هواك الملامة يه متعلقدر لذيذة اجدنك مفعول ثانيسيدر (حبا لذيذة مفعول لهدر وملامت ايله استلذاذك علتنى بياندر لذكرك حبا كلمه سنه متعلقدر فليلمنى امرى دعا ايچوندر زيرا لومه مناسب اولان على سبيل الخصومه طلب ايتمكدر زيرا انلراندن خشيت ايدرلر ومراد جميع لائم ديمكدر مقام دخى بونى اقتضا ايدر اللوم رفع ايله فليلمنى نك فاعليدر (لوم ضم لام وتشديد واو ايله

لائم كلمه سنك جمعيدر طالب وطلب كبى (ااحبه ده اولان الف استفهام انكارى ايچوندر و بوده لااحبه معناسنه‌در ونفى قيده راجعدر يعنى قيد واقع اولان احب فيه ملامة قولنه راجعدر زيرا بو قول انا احب تقديرنده اولديغندن يعنى مبتدا تقديرا اولنديغندن حالدر (اتصلى وانت محدث دنيلديكى كبى ياخود ضرورت وزن ايچون مضارع مثبتك واوايله تصديرا اولنوب حال اولمقلغى جائز اولديغندن حالدر اما بعضك واوايله حال مطلقا مضارع مثبت اولدقده حال جائزدر ديديكنه تفحص بليغ ايلدك مطلع اولامدق اما واوى عطف ايچون قيلوب نفيى مجموع ايچون قيلمقده يعنى امرينك يعنى انك محبتيله ملامت فيهك محبتى ميانتى جمعه راجع اولمقلقده تقصير واردر زيرا احتمال ظاهر ايله حبنك انتفائى احتمالى وارد اولور ااحبه قولنى لااحبه اوزرينه اختيارى لااحبه‌يى ذكردن تحرزدر وفيه‌ده اولان ضمير احبه‌ده اولان ضمير كبيدر لكن مضاف تقديريله‌در فى هواك نك طبقى اوزره تقديرى احب فى حبه ديمكدر خود ضمير من جهة المعنى ااحبه‌ده ذكر اولنان حبه راجعدر (ان الملامة قولنك تقديرى لان الملامة اولوب (واحب فيه الملامة قولنك تعليلى اولور (فيه كلمه سنك ايكى وجهه كوره ده تقديرى فى حبه ديمك اولوب ضميرى ممدوحه عائد اولور من اعدائه الملامة‌يه متعلقدر (معناى بيت اول) اى ممدوح سنك هوا و محبتكده بكالوم ايدنلرك ملامتى لذيذه بولورم وانكله استلذاذ ايدرم سنك ذكريكه محبتدن اوتورى واسمكله لذتدن اوتورى بويله اولنجه لائملر بكالوم ايتسونلر واقوالرندنه دخى استمرار ايتسونلر بندن قوللرينه اتباع بولامزلر و بندن رجوع و بنده ملال وفتور دخى بولامزلر (معناى بيت ثانى) بن اول ممدوحى سورم حال بوكه اول ممدوحك حقنده ملامتى سورم زيرا تحقيق ممدوح حقنده ملامت ممدوحك اعداسندندر شول شيكه حبيبك عدوندن اوله البته مبغوض اولور محبوب اولماز و بو معنى ابو الشيصك معناسنك نقيضيدر لكن بونلردن هر بريسى اعتبار آخر ايله نقيضدر و بو اجلدن بونوعده احسن اولان سبب بيان ايتمكدر ديديلر

*) وترى الطير على آثارنا * رأى عين ثقة ان ستمار (*

*) وقد ظللت عقبان اعلامه ضحى * بعقبان طير فى الدماء نواهل (*

*) اقامت مع الرايات حتى كانها * من الجيش الا انها لم تقاتل (*

بيت اول بحر رملدندر تقطيعى (وترطى) فعلاتن مخبون (رعلا آ)

فعلاتن مخبون (ثارنا) فاعلن محذوفه (رأى عين) فاعلاتن (ثقتن ان) فعلاتن مخبون (ستمارو) فعلاتن مخبون (و بيتان اخيران بحر طويلك ضرب ثانيسندندر تقطيعى (وقدظل) فعولن (للتعقبا) مفاعيلن (ناعلا) فعولن (مهى ضحن) مفاعيلن مقبوضه (بعقبا) فعولن (نطير نفد) مفاعيلن (دماء) فعول مقبوض (نواهلى) مفاعلن مقبوضدر (اقامت) فعولن (معرزايا) مفاعيلن (تحتا) فعولن (كانها) مفاعلن مقبوضه (منلجى) فعولن (شأللاان) مفاعيلن (نهالم) فعولن (تقاتلى) مفاعلن مقبوضدر بيت اول افوه ازدى نام شاعر كدر (افوه لغتده واسع الفم وطويل الاسنان اولانه ديرلركه شفتندن خروج ايتمش اوله (بيتان اخيران ابو تمامكدر معتصم باللهى مدح ايلديكى قصيده سندندر و بو بيتان اخيران بيت اولدن بعض معنايى اخذ ايدوب اول معنايى تحسين ايدن شى كندويه مضاف قيلمغه مثالدر بودخى غير ظاهردر (الطير ترى نك مفعوليدر طير طائرك جمعيدر واحده‌ده اطلاق اولنور جمعى طيور واطيار كلور (على آثارنا محلا منصوب حالدر تقديرى (كائنة على آثارنا ديمكدر آثار اثرك جمعيدر علم بيراق معناسنه ياخود خلف معناسنه رأى رؤيت كبى يرى نك مصدريدر رأى عين برشئى بعينه كورمكدر بو ارده كورينن شى قريب اولورسه اما بعيد اولورسه عينى كورنمز شيجى كورينور زيرا غيريدن تميز اولنماز (ثقة واثقة معناسنه صفت مقامنه اقامت اولنان مصدردر ياخود لثقتها معناسنه مفعول له‌در اولكنه وايكنجى يه عامل على آثارنا قولنده اولان معناى فعلدر (ان ستماره اولان ان ثقيله‌دن مخففه اولوب تقديرى بانها ستمار ديمك اولور انهاده اولان ضمير طيره عائد ان نك اسميدر ستمار خبريدر وثقة كلمه سنك مفعوليدر (ستمار ستطعم معناسنه صيغه مضارع مؤنث مجهولدر مفعول ثانى حذف اولنمشدر (لحوم قتلى قريبا اطعام اولنور ديمكدر اصلى تميرايدى بعد الاعلال تمار اولوب اولنه زمانى تقريب ايچون سين اتيان اولنمشدر باع بابندن مارهم ميرا دنيلور انلره طعام كتوردى ديمكدر (ظللت انك اوزرينه ظل القا اولندى ديمكدر (عقبان اعلامه رفع واضافتله ظللت كلمه سنك نائب فاعليدر وعقبان كلمه سنك اعلامه‌يه اضافتى مشبه بهك مشبهه اضافتى قبيلندن اولوب تقديرى اعلامه كالعقبان ديمك اولور يعنى خصمه وصولنك سرعتنده وخصمى اصطيادنده اعلامى عقبان كبيدر ديمكدر وعقبان اعلامدن مراد رؤس اعلام اوزره ذهب وفضه‌دن معموله اولان صور طيوردر و اعلامه نك

ضميرى ممدوحه عائد در (ضحى وقت ضحاده ديمكدر (ظلات كلمه سنك
ظرفيدر بعقبان طيرظلات كلمه سنه متعلقدر واضافتى بمعنى من در (عقبان
حرمان وزنى اوزره عقاب كلمه سنك جمعيدر (فى الدماء نواهل كلمه سنه
متعلقدر نواهل ناهله نك جمعيدر (ناهله روى معناسنه اولان نهلدن مأخوذ
اسم فاعلدر نهل اول شربدر طيرى نواهل ايله وصفى نهل اوزرينه
مشارفه اعتباريله در (اقامت فاعل مستترى عقبان طيره عائددر (مع الرايات
اقامت كلمه سنه متعلقدر (رايات راية كلمه سنك جمعيدر علم بيراق معناسنه در
(كانهاده اولان ضميرى عقبان طيره راجعدر (معناى بيت اول) قتل ايتديكمز
اعدامزك لحومندن تحقيق قريبا طير اطعام اولنورلغنه واثقه اولديغى حالده
اول طيرى آثار واعلاممزك اوزرنده ياخود خلفمزده اولبجى اولديغى حالده
عيانا كوررسين (معناى بيتين اخيرين) تحقيق ممدوحك عقبان كبى اولان
اعلامى وقت ضحاده دماء قتلى ده نواهل اولان يعنى اول شرب دمادن
عقبان طيرايله مظلله اولدى زيرا ممدوح غزوه چيقسه عقبان قتل ايتديكى
لحوم قتلى يى اكل وقانلرينى ايچمك ايچون اعلام ورايانتك فوقنده طيران
ايدوب مظلله اولورلر اويله عقبان طيركه رايات جيش ايله بيله اقامت ايتديلر
ولحوم قتلى ايله اطعام اولنورز ديو اعتماد ايدوب رايات جيشه ملازمت ايلديلر
اول غايته دككه كويا اول عقبان طير رايات ايله بيله طول ملازمت واقامتلرندن
جيشك عدادندن كبيدر اوقدر واركه عقبان طير مقاتله ومحاربه ايتمديلر
خنى يورليه بيتان اخيران بيت اولدن بعض معنايى اخذ ايدوب اول معنايى
تحسين وتزيين ايدن شيئى كند ويه مضاف قلمشدر زيرا ابوتمام افوهك
(رأى عين وثقة ان ستمار قوللرينك معنالرندن برشيئى قصد ايلدى يعنى
ابوتمام افوهك بيتنك جميع معناسنى اخذ ايتدى بلكه بعض معناسنى اخذ ايتدى
زيرا افوه رأى عين قوليله طيرك جيشه قربنى افاده ايلدى زيرا طير بعيده
اولسه متخيله اولوب رأى عين ايله مرئيه اولمازو طيرك قربى فرسيت وشجاعتى
توقع اجلندن اولور وبو معناى مقصودى يعنى انلرى شجاعت ايله وصفى
وقتل اعادى يه اقتدارلرينى افاده ايدرصكره ثقة ان ستمار ديوب طيرى اكل لحوم
اعدايه واثقه قيلدى بودخى مقصودى تأكيد ايدر اما ابوتمام افوهك
رأى عين وان ستمار قوللرينك افاده ايلديكندن برشيئى قصد ايتمدى لكن
ابوتمام افوهك اوزرينه افوه دن اخذ ايتديكى معنانك بعضيسنى محسند
ومزينه اولان زياداتى يعنى الا انها لم يقاتل قولنى فى الدماء نواهل قولنى

اقامت

اقامت مع الرايات حتى كأنها مع الجيش قولنى زياده ايلدى وبو انواعدن كوزره
مقبوله در واكر بيت ثانى اولدن اخذ اولنديغى بيلنسه جائزدركه لفظ ومعناده
ياخود انجق معناده ايكى قائلك اتفاقلرى توارد خاطر قبيلندن اولوب اخذى
من غير قصد اتفاق طريقى اوزره كتورمش اوله نته كيم ابن مياده دن كندى
نفسى ايچون انشاد ايلديكى

*) مفيد ومتلاف اذا ما اتيته * تهلل واهتز اهتزاز المهند (*

بيتى حقنده نقل وحكايه اولنوركه ابن مياده يه بو بيت خطيئه نام شاعركدر
بندر ديو ذاهب اولمشسن دنيلدكده شمدى بيلدمكه شاعر اولمشم زيرا
خطيئه نك قولنه موافقت ايتمشم مع هذا اشتمدم ديدى بو بيت بحر طويلك ضرب
ثانيسندندر (مفيد) بوراده مستفيد معناسنه در مفيد (ومتلاف بأس وجود ايله
رجلى وصفده عربك مخلف ومتلف قوللرى كبيدر معولده متلاف كسر ميم ايله
مالنى زياده اتلاف ايديجى ديمكدر ديدى (تهلل طلاقة الوجه معناسنه
اولان تهللدن مأخوذدر (مهند كسكينلنمش سيفه ديرلر ياخود هندده ياپلمش
سيفه ديرلر (معناى بيت اول) ممدوح شجاعتى سببيله مالى استفاده ايديجيدر
يعنى استخراج وجمع ايديجيدر وجود وسخا سببيله مالى اتلاف ايديجيدر
نه زمان اول ممدوحه كلسم فرخندن وجهى تهلل وطلاقت ايتدى وسيف
محدد ياخود هندده مطبوع ومعمول اولان سيفك اهتزاز وتحركى كبى
تحرك ايلدى فاضل خوارزمى وسيرامى ديديلركه بو بيتده ممدوحك ابتسام
وطلاقت وجهى وقتنده دخى مهيب اولديغنى اشعار واردر تهلل واهتز
كلملرينى صيغۀ ماضى ايله ايرادى تحقق وقوعنى بياندر

*) ان كنت ازمعت على هجرنا * من غير ما جرم فصبر جميل (*

*) وان تبدلت بنا غيرنا * فحسبنا الله ونعم الوكيل (*

بو ايكى بيت بحر سريعك ضرب اولندندر تقطيعى (ان كنت از) مستفعلن
(معتعلا) مفتعلن مطوى (هجرنا) فاعلن مطويه مكسوفه (من غيرما)
مستفعلن (جرمنفصب) مستفعلن (رنجميل) فاعلات مطوى موقوفدر
(وان تبد) مفاعلن مخبون (دلت بنا) مفتعلن مطوى (غيرنا) فاعلن مطوى
مكسوفه (فحسبنل) مفاعلن مخبون (لاه ونع) مفتعلن مطوى (ملوكيل)
فاعلات مطوى موقوفدر (قائلى ابو القاسم حسين بن كاتبيكدر (ازمعت
فعل مخاطبدر عزيمت ايتدك ديمكدر ازمع على كذا دنيلور شونك كبى اوزريمه

عزيمت ايتدى ديمكدر من غير ماده اولان ما مضاف مضاف اليه مياننده زائده درهجره فتح ايله ضد الوصلدر (جرم ضم جيم وسكون راء مهمله ايله كناه ذنب معناسنه فصبر جميل يا مبتدادر خبرى محذوفدر يا مبتداسى محذوف خبردر تقديرى فعلينا ياخود فامرنا صبر جميل ياخود فصبر جميل اجملدر صبر جميل كندنده خلقه شكوى اولميان صبردر صفح جميل كندنده عتاب اولميان صفحه ديدكلرى كبى وهجر جميل كندندن غيبت اولميان هجره ديدكلرى كبى حسبنا الله اوزرينه عزيمت ايتديكم شيده الله تعالى بزه كفايت ايتدى ديمكدر ونعم الوكيلده مخصوص بالمدح محذوفدر تقديرى نعم هودر (معناى بيتين) اكرسن بزم من غير جرم هجر وافتراقمزه عزيمت ايدرسن بزم اوزريمزه صبر جميل واردر ياخود بزم امريمز صبر جميلدر ياخود صبر جميل اجملدر واكر بزم يريمزه غيريمزى تبديل ايدرسن الله تعالى بزه كفايت ايدر ووكيل اولان الله نه كوزل اولدى خفى بيورلميه بو بيتان اقتباسه مثالدر اقتباس لغتده نارى اخذه وعلمى استفاده يه ديرلر اصطلاحده منظوم ومنثور اولان كلام قرآن ياخود حديثدن اولديغنى اشعار ايتمامك وجهى اوزره قرآن يا خود حديثدن برشيئ متضمن اولمغه ديرلر بوراده (فصبر جميل حسبنا الله ونعم الوكيل) كبى وبو تعريف ايله اثناء كلامده الله تعالى شويله ديدى رسول اكرم صلى الله عليه وسلم شويله ديدى وحديث شريفده شويله در دينلمدن احتراز ايدرلر وخطيب دمشقى اقتباسه درت مثال ايراد ايلدى زيرا اقتباس يا قرآندن يا حديثدندر وعلى كلا التقديرين كلام يا منظوم يا منثوردر كلام منثور مانحن فيه مزدن اولمامغله ترك اولنوب كلام منظومدن ايراد ايلديكى ايكى مثال تحرير اولندى برى قرآندن اقتباس اولنانه مثالدركه ذكر اولندى وبرى حديثدن اقتباس اولنانه مثالدركه ذكرى آتى بيتدر صاحب معول * تجرد للحمام عن قشر لؤلؤ * والبس من ثوب الملاحة ملبوسا * وقد جرد الموسى لتزيين رأسه * فقلت فقد اوتيت سؤلك ياموسى * بيتلرينك شرحنده ديركه بلنمسى واجب اولندر اقتباس اوچ قسمدر برى مقبولدركه خطب ومواعظ وعهودده اولور وبرى مباحدركه غزل ورسائل وقصصده اولور وبرى مردود در بوده ايكى نوعدر برى الله تعالى حضرتلرى ذات مقدسه سنه نسبت بيوردقلرى شيئ نعوذ بالله تعالى بركسنه كندى نفسنه نسبت ايتمكدر بعض بنى مروان عمالندن شكايته

مطلع اولوب * ان الينا ايابهم ثم ان علينا حسابهم * ديديكى كبى وبرى نعوذ بالله تعالى نظم كريمى معرض هزلده تضمين ايتمكدر بعض مخلوقك اوحى الى عشاقه طرفه * هيهات هيهات لما توعدون * وردفه ينطق عن خلقه لمثل هذا فليعمل العاملون * قولى كبى بونلر امام سيوطى قدس سره حضرتلرى اتقاننده ابن حجه نك شرح بديعيه سندن نقل بيوردقلريدر وبديعية حليده دخى بونك كبيدر وبزم مشرب وحزم مباح قبيلندندر زيرا غزل علامهٔ سعد شرح مفتاحنده تحقيقنه كوره تصابى ومودات نسا ايله اشتهاردر

*) قال لى ان رقيبى * سيئى الخلق فداره (*

*) قلت دعنى وجهك * الجنة حفت بالمكاره (*

بو ايكى بيت بحر رملك ضرب خامسندندر تقطيعى (قال لى ان) فاعلاتن (نرقيبى) فعلاتن بجزوه مخبونه (سيأ لخل) فاعلاتن (قفداره) فعلاتن مجزو مخبوندر (قلت دعنى) فاعلاتن (وجهكل جن) فاعلاتن مجزوه (نتحففت) فعلاتن مخبون (بلمكاره) فاعلاتن مجزودر (قائلى صاحب بن عباددر بيت ثانى مدوردر قال نك ضمير مستكنى حبيبه راجعدر (لى قال نك مفعوليدر رقيبى اننك اسميدر خبرى سيئى الخلقدر ان نك اسمى وخبرى قال نك مفعوليدر وجهك الجنة حفت بالمكاره قلت نك مقوليدر فداره مداراة دن مأخوذدر مداراة ناس ايله مجامله وملاطفه وملايمت وحسن صحبت معناسنه وضمير مفعول رقيبه راجعدر حديث شريفده * رأس العقل بعد الايمان بالله عز وجل مداراة الناس * وارد اولمشدر حفت بالمكاره قولى * حفت الجنة بالمكاره وحفت النار بالشهوات * حديث شريفندن اقتباسدر بو حديث شريفى امام احمد ومسلم وترمذى انس رضى الله تعالى عنه دن تخريج ايلديلر حففته انى محفوف ومحاط قيلدم ديمكدر (معناى بيتين) محبوب بكا ديديكه رقيبم سيئى الخلقدر اكا مداراة يعنى مجامله وملايمه وملاطفه وحسن صحبت ايله بندها كا ديدمكه بنى ترك ايله بكا نصيحت ايتمه بن بيلورمكه بكا مكاره وقبايح رقيبه تحمل ايتمك لازمدر زيراسنك وجهك مكاره ايله احاطه اولنمش جنتدر وطالب جنته مشاق تكاليفدن لازمدر ياخود بنى ترك ايله وبنى رقيبه عنفدن منع ايلمه زيراسنك وجهك جنتدر اويله اولان وجه ايچون ملاقات مكاره دن لازمدر (خفى بيورلميه اقتباس ايكى قسمدر برى شولى شيدركه انده مقتبس معناى اصليسندن نقل اولنميه مثالان مذكورانده تقدم ايدن كبى وبرى شول

شيدرانده مقتبس معناى اصلبسندن نقل اولنه ابن روميك

*) لئن اخطأت فى مدحيك * ما اخطأت فى منعى (*

*) لقد انزلت حاجاتى * بواد غير ذى زرع (*

بيتلرى كبى بعضيلر بو ايكى بيت اسمعيل قراطيسى نكدر ديمش بو ايكى بيت
بحر هزجك ضرب اولندندر تقطيعلرى (لأن اخطأ)مفاعيلن (تفيمدحى)
مفاعيلن سالمه (كما اخطأ)مفاعيلن (تفيمنعى) مفاعيلن سالمدر (لقد انزل)
مفاعيلن (تحاجاتى مفاعيلن سالمه (بوادنغى)مفاعيلن (رذى زرعى)مفاعيلن
سالمدر (لئن اخطأت صيغهٔ متكلمدر (ولئن ده اولان لام قسم محذوفى
توطئه ايچوندر (ما اخطأت صيغهٔ مخاطبدر (انزلت صيغهٔ متكلمدر خفى بيورلميه
(بواد غير ذى زرع قولى جناب رب العالمينك حضرت ابراهيم عليه السلامدن
حكايه بيورديغى * ربنا انى اسكنت من ذريتى بواد غير ذى زرع عند بيتك
المحرم * قول شريفندن مقتبسدر لكن قرآنده بواد غير ذى زرع قولنك
معناسى صويى ونباتى اولميان مكاندر و بونى ابن رومى بو معنادن كندنده خير
ونفع اولميان جناب مخاطبه نقل ايلدى (معناى بيتين) اكرسنى مدحمده خطا
ايدرسم بنى دفع ومنعده سن خطا ايتمزسين تحقيق حاجات ومقصوديمى
كندنده خير ونفع اولميان جناب مخاطبه انزال ايلدم

*) قد كان ما خفت ان يكونا * انا الى الله راجعونا (*

بو بيت بحر بسيطك ضرب مقطوعندندر تقطيعى (قدكان ما) مستفعلن
(خفت ان)فاعلن (يكونا)فعولن (انا الل)مستفعلن (لاهرا) فاعلن (جعونا)
فعولن خفى بيورلميه لفظ مقتبسده وزن يا تقفيه ايچون بعض مغاربه نك
بعض اصحابى وفاتى قتنده ديديكى قول مذكورى كبيكه اصلى قرآن
جليل الشانده * انا لله وانا اليه راجعون * در (كان افعال تامه دندر وقع
معناسنه (ما خفت ده اولان ما موصوله در خفت نك تقديرى خفت منه اولوب
منه ضميرى ما يه عائددر (ان يكونا راجعوناده اولان الفلر اطلاق ايچوندر (يكون
دخى افعال تامه دندر يقع معناسنه (معناى بيت) تحقيق كندندن خوف
ايتديكم شى واقع اولمقلغله واقع اولدى يعنى بعض اصحابى فوت اولدى
تحقيق بزلر دخى انك كبى الله تعالايه رجوع ايدجيلرز

*) على انى سانشد عند بيعى * اضاعونى واى فتى اضاعوا (*

بو بيت بحر وافرك ضرب اولندندر تقطيعى (على انى) مفاعيلن معصوب

(سانشد عن) مفاعلتن (دبيعى) فعولن مقطوفه (اضاعونى) مفاعيلن
معصوب (وايفتن) مفاعلتن (اضاعو)فعولن مقطوفدر بو بيتك مصراع
اولى حريرينكدر مصراع ثانيسى عرجى نكدر و بو عرجى عبدالله بن عبدالله
ابن عمرو بن عثمان بن عفان رضى الله تعالى عنه در (عرج فتح عين مهمله
وسكون را ايله مكهٔ مكرمه طريقنده بر منزلك اسميدر و بو مصراع ثانى سانشدنك
مفعوليدر (سانشد افعالدن مضارع متكلم لفظى اوزره در انشاد فارسيده
شعر خواندن ايله تفسير اولنور وسينى تأكيد ايچوندر وناشده غلامدر
(على انى ده اولان على ما قبلنه متعلقدر (اى فتى مؤخر اضاعونك مفعوليدر خفى
بيورلميه دقامانده حريرى ابو زيد سروجينك بيعنه تعرض وتصدى ايلديكى
غلامك ديديكى سوزى نقل وحكايه ايدوب ديركه اى ابو زيد بنى بيعه تصدى
وتعرض ايلدك وايشلديككى ايشلدك انك اوزرينه تحقيق قريبا بنى بيع
وقتنده بن بو قولى ديرم و بو قول بودركه بنى اضاعت ايتديلر وحقمه رعايت
ايتمديلر وفتيادن قنق فتاى كاملى بو يله اضاعت ايتديلر بعضيلر بو مصراع
ثانى امية بن ابى الصلتكدر وتمامى

) ليوم كريهة وسداد ثغر (

درديمش (ليومده اولان لامه لام وقت ديرلر (اضاعونى يه متعلقدر (كريهة
كريمة وزنى اوزره اسماء حربدندر (سداد انجق سين مهمله نك كسريله در
خيل ورجال ايله اولان سده ديرلر وكفايت مقدارى معاشه ده ديرلر ابن عباس
رضى الله عنهمادن روايت اولنان * اذا تزوج الرجل المرأة لدينها وجمالها
كان فيه سداد من عوز * حديث شريف اعجاز رديفنده اولديغى كبى اما
فتح سين ايله استقامت وصواب ودين وراهده حدى تجاوز ايتميوب راه
راسته سالك وطالب اولمغه ديرلر حتى نضر بن شميل مأمون خليفه نك
حضورنده كلمهٔ مزبوره يى ذكر ايلديكمز وجه اوزره تصحيح ايدوب سكسان بيك
درهمه نائل اولديغى ابن خلكانده تفصيلا مسطوردر (ثغر فتح ثاء مثلثه
وسكون غين معجمه ايله فروج بلداندن موضع مخافه يه ديرلر (معناى بيت)
جنك وقتنده وموضع مخافه يى خيل ورجال ايله سد زماننده بنى اضاعت
ايلديلر وحقمه رعايت ايتمديلر و فتيادن قنق فتاى كاملى بو يله اضاعت
ايتديلر و بو بيتدن مرادى قومنك اضاعتلرى اوزرينه تنديم وتخطئه
قومندن شكايتدر خفى بيورلميه غيرك شعرندن بر بيت يا بيتدن زياده

يا برمصراع يامصراعدن دون برشيئي شعرك مضمن اولمقلغنه تضمين ديرلر بوراده حريري عربجي نك مصراعني تضمينی كبی خفی يوروليه بربيتك وبربيتدن زياده اولانك تضمينته استعانت تسميه اولنور و برمصراعك ومصراعدن دونك تضمينته ابداع ورفو تسميه اولنور وينه تضمينك تعريفنده برقيد زياده ايدوب ديديلركه اكر تضمين اولنان شئ عندالبلغا مشهور دكل ايسه غيرك شعرندن اولديغنه تنبيه لازمدر و اكر مشهور ايسه تنبيهه احتياج يوقدر وتضمين اخذ وسرقه دن تميز ايدر پس بوراده مصراع ثانی غيرمشهور اولمغله تضمينك تنبيهه محتاج اولان قبيلندندر اما تنبيهه محتاج اولميان تضمينك مثالی

*) قد قلت لما اطلعت وجناته * حول الشقيق الغض روضة آس (*
*) اعذاره الساری العجول توقفا * مافی وقوفك ساعة من بأس (* در

بو ايكی بيت بحر كاملدندر تقطيعی (قد قلت لم) مستفعلن مضمر (مااطلعت) مستفعلن مضمر (وجناتهو) متفاعلن سالمه (حولششق) مستفعلن (قلغضضره) مستفعلن مضمر (ضة آسی) فعلاتن مقطوعدر اعذارهس) متفاعلن (سارلعجو) مستفعلن مضمر (لتوقففن) متفاعلن سالمه (مافی وقو) مستفعلن مضمر (فك ساعتن) متفاعلن (من بأسی) مفعولن مضمر مقطوعدر مصراع اخير ابوتمامكدر احمد بن المعتصمه انشا ايلديكی قصيده سنك مطلعندندر تمامی *نقضی ذمام الاربع الادراس* در عندالبلغا مشهوردر بناء عليه تنبيه اولنمامشدر (لما ظرفدر حين معناسنه اطلعت باب افعالدن صيغهٔ معلوم مؤنثدر اطلع النخل دنيلور طلعی خروج ايتسه (مطرزی اطلع اكرم بابندن لغتدر اشرف معناسنه ديمش (وجناته رفع ايله اطلعت كلمه سنك فاعليدر وجنة كلمه سنك جمعيدر وجنه خديندن ارتفاع ايدن شيدر بويله اولنجه ظاهر اولان وجنات ايله مراد يامافوق الواحددر ياخود اجزادر (حول الشقيق اطلعت كلمه سنك ظرفيدر شقيق ورد احمره ديرلر (الغض الشقيق نك نعتيدر (غض فتح غين معجمه وآخرنده ضاد معجمه ايله تازه طری معناسنه بوراده شقيق ايله مرادی حبيبنك خديدر (آس ورد اخضره ديرلر وبونكله تازه نك وجهی اوزره نابت اولان شعری مراد ايدر روضة آس اطلعت ايله منتصبدر (روضه باغچه ديمكدر بوراده مراد خطيدر (اعذاره ده اولان همزه ندا ايچوندر عذاره مناديدر تقديری ياعذاره ديمكدر

ضميری مليحه عائددر عذار ازجل موضع عذارنده نابت اولان شعره ديرلر الساری فی الاصل نصب ايله اولوب جوازا ساكن قلنمشدر بعضيلر اعط القوس باريهاده اولديغی كبی ضرورة ساكن قلنمشدر ديمش و بونده ياء صورينك وجودی تشديد ايله سار كلمه سنه مشابه اولمسون ايچوندر ديمشلر ساری سری دن مأخوذ در سری كيجه ايله يورومكدر والساری عذارك صفتيدر العجول فاعل معناسنه صفت بعد صفتدر ياخود تأكيد ايچون صفتك صفتيدر (ترفقا فا وقاف ايله ترفقدن مأخوذ اولوب عذاره رفق ايله ديوامر اولور ياخود قافين ايله ترققدن مأخوذ اولوب عذار رقيق اول ديو امر اولور ترققت دنيلور قلبم اكا رقيق اولدی ديمكدر اما اصل اولان نسخه توقفدن مأخوذ توقفا اولوب عذاره وقوف ايله ديو امر اولور بوراده مراد بودر واصلی نون خفيفه ايله توقفن اولوب نونی وقف ايچون الفه قلب اولنمشدر * لنسفعا بالناصية * ايت جليله سی طريقی اوزره وعذارك وقوفيله مراد خد محبوبده شعره سرعتله بتامكدر و بيت اخير اعرابده ز محلا منصوب قلت نك مفعوليدر (معنای بيتين) وقتا كه حبيبك وجناتی تازه قرمزی كل يناقلری اطرافنده آس روضه سنی يعنی لطف منظر وتفريح بصر ودفع كدرده آسه مشابه اولان خطی اظهار ايتديسه محبوبك آی عذاری آی عذارنده ساری وعجله ايله نابت اولان شعر سكا ندا ايدوب ديرمكه البته توقف ايله محبوبك عذارنده بتمه ونابت اولمه سنك برساعت وقوفكده بأس وحرج يوقدر خوارزمی بويله معنی ويردی (امامولانا حيدر شويله معنی ويروب ديركه محبوبك عذاری اوزره عجله ايله ساری ونابت اولان شعری سكا ندا ايدرم برساعت توقف ايله وبالكليه عجله ايتمه زيرا سن متضرر اولمازسين وبن بوتوقفی سندن شفاعت ورجا ايدرم ومذهب مروت ومواساتده سكا وقوف واجب اولدی

*) اذا الوهم ابدی لی لماها وثغرها * تذكرت مابين العذيب و بارق (*
*) ويذكرنی من قدها ومدامعی * مجر عوالينا ومجری السوابق (*

بوايكی بيت بحر طويلك ضرب ثانيسندندر تقطيعی (اذ لوه) فعولن (م ابدالی) مفاعيلن (لماها) فعولن (وثغرها) مفاعلن مقبوضه (تذكرر) فعولن (تمابينل) مفاعيلن (عذيب) فعول مقبوض (وبارقی) مفاعلن مقبوضدر (ويذك) فعول مقبوض (رنیمنقد) مفاعيلن (دهاو) فعول مقبوض

(مدامعی) مفاعلن مقبوضه (مجرر) فعول مقبوض (عوالينا) مفاعيلن (ومجرس) فعولن (سوابق) مفاعلن مقبوضدر (قائلی ابو الاصبعدر خفی بیورلمیه تضمینك احسنی اصلك اوزرینه برنكتدایله زیاده اولاندر یعنی شاعر ثانینك شعرنده مضمن اولان بربیت یابرمصراع شاعر اولك شعرنده بولنمیان نكته ولطیفه یی مشتمل اولاندر صاحب بحرك ذكر اولنان قولنده اولان توریه وتشبیه كبی توریه اصطلاح بدیعیده معنای قریب ومعنای بعیدی اولان برلفظی ذكر ایدوب معنای بعیدنی اراده ایتمكه دیرلر (ابدی صیغهٔ ماضیدر اظهار ایتدی دیمكدر فاعل مستكنی وهمه راجعدر (لماها ابدی نك مفعولیدر محبوبه نك شفتینك سمره وطرفی دیمكدر لماء لام مثلثه ایله شفه نك سمره سنه دیرلر و بو عند العرب مستحسنه در (وثغرها نصب ایله لماها اوزرینه معطوفدر یذكرنی اذكاردن مأخوذدر (من قدها ومدامع مابعدینی بیان ایچوندر ضرورة تقدیم اولنمشدر (مدامع مدمع كلمه سنك جمعیدر مجر نصب ایله یذكرنی نك مفعولیدر فاعلی وهمه عائد اولان ضمیردر خفی بیورلمیه

*) تذكرت ما بين العذيب و بارق * مجر عوالينا ومجرى السوابق (*

قول ابو الطیبك سیف الدوله یی مدح ایلدیكی قصیده سندندر عذیب وبارق ایكی موضعك اسملریدر ما بین تذكرتك یاخود مجر ومجرینك ظرفیدر ظرفك مصدر اوزرینه تقدیمنك جوازی دخی معلومدر وجائزدر كه ما بين العذيب تذكرت نك مفعولی اولوب (مجر عوالينا اندن من جهة الاشتمال بدل اوله (عوالیناده عوال عالیه نك جمعیدر قناتك اعلاسی یاخود رأسی یاخود سنانی ولی ایدن تصغیدر (واحدینك تحریرینه كوره معنای مطلع بودركه ممدوح عسكریله عذیب وبارق نام موضعلرك میانته نزول ایدر اولدیلر ورماحلرینی فرسانك دطارده لری یعنی یری برلرینه حمله لری عندنده جر ایدر اولدیلر وخیل اوزرینه مسابقه ایدر اولدیلر و بو شاعرك تضمیننده عذیب وبارق ایله معنای بعیدلرینی مراد ایتدی زیرا عذیب كلمه سنی عذب كلمه سنك تصغیری قیلوب حبیبه نك شفه سنی قصد ایتدی بارق ایله برقه مشابه اولان دیشنی مراد ایلدر (ما بين العذيب وبارق ایله ریقنی مراد ایدر وتبختر قدینی تمایل رمحه وعلى التابع دمعنك جریانی خیل سوابقك جریانه تشبیه ایلدی و بو توریه وتشبیه ایله ابو الطیبك اوزرینه زیاده اولدی پس بو توریه وتشبیهه كوره (معنای بیتین) دیمك اولور كه

وقتا كه توهمم حبیبه مك سمرهٔ شفتبنی ودیشلرینی اظهار ایتدیسه بنده شفتین عذبه سی بینی ایله برق كبی لامع اولان دیشلری بینده اولان ریقنی تذكر ایلدم یعنی خاطره كتوردم وینه توهمم رما حمرك جرنی وخیل سوابقك جرنی یعنی حبیبه مك رماحه مشابه اولان قدینی وخیل سوابقك جرینه مشابه اولان دموعمی بكا ذكار یعنی بنم خاطریمه اخطار ایلدی

*) اقول لمعشر غلطوا وغضوا * من الشيخ الرشيد وانكروه (*

*) هو ابن جلا وطلاع الثنايا * متى يضع العمامة يعرفوه (*

بو ایكی بیت بحر وافرك ضرب اول مقطوفندندر تقطیعلری (اقول لمع) مفاعلتن (شرنغلطو) مفاعلتن (وغضضو) فعولن مقطوفه (منششيخر) مفاعيلن معصوب (رشيدوان) مفاعلتن (كروهو) فعولن مقطوفدر (هو بنجلا) مفاعلتن (وطلاعث) مفاعيلن معصوب (ثنايا) فعولن مقطوفه (متايضعل) مفاعلتن (عممتيع) مفاعلتن (رفوهو) فعولن مقطوفدر خفی بیورلمیه تضمینی قصد اولنان شیئك معنای كلامه دخول ایچون تضمینده تغییر یسیر ضرر ویرمز داء الشعلی اولان یهودی حقنده بعضك قول مذكوری كبی پس بیت سحیم بن وثیل نام شاعرك اولوب اصلی

*) انا ابن جلا وطلاع الثنايا * متى اضع العمامة تعرفونی (*

ایدی اول بعض بو بیتی مقصوده دخول ایچون طریق غیبته تغییر ایلدی و بو اصلك معناسی على التفصیل مرور ایتدی (معشر ناسدن جماعت معناسنه غلطوا اغلاطه وشدیلر دیمكدر (غضوا ایچاقلدیلر ونحط قیلدیلر غض منه دنیلوراندن ناقص اولدی واندن منحط اولدی دیمكدر (شیخدن مراد یهودیدر و بونده تهكم واستهزاء واردر بوندن او توری شیخی رشید ایله وصفلدی و بو شیخ لفظیله على سبیل التهكم غویتی مراد ایدر انكروه انی جاهل اولدیلر وقدرینی بیلدیلر دیمك (هو ابن جلا الخ جمله سی مبتدا وخبر اولوب مقول قول اولور (اساس البلاغه ده ابن جلا رجل مشهوره دیرلر معناسی بركسنه دركه امری واضح ومشهور اولدی دیمكدر (ثنايا ثنیه نك جمعیدر عقبه معناسنه طلاع الثنايا ضعاب اموره ركاب اولانه دیرلر (متى يضع العمامة نه زمان سرزی مكاشف اولورسه یعرفوه انی حق معرفت ایله بیلورلر دیمكدر یاخود متى يضع العمامة نك معناسی نه زمان وجهنی ستر ایتدیكی قناعی براغرسه یعرفونی بیلورلر دیمكدر معوادده وضع عمامه دن

مراد عمامه یی رأسدن وضعدر دیدی (معنای بیتین) معشر قومه بن دیرمکه
شیخ رشیدك حقنده غلطه دوشدیلر ورتبه سندن حط ایلدیلر وتنقیص
ایلدیلر وقدرینی حق معرفت ایله بیلدیلر اول شیخ رشید ایسه صعاب
اموری رکاب رجل مشهوردر نه زمان وجهنی ستر ایتدیکی نقابی براغرسه
انی بیلورلر بونلرك مجموعی اول یهودی یی تهکم واستهزادر ووجهنه نقاب
قومق عربك کبارینك عادتیدر حتی حجاج عراقه کلوب خطبه قراءت ایدوب
اثناء خطبه ده انا ابن جلا وطلاع الثنایا متی اضع العمامة تعرفونی دید کده
اکثر وجهی متنکر کبی عمامه سببیله مستور ایدی

*) مابال من اوله نطفة * وجیفة آخره یفخر (*

بو بیت بحر سریعك ضرب ثانیسندندر تقطیعی (مابال من) مستفعلن
(اوولهو) مفتعلن مطوی (نطفة) فاعلن مطویه مکسوفه (وجیفتن)
مفاعلن مخبون (آخرهو) مفتعلن مطوی (یفخرو) فاعلن مطوی مکسوفدر
(خفی بیورلمیه عقد بر سبیل اقتباس اولمیه رق کرك قرآن کرك حدیث کرك
مثل کرك غیر اولان نثری نظم ایتمکه دیرلر ابو عتاهیه نك قول مذکوری کبیکه
حضرت علی رضی الله عنهك * مالابن آدم والفخر وانما اوله نطفة وآخره
جیفة * قول شریفنی عقد ونظم ایتدی (مالابن آدم ده اولان ما استفهام
ایچوندر والفخر ده اولان واو مع معناسنه پس والفخر نصب ایله مفعول معه
اولور وانما اوله ده اولان واو حالیه در مابال ده اولان ما استفهام ایچوندر (بال حال
وشان وسبب معناسنه من موصوله مضاف در اوله نطفة من موصولك نعتیدر
جیفة آخره اوله نطفة اوزرینه معطوفدر لکن عبارت منقلوبه در اصلی وآخره
جیفة در پس آخره مبتدادر جیفة خبر بدر یفخر محلا منصوب حالدر و بونده
عامل مابال ده اولان معنای فعلدر (فخر انساندن خارجه مال وجاه کبی اشیاده
مباهاتدر (معنای بیت) اولی نطفه آخری جیفه اولان ذاتك مفتخر اولدیغی
حال وشانی ندر یعنی بویله اولانك افتخارینه سبب ندر زیرا جسد انسان
نطفه دن مخلوق اولوب موت ایله جیفه اولور مرادی تفاخردن نهیدر
بعضیلر بو بیتك معناسنده بو ایکی بیتی دیمش * عجبت الانسان فی فخره *
وهو غدا فی قبره یقبر * واصبح الامر الی غیره * فی کل مایقضی ومایقدر *

*) اذا ساء فعل المرء ساءت ظنونه * وصدق مایعتاده من توهم (*

بو بیت بحر طویلك ضرب ثانیسندندر تقطیعی (اذاسا) فعولن (ءفعللمر)
مفاعیلن (ءساءت) فعولن (ظنونهو) مفاعلن مقبوضه (وصدد) فعول

مقبوض

مقبوض (قایعتا) مفاعیلن (دهومن) فعولن (توهمی) مفاعلن مقبوضدر
(ابو الطیب بو بیت ایله سیف الدوله دن یاخود صاحب مصر کافور
اخشیدیدن وشاة واعداسنك قولنی دنیلدیکندن شکایت ایدر دیرکه
نه زمان انسانك فعلی قبیح اولسه ظنونی دخی قبیحه اولورده اولیاسنه ظننی
قبیح ایدر واصاغری اوزرینه سوء ظنی توهمدن ناشی قلبنه خطور ایدن شیئی
تصدیق ایدر خفی بیورلمیه ابو الطیبك بیتنی بعض مغاربه

) فانه لما قبحت فعلاته وحنظلت نخلاته (

) لم یزل سوء الظن یقتاده ویصدق توهمه الذی یعتاده (

قولیله نثر وحل ایتمشدر (حل اصطلاح بدیعیده نظمی نثر ایتمکدر مقبول
اولماسنك شرطی سبکی مختار اولوب نظمك سبکندن تقاصر ایتمیه وقلق
واضطرابسز محلنده مستقر اولدیغی حالده حسن الموقع اوله وبو بعض
مغاربه نك قولنده اولدیغی کبی (حنظلت نخلاته نخلاتنك ثماری مراره ده
حنظل کبی اولدی دیمکدر یقتاده انی تخیلات فاسده وتوهمات باطله قائد
اولور وجر ایدر (یعتاده اکا معاوده ومراجعت ایدر دیمکدر (معنای نثر)
تحقیق اول کسنه تککه فعلاتی قبیحه ونخلاتنك ثماری مراره ده حنظل
کبی اوله یعنی آثار افکاری فاسده اوله سوء ظن آنی تخیلات فاسده وتوهمات
باطله یه قائد اولمدن زائل اولماز ومعاوده ومراجعت ایتدیکی توهمی دخی
انی تصدیق ایدر وتوهمی مقتضاسی اوزره عمل ایدر

*) ثنوالله ماادری الاحلام نائم * المت بنا ام کان فی الرکب یوشع (*

بو بیت بحر طویلك ضرب ثانیسندندر تقطیعی (فوللا) فعولن (همادری)
مفاعیلن (الاحلا) فعولن (منائمن) مفاعلن مقبوضه (الممت) فعولن
(بناام کا) مفاعیلن (نفررك) فعولن (یوشعو) مفاعلن مقبوضدر (قائلی
ابو تمامدر ابو سعید محمد بن یوسفك مدحنده انشاد ایلدیکی قصیده سندندر
بو بیت تلمیحه مثالدر تلمیح اصطلاح بدیعیده فحوای کلامده برقصه یه
یا برشعره تلك القصه یی یا شعری ذکر ایتمکسزین اشارت ایتمکدر بو بیت
قصه یه تلمیح واشارتدر اما شعره تلمیح واشارت ان شاء الله تعالی ذکر اولنسه
کرکدر (معنای بیت) شاعر ارتحال ایدن احبه یه لحوقنی وظلمت لیلده جانب
حذردن حبیبنك شمس کبی اولان وجهنك طلوعنی وصف ایدوب صکره
بونی استعظام واستغراب وتحیر وتوله جهتندن تجاهل ایده رك دیدیکه

والله يعلم نائمك رؤياسی ميدر كه بزه می نازله اولدی يوخسه ركبده يوشع عليه السلامك رد وقوفنی طلب ايلديكی شمش می اولدی خفی بيورلمیه بو بيت ايله موسی عليه السلامك فتی سی اولان يوشع بن نونك قصه سنه و بونك شمسك رقوفنی طلبنه تلميح واشارت ايتدی روايت اولنور كه يوشع عليه السلام جمعه كونی جبارين ايله مقاتله ايلدی وقتا كه شمش ادبار وانلر ايله قتالدن قبل الفراغ غيبوبت ايدر ديو خوف وسبت داخل اولوب سبتده يوشع عليه السلامه آنلرك قتالی حلال اولماديغندن الله تعالی يه دعاونياز ايليوب قتاللرندن فارغ اولنجيه دك حق تعالی شمسی رد ايلدی ايدی

*) لعمرو مع الرمضاء والنار تلتظی * ارق واخفی منك فی ساعت الكرب (*

بو بيت بحر طويلك ضرب اولندندر تقطيعی (لعمرن) فعولن (معررمضا) مفاعيلن (ء ونا) فعولن (رتلتظی) مفاعلن مقبوضه (ارقق) فعول مقبوض (واخفی من) مفاعيلن (كفیسا) فعولن (عتلكربی) مفاعيلن سالمدر (قائلی ابو تمامدر لعمروده اولان لام ابتدائيه ياخود قسميه در عمرو مبتدادر مع الرمضاء ارقده اولان ضميردن حالدر اطولدیديركه اوجه اولان مع الرمضاء مبتدادن حال اولمقدر (رمضاء فتح راء مهمله وسكون ميم ايله حاره اولان ارضه ديرلر انده قدم محترق اولور (والنار كسر ايله الرمضاء اوزرينه معطوفدر عمرو اوزرينه معطوف دكلدر (تلتظی النار دن حالدر اوجه اولان النارك نعتی اولوب تقديری (النار المتلظئة ديمك اوله تلتظی تحترق معناسنه در ارق مبتدانك خبريدر (رق له ديلمور ايا رحمت ومرحمت ايتدی ديمكدر پس ارق ارحم معناسنه اولور واخفی ارق اوزرينه معطوفدر اخفی خفی عليه دن مأخوذدر انك اوزرينه تلطف وتشفق ايتدی ديمكدر (هوانيده اخفی برجهتندن اشد ديمكدر خفی بصاحبه دن مأخوذدر صاحبنه بر واحسانده مبالغه ايتدی ديمكدر ديدی (كرب ضرب وزنی اوزره غم وحزن معناسنه در (معنای بيت) عمرو ارض حاره يه ويا قن ناره مقارن اولديغی حالده ساعت كرب وحزنده سندن ارحم وبر واحسان جهتندن سندن اشد در حق بيورلميه بو بيت شعره تلميحه مثالدر كه بونكله بحر بسيطده بيت مشهوره اشارت ايلدی و بيت مشهور

*) المستجير بعمرو عند كربته * كالمستجير من الرمضاء بالنار (* در

بو بيت بحر بسيطك ضرب ثانی مقطوعندندر تقطيعی (المستجی) مستفعلن

(ربعم) فعلن مخبون (رن عندكر) مستفعلن (بتهی) فعلن مخبونه (كلمستجی مستفعلن (رمنر) فعلن مخبون (رمضاءبن) مستفعلن (ناری) فعلن مقطوعدر (مستجير مستغيث معناسنه در (عند كربته ده اولان ضمير اسم موصوله عائددر تقديری الذی يستغيث عند كربته بعمرو ديمكدر عمرودن مراد جساس بن مره در (معنای بيت) شول ذات كه كربت وحزنی قتنده عمرودن استغاثه ايدبجيدر اويله اولان ذات ناره ملاصقه اولان ارض حاره دن استغاثه ايديجی كبيدر بو بيتك سبب ورودی اجمالا شويله نقل اولنور كه بر كون جساس فرسنه ركرب ايدوب كليبك اردينه دوشوب علی الغفله باشنه براوق آتدی درعقب كليب جساسه ای عمرو بكا برشربت وير هلاك اولويورم ديدی عمرودخی ويرمدی اول ساعت هلاك اولدی پس بو بيت عمروك حقنده سويلندی

☼) قفانبك من ذكری حبيب ومنزل ☼ بسقط اللوی بين الدخول فحومل (☼

بو بيت بحر طويلك ضرب ثانيسندندر تقطيعی (قفانب) فعولن (كمن ذكرا) مفاعيلن (حبيبن) فعولن (ومنزلی) مفاعلن مقبوضه (بسقطل) فعولن (لوابيند) مفاعيلن (دخول) فعول مقبوض (فحوملی) مفاعلن مقبوضدر (قائلی امرئ القيسدر قصيدهٔ معلقه سنك مطلعيدر خفی بيورلميه شاعر وكاتبه شايسته اولان بودركه كلامندن اوچ موضعده يعنی حسن ابتداء وتخلص وانتهاده تفكر ايدوب كلامی تنافر وثقلدن غايت بعدده اولوب لفظا اعذب اوله وتعقيد وتقديم وتأخيردن غايت بعدده اولوب سبكا احسن اوله يعنی جزالت ومتانت ورقت وسلاستده متقاربه ومعانيسی الفاظنه متناسبه اوله وتناقض وامتناع ومخالفت عرف وابتذالدن سالم اولوب من جهة المعنی اصح اوله (معلوم بيوريلا كه مواضع ثلاثه نك اولكيسی حسن ابتدادر و بو حسن ابتدا يا اجبه ومنازلی تذكارده اولور امرء القيسك بيتنده اولديغی كبی يا حسن ابتدا وصف دياره اولور و مديح ده كندو ايله تشأم اولناندن اجتناب واجب اولور يعنی حسن ابتداده كندو ايله تفأل اولنانی ايراد لازمدر واكر تشأم اولان ايراد اولنور سه اكا قبح ابتدا ديرلر وحسن ابتدانك احسنی مقصوده مناسب اولان شيدن ومقصوده مناسب ايله ابتدايه براعت استهلال تسميه اولنور بوده يا تهنيه ده ويا مرثيه ده در (قفا قفدن مأخوذ امردر وخطاب ايكی صاحبلرينه در بعضيلر واحده در

لكن كلامي اثنينك خطابي مخرجنه اخراج ايتمشدر زيرا واحد وجمع اوز رينه اثنينك خطابني اجرا عربك عادتندندر وبونك وجهي بودركه كشينك اعواني ايكي اولور بري ابلني رعي ايدر وبري غنمي رعي ايدر وبنه رفقه سنك ادناسي اوج اولور پس اثنينك واحد اوزرينه خطابي السنه لري بونك اوزرينه مروردن اوتوريدر وجائزدركه بوتثنيه ايله مراد قف قف ديمك اولوب تكرار لفظي اراده اوزرينه داله وامارت اولان الف الحاق اولنمش اوله ابو عثمان مازني * رب ارجعوني * آيت جليله سنده مراد ارجعني ارجعني ارجعني دردیوب واوتكرير لفظي مشعر علم وعلامت قلنديغي كبي بعضيلر قفا ايله تأكيد طريقي اوزره قفن مراد ايدوب وقفنه حملا حالت وصلنده الفي نونه قلب ايتمشدرديمش الله تعالانك انسفعن قول شريفنده وقف اولندقده لنسفعا * ديديكك كبي (نبك مضارع معلوم متكلم مع غيره لفظي اوزرينه دراصلي نبكي اولوب امره جواب واقع اولديغندن جزم اولندي (بسقط منزل لفظنك صفتيدر (اماتبريزينك زعمنه كوره منزله تعلق برشي دكلدر زيرا اسم مكان زمان كبي اصلا برشيده عمل ايتمز (سقط كسر وسكون ايله قومي كسلمش معناسنه لواى قصر ايله الى كبي معوج قومدركه بربرينه قارشمش اوله دخول وحومل اوللرينك فتحيله موضعلردر (معناى بيت) اى ايكي يارانم توقف ايديكز اغلاشلم دخول وحومل مياننده واقع اولان سقط اللوى ده حبيبي ومنزلي تذكاردن اوتوري بسقط اللوى يامنزله متعلق اولوب منزلك صفتي اولور ياخود قفايه متعلق اولور

*) قصر عليه تحية وسلام * خلعت عليه جمالها الايام (*

بو بيت بحر كاملك ابيات زحافاتندندر تقطيعي (قصرن على) مستفعلن مضمر (هتحيتن) متفاعلن (وسلامو) فعلاتن مقطوفه (خلعت على) متفاعلن (هجمالهل) متفاعلن (ايامو) مفعولن مقطوع مضمردر (قائلي اشجع سلمي در هارون الرشيدي مدح ايلديكي قصيده سنك مطلعيدر وبو بيت دارك وصفنده حسن ابتدايه مثالدر قصر مبتداء محذوفك خبريدر تقديري هو قصر ديمكدر قصر كوشك ديدكلريدر عليه تحية جمله سي دعا ايچون اعتراضدر (تحية سلام وبقا ودعا معنالرينه (الايام خلعت كلمه سنك فاعليدر جمالها مفعوليدر وجمالهانك ضميري ضرورة ايامه عائددر اساسده خلع عليه دنيلور ثوبي چيقاردي واعطا ايلدي وانك اوزرينه

طرح

طرح ايلدي يعني الباس ايلدي ديمكدر (معناى بيت) برقصر كه انك اوزرينه ايام جمالني الباس ايلدي

) موعد احبابك بالفرقة غد (

بو بيت بحر رجزدن مشطوردر تقطيعي (موعداح) مفتعلن مطوى (بابكبل) مفتعلن مطوى (فرقتغد) مفتعلن مطويدر بعضيلر رجزدن صدر بيت تامدر ديمش وبو بيت قبح ابتدايه مثالدر يعني مدبحده كندو ايله تطير وتشأم اولاندن اجتنابي واجب اولانه مثالدر وبونك (قائلي ابن مقاتل ضرير در طبرستانه راهي اولان داعيء علوي يه انشاد ايلديكي قصيده سنك مطلعندندر (معناسي) سنك احبابكك وعدي يارن فرقت ايله در يعني فرقتي وعدايدر بوني داعيء علوي استماع ايتدكده ابن مقاتله موعد احبابك يا اعمى ولك المثل السوء ديدي

*) بشرى فقد انجز الاقبال ماوعدا * وكوكب المجد في افق العلى صعدا *)

بو بيت بحر بسيطك ضرب اول مخبونندر تقطيعي (بشرافقد) مستفعلن (انجزل) فاعلن (اقبالما) مستفعلن (وعدا) فعلن (وكوكبل) مفاعلن مخبون (مجدفي) فاعلن (افقلعلا) مستفعلن (صعدا) فعلن مخبوندر (قائلي ابو محمد خازندر صاحب عبادك قرينك ولدينه تهنيه ايچون انشاد ايلديكي قصيده سندندر (بشرى ضم ايله معنى بشارت كبيدر اقبال ادبارك ضديدر بو بيت براعة استهلالك تهنيه ده اولديغنه مثالدر محتملدركه كوكب مجد ايله مراد مولود اوله زيرا مولود سماء مجدك كوكبيدر مجد سما كبي قيلنوب اكا كوكب يعني مولود اثبات اولندي وافق علايه صعوديله مراد مولودك معاليه ترقيسيدر جائزدركه كوكب مجد ايله مراد مولودك طالعي اوله وصعوديله مراد قوتي اوله يعني طالع مجد بو مولودك قدوميله قوى اولدي ديمك اولور وعدا وصعداده اولان الفلر اطلاق ايچوندر (معناى بيت) مژده اولسون تحقيق اقبال وعدايتديكي شيئي انجاز ايلدي وكوكب مجد افق علايه صعود ايلدي

*) هي الدنيا تقول بملأ فيها * حذار حذار من بطشي وفتكي (*

بو بيت بحر وافرك ضرب اول مقطوفندر تقطيعي (هيدنيا) مفاعيلن معصوب (تقول بمل) مفاعلتن (ءفيها) فعولن مقطوفه (حذار حذا) مفاعلتن (رمنبطشي) مفاعيلن (وفتكي) فعولن مقطوفدر (قائلي ابو الفرج

ساويدر آل بويه دن ركن الدوله نك اوغلى فخر الدوله نك مرثيه سنده ديديكى قصيده سنندر و بو بيت براعت استهلالك مرثيه ده اولديغنه مثالدر (هى ضمير قصه در (عتبى شرحنده نجاتى عجمى ديديكه (هى الدنيا هذه الدنيا) تقديرنده در والاضمار قبل الذكر لازم كلور احتمالدر كه الدنيا هى نك تفسيرى اولوب تقديرى الدنيا تقول الخ ديمك اوله (پس بوكا كوره الدنيا مبتدا تقول خبرى اولور (بملء فيهاده ملء كسر ميم ايله طولاجق مقداره ديرلر اما فتح ايله ملاء مصدردر (تقول بملء فيهانك معناسى دنيا صريحا سويلر كزلوسويلمز ديمكدر معلوم دركه دنيا ايچون سويلمك اولماز مراد تبديل ابدال وتقليب احوال ايتمسيدر (بطش فتح باء موحده وسكون طاء مهمله ايله اخذ شديد معناسنه (حذار كسر اوزره مبنى اولوب اسم فعلدر احذر معناسنه وتكرارى تهديد ايچوندر (فتك فتح فا وسكون تاء مثناة فوقيه ايله بغتة وفجأة قتله ديرلر يعنى بر كيمسه آخرك اوزرينه على الغفله كلوب شدت ايله قتله ديرلر ومصراع اخير اعرابدن محلا منصوب تقولنك مقوليدر (معناى بيت) القصه ياخود دنيا شودنيادركه ياخود دنيا اغزى طولوسى بنم اخذ شديدمدن وبغتة قتلمدن حذر ايله دير

*) يقول فى قومس صحبى وقد اخذت * منا السرى وخطى المهرية القود (*
*) امطلع الشمس تبغى ان تؤم بنا * فقلت كلا ولكن مطلع الجود (*

بو ايكى بيت بحر بسيطك ضرب ثانى مقطوعندندر تقطيعى (يقولفى) مفاعلن مخبون (قومسن) فاعلن (صحبى وقد) مستفعلن (اخذت) فعلن مخبون (مننسسرا) مستفعلن (وخطل) فعلن مخبون (مهريتل) مستفعلن (قودى) فعلن مقطوعدر (امطلعش) مفاعلن مخبون (شمستب) فاعلن (غيانتام) مستفعلن (منا) فعلن مخبونه (فقلتكل) مستفعلن (لاولا) فاعلن (كنمطلعل) مستفعلن (جودى) فعلن مقطوعدر (قائلى ابو تمامدر عبدالله بن طاهر حقنده ديديكى ابياتدندر و بو بيت مواضع ثلاثه نك ايكنجيسى تخلصه مثالدر تخلص اصطلاح بديعيده كلام كندو ايله ابتدا وافتتاح اولنان نسبب يعنى وصف جمالدن ياخود ادب وافتخار وشكايتدن مقصوده انتقال ايتكه ديرلر ابتدا وافتتاح اولنان ايله مقصودك ميانده ملايمت ومناسبت رعايت اولنمق شرطيله بيتان مزبورانده اولديغى كبى (يقول نك مفعولى بيت ثانيدن مصراع اولدر (قومس ضم قاف وكسر ميم ايله

بر موضعك اسميدر اطولده ضم قاف وفتح ميم ايله خرسان وبلاد جيد ميانده بر صقع كبيردر واندلسده بر اقليمدر وظرف يقول يه متعلقدر ديدى (قومى يرينه بر روايتده (صحبى واقع اولمشدر لكن قومى روايتنه كوره قومس ميانده اولان شدت تناسب خفى بيورلمسون خصوصا سين ويانك تناسبى كه احدهما آخره منقلب اولور سادس وساديده اولديغى كبى هواديده اخذت السرى يه مسندر يعنى اخذت كلمه سنك فاعليدر مفعولى محذوفدر تقديرى (اخذت السرى منا القوى ديمكدر (القوى تقديرا منصوب اخذت كلمه سنك مفعوليدر (قوى قوتك جمعيدر (اخذمنه دنيلورانى ناقص قيلدى ديمكدر (سرى هدى كبى سريت نك مصدريدر كيجه ايله يورمك معناسنه مصدر اولديغى كبى اسمده استعمال اولنور (سريه معناسنه وبوسببدن فعلى مؤنث ايراد اولندى اما بنواسد سرى كلمه سنى سريه كلمه سنك جمعى قلديلر (هدى كلمه سنى هديه كلمه سنك جمعى قلد قلرى كبى (خطى خطوه نك جمعيدر (خطوه سجده وزنى اوزره ايكى قدملرك مابيننه ديرلر (خطى المهرية السرى اوزرينه معطوفدر منا اوزرينه معطوف دكلدر (مهر فتح ميم وسكون ها ايله ابو قبيله اولان مهرة بن حيدانه منسوبه ابله ديرلر (القود المهريه نك صفتيدر (قود ضم قاف وسكون واو ايله مذكر ايله مؤنث ميانده مشترك جمعدر (حمر واحمر وحمراء كبى (جمل اقود ناقة قوداء دنيلور ارقه سى و بوينو اوزون اولسه (امطلع ياتبغى كلمه سيله منصوبدر بو تقديرجه قياس اوزره (ان دن جار محذوف اولوب (بنا ده اولان بامفعول به ده زياده اولور (علم به ده اولديغى كبى پس تقديرى (امطلع الشمس تبغى بان تؤمنا اولور يعنى بزه امام ومقتدى اولمقلغله اولور ديمكدر ياخود (ان تؤم نك تفسير ايلديكى فعل ايله منصوبدر بو تقديرجه تؤم تقصد معناسنه اولوب ايكى مفعوله متعدى اولور برى مطلع شمسه عائد اولان ضمير محذوفدر و برى باء متعديه ايله مجرور اولان ضميردر (اطولده امطلع الشمس مبتدادر خبرى تبغى در ديدى كلا صحبنى ردع وزجر ومنع وتنبيه ايچوندر (مطلع الجود فعل مضمر ايله منصوبدر تقديرى ولكن ابغى مطلع الجود ديمكدر (معناى بيتين) قومس نام موضعده اولان قوم واصحابم سويلر حال بوكه تحقيق كيجه ايله يورومكلكم مهرة ابن حيدانه منسوب ظهر وعنقى طويل اولان دوه لرك خطوه لرى بزدن

قوتلری ناقص قیلدی (اصحابم دخی بکابزی قصد ایتمك ایله مطلع شمسی می طلب ایدر سین دیدکلرنده بنده اصحابمك قولنی ردومنع ایدوب دیدمکه سزك دیدیککزی طلب اتمم لکن مطلع جوداولان عبدالله بن طاهری طلب ایدرم

*) لورأی الله ان فی الشبب خیرا * جاورته الابرار فی الخلد شیبا (*

*) کل یوم تبدی صروف اللیالی * خلقا من ابی سعید غریبا (*

بوایکی بیت بحر خفیفك ضرب اولندندر تقطیعلری (لور ء للا) فاعلاتن (هانفش) مفاعلن (شبیخیرن) فاعلاتن سالمه (جاورتهل) فاعلاتن (ابرارفل) مستفعلن (خلدشیبا) فاعلاتن سالمدر (کلل یومن) فاعلاتن (تبدی صرو) مستفعلن (فللیالی) فاعلاتن سالمه (خلقمن) فعلاتن مخبون (ابی سعی) مفاعلن مخبون (دنغریبا) فاعلاتن سالمدر (قائلی ابوتمامدر وبواقتضابه مثالدر (اقتضاب لغتده اقتطاع وارتجال معناسنه در اصطلاحده کلام کندوایله ابتداوافتتاح اولنان شیدن یعنی تخلصدن ملایم ومناسب اولمیانه انتقاله دیرلر (وبواقتضاب عرب جاهلیتك مذهبیدر امرئ القیس وزهیر ابن ابی سلمی ونابغه واعشی کبی ومخضرمینك مذهبی (مخضرم شول شاعردرکه جاهلیت واسلامی درك وواصل اولمش اوله لبید وحسان وکعب ابن زهیر ونابغهٔ جعدی کبی (مخضرم خضرمدن مأخوذ در شیئ بین بین قیلغه دیرلر زیرا اول شاعرك عمری محض جاهلی ومحض اسلامی دکلدر بعضیلر دیمشکه طبقات شعرادرتدر جاهلیون ومخضرمون ومقدمون ومحدثوندر پس مقدمون مسلمیندن شول ذاتلردرکه صدراولده نشأت ایتدیلر فرزدق وجریر وذوالرمه واخطل وبحتری کبی ومحدثون ینه مسلمیندن صدر اولدنصکره نشأت ایدن ذاتلردر ابوالطیب وابوالعلاء معری کبی وارباب طبقاتك جمیعسنك اقوالیله استشهاد اولنور اما طبقهٔ رابعه نك اقوالیله اولنماز اوقدر وارکه قوللری وروایتلری منزله سنه قیلنه طریقهٔ جاهلیه اوزره محدثیندن عداولنان ابوتمامك قول مذکوری کبی لغات بیتین (شبب شعر رأسك بیاضنه دیرلر (الابرار جاورته نك فاعلیدر برك جمعیدر (بر خالقه دن مأخوذ خالقنه اطاعت ایتنی دیمکدر (خلد دوام وبقا معناسنه در صکره مجازا حالیت علاقه سیله جنتده استعمال اولندی (فی رحمة الله دماولدیغی کبی (شیبا الابراردن حالدر (شیب اشیب

کلمه سنك جمعیدر (حمر واحمر کبی لکن اولنك کسری یاایچوندر ابیض کلمه سنك جمعی اولان بیض کبی (کل یوم تبدی نك ظرفیدر (تبدی تظهر معناسنه (صروف لیالیدن مراد حدثات ونوائبدر (معنای بیتین) الله تعالی حضرتلری تحقیق شیبده خیری کوریدی اول شیبه ابرار شیب اولدقلری حالده جنتده مجاور اولورلردی شبان اولدقلری حالده مجاور اولمازلر ایدی لکن شیبه جنتده شبان اولدقلری حالده مجاورا ولورلر صکره اقتضاب طریقیله بومعنادن وبو کلامدن ملایم اولمیانه انتقال ایدوب دیرکه صروف حوادثات لیالی هرکون ابوسعیددن خلق غریب اظهار ایدر خفی یورلمیه عدم خیریت شیبك اخبارندن هرکون ابوسعیدك خلق غریبنی دهرك صروفی ابداواظهار ایتدیکنی اخباره انتقال ایلدی پس اخبارثانی اوله ملایم اولمادیغندن بوکا اقتضاب دیدیلر خفی یورلمیه شیب خیری نفی ایتمك شرعده شیبك مدح وفضلی حقنده وارداولانه موافق دکلدر شاعر مسلمك حالنه لایق اولان بومثلیدن اجتنابدر

*) وانی جدیر اذ بلغتك بالمنی * وانت بما املت منك جدیر (*

*) فان تولنی منك الجمیل فاهله * والا فانی عاذر وشکور (*

بوایکی بیت بحر طویلك ضرب ثالثندندر تقطیعی (وانی) فعولن (جدیرن اذ) مفاعیلن (بلغت) فعول مقبوض (کبلمنا) مفاعلن مقبوض (وانت) فعول مقبوض (بماامل) مفاعیلن (تمنك) فعول مقبوض (جدیرو) فعولن محذوفدر (فانتو) فعولن (لنیمنکل) مفاعیلن (جمیل) فعول مقبوض (فاهلهو) مفاعلن مقبوضدر (واللا) فعولن (فانی عا) مفاعیلن (درنو) فعول مقبوض (شکورو) فعولن محذوفدر (قائلی ابوتمامدر خصیب ابن الحمیدك حقنده دیدیکی قصیده سنك انتها ومقطعیدر وانتها مواضع ثلاثه نك اوچنجیسیدر جدیر خلیق وحقیق معناسنه (منی منیة نك جمعیدر مطلوب معناسنه تولنی تعطنی معناسنه فاهله مبتداء محذوفك خبریدر تقدیری فانت اهله دیمکدر والا ان تولنی اوزرینه معطوفدر (معنای بیتین) تحقیق بن حقیقم اکرسندن منی ومطالب وامانی یه واصل اولسم وسندخی بنم سندن امید ایتدیکم شیئه حقیق سین پس اکرسندن اولدیغی حالده جمیلی اعطا ایدرسن ذلك الجمیلی اعطایه سن اهل سین واکر اعطا ایتمزسن بندن صادراولان ابرامدن بنی شومنعده تحقیق بن سکا عذر ایدیجی یم ومدیح

وقصيده‌مى سندن صادر اولان اصغا ايچون ياخود عطاى سابقه‌دن
اوتورى سكا شكر ايديجى يم

*) بقيت بقاء الدهر يا كهف اهله * وهذا دعاء للبرية شامل (*

بو بيت بحر طويلك ضرب ثانيسندندر (قائلى معريدر بعضيلر ابو اسحق
ابراهيم بن عثمان بن محمد الكلبى الغزيدر وزرادن ناصر الدين ابو عبد الله
ابن مكرمى مدح ايلديكى قصيده‌سندندر ديمش و بو بيت قصيده سنك
حسن انتها وحسن مقطعيدر كه انتهاء كلامى ايذان واعلام ايدوب حتى
نفس ايچون كلامك ماوراسنه تشوق قالماز بو انتهاده متقدمينك عنايتلرى
قليله اولوب متأخرين رعايتنده اجتهاد ايدرلر ايدى و بوكا حسن مقطع وبراعت
مقطع تسميه ايدرلر ايدى (كهف جبلده اولان غاره ديرلر بعضيلر بيت معناسنه
اولوب ملجأ اولان كيسنه ايچون استعاره اولنور (بريه خلق معناسنه فعيله‌در
مفعوله معناسنه ديمش (معناى بيت) اى اهلنك كهف واماني اولان كيسنه
دهر طوردقچه طور و بو بردعادر جميع بريه يه شاملدر يعنى بو دعا بكا
مخصوص دكلدر بلكه جميع بريه بونده بكا مشارك اولورلر نيچون بو دعا
بريه يه شامل اولدى زيرا مادامكه باقيسين بريه امن و نعمت وصلاح حالده
اولورلر زيرا بوكا بقاك سببدر (هذا آخر ما القينا الى جنابكم العالى من البدايع
من افضال الصانع من الصنايع * ولو تأملتم فيها وجدتم سوى ما برزن دقايق
من الودايع * فلتنظروا فيها بعين الاعتبار لتطلعوا على ما لا يحصى من الاسرار
واجتنبوا عن التعصب والانكار * فانه يحرمكم عن مشاهدة رياض امتلأت
من الازهار * وعن ان تجنوا لطائف الثمار * على انى ما اثبت فيه الا من كلام
العلماء الابرار والاسلاف الاخيار * اللهم بارك لنا فيما رزقت * ولا تضيع اشجارا
اورقت ومتع بظلالها الطالبين واذق من حلاوة ثمارها الحاضرين والغائبين
آمين يا واسع اللطف والكرم يا رب العالمين * وتهيأ لنا الفراغ من الاتمام على
وفق المرام * فى يوم الاثنين العاشر من رجب المرجب سنة اربع وثمانين ومائة
والف * بمدينة اسكدار * التى كان مولدى فيها صانها الله عن الآفات والاكدار
وكان الافتتاح فى يوم الاثنين الحادى عشر * من شهر ربيع الاول الواقع
فى السنة المزبورة بمحمية اسلامبول * حفظنا الله تعالى وعصمنا فيها مع اولادى
واموالى واهلى وعيالى واصحابى بطول العمر عن جميع الآفات والعاهات
والامراض والهموم والغموم والوباء والبلاء بحق كهيعص و بحق طه

ويس

ويس وص و بحق حمعسق وصلى الله على سيدنا محمد وعلى آله وصحبه
اجمعين * والحمد لله رب العالمين * قاله مؤلفه الفقير ابو العصمة
مصطفى عصام الدين عامله الله تعالى بالالطاف
فى كل حين

بلطفه تعالى ناظم مناظم انام * شارح قصيدهٔ احسان وانعام * سلطان
البرين خادم الحرمين الشريفين * السلطان ابن السلطان السلطان
* عبد المجيد خان * ادام الله شوكته الى نهاية الدوران * افنديمز
حضرتلرينك سايهٔ كردون پايهٔ ملوكانه لرنده ابو العصمه مصطفى
عصام الدين افنديسنك ترجمه ايلمش اولديغى شرح ابيات مختصر المعانى
اسميله بنام اشبو كتاب سلاست اتسامك طبع وتمثيلى داعئ قديم دولت *
يسارى زاده مصطفى عزتك نظارت عاجزانه سيله طبعخانهٔ
عامره ده اواخر محرم الحرامده رسيدهٔ
حد ختام اولمشدر

سنه

١٢٥٩